

Slovenska izdaja

Informacije in objave

Letnik 64

24. avgust 2021

Vsebina

I Resolucije, priporočila in mnenja

RESOLUCIJE

Evropski ekonomsko-socialni odbor

561. plenarno zasedanje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora (JDE62, Interactio), 9. 6. 2021–10. 6. 2021

2021/C 341/01

Resolucija – Prispevek Evropskega ekonomsko-socialnega odbora k delovnemu programu Evropske komisije za leto 2022, pripravljen na podlagi dela *ad hoc* skupine za prispevek EESO k delovnemu programu Evropske komisije za leto 2022

1

MNENJA

Evropski ekonomsko-socialni odbor

561. plenarno zasedanje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora (JDE62, Interactio), 9. 6. 2021–10. 6. 2021

2021/C 341/02

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Za krožna javna naročila (mnenje na lastno pobudo)

16

2021/C 341/03

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Ne zelenemu dogovoru brez socialnega dogovora (mnenje na lastno pobudo)

23

III Pripravljalni akti

Evropski ekonomsko-socialni odbor

561. plenarno zasedanje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora (JDE62, Interactio), 9. 6. 2021–10. 6. 2021

2021/C 341/04

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog uredbe Sveta o ustanovitvi skupnih podjetij v okviru programa Obzorje Evropa (COM(2021) 87 final 2021-48-NLE)

29

2021/C 341/05	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog sklepa Evropskega parlamenta in Sveta o sodelovanju Unije v evropskem partnerstvu na področju meroslovja, ki ga skupaj izvaja več držav članic (COM(2021) 89 <i>final</i> – 2021/0049 (COD))	34
2021/C 341/06	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Uredbe (EU) 2016/1628 v zvezi s prehodnimi določbami za nekatero mehanizacijo, opremljeno z motorji v razponu moči med 56 kW in 130 kW ter z močjo nad 300 kW, za obravnavo posledic krize zaradi COVID-19 (COM(2021) 254 <i>final</i> – 2021/0129 (COD))	39
2021/C 341/07	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropski centralni banki, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Evropski gospodarski in finančni sistem: spodbujanje odprtosti, moči in odpornosti (COM(2021) 32 <i>final</i>)	41
2021/C 341/08	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Strategija za okrepitev uporabe Listine o temeljnih pravicah v EU (COM(2020) 711 <i>final</i>)	50
2021/C 341/09	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij o akcijskem načrtu za evropsko demokracijo (COM(2020) 790 <i>final</i>)	56
2021/C 341/10	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Uredbe (EU) 2016/794 v zvezi s sodelovanjem Europolu z zasebnimi strankami, obdelavo osebnih podatkov s strani Europolu v podporo preiskavam kaznivih dejanj ter vlogo Europolu na področju raziskav in inovacij (COM(2020) 796 <i>final</i> – 2020/0349 (COD))	66
2021/C 341/11	Mnenje Strokovne skupine za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Evropskemu svetu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij o strategiji EU za varnostno unijo (COM(2020) 605 <i>final</i>) – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Evropskemu svetu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Agenda EU za boj proti terorizmu: predvidevanje, preprečevanje, zaščita in odzivanje (COM(2020) 795 <i>final</i>)	71
2021/C 341/12	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu – Evropski načrt za boj proti raku (COM(2021) 44 <i>final</i>)	76
2021/C 341/13	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora (EESO) – Predlog direktive Evropskega parlamenta in Sveta o krepitvi uporabe načela enakega plačila za enako delo ali delo enake vrednosti za moške in ženske s preglednostjo plačil in mehanizmi za izvrševanje (COM(2021)93 <i>final</i> – 2021/0050 (COD))	84
2021/C 341/14	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Delovni dokument služb Komisije – Ocena bele knjige – Načrt za enotni evropski prometni prostor – na poti h konkurenčnemu in z viri gospodarnemu prometnemu sistemu (SWD(2020) 410 <i>final</i>)	100
2021/C 341/15	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o določitvi upravljalnih, ohranitvenih in nadzornih ukrepov, ki se uporabljajo na območju pristojnosti Komisije za tune v Indijskem oceanu (IOTC), ter spremembi uredb Sveta (ES) št. 1936/2001, (ES) št. 1984/2003 in (ES) št. 520/2007 (COM(2021) 113 <i>final</i> – 2021/0058 (COD))	106

2021/C 341/16	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Uredbe (EU) 2017/625 glede uradnega nadzora nad živalmi in proizvodi živalskega izvora, ki se izvažajo iz tretjih držav v Unijo, da se zagotovi skladnost s prepovedjo nekaterih vrst uporabe protimikrobnih snovi (COM(2021) 108 final – 2021/0055 (COD))	107
2021/C 341/17	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o določitvi ohranitvenih in upravljalnih ukrepov, ki se uporabljajo na območju Konvencije o ribištvu v zahodnem in osrednjem delu Tihega oceana, in spremembi Uredbe Sveta (ES) št. 520/2007 (COM(2021) 198 final – 2021/0103 (COD))	108

I

(Resolucije, priporočila in mnenja)

RESOLUCIJE

EVROPSKI EKONOMSKO-SOCIALNI ODBOR

561. PLENARNO ZASEDANJE EVROPSKEGA EKONOMSKO-SOCIALNEGA ODBORA (JDE62, INTERACTIO), 9. 6. 2021–10. 6. 2021

Resolucija – Prispevek Evropskega ekonomsko-socialnega odbora k delovnemu programu Evropske komisije za leto 2022, pripravljen na podlagi dela *ad hoc* skupine za prispevek EESO k delovnemu programu Evropske komisije za leto 2022

(2021/C 341/01)

Poročevalci: **Mariya MINCHEVA**

Stefano PALMIERI

Jan DIRX

Evropski ekonomsko-socialni odbor je na plenarnem zasedanju 9. in 10. junija 2021 (seja z dne 9. junija) s 175 glasovi za, nobenim glasom proti in 2 vzdržanima glasovoma sprejel naslednjo resolucijo:

1. Uvod

1.1 EESO je v zvezi z delovnim programom Evropske komisije za leto 2021 ugotovil, da šest glavnih ciljev (evropski zeleni dogovor, Evropa, pripravljena na digitalno dobo, gospodarstvo za ljudi, močnejša Evropa v svetu, spodbujanje evropskega načina življenja in nova spodbuda za evropsko demokracijo), ki jih je izbrala Komisija, zagotavlja močan okvir za pripravo delovnih programov. Zato se je v resoluciji o svojem prispevku k delovnemu programu Komisije za leto 2022 ponovno oprl na teh šest glavnih ciljev.

1.2 Glede na trajanje pandemije COVID-19 EESO meni, da bi morali kot najpomembnejši prednostni nalogi gospodarske politike EU v naslednjih nekaj letih ohraniti ustrezno usmerjanje evropskega gospodarstva k trajnostnemu prehodu, rasti in zaposlovanju ter zagotavljanje blaginje Evropejcev, evropskih organizacij in podjetij. Potrebo po okrevanju in obnovi po pandemiji bi bilo treba zato znova v celoti in konkretno vključiti tudi v delovni program Komisije za leto 2022.

1.3 Sedanje razmere v Evropi zaradi pandemije povečujejo revščino in neenakost, zato bi bilo treba sredstva usmeriti tja, kjer so najbolj potrebna, da se zagotovijo priložnosti, ustvarijo kakovostna delovna mesta, zmanjšata revščina in izključenost, spodbudijo podjetništvo, izpopolnjevanje in prekvalifikacija ter zagotovi dostop do kakovostnih storitev. Kot so na socialnem vrhu v Portu maja 2021 izjavile institucije EU, socialni partnerji, organizacije civilne družbe in države članice, bi bilo treba naložbe in reforme uporabiti za izhod iz gospodarske in socialne krize ter okrepitev odpornosti Evrope na prihodnje pretrse na podlagi vključujoče in trajnostne rasti, dostojnega dela in socialne pravičnosti.

1.4 EESO želi v tem času posebej poudariti, da EU in posledično vse njene politike temeljijo in bi morale temeljiti na ciljih in vrednotah EU, določenih v Lizbonski pogodbi in Listini EU o temeljnih pravicah. Te vrednote so človekovo dostojanstvo, svoboda, demokracija, enakost, pravna država in človekove pravice. Po mnenju EESO bi se moral delovni

program osredotočiti na prestrukturiranje in izboljšanje našega gospodarstva in družbe na podlagi teh vrednot: gre za uresničitev celotnega potenciala enotnega trga, doseganje ciljev trajnostnega razvoja, vzpostavitev krožnega gospodarstva in doseganje podnebne nevtralnosti v EU najpozneje do leta 2050 ter zagotovitev dobrega upravljanja in demokratične odgovornosti.

1.5 EESO je prepričan, da bomo pri reševanju glavnih izzivov, s katerimi se vsi spoprijemamo, in izvajanju temeljitih sprememb v našem gospodarstvu, v našem odnosu do narave in okolja ter v našem življenju, ki so potrebne za resnično trajnosten svet, uspešni le, če bodo pri tem dejavno sodelovali državljani in njihove organizacije.

1.6 EESO v svoji resoluciji o vključevanju organizirane civilne družbe v nacionalne načrte za okrevanje in odpornost z obžalovanjem ugotavlja, da so nacionalne uprave organizirano civilno družbo le malo vključile v pripravo nacionalnih programov reform. Pomen in koristi aktivne udeležbe organizacij civilne družbe v politikah in pri njihovem izvajanju potrjujeta tudi študija EESO z naslovom Odziv organizacij civilne družbe na pandemijo COVID-19 in z njo povezane omejevalne ukrepe, sprejete v Evropi ⁽¹⁾, ki je bila predstavljena spomladi, in nagrada za civilno družbo ⁽²⁾, namenjena delu socialnih akterjev med pandemijo.

1.7 Zato Komisijo ponovno poziva, naj te pomanjkljivosti odpravi v fazah izvajanja in ocenjevanja nacionalnih načrtov za okrevanje in odpornost z vzpostavitvijo bolj formalnih postopkov, ki bi omogočali dejansko izmenjavo. EESO zato pričakuje, da bo Komisija v svojem delovnem programu za naslednje leto priznala ključno vlogo, ki jo imajo podjetja, delavci in organizacije civilne družbe pri izvajanju nacionalnih načrtov za okrevanje in odpornost, njihovem pregledu in spremljanju. EESO pri tem predvideva, da bo 20 načel evropskega stebra socialnih pravic, ki usmerjajo socialno politiko EU, tudi v središču strategije za okrevanje, da bi zagotovili pravičen in pošten digitalni in zeleni prehod. V dejavnostih Komisije je treba upoštevati tudi ključno vlogo socialnih partnerjev in organizacij civilne družbe pri sooblikovanju prihodnosti Evrope na konferenci o prihodnosti Evrope.

1.8 Enotni trg ostaja ključni dejavnik konkurenčnega gospodarstva EU in kot tak močno prispeva k okrevanju in obnovi gospodarstva posameznih držav članic in celotne EU. EESO poudarja, da je treba odpraviti vse ovire ter zagotoviti nemoten čezmejni pretok blaga, storitev, kapitala, podatkov in ljudi. Bistveno je, da se na enotnem trgu čim prej ponovno vzpostavi prosto gibanje pod pogoji, kakršni so veljali pred pandemijo, in da se enotni trg na vseh področjih poglobi. Poleg tega se je treba osredotočiti na to, kako dodatno izboljšati zanesljivost dobavnih in vrednostnih verig s poslovno usmerjeno diverzifikacijo.

1.9 EESO pozdravlja vzpostavitev mehanizma za okrevanje in odpornost, njegovo izvajanje v praksi pa prinaša nekaj tveganj. V postopku ratifikacije sklepa o virih lastnih sredstev ⁽³⁾, ki bo EU omogočil, da si ustrezna sredstva sposodi na kapitalskih trgih, je že prišlo do zamude. EESO je zaskrbljen zaradi pomanjkanja ustreznih informacij o praktičnih ureditvah za izdajo potrebnih obveznic, s katerimi se bo ta mehanizem financiral ⁽⁴⁾. Pozorno bi bilo treba spremljati tudi skladnost med priporočenimi vodilnimi področji, ki jih je objavila Evropska komisija, in dejansko tematsko vsebino nacionalnih načrtov za okrevanje in odpornost. Obstaja tveganje, da vse države članice ne bodo okrevale enako hitro. Komisija mora predložene načrte hitro odobriti, saj bi lahko vsakršna zamuda privedla do povečanja vrzeli med državami članicami in segmenti posameznih nacionalnih gospodarstev.

1.10 EESO podpira sporočilo Komisije o odzivu fiskalne politike na pandemijo COVID-19 ⁽⁵⁾, v katerem je Komisija navedla, da namerava sprejeti odločitev o prihodnji deaktivaciji splošne odstopne klavzule iz Pakta za stabilnost in rast na podlagi celovite ocene stanja gospodarstva, ki bi temeljila na kvantitativnih merilih, in sicer na ravni gospodarske aktivnosti v EU ali euroobmočju v primerjavi z ravnmi pred krizo (leta 2019). EESO se strinja, da je treba splošno odstopno klavzulo še naprej uporabljati v letu 2022 in se izogniti prehitri odtegnitvi fiskalne podpore.

1.11 Da bi povečali dolgoročne koristi načrta EU za okrevanje, EESO poziva, naj se čim prej ponovno začne postopek pregleda okvira ekonomskega upravljanja EU. Namesto „vrnitve v normalnost“ zahtevamo prehod na spremenjen in ponovno uravnotežen okvir ekonomskega upravljanja, ki stremi k zagotavljanju blaginje in enakovredno obravnava več

⁽¹⁾ <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-02-21-011-en-n.pdf>

⁽²⁾ <https://www.eesc.europa.eu/sl/agenda/our-events/events/civil-solidarity-prize#>

⁽³⁾ Sklep Sveta (EU, Euratom) 2020/2053 z dne 14. decembra 2020 o sistemu virov lastnih sredstev Evropske unije in razveljavitvi Sklepa 2014/335/EU, Euratom (UL L 424, 15.12.2020, str. 1).

⁽⁴⁾ Do 30. aprila 2021 je svoje nacionalne načrte predložilo samo 14 držav članic.

⁽⁵⁾ Sporočilo Komisije Svetu: Eno leto po izbruhu COVID-19: odziv fiskalne politike (COM(2021) 105 final), Bruselj, 3.3.2021.

ključnih političnih ciljev, kot so trajnostna in vključujoča rast, polna zaposlenost in dostojno delo, ponovni zagon produktivnosti v EU, konkurenčno socialno tržno gospodarstvo in stabilne javne finance. Ta okvir bi moral poleg tega preprečevati asimetrične učinke na države članice in spodbujati produktivne naložbe, na primer z uporabo dobro uravnoteženega zlatega pravila.

1.12 Komisija bi morala razmisliti tudi o možnosti podaljšanja začasnega okvira za državno pomoč do konca leta 2022, kar bi državam članicam omogočilo, da pri zagotavljanju podpore gospodarstvu po izbruhu COVID-19 še naprej uporabljajo vso prožnost, predvideno v pravilih o državni pomoči, hkrati pa upoštevajo pravila o konkurenci, da se prepreči izkrivljanje na enotnem trgu. EESO sicer meni, da je ta ureditev izredna in časna ter da ji mora slediti postopek fiskalne konsolidacije, da bi se javnofinančne razmere v državah članicah izboljšale.

1.13 EESO ugotavlja, da naložbe niso vključene med cilje politike Komisije v mandatnem obdobju do leta 2024. Da bi zagotovili optimalno uporabo doslej najboljše finančnih sredstev EU in to neprimerljivo krizo premagali, je treba nujno zagotoviti jasno evropsko gospodarsko agendo in učinkovite politike boljšega pravnega urejanja, pa tudi hitrejšo izvajanje cepljenja in odpravo omejitev na notranjih mejah EU. EESO priporoča vključitev pobud, ki temeljijo na naložbah, v delovni program za leto 2022, vključno s prizadevanji za mobilizacijo zasebnih naložb, ki spodbujajo prihodnji trajnostni gospodarski razvoj EU ⁽⁶⁾.

1.14 EESO podpira predlog Komisije za revizijo pregleda socialnih kazalnikov, da bi širše zajemal steber socialnih pravic kot ključno orodje za spremljanje, ki se uporablja v evropskem semestru. V ta namen priporoča, da se dodajo novi, izboljšani, merljivi in dopolnilni socialni, gospodarski in okoljski kazalniki. Ti bodo prispevali k celovitejšemu spremljanju napredka pri uresničevanju načel stebra in spremljanju izvajanja ukrepov politike.

1.15 Dostojno delo bi moralo biti samoumevna možnost. Pandemija COVID-19 je razkrila šibke točke našega socialnega sistema, poglobila neenakosti in revščino, naše zdravstvene in socialne sisteme pa spravila na rob propada. Da bi ustvarili boljšo prihodnost za Evropo, EESO priporoča, da se s sprejetjem odločnih ukrepov za preprečevanje revščine in spodbujanje dostojnega dela zagotovi pomoč pri reševanju sedanje krize in odpravijo sistemske pomanjkljivosti, zaradi katerih so se zaostriili učinki pandemije. Digitalni in zeleni prehod sta lahko priložnost za ustvarjanje številnejših in boljših delovnih mest, če ju bomo znali ustrezno izkoristiti ter v tem procesu zagotovili udeležbo socialnih partnerjev, spoštovali in okrepili kolektivna pogajanja ter upoštevali stališča delavcev (obveščanje, posvetovanje in udeležba).

1.16 EESO meni tudi, da je pravi čas, da se iz izkušenj s pandemijo nekaj naučimo in uvedemo politike, s katerimi se bomo pripravili na podobne pretrese v prihodnosti, pa tudi, da izkoristimo nove priložnosti za zagotavljanje podpore pri obnovi industrije. Sedanja kriza je jasno pokazala, kako pomembne so evropske gospodarske panoge, vključno z močnim proizvodnim sektorjem, pri krepitvi gospodarskih temeljev EU ter zmanjševanju njene prevelike in problematične odvisnosti od zunanjih dobaviteljev. Učinkovita industrijska strategija mora zato ostati v središču programa okrevanja EU. Ustrezno pozornost bi bilo treba nameniti tudi zaščiti strateških sredstev in naložb EU (v razmerju do nekaterih tretjih držav), saj je mogoče pričakovati, da bo po krizi zaradi COVID-19 prišlo do velikih sprememb v lastniških strukturah.

2. Evropski zeleni dogovor

2.1 Kljub turbulencam, ki jih povzroča globalni izziv COVID-19, se bodo še naprej izvajale – in se morajo izvajati – dejavnosti za spodbujanje bolj trajnostnega in socialno vključujočega ekonomskega modela, ciljev trajnostnega razvoja, zlasti pa prehoda na okolju prijazen model rasti. S prehodom na evropski zeleni dogovor se odpirajo posebne priložnosti za razvoj podjetij po modelu socialne ekonomije. Inovativne in podjetniške dejavnosti so ključnega pomena za oblikovanje uspešnih in pametnih rešitev za eksistencialni izziv, ki ga pomenijo podnebne spremembe.

2.2 Spodbujanje zaposlovanja ter znanj in spretnosti, nemoten prehod in dinamičen socialni dialog so sicer pomembni elementi, a socialni dogovor kot bistveni del novega zelenega dogovora se zagotovo ne nanaša zgolj na delo, temveč zajema dohodek, socialno varnost in davčno podporo za vse, ki to potrebujejo, tudi za tiste, ki sploh nimajo dostopa do dela. Vključevanje vseh akterjev civilne družbe mora biti zato skupen cilj in skupna skrb (obravnavati je treba vključevanje najranjlivejših skupin).

⁽⁶⁾ Resolucija o prispevku Evropskega ekonomsko-socialnega odbora k delovnemu programu Evropske komisije za leto 2021, pripravljenem na podlagi dela *ad hoc* skupine za prispevek EESO k delovnemu programu Evropske komisije za leto 2021 (UL C 364, 28.10.2020, str. 1).

2.3 EU je lahko na svetovni ravni vzor pri varstvu podnebja le, če bo med zelenim prehodom ohranila konkurenčne vrednostne verige, delovna mesta in podjetja. Podpreti je treba preobrazbo podjetij, ne le s finančnimi instrumenti, temveč tudi z omogočanjem novih trajnostnih poslovnih modelov, sicer podjetja ne bodo več konkurenčna. Vzpostaviti je treba ravnovesje med podjetniško svobodo in strožimi predpisi, da bi spodbudili inovacije, zmanjšali dodatna upravna bremena in preprečili potencialno izkrivljanje trga.

2.4 Prehod na bolj trajnostno in odpornejše gospodarstvo še nikoli ni bil tako pomemben. Za trajnostne naložbe je treba nameniti potrebna finančna sredstva, pri tem pa uporabiti dolgoročen pristop ter upoštevati gospodarske, okoljske in socialne vidike ter vidike, povezane z upravljanjem. Na podlagi preteklega dela in prenovljene strategije za trajnostno financiranje, ki jo je Komisija napovedala v okviru evropskega zelenega dogovora in naj bi bila sprejeta v prvi polovici leta 2021, si je treba še naprej prizadevati za vzpostavitev in okrepitev okvira za trajnostno financiranje EU na usklajen način, ki ga podpirajo vsi akterji, vključno s finančnimi institucijami, podjetji, državljani in oblastmi. EESO poudarja, da je treba financirati tudi trajnostno preobrazbo našega gospodarstva. Pozitiven pristop, ki zagotavlja spodbude, bo vsem sektorjem in industrijskim panogam omogočil, da se preobrazijo in prispevajo k prehodu. Upoštevati bi bilo treba tudi različna izhodišča in izzive, s katerimi se pri preobrazbi spoprijemajo podjetja, sektorji in regije.

2.5 Da bi dosegli cilje glede proizvodnje in porabe iz zelenega dogovora, bi morala Komisija v letu 2022 nadaljevati pomembno delo v zvezi s prehodom na krožno gospodarstvo na podlagi svojega akcijskega načrta iz leta 2020, zlasti na naslednjih področjih:

- zasnova trajnostnih proizvodov za ponovno industrializacijo Evrope,
- podpiranje spodbudnega okolja, ki podjetjem omogoča, da prilagodijo svoje poslovne modele in izboljšajo predvidljivost naložb,
- krepitev vloge potrošnikov in javnih kupcev, zlasti s povečanjem krožnega javnega naročanja,
- zagotavljanje krožnosti verig ključnih proizvodov,
- nadaljnji razvoj trga EU za sekundarne surovine,
- nadaljnje spremljanje krožnega gospodarstva prek evropskega semestra in okvira za spremljanje ter ponovne ocene kazalnikov glede rabe virov,
- izboljšanje izvajanja zakonodaje EU o odpadkih v državah članicah.

EESO in Komisija bi morala še naprej graditi na uspehu svojega skupnega dela v zvezi z evropsko platformo deležnikov za krožno gospodarstvo ter združiti primere dobre prakse deležnikov, pridobljene izkušnje ter raziskave in strategije za pošten in pravičen prehod.

V letu 2022 bi morala Komisija še naprej razvijati evropski podnebni pakt in zagotoviti, da bo temeljil na dejanski udeležbi in odgovornosti lokalnih podnebnih akterjev ter se uporabljal kot sredstvo za doseganje podnebnih ciljev EU. EESO je poleg tega pozval k vzpostavitvi platforme deležnikov za evropski podnebni pakt, ki bi temeljila na načelih vključevanja, preglednosti ter dejanske udeležbe in odgovornosti podnebnih akterjev na vseh ravneh. Z ustanovitvijo foruma EU za podnebno financiranje kot dela pakta bi se spodbudili resnično vzajemni učni procesi, zagotovil dostop do financiranja in odpravile ovire.

2.6 Sestavni del tega pakta bi moral biti tudi mehanizem za sodelovanje mladih na področju podnebja in trajnostnosti, kot so okrogle mize za mlade o podnebjju in trajnostnosti, ki jih je predlagal EESO. Ta mehanizem bi morale podpirati mladinske organizacije.

2.7 Odločitev Komisije, da cilj glede zmanjšanja emisij toplogrednih plinov za leto 2030 poveča na 55 %, je večinoma v skladu z mnenji EESO. Za doseganje neto ničelnih emisij na podlagi vmesnih ciljev si je mogoče prizadevati le s celovitim sistemom, ki vključuje natančen izračun emisij in absorpcije CO₂. EESO meni, da je zelo pomembno državljanom in socialne partnerje seznaniti s tem, kako je mogoče doseči cilje v zvezi z emisijami ter kaj to pomeni za njihovo delo in življenje. To je

bistveno, da bi lahko podprli vse potrebne ukrepe. Za zagotovitev varnosti in stabilnosti bi bilo torej treba sprejeti ukrepe za enakomerno porazdelitev tveganj in priložnosti. EU mora zagotoviti, da so njena trgovinska politika in trgovinski sporazumi v skladu s podnebnimi cilji, Komisija pa bi morala zato posebno pozornost nameniti morebitnim posledicam za državljane tretjih držav z nizkimi dohodki.

2.8 Strategija „od vil do vilic“ in strategija za biotsko raznovrstnost Komisije sta v središču evropskega zelenega dogovora. Zdaj je ključno, da ju pretvorimo v smiselne in pravočasne ukrepe. Pri izvajanju teh strategij je treba zagotoviti strukturirano in obsežno udeležbo civilne družbe, na primer prek evropskega sveta za politiko na področju hrane, k ustanovitvi katerega poziva EESO.

2.9 V letu 2022 bi morala Komisija začeti pripravljati svoj predlog zakonodajnega okvira za trajnostne prehranske sisteme, ki bo predvidoma objavljen leta 2023. Zakonodajni okvir bi moral temeljiti na celostnem pristopu ter vključevati jasne cilje, kazalnike in zanesljiv mehanizem spremljanja. EESO je priporočil oblikovanje preglednice EU o trajnostnih živilih, na podlagi katere bi lahko izzive v zvezi s prehranskim sistemom obravnavali v okviru večletnega pristopa in s tem spodbujali usklajevanje politik na različnih ravneh upravljanja. Preglednica bi zagotovila kazalnike, s katerimi bi se spodbujal in spremljal napredek pri doseganju zastavljenih ciljev.

2.10 Skupna kmetijska politika (SKP) in skupna ribiška politika (SRP) bi morali prav tako pomembno prispevati k izvajanju evropskega zelenega dogovora, zlasti strategije „od vil do vilic“ in strategije za biotsko raznovrstnost, in sicer z določitvijo ambicioznejših okoljskih in podnebnih ciljev, prizadevanji za bolj trajnostne in odpornejše prehranske sisteme ter zagotavljanjem ustreznega upoštevanja socialne razsežnosti. Na svetovni ravni je treba vsem agroživilskim sektorjem in sektorjem morske hrane zagotoviti enake pogoje, da se trajnostna proizvodnja EU ne bi selila drugam in da nanjo ne bi negativno vplival uvoz iz držav z nizkimi okoljskimi, socialnimi in zdravstvenimi standardi ter standardi glede kakovosti, zlasti glede na gospodarske in trgovinske motnje, ki jih je povzročila kriza zaradi COVID-19. Družbena trajnost mora imeti ključno vlogo tudi v skupni kmetijski politiki. Razmisliti bi bilo treba o sistemu socialnih pogojev, ki bi zagotavljal, da se evropska sredstva v primeru kršitev pravic delavcev in človekovih pravic ne bi dodeljevala ter da bi kmetijski delavci uživali najvišje standarde na področju dela in socialne zaščite.

2.11 Odbor podpira prizadevanja EU za ničelno onesnaževanje, da bi Evropejcem zagotovili zdrave ekosisteme in zdravo življenjsko okolje. V ta namen bo Komisija leta 2021 sprejela akcijski načrt z naslovom Za ničelno onesnaževanje zraka, vode in tal – gradimo bolj zdrav planet za bolj zdrave ljudi. EESO bo z zanimanjem preučil predlagane instrumente in časovni raspored za izvajanje tega akcijskega načrta.

2.12 EESO poziva Komisijo, naj uspešen prehod podpre s konkretnimi ukrepi v obliki vodilnih trgov za zeleno jeklo,časne finančne podpore za postopke z nižjimi emisijami ogljikovega dioksida in naložb v infrastrukturo za vodik ter zajemanje, shranjevanje in uporabo ogljikovega dioksida, pa tudi z vsesplošnim ponovnim razmislekom o pravilih o državni pomoči in konkurenci. Spodbujati je treba tudi prehod bančnega in finančnega sektorja, da bi bila podpora bolj usmerjena na trajnostne in inovativne projekte.

2.13 EESO pozdravlja dejstvo, da se nova prometna strategija Komisije osredotoča na trajnostno in pametno mobilnost ter da je vključena v evropski zeleni dogovor. Ker pa so enotni trg in socialna vprašanja za prehod na bolj trajnostno in pametno mobilnost ključnega pomena, EESO poziva, naj se jim v prihodnjih ukrepih posveti več pozornosti.

2.14 EESO podpira bolj trajnostno oblikovanje vseh načinov prevoza in spodbujanje trajnostnega multimodalnega prometnega sistema, ki temelji na sodelovanju med načini prevoza, na optimiziranih okoljskih značilnostih ter družbeni trajnosti vseh načinov prevoza. Hkrati je potreben celovit pristop k temu, kako to doseči. Da bi bila strategija EU za mobilnost uspešna, mora biti tudi tesno povezana s krepitvijo konkurenčnosti prometnega sektorja kot celote in povezane industrijske baze EU. Ob pandemiji COVID-19, kakršne še ni bilo, se je pokazalo, da so dobro delujoč enotni trg za promet in trajnostne dobavne verige ključnega pomena. EESO tudi poudarja, da je treba zaradi pandemije COVID-19 zagotoviti jasno ločnico med kratkoročno fazo okrevanja letalskega sektorja ter zagotavljanjem njegovega potrebnega prispevka k ciljem glede zmanjšanja emisij toplogrednih plinov ter njegove mednarodne konkurenčnosti in enakih konkurenčnih pogojev na srednji in dolgi rok.

2.15 Komisija bi morala še naprej razvijati energetske unije z letnim poročanjem o stanju energetske unije in zagotavljanjem podpore državam članicam pri izvajanju nacionalnih energetskih in podnebnih načrtov. Več pozornosti bi bilo treba posvetiti temu, kako državljane postaviti v središče energetskega prehoda. Visoko na seznam prednostnih nalog politike Komisije bi bilo treba uvrstiti zagotavljanje podpore skupnostni proizvodnji energije, krepitev vloge potrošnikov, lokalno odgovornost, regionalni razvoj in ocenjevanje ustreznosti strategij za pravični prehod.

2.16 Komisija že v letu 2021 pripravlja bogat in ambiciozen program zakonodajnih pobud za razogljičenje energetskega sektorja, zlasti v okviru svežnja „Pripravljeni na 55“. V letu 2022 bi si morala Komisija še naprej prizadevati za povezovanje energetskega sistema ter pojasniti, kako zagotoviti zanesljivo oskrbo z nizko- ali brezogljničnimi viri energije, tudi v zvezi z vlogo javnega sektorja. V zelenem prehodu je treba uporabiti podjetjem prijazen pristop, zeleni dogovor in njegove nove cilje podpreti z verodostojno industrijsko strategijo, ki bi zagotavljala dejansko gonilno silo za rast, ter zagotoviti, da program trajnostnega financiranja omogoča tudi financiranje tehnologij, infrastrukture in dejavnosti, povezanih s prehodom, ob upoštevanju industrijske konkurenčnosti.

2.17 Doseganje podnebne nevtralnosti za Evropo ne bo enostavna naloga. Razogljičenje industrije bo energetske intenzivna podjetja (v jeklarskem, cementnem in kemičnem sektorju) obremenilo z visokimi stroški energije ter hkrati zahtevalo izjemne strukturne spremembe v industrijskem, prometnem in energetskega sektorju, kar lahko pomeni slabši ekonomski položaj na svetovnem trgu, na katerem je konkurenca huda. Da bi ohranili konkurenčnost, je treba zagotoviti celovit energetske preobrat, podjetjem in gospodinjstvom omogočiti zanesljivo oskrbo z energijo brez višanja cen, hkrati pa izboljšati povezanost omrežij in zmogljivosti shranjevanja. Vodik bo imel v tem procesu osrednjo vlogo. Prednostno je treba razviti ustrezna področja uporabe.

2.18 EESO meni, da je zelo pomembno zmanjšati energetske odvisnosti ter da bi bilo treba zato sprejeti ukrepe za zmanjšanje uvoza energije in odpravo subvencij za vire energije, ki škodijo podnebnju in okolju, Evropska unija pa bi morala prevzeti vodilno vlogo na področju energije iz obnovljivih virov, energijske učinkovitosti in električne mobilnosti. Vendar bi si bilo treba prednostno prizadevati za družbeno soglasje, zlasti ker so nekatere regije v EU, ki so še vedno odvisne od pridobivanja premoga ali uporabe drugih fosilnih goriv, še daleč od dokončanja prehoda na trajnostno energijo, njihovi prebivalci pa imajo nižje dohodke in manj gospodarskih priložnosti v primerjavi z drugimi državami članicami EU. Pomanjkanje ustreznega odziva na negativne posledice, ki jih ima energetske prehod za državljane in podjetja, zlasti mala in srednja podjetja, ter nezmožnost zagotovitve ustrezne podpore vsem, ki so jih te posledice najhujše prizadele, lahko ustvarita močan političen in družben odpor ter upočasnita splošni proces izvajanja nacionalnih energetskih in podnebnih načrtov.

2.19 EESO poudarja, da je vzpostavitev gospodarstva čistega vodika v Evropi zgolj del strategije za boljše povezanost različnih energetskih sektorjev EU. Zaradi visokih stroškov proizvodnje in prevoza bi bilo treba čisti vodik uporabljati le, kadar druge obstoječe možnosti razogljičenja niso mogoče, na primer v sektorjih, v katerih je razogljičenje težavno, ali pri zelo specifičnih načinih uporabe v prometnem in gradbenem sektorju. EESO poudarja, da z evropskimi sredstvi ne bi smeli subvencionirati energije iz fosilnih goriv, če želimo omogočiti razmah čistega vodika, zato Komisijo poziva, naj načelo „ne škoduj“ uporablja za vse javno financiranje v okviru večletnega finančnega okvira, InvestEU, sklada EU za okrevanje in državne pomoči.

2.20 EESO meni, da bi bilo treba strategijo za val prenove glede na njeno naravo in načrt izvajanja do leta 2050 umestiti v jasen, stabilen in prilagojen pravni in finančni okvir. Komisija bi morala vzpostaviti spodbude za industrializacijo in množično izvajanje postopkov energijsko učinkovite prenove stavb na lokalni ravni.

2.21 EESO opozarja, da je Zahodni Balkan posebej izpostavljen vplivom podnebnih sprememb, ki imajo škodljive posledice za splošno zdravje in gospodarstvo, ter da je treba nujno ukrepati, da bi izboljšali kakovost življenja tamkajšnjih prebivalcev, zlasti otrok in mladih, s pravičnim prehodom na okolju prijaznejši model ob upoštevanju načela, da nihče ne bi smel biti zapostavljen. EESO podpira zeleno agendo za Zahodni Balkan in poziva, naj se prihodnji ukrepi za okolju prijaznejši Zahodni Balkan prilagodijo posebnim izzivom in potrebam regije, med drugim z ustreznim regulativnim okvirom, čezmejnimi dejavnostmi, inovativnimi tehnološkimi rešitvami, lokalno proizvedeno in porabljeno energijo ter energijsko učinkovitostjo, trajnostjo v mestnem prometu ter cestnem in železniškem omrežju, javno-zasebnimi partnerstvi, uvedbo IKT in hitrega interneta, ukrepi v agroživilskem sektorju itd.

2.22 EESO popolnoma podpira sodelovanje Evropske komisije z državami članicami EU pri spodbujanju ključnih kompetenc, znanja in perspektiv, ki spodbujajo vseživljenjsko učenje. Kakovostna delovna mesta in delovne pogoje je treba umestiti v središče strategije EU tako, da se okrepi pomen strokovnega znanja in njegove nenehne uporabe s sistemom izobraževanja, usposabljanjem, pravico do vseživljenjskega učenja, ki jo je treba uveljavljati z zagotavljanjem možnosti dostopa, in konkretnimi primeri razpoložljivih individualnih izobraževalnih računov. To bo ljudem omogočilo, da se prilagodijo spremembam, ki jih terjata digitalni in zeleni prehod, ne da bi bil kdor koli zapostavljen. EESO poziva Komisijo, naj začne socialni dialog o individualnih izobraževalnih računih in pripravi strategijo na ravni EU o zelenih znanjih, spretnostih in kompetencah, ki bo v skladu z evropskim zelenim dogovorom.

3. Evropa, pripravljena na digitalno dobo

3.1 Kriza zaradi COVID-19 je pokazala, da digitalna revolucija veliko prispeva k povečevanju odpornosti naših družb v primeru krize. Nujno je vlaganje v digitalizacijo osnovnih storitev in povečanje zmogljivosti vlad, zakonodajalcev in javnih ustanov, da bodo lahko zagotavljali storitve med krizo. Hkrati se moramo zavedati, da so digitalne tehnologije orodje, ne končni cilj. Za popolno dostopnost državljanom EU in enake možnosti za vse potrebujemo učinkovit evropski okvir, ki ga je treba usmeriti k visokim trajnostnim standardom, tudi k močnim demokratičnim in tehnološkim zaščitnim ukrepom, ki jih bodo spremljali ukrepi za stroškovno podporo in spodbujanje znanja, da ne bo nihče zapostavljen.

3.2 EESO ugotavlja, da mora EU za prevzem vodilnega položaja na digitalnem področju nameniti precejšnja finančna sredstva za raziskave in inovacije ter olajšati sodelovanje med podjetji, raziskovalci, javnim sektorjem in drugimi deležniki.

3.3 Pandemija je pospešila digitalni prehod in razkrila potrebo po obravnavi izzivov, kot so usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja ter zagotavljanje zdravja in varnosti delavcev. Socialni dialog na evropski, nacionalni in gospodarski ravni je uporabno orodje za preučitev, ali in v kolikšni meri je treba zdravje in zasebno življenje delavcev v času vsenavočne digitalne mobilne komunikacije dodatno zaščititi ter kateri ukrepi so v zvezi s tem ustrezni, vključno z oceno t. i. pravice do odklopa, izvedeno na ravni EU.

3.4 Komisija bi morala sodelovati z državami članicami, da bi odpravila razlike med delavci s standardno zaposlitvijo in delavci z nestandardnimi oziroma netipičnimi oblikami zaposlitve, pri čemer je treba jasno razlikovati med dejanskimi in navideznimi samozaposlenimi. Vsi delavci, ki jih kot take določata nacionalna zakonodaja in sodna praksa Sodišča Evropske unije, bi morali biti enako zaščiteni ne glede na to, ali delajo za digitalno platformo ali ne, priznati pa bi jim bilo treba tudi pravico do kolektivnih pogajanj in zastopanja ter varovanja delovnih pogojev in zdravja, pri tem pa spoštovati različne sisteme odnosov med delodajalci in delojemalci.

3.5 Digitalni prehod bi moral prispevati k rasti produktivnosti, pa tudi h kakovostnejšemu izobraževanju ter večjemu političnemu, družbenemu in kulturnemu udejstvovanju vseh prebivalcev EU. EESO poziva, naj se posebna pozornost nameni starejšim, invalidom, osebam, ki jim grozi socialna izključenost, in drugim ranljivim skupinam, da bi preprečili nastanek digitalne vrzeli. Zato bi moral biti eden od ciljev digitalnega prehoda, da se univerzalni dostop do širokopasovnega interneta določi za javno storitev, ki je brezplačna za vse prebivalce EU, zlasti ob upoštevanju dejstva, da je pokritost trenutno zelo neenakomerna, kar zlasti škodi podeželskim območjem (malim in srednjim podjetjem in državljanom).

3.6 Ljudje ter njihova znanja, spretnosti in kompetence imajo v globalni tekmi ključno vlogo. Zaradi demografskih razmer je razpoložljivost delovne sile omejena, poleg tega pa se povečuje kvalitativna vrzel na področju spretnosti. EESO poziva k nujnim ukrepom na področju izobraževanja in usposabljanja, namenjenim uskladitvi s potrebami obdobja umetne inteligence, tudi z zagotovitvijo trdne osnove pri osnovnih znanjih in spretnostih ter kompetencah na področju naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike. Izpopolnjevanje, preusposabljanje in nenehno učenje, pa tudi prilagodljivost in odpornost so nujni elementi za to, da bi se lahko vsi odzvali na izzive na trgu dela in v vsakodnevnem življenju.

3.7 Zaradi hitrega tehnološkega napredka v tretjih državah mora EU okrepiti prizadevanja za izboljšanje svoje konkurenčnosti, in sicer na področju širokega nabora tehnologij, med katerimi jih veliko izpolnjuje družbene potrebe, kot so potrebe po hrani, vodi, energiji, mobilnosti in stanovanju. Primer razvoja in uporabe umetne inteligence in drugih digitalnih tehnologij je v zvezi s tem najzgovornejši, saj te tehnologije spreminjajo celotno gospodarstvo in vso družbo.

3.8 Ohraniti je treba evropski model pravic, standardov in potrošniških politik, saj je EU zaradi njih edinstvena. Na področju digitalizacije, na primer, EU v skladu s svojim etičnim kodeksom o umetni inteligenci zagovarja stališče „nadzor v rokah uporabnika“, kar se razlikuje od stališč drugih delov sveta. Ta pristop, ki temelji na temeljnih pravicah in svoboščinah (zagotoviti je na primer treba, da spol, rasa itd. ne vplivajo na odločitve umetne inteligence), je del modela EU in bi ga bilo treba po mnenju EESO ohraniti kljub konkurenci, ki se zaostre.

3.9 EESO poziva Komisijo, naj konkurenčnost in interese delavcev postavi v središče digitalnega prehoda z ohranitvijo močne osredotočenosti na odnosih med delodajalci in delojemalci in prihodnosti delovnih mest v industriji ter naj spodbuja pravični prehod in pristop k tem spremembam, ki je osredotočen na ljudi. Ambiciozna industrijska strategija je bistvena za uspeh zelenega in digitalnega prehoda. Digitalizacijo naših gospodarstev in družb je treba podpreti s spodbujanjem naložbenega okolja in vzpostavitev zaupanja vrednih pogojev za varno uvedbo in uporabo novih tehnologij.

3.10 EESO ugotavlja, da bi bilo treba s socialno politiko spodbujati naložbe v znanja in spretnosti, okrepiti podporo reformam trga dela in sistemov socialne varnosti ter zagotoviti, da evropski steber socialnih pravic spodbuja gospodarsko rast in lajša ustvarjanje delovnih mest.

3.11 EESO meni, da mora evropski regulativni okvir omogočiti odstranitev ovir, ki omejujejo spletne transakcije, obenem pa zagotoviti varstvo zasebnosti in osebnih podatkov ter kibernetno varnost. Tudi obravnava razdrobljenosti enotnega digitalnega trga bi morala ostati ena od prednostnih nalog, s posebnim poudarkom na malih in srednjih podjetjih ter mikropodjetjih.

3.12 EESO meni, da bi morale biti izvajanje in spremljanje regulativnega okvira za umetno inteligenco prednostna naloga. V ta proces bi bilo treba vključiti civilno družbo, pozornost oblikovalcev politik pa usmeriti k novim vprašanjem, ki se lahko pojavijo na tem področju. To vključuje omejevanje morebitnih tehnoloških premikov, tveganja izključenosti in odvisnosti EU od velikih digitalnih družb. Zagotoviti je treba, da na enotnem digitalnem trgu nihče ne bo zapostavljen. To pomeni, da je treba zagotoviti boljši dostop do digitalnih orodij ter njihovo razumevanje in uporabo, pa tudi izboljšanje znanj in spretnosti ter usposabljanje na področju digitalnih tehnologij.

3.13 EESO pozdravlja novo čezatlantsko agendo in njen cilj glede okrepitev čezatlantskega partnerstva. Kriza zaradi COVID-19, kakršne še ni bilo, je jasno pokazala, da digitalno gospodarstvo spreminja naše družbe in gospodarstva ter da mora biti tehnologija pomembno prednostno področje obnovljenega sodelovanja med EU in ZDA. EESO zato podpira ustanovitev sveta za trgovino in tehnologijo ter poziva k obsežnemu vključevanju civilne družbe v prihodnja prizadevanja za oblikovanje strukturiranega čezatlantskega okvira političnih in regulativnih načel, pa tudi temeljev za prihodnji sporazum med EU in ZDA o digitalni trgovini.

3.14 Digitalizacija bo za evropski finančni sistem še naprej predstavljala izzive in priložnosti. EESO je leta 2021 podprl strategijo Komisije za digitalne finance in zakonodajne predloge, ki iz nje izhajajo. EESO poziva Komisijo, naj si na tem področju prizadeva tudi v letu 2022, da bi ustrezno obravnavala izzive in izkoristila priložnosti, ki jih prinašajo digitalne finance, v korist vseh deležnikov. S tem bi podprla digitalno preobrazbo evropskega gospodarstva ter prispevala h konkurenčnim finančnim trgovim, naklonjenim inovacijam.

3.15 EESO pozdravlja dejstvo, da lahko digitalizacija in avtomatizacija bistveno prispevata k bolj trajnostnemu (zelenemu) prometu, in poziva Komisijo, naj zagotovi pravičen prehod na avtomatizacijo in digitalizacijo, v katerem ne bo nihče zapostavljen. Komisija bi morala zagotoviti, da zeleni in digitalni prehod tega sektorja potekata nemoteno ter na gospodarsko, socialno in okoljsko uravnotežen način.

4. Gospodarstvo za ljudi

4.1 Pandemija COVID-19 uničuje evropsko gospodarstvo in pustoši družbo, posledično pa se povečujejo brezposelnost in neenakosti. Trdni gospodarski temelji in ustvarjanje vrednosti so ključni za zagotovitev trajnostnega razvoja in ohranitev ambicioznega evropskega socialnega modela. Socialne politike se morajo dopolnjevati s politikami, ki spodbujajo gospodarski razvoj, pri čemer je treba upoštevati skupni cilj teh politik glede zagotavljanja skupnega dobrega. Ustvarjanje delovnih mest, razvoj znanj in spretnosti ter vključujoči trgi dela so najboljše sredstvo za preprečevanje neenakosti in

izključenosti ter krepitev družbene stabilnosti. Gospodarski in socialni napredek se zato tesno prepletata, gospodarska uspešnost in blaginja pa sta bistvenega pomena. Da bi zagotovili hitro okrevanje, je treba mobilizirati vsa ustrezna orodja (fiskalna, monetarna, strukturna, naložbena, regulativna in finančna). Proces okrevanja mora potekati v skladu s socialnimi potrebami ter biti regionalno enakomeren in uravnotežen.

4.2 Poleg gospodarskih in okoljskih vprašanj mora delovni program EU za leto 2022 usmerjati socialna agenda. To pomeni, da bi morala biti zavezanost Komisije socialni in trajnostni Evropi prednostna naloga, hkrati pa bi bilo treba razmisliti tudi o možnosti novih kazalnikov gospodarskega napredka, ki presegajo BDP, kot so na primer kakovost življenja, okoljska trajnostnost, socialna kohezija, zdravje ter splošna blaginja sedanjih in prihodnjih generacij. Pri tem imajo organizacije civilne družbe pomembno vlogo. Ponuja se priložnost za spodbujanje socialnih inovacij kot modela za okrevanje s soustvarjanjem, sooblikovanjem in skupno proizvodnjo. V kompleksnem socialnem okolju z velikimi družbenimi izzivi je edina rešitev za uspešno okrevanje mobilizacija vseh virov v družbi, ki pri iskanju skupnih rešitev za skupne izzive delujejo na medsektorski in večdisciplinaren način. Organizirana civilna družba pospešuje socialne inovacije.

4.3 EESO pozdravlja akcijski načrt za evropski steber socialnih pravic in meni, da bi bilo treba v letu 2022 sprejeti konkretne ukrepe za trajnostni razvoj in socialno kohezijo, ki bi evropskim državljanom omogočili dostop do kakovostnih osnovnih storitev. Poziva Komisijo, naj preuči različne možnosti v zvezi z vprašanjem minimalnega dohodka v Evropi, da bi bolje obravnavali položaj Evropejcev, zlasti ker se soočajo s slabimi gospodarskimi obeti zaradi pandemije in njenih posledic.

4.4 Evropska komisija bi se morala v procesu okrevanja osredotočiti na ponovno ustvarjanje izgubljenih delovnih mest ter odpravljanje neenakosti in revščine ter posebno pozornost nameniti aktivnim in vključujočim politikam za zagotavljanje podpore ranljivim skupinam, kot so delavci z netipičnimi oblikami zaposlitve, otroci, ki živijo v revščini, invalidi, osebe z marginaliziranih območij, migranti in pripadniki etničnih manjšin. Revščina na splošno in med zaposlenimi ostaja precejšen problem v številnih državah članicah. Zato je bistveno zagotoviti, da zaposlitev pomeni tudi ustrezno plačo, da se zajamčijo ustrezni delovni in življenjski pogoji. Za reševanje teh težav je treba oblikovati celovit pristop na ravni EU in držav članic ter podpreti učinkovite programe aktivnega vključevanja, ki jih spremljajo bistvene in podporne socialne storitve.

4.5 Zaradi pandemije se je povečal obseg neplačanega gospodinjanskega dela in dejavnosti oskrbe, ki jih opravljajo ženske, povečalo pa se je tudi nasilje v družini nad ženskami. Evropska komisija bi morala predstaviti „dogovor o oskrbi za Evropo“, ki bi ženske pomagal razbremeniti neplačanega dela, in predlagati ambiciozne ukrepe za preprečevanje tovrstnega nasilja.

4.6 EESO se zavzema za okrepitev vloge organizacij civilne družbe v državah partnericah, zlasti vloge socialnih partnerjev, in sicer na vseh področjih, predvsem pa na gospodarskem in socialnem področju. Za premagovanje krize je nujna stabilnost, ki pa je ni mogoče doseči brez sodelovanja socialnih partnerjev pri odločanju na področju gospodarstva ter aktivne udeležbe poslovnih združenj v zakonodajnem postopku ter na področju reform in njihovega izvajanja. Sodelovanje med socialnimi partnerji in drugimi organizacijami civilne družbe je gonilna sila za uspešne, vzdržne in vključujoče gospodarske politike ter politike na področju zaposlovanja in socialnega vključevanja. Komisija bi morala priznati to ključno vlogo in izboljšati tako socialni kot civilni dialog.

4.7 Za gospodarsko rast, inovacije, zaposlovanje in socialno vključenost so bistvene vse oblike in sektorji podjetništva (vključno s turizmom, industrijo, platformnim gospodarstvom, socialnim gospodarstvom in svobodnimi poklici). Zato je pomembno, da se opredelijo težave, s katerimi se mala in srednja podjetja (zlasti zelo majhna podjetja, ki so pogosto družinska) srečujejo pri dostopu do enotnega trga, ter da se jim zagotovijo učinkoviti in bolj ciljno usmerjeni ukrepi. Socialno podjetništvo lahko prispeva k premagovanju krize ter zagotavljanju pravičnega in trajnostnega okrevanja gospodarstva, zato si zasluži posebno pozornost.

4.8 Evropa prehaja na podnebno nevtralnost in digitalizacijo. Zeleni in digitalni prehod vključujeta nove tehnologije, posledično pa tudi naložbe in inovacije, ter bosta privedla do novih vrst delovnih mest in novih znanj in spretnosti. Industrijska politika bi zato morala imeti močno socialno razsežnost, saj kakovostna delovna mesta, socialna zaščita in učinkovite javne storitve ustvarjajo spodbudno okolje za razvoj industrijskih dejavnosti.

4.9 Sodobna potrošniška politika mora zagotoviti, da imajo potrošniki pravice in zaščito, ki jih potrebujejo. Enotni trg potrošnikom in podjetjem EU olajšuje čezmejno kupovanje in prodajo blaga in storitev, tudi na spletu. Za to je treba vzpostaviti zaupanje v trg ter zagotoviti ciljno usmerjeno zakonodajo in njeno učinkovito izvajanje. Tudi z obveščanjem in usposabljanjem je treba potrošnikom pomagati, da bi lahko dejansko prispevali k zelenemu in digitalnemu prehodu ter se odločali odgovorneje in bolj ozaveščeno.

4.10 Pozorno je treba spremljati nove oblike potrošnje in proizvodnje ter upoštevati potrebo po vključevanju okoljskih vidikov ter varstva potrošnikov in zaščite delavcev, pa tudi vidikov, povezanih z rastjo in zaposlovanjem. Krožno gospodarstvo podpira prehod na bolj trajnostne načine proizvodnje in porabe.

4.11 Podjetja so temelj uspešne Evrope. Evropsko gospodarstvo mora biti bolj inovativno in odpornejše. Poslovno okolje je treba nenehno izboljševati. Dobro pravno urejanje je stroškovno učinkovit način za podpiranje okrevanja. Pri uvajanju kakšnih kolih novih političnih ukrepov bi bilo treba zagotoviti izpolnjevanje načel boljšega pravnega urejanja, izvajanje pregledov konkurenčnosti ter skladnost z evropskim stebrom socialnih pravic in okoljsko trajnostnostjo. Potreba po zagotovitvi ugodnega poslovnega okolja se nanaša tako na pravno urejanje kot obdavčenje in dodeljevanje javnih finančnih sredstev ob upoštevanju dejstva, da so naložbe v inovacije temelj evropskega uspeha. V zvezi s sodobno industrijsko politiko je treba uporabiti celosten pristop, namenjen izboljšanju konkurenčnosti podjetij EU na vseh področjih politike. Da bi zagotovili delovanje enotnega trga, je treba vlagati v infrastrukturo, pripravljeno na prihodnost. Odprava dvojnega obdavčenja ter digitalizacija in poenostavitev davčnih sistemov, zlasti na področju DDV, bi prispevali tudi k naložbam in trgovini.

4.12 Uredba o mehanizmu za okrevanje in odpornost potrjuje pomen konkretne udeležbe civilne družbe pri razvoju nacionalnih načrtov za okrevanje in odpornost v okviru evropskega semestra. EESO poziva k določitvi obveznih pogojev glede posvetovanja s civilno družbo, saj se ravni njene udeležbe v različnih državah in regijah razlikujejo, kar velja tudi v zvezi z drugimi instrumenti iz večletnega finančnega okvira, in sicer na podlagi minimalnih standardov, opredeljenih na ravni EU.

4.13 Da bi se izognili gospodarskim učinkom izrazitih naglih padcev, preprečili ponovno uvedbo varčevalnih ukrepov in povečali dolgoročne koristi načrta EU za okrevanje, EESO poziva, naj se postopek pregleda okvira ekonomskega upravljanja EU čim prej ponovno začne. Namesto „vrnitve v normalnost“ zahtevamo prehod na spremenjen in na novo uravnotežen okvir ekonomskega upravljanja, ki stremi k zagotavljanju blaginje in enakovredno obravnava več ključnih političnih ciljev, kot so trajnostna in vključujoča rast, polna zaposlenost in dostojno delo, konkurenčno socialno tržno gospodarstvo in stabilne javne finance. Ta okvir bi moral poleg tega preprečevati asimetrične učinke na države članice in spodbujati produktivne naložbe, na primer z uporabo dobro uravnoteženega zlatega pravila. V vsakem primeru bi morala splošna odstopna klavzula iz Pakta za stabilnost in rast ostati aktivna, dokler se ne bi stopnje brezposelnosti bistveno znižale in dokler se ne bi vzpostavila zanesljiva navzgor usmerjena krivulja rasti, pri čemer bi posodobljena fiskalna pravila začela veljati pozneje.

4.14 EESO poziva k okrepitvi prizadevanj za dokončno vzpostavitev bančne unije, ki se že dolgo načrtuje. Evropske banke bodo pri okrevanju gospodarstva po krizi zaradi COVID-19 še naprej imele ključno vlogo ter podpirale gospodarstvo in zaposlovanje. Povsem delujoča bančna unija bi prispevala tudi k socialnemu vključevanju in doseganju ciljev trajnostnega razvoja, kar je za zagotavljanje konkurenčnosti Evrope v prihodnje bistvenega pomena. EESO poudarja, da je treba dodatno izboljšati sorazmernost bančnih pravil, a ne na račun učinkovitosti bonitetnih pravil. Meni, da bi bilo treba pri pregledu bonitetnih pravil bank nujno upoštevati raznolikost evropskega bančnega sektorja.

4.15 Med prednostnimi nalogami bi morala ostati tudi unija kapitalskih trgov. EESO je podprl pobude, določene v akcijskem načrtu o uniji kapitalskih trgov za leto 2020. Poziva države članice, naj doseganje ciljev unije kapitalskih trgov dejansko podprejo, in poudarja, da bi bilo treba posebno pozornost nameniti pobudam, ki so za financiranje evropskega gospodarstva ter zelenega in digitalnega prehoda strateškega pomena. Meni, da bi bilo treba spodbujati primere dobre nacionalne prakse, da bi izboljšali finančno pismenost Evropejcev, kar je pogoj za boljšo uporabo visoke ravni prihrankov v Evropi. Poleg tega poudarja, da bi bilo treba še naprej spodbujati upoštevanje okoljskih in socialnih vidikov ter vidikov, povezanih z upravljanjem, vlagateljem pa omogočiti dostop do zanesljivih podatkov o navedenih vidikih.

4.16 EESO je trdno prepričan, da je treba – glede na digitalizacijo gospodarstva – kakršne koli spremembe pravil za razdelitev pravic v zvezi z obdavčitvijo dobička med države usklajevati na svetovni ravni. Zato pozdravlja tesno sodelovanje med Komisijo, državami članicami in OECD/G20 v podporo razvoju mednarodne rešitve. Če mednarodne rešitve ne bo mogoče doseči, mora EU razmisliti o nadaljnjem ukrepanju na lastno pest. Boj proti davčnim goljufijam in utajam, pranju denarja in agresivnemu davčnemu načrtovanju mora ostati pomembna prednostna naloga.

4.17 Kohezijska politika bo ključna pri zagotavljanju uravnoveženega in učinkovitega okrevanja, spodbujanju konvergence, preprečevanju neenakosti in skrbi za to, da nihče ne bo zapostavljen. Da bi bilo okrevanje dejansko uspešno, je treba različna sredstva iz kohezijskih skladov v programskem obdobju 2021–2027 porabiti učinkovito in pravočasno. Da bi si opomogli po krizi ter okrepili odpornost in trajnostnost, je treba prednostno zagotoviti enakomerno in pravično porazdelitev sredstev. Cilj teritorialne kohezije bo tudi zagotoviti bolj uravnovežen in trajnosten razvoj v skladu z zadevnim ozemljem. Kohezijska politika EU bi morala biti v obdobju 2021–2027 še naprej osredotočena na zagotavljanje gospodarske konkurenčnosti na podlagi raziskav in inovacij, digitalni prehod, agendo za evropski zeleni dogovor in cilje trajnostnega razvoja.

4.18 V prometnem sektorju je ključno poskrbeti za ohranitev kakovostnih delovnih mest in zagotovitev ustreznih delovnih pogojev, če želimo obdržati kvalificirano delovno silo, brez katere ni mogoče zagotoviti vzdržne konkurenčnosti. Ohraniti bi bilo treba kakovostna delovna mesta in ustrezne delovne pogoje ter še naprej zaposlovati in usposablјati kvalificirano delovno silo. EESO pozdravlja tekoče pobude Komisije v zvezi z ženskami in prometom ter poziva k nadaljnji okrepitvi ukrepov, da bi zagotovili enakost spolov v tem sektorju.

4.19 EESO poziva Komisijo, naj v okviru strategije za val prenove oblikuje nov program Erasmus za energijsko učinkovito prenovo do leta 2050, da bi mlade v Evropi pritegnili k novim delovnim mestom v gradbenem sektorju.

4.20 S pregledom socialnih kazalnikov bi bilo treba v skupnem poročilu o zaposlovanju in poročilih za posamezne države redno spremljati napredek pri izvajanju stebra. To orodje bi bilo treba uporabljati povezano z obstoječim prikazom uspešnosti zaposlovanja in prikazom uspešnosti socialne zaščite, ki so ju razvile države članice. 14 kazalnikov pregleda in podkazalnike (skupaj jih je 35) bi bilo treba redno pregledovati. V ta pregled bi morali vključiti socialne partnerje in organizacije civilne družbe, da bi kazalnike in podkazalnike prilagodili političnim ciljem in spreminjajočim se socialno-ekonomskim razmeram v Evropi.

4.21 Nov evropski semester bi moral za uravnoveženje prevlade davčnih in makroekonomskih zahtev doseči socialne cilje v okviru spremljanja socialnih neravnovesij. S pregledom socialnih kazalnikov bi bilo treba spremljati in obravnavati vse pravice in načela iz stebra ter vanje vključiti nove, izboljšane merljive kazalnike. Ti kazalniki bi lahko poleg statistik zajemali dejanski dostop do kakovostnih socialnih storitev, izvršljive socialne pravice, vključevanje migrantov v družbo in na trg dela, obseg kolektivnih pogajanj, sodelovanje socialnih deležnikov v procesu semestra ter dostop do vajeništev in kakovostnega visokošolskega izobraževanja. Komisija bi morala spremljati izvajanje nacionalnih načrtov reform v tesnem sodelovanju s socialnimi partnerji in ustreznimi organizacijami civilne družbe ter tako spodbujati priporočila za posamezne države na socialnem področju. Število in struktura priporočil bi morala biti ustrezna ter bi morala spremljati napredek pri prednostnih nalogah, navedenih v časovnem načrtu.

4.22 V skladu z določbami PDEU je treba okrepiti vključevanje socialnih partnerjev, ki bi omogočalo posvetovanja z njimi glede zasnove in izvajanja gospodarske in socialne politike ter politike na področju zaposlovanja v skladu z nacionalnimi praksami. Pravočasno in smiselno vključevanje socialnih partnerjev je bistveno za izboljšanje njihovega sodelovanja pri oblikovanju politike, s čimer se olajša njeno uspešno izvajanje na način, ki uravnoveša interese delavcev in delodajalcev. Sodelovanje med socialnimi partnerji je lahko gonilna sila za uspešne, vzdržne in vključujoče gospodarske politike ter politike na področju zaposlovanja in socialnega vključevanja. Posvetovanje s socialnimi partnerji bi bilo treba okrepiti z boljšim izvajanjem okvira EU na področju obveščanja, posvetovanja in sodelovanja, zlasti v postopkih prestrukturiranja (7).

5. Močnejša Evropa v svetu

5.1 EESO meni, da bi morali biti socialna kohezija, navzgor usmerjena ekonomska konvergenca ter spodbujanje konkurenčnosti in inovacij ob upoštevanju evropskega zelenega dogovora in ciljev trajnostnega razvoja izhodišče, na podlagi katerega bi se gospodarstvo euroobmočja razvijalo in podprlo močnejšo vlogo eura v prihodnjem obdobju. Da bi to dosegli, je treba med drugim dokončno vzpostaviti ekonomsko in monetarno unijo ter bančno unijo, pa tudi izvesti dodatne ukrepe za poglobitev evropskega finančnega sektorja, vključno z okrepitevijo infrastrukture evropskih finančnih trgov in določitvijo zanesljivih referenčnih obrestnih mer. Za okrepitev vloge eura na mednarodnem prizorišču je ključno tudi spodbujanje njegove širše uporabe v strateških sektorjih. EESO zato države članice poziva k enotnejšemu pristopu v mednarodni diplomaciji in k proaktivnejši naravnosti pri spodbujanju interesov EU v teh sektorjih, kar bi lahko zagotovilo boljše trgovske priložnosti.

(7) Glej mnenje EESO o industrijskem prehodu (UL C 56, 16.2.2021, str. 10) in mnenje INT/903 – Ne zelenemu dogovoru brez socialnega dogovora (glej stran 23 tega Uradnega lista).

5.2 EESO v zvezi s politiko širitve pričakuje, da bo v naslednjih poročilih za posamezne države jasno strukturiran pristop k spremljanju odnosa vlad Zahodnega Balkana do civilne družbe. EESO je trdno prepričan, da bi morala EU vlagati tudi v razvoj horizontalnih struktur civilne družbe, tako da bi socialnim partnerjem in drugim organizacijam civilne družbe z Zahodnega Balkana zagotovila strokovno znanje, tehnično podporo ter možnosti za regionalno in mednarodno mreženje, med drugim tudi za zagotovitev njihove dejavnejše vloge v procesu širitve. EU bi se morala z organizacijami civilne družbe iz te regije dogovoriti za pripravo rednih „vzporednih“ poročil o stanju demokracije, da bi nadzorovale preglednost in odgovornost političnih elit Zahodnega Balkana.

5.3 EESO je prepričan, da bi morala EU za ponovno vzpostavitev zaupanja v širitev in krepitev načinov, kako se povezuje s svojimi naravnimi zaveznicami v regiji, političnim voditeljem in državljanom z Zahodnega Balkana omogočiti sodelovanje pri dejavnostih in razpravah v okviru konference o prihodnosti Evrope v obliki posvetovanja. Institucije EU bi se lahko oprle na lokalne vire civilne družbe in prosile za pomoč delegacije EU v regiji, da bi mobilizirali državljane partneric z Zahodnega Balkana, tako da bi jim omogočili sodelovanje pri platformah, na katerih bodo državljani EU izmenjevali mnenja med konferenco o prihodnosti Evrope.

5.4 EESO v zvezi z vzhodnim partnerstvom meni, da je EU prvenstveno unija vrednot, zato bi morali njeni odnosi s sosednjimi državami temeljiti na istih vrednotah in biti pogojeni z njimi. EESO se zavezuje, da bo v veliki meri sodeloval pri oblikovanju močnejših in bolj demokratičnih družb sosednjih držav, v katerih lahko organizacije civilne družbe svobodno delujejo.

5.5 V zvezi s poslabšanjem odnosov med EU in Rusijo EESO poziva Komisijo, naj še naprej podpira odnose z rusko civilno družbo.

5.6 V zvezi z zagotavljanjem sredstev, ki civilni družbi omogočajo udeležbo na svetovnem prizorišču, EESO poziva Komisijo, naj nadalje razmisli, kako bi lahko okrepili vlogo notranjih svetovalnih skupin. Bistveno je, da se tem skupinam zagotovijo ustrezna sredstva in viri, da bi lažje opravljale svoje naloge spremljanja in svetovanja, zlasti glede na to, da bo področje delovanja notranjih svetovalnih skupin nove generacije veliko širše. EESO bo to pomoč podprl. Pričakujemo, da bo delovni program Komisije za leto 2022 odražal dejstvo, da mora GD za trgovino upoštevati nekaj priporočil, podanih leta 2021 med okrepljenimi konstruktivnimi razpravami z EESO in notranjimi svetovalnimi skupinami. Svetovna trgovinska organizacija (STO) je nedavno okrepila svoje sodelovanje s civilno družbo, ki sedaj presega letne javne forume, ta prizadevanja pa bistveno prispevajo k večji učinkovitosti in demokraciji v mnogostranskem trgovinskem sistemu. Kljub temu bi bilo mogoče še marsikaj izboljšati. EESO se veseli ukrepov, ki bodo izvedeni na podlagi zaveze Komisije okrepitvi glasu civilne družbe na večstranski ravni, zlasti ukrepa 6 iz nedavno sprejetega akcijskega načrta skupine iz Ottawe v 6 točkah.

5.7 EU ima na področju mednarodne trgovine ključno vlogo. V taki vlogi mora nastopiti tudi v trgovinskih pogajanjih z mednarodnimi partnerji in tako ohraniti svojo vodilno vlogo pri oblikovanju gospodarske agende ter pri tem spodbujati svoja temeljna načela, socialne in delovne standarde ter vrednote (pravna država, temeljne pravice in demokratična načela). Da bi izkoristili globalne priložnosti, je treba skleniti pogajanja, ki so v teku, ratificirati in izvajati dokončane sporazume ter začeti nova pogajanja. EU mora poleg tega prispevati h krepitvi multilateralizma ter podpreti vlogo in modernizacijo STO.

5.8 EESO meni, da mora EU na področju razvoja evropske podatkovne infrastrukture in novih digitalnih tehnologij postati avtonomna. Neodvisna mora biti od Kitajske in ZDA ter vlagati v tehnologijo naslednje generacije. Razviti mora lastno vizijo in strategijo za digitalno suverenost, hkrati pa ostati odprta za prosto trgovino in podpirati večstranski sistem. Strateško bi se morala osredotočiti na vzpostavitev svoje infrastrukture, kibernetske varnosti, storitev v oblaku, ključnih omogočitenih tehnologij in podatkov, globalne partnerje pa prepričati s kakovostjo svojih standardov in proizvodov. Med prednostnimi nalogami Komisije bi moralo ostati tudi zagotavljanje prehranske varnosti, močne verige preskrbe s hrano in agroživilske trajnosti za EU.

5.9 EESO meni, da bi morali trgovinski, naložbeni in gospodarski sporazumi EU:

- zagotoviti, da se socialni in delovni standardi ter standardi trajnostnega razvoja vključijo v pravila STO in drugih agencij, povezanih z OZN, ter na ta način bistveno prispevati k izgradnji nove, pravične gospodarske in trgovinske ureditve in pravične pametne globalizacije,

- vključevati poglavje, ki vsebuje klavzule o davčnih kršitvah, pranju denarja in agresivnem davčnem načrtovanju, pa tudi sodelovanju med davčnimi organi,
- vključevati mehanizem za človekove pravice in primerno skrbnost, namenjen zagotavljanju spoštovanja delovnih standardov in izvrševanja sankcij za kršitve pravic delavcev⁽⁸⁾. Ta mehanizem bi moral temeljiti na dogovorjenih standardih, ki se izvajajo s sorazmernimi, učinkovitimi in odvračilnimi sankcijami, uveden pa bi moral biti z zavezujočo zakonodajo, ki bi vsebovala jasne opredelitve pravic in sorazmerne zahteve glede poročanja,
- zagotoviti polno in dejansko vključevanje organizacij civilne družbe in socialnih partnerjev v pogajalski proces ter v naslednje faze spremljanja in ocenjevanja učinka sporazumov (notranje svetovalne skupine).

5.10 EESO poziva EU, naj v zvezi z doseganjem ciljev Pariškega sporazuma dejavno sodeluje z ZDA, saj so ZDA ponovno aktivne na področju podnebja. Močna vez med EU in ZDA je zlasti v času, ko odnosi s Kitajsko zaradi njene notranje in zunanje politike postajajo težavnejši, zelo pomembna, in sicer ne samo na področju podnebja.

5.11 EESO priznava, da je strateško partnerstvo med EU in Kitajsko pod pritiskom zaradi poslabšanja razmer v Hongkongu, krčenja prostora, ki je na voljo civilni družbi, in razmer na področju človekovih pravic na Kitajskem, zlasti pravic Ujgurov. EESO zato poziva Komisijo, naj uporabi vse diplomatske in politične možnosti, da bi izboljšala razmere, v katerih živijo prebivalci Hongkonga in manjšine na Kitajskem. V zvezi s tem EESO poziva Komisijo, naj čim prej pripravi predlog za oblikovanje enotne strategije EU (ki bo popolnoma usklajena z evropskimi politikami na področju prometa, konkurence, naložb, človekovih pravic in pravic delavcev, varnosti itd.), da bi se lahko odzvala z drugačno pobudo v državah članicah EU, povezanih s pobudo En pas, ena pot.

5.12 EESO se strinja, da je potrebna „okrepitev mednarodnega ukrepanja za odpornost proti podnebnim spremembam“, kot navaja Komisija. Pri tem ne smemo pozabiti, da so podnebne spremembe zunaj EU najbolj prizadele manj razvite države ter male otoške države v razvoju. EESO zato vztraja, da bi morala EU v okviru strategije za partnerstvo med EU in Afriko sodelovati z najbolj ogroženimi afriškimi državami, saj bi se lahko zaradi podnebnih sprememb samo v podsaharski Afriki do leta 2050 začele migracije do 70 milijonov ljudi, kot je Komisija ustrezno povzela navedbo Svetovne banke.

5.13 Območje Sredozemlja bo moralo spet postati nevalglično središče Evrope, kot je bilo že stoletja, tj. območje, namenjeno izmenjavi ljudi, blaga in kultur. EESO poziva k ponovnemu priznanju strateške vloge Sredozemlja, da bi oblikovali sosedsko politiko, ki bi omogočila mirovne procese ter trajnostni gospodarski, okoljski in družbeni razvoj.

6. Spodbujanje evropskega načina življenja

6.1 Živahna civilna družba je v središču Evropske unije. Naš način življenja zaznamujeta občutek poštenosti, pravičnosti in solidarnosti ter zavedanje, da je treba prispevati k skupnemu dobremu v korist vseh. Glede na to, da je kriza zaradi COVID-19 negativno vplivala zlasti na nekatere družbene skupine, kot so ženske, mladi in mobilni državljani EU, ki so ukrepe omejitve gibanja občutili dvojno, je zdaj bolj kot kdaj koli prej pomembno, da organizacije civilne družbe prevzamejo osrednjo vlogo pri okrepitvi tega načina življenja ter se obravnavajo kot zaveznice pri zaščiti, spodbujanju in ohranitvi evropskega načina življenja na podlagi vključevanja in spoštovanja drugih. EESO zato poziva Komisijo, naj organizacijam civilne družbe zagotovi ustrezno in ciljno usmerjeno podporo in priznanje ter tako ohrani državljanski prostor in demokratično pravico do združevanja, ki je za evropski način življenja bistvenega pomena.

6.2 Ena od najpomembnejših izkušenj, pridobljenih med krizo zaradi COVID-19, nas je naučila, da je treba zdravstvene sisteme okrepiti v skoraj vseh evropskih državah, pri tem pa se osredotočiti na preprečevanje bolezni ter vsem zagotoviti dostop do javnih zdravstvenih ustanov, osnovnih zdravstvenih storitev, vključno s cepljenjem, in dolgotrajne oskrbe. Posebno pozornost je treba nujno posvetiti razmeram, v katerih živijo oskrbovanci v ustanovah za oskrbo. Za zdravstveno varstvo so sicer pristojne države članice, vendar se širjenje virusa ne ustavi na mejah, temveč zahteva skupen odziv na evropski ravni.

⁽⁸⁾ Glej mnenje EESO o obvezni primerni skrbnosti in zakonodajno resolucijo Evropskega parlamenta o primerni skrbnosti in odgovornosti podjetij (UL C 429, 11.12.2020, str. 136).

6.3 Evropska komisija bi se morala v procesu okrevanja osredotočiti na ponovno ustvarjanje izgubljenih delovnih mest in odpravljanje neenakosti in revščine ter posebno pozornost nameniti aktivnim in vključujočim politikam za zagotavljanje podpore ranljivim skupinam, kot so otroci, ki živijo v revščini, invalidi, delavci z netipičnimi oblikami zaposlitve, osebe z marginaliziranih območij, migranti in pripadniki etničnih manjšin. Revščina na splošno in med zaposlenimi ostaja precejšen problem v številnih državah članicah. Za reševanje teh težav je treba zagotoviti celovit pristop na ravni EU in držav članic ter podpreti učinkovite programe aktivnega vključevanja, ki jih spremljajo bistvene in podporne socialne storitve.

6.4 Posebno pozornost je treba nameniti otrokom in mladim; gre za generacijo, ki bo odplačevala ogromen javni dolg, ki ga države sedaj ustvarjajo, da bi odpravile posledice pandemije. Ne smemo zanemariti izzivov, povezanih z njihovim aktivnim vključevanjem v družbo in na trg dela.

6.5 Migracije zaradi svojega vpliva na družbo in gospodarstvo EU ostajajo prednostno vprašanje (zaposlovanje, vključevanje, nadzor meja ter boj proti rasizmu, ksenofobiji, populizmu in diskriminaciji). Med pandemijo COVID-19 se je ranljivost migrantov zaradi osebnih, socialnih, situacijskih in strukturnih dejavnikov tako kot v preteklih gospodarskih krizah povečala. Razviti je treba bolj vzdržne in varnejše pravne poti za vstop v EU, se osredotočiti na učinkovito uporabo obstoječih mehanizmov ter v okviru sedanjega azilnega sistema vzpostaviti ravnovesje med varnostjo in solidarnostjo. Poleg tega je ključno izpostavljati lažne novice in napačna mnenja ter se boriti proti sovražnemu govoru in političnemu diskurzu, uperjenemu proti migrantom. To bo prispevalo tudi k boju proti rasizmu, radikalizaciji, ksenofobiji in diskriminaciji.

6.6 Čezatlantsko partnerstvo temelji na skupnih vrednotah, ki so EU in ZDA povezovali skozi zgodovino, ter ima ključno vlogo pri reševanju svetovnih izzivov in ohranjanju mednarodnega reda. EESO poziva Evropsko unijo, naj se na prenovljeno čezatlantsko partnerstvo opre pri spoprijemanju s sedanjimi svetovnimi izzivi, kakršnih še ni bilo, vključno z vzponom Kitajske in drugih svetovnih akterjev, ki ne delujejo v skladu z istimi demokratičnimi načeli. Poziva tudi k polni udeležbi EU na prihodnjem vrhu za demokracijo, ki ga je napovedal predsednik Biden, in obsežnemu vključevanju civilne družbe.

7. Nova spodbuda za evropsko demokracijo

7.1 Posebno pozornost je treba nameniti načinu priprave zakonodaje EU (boljšemu pravnemu urejanju) in potrebi po evropskem korpusu zakonodaje, ki bo bolje služil državljanom in podjetjem. Zakonodajni postopek EU mora biti preglednejši, bolj odprt za prispevke deležnikov in razumljivejši.

7.2 Udeležba vseh državljanov prek organizacij, združenj in mrež civilne družbe bo zagotovila, da bo postopek okrevanja in preoblikovanja prihodnosti Evrope resnično demokratičen. EESO zato meni, da bi morale države članice in institucije EU zagotoviti, da v tem zapletenem procesu nihče ne bo zapostavljen, zlasti ne najranljivejši. To pomeni, da je treba organizacijam civilne družbe omogočiti, da v postopkih odločanja prevzamejo vlogo ključnih in enakovrednih partneric. Boljše izvajanje člena 11(2) PEU o civilnem dialogu je potrebno kot še nikoli doslej. EESO meni, da bi lahko bila med ustreznimi instrumenti tudi vključitev četrtega stebra v akcijski načrt za evropsko demokracijo z močnim poudarkom na aktivnem državljanstvu in jasno strategijo zanj.

7.3 Osrednja evropska načela iz člena 2, kot so demokracija, pravna država in temeljne pravice, vključno z državljanskim prostorom, so tesno povezana. Poročilo o pravni državi in akcijski načrt za demokracijo bi morala biti povezana in vključevati spremljanje vprašanj, povezanih z državljanskim prostorom, tudi prostorom civilne družbe. EESO meni, da bi morala Komisija na podlagi teh akcijskih načrtov sprejeti nadaljnje ukrepe in uvesti močnejše mehanizme za zaščito teh načel in prostora civilne družbe. V primeru, da so nacionalni zakoni v nasprotju z zakonodajo EU, bi bilo treba sprožiti postopke za ugotavljanje kršitev.

7.4 EESO z zanimanjem pričakuje načrte Komisije za novo pobudo za socialni dialog za leto 2022, vendar jo poziva, naj ta dialog razširi na civilno družbo, da bi lahko v primerih, ko je to zaželeno, v dialogu sodelovale tudi organizacije civilne družbe, ki niso tradicionalni socialni partnerji. To bi civilni družbi omogočilo enakopravnost s socialnimi partnerji pri oblikovanju politik.

7.5 Gospodarska recesija, ki jo je povzročila pandemija, bo močno vplivala na enakost spolov, tako med sedanjim upadom gospodarske rasti kot tudi v obdobju okrevanja. Med pandemijo so se razlike med spoloma povečale. EESO zato meni, da je treba enakost spolov in splošno vključevanje vidika spola nujno obravnavati v vseh segmentih priprave in izvajanja zakonodaje EU.

7.6 Temeljne pravice in pravna država so v središču evropskih vrednot; v EU veljajo vedno in povsod, zato jih ni mogoče začasno spregledati. Odziv na sedanjo krizo mora biti hiter in upravičuje nekatere izjemne in časovno omejene ukrepe, vseeno pa ti ne smejo biti v nasprotju s pravno državo ter ne smejo ogroziti demokracije, delitve oblasti in temeljnih pravic evropskih državljanov. EESO poziva Komisijo, naj to področje pozorno spremlja in po potrebi aktivno ukrepa v primeru kršitev teh načel. Evropska komisija bi morala poleg tega v vse programe financiranja EU, vključno s sredstvi EU, ki se upravljajo na nacionalni in mednarodni ravni, vključiti program za pravice žrtev. EESO želi spomniti na svoj predlog o ambiciozni strategiji EU za komuniciranje, izobraževanje in ozaveščanje javnosti o temeljnih pravicah, pravni državi in demokraciji.

7.7 Nove instrumente EU za zaščito in spodbujanje temeljnih pravic in pravne države, na primer novi cikel pregleda pravne države in novi mehanizem, v okviru katerega je financiranje EU pogojeno s spoštovanjem temeljnih pravic in pravne države, je treba izvajati tako, da jih bo mogoče uporabiti hitro in učinkovito. EESO poleg tega poziva k okrepitvi vloge civilne družbe v ciklu pregleda pravne države in oblikovanju foruma deležnikov.

7.8 Filantropija in civilna družba imata pri spodbujanju glavnih evropskih področij politike ključno vlogo, ki pa bi lahko bila še večja, če bi se jima zagotovilo boljše okolje za delovanje. Nova politika EU na področju preprečevanja pranja denarja in financiranja terorizma mora temeljiti na tveganjih in biti sorazmerna s tveganji, ki jih obravnava, ne da bi neupravičeno omejevala legitimne javnokoristne in človekoljubne dejavnosti.

7.9 Na podlagi ponavljajočih se izkušenj je povsem jasno, da so potrebni dodatni ukrepi – seveda tudi ukrepi Komisije – za doseganje svobodnih in pluralnih medijev, kakovostnega neodvisnega novinarstva in učinkovite ureditve družbenih medijev, zlasti za boj proti dezinformacijam in vključno z ureditvijo spletnega političnega oglaševanja ter odgovornosti za vsebine.

V Bruslju, 9. junija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

MNENJA

EVROPSKI EKONOMSKO-SOCIALNI ODBOR

561. PLENARNO ZASEDANJE EVROPSKEGA EKONOMSKO-SOCIALNEGA ODBORA (JDE62, INTERACTIO), 9. 6. 2021–10. 6. 2021

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Za krožna javna naročila

(mnenje na lastno pobudo)

(2021/C 341/02)

Poročevalec: **Ferdinand WYCKMANS**

Soporočevalec: **Gonçalo LOBO XAVIER**

Sklep plenarne skupščine	20. 2. 2020
Pravna podlaga	člen 32(2) poslovnika mnenje na lastno pobudo
Pristojnost	strokovna skupina za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	11. 5. 2021
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	9. 6. 2021
Plenarno zasedanje št.	561
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	187/4/5

1. Sklepi in priporočila

1.1 Transparenten, digitalen in konkurenčen instrument za krožna javna naročila je skupaj z zelenimi javnimi naročili, kakor so opredeljena v zakonodaji EU, del politik za spodbujanje razvoja enotnega trga, zagotavljanje visokokakovostnega blaga in storitev državljanom in potrošnikom ter oblikovanje inovativne, pametne, trajnostne in družbeno odgovorne evropske tradicije javnih naročil.

1.2 Upravljanje javnih naročil je osrednji in odločilni dejavnik pri povečanju naložb v okoljski sektor, podnebne cilje in v okviru naložbenega načrta za trajnostno Evropo.

1.3 Javna naročila, ki vključujejo minimalna obvezna merila EU za zelena javna naročila, spadajo na področje politik krožnega gospodarstva, kot je določeno v akcijskem načrtu za krožno gospodarstvo.

1.4 Zakonodaja in predpisi morajo spodbuditi krožna javna naročila z različnimi instrumenti, kot so direktive o javnih naročilih in sektorska zakonodaja.

1.5 Uvedba krožnih javnih naročil pospešuje razvoj krožnega gospodarstva. Veliko novih pravil še vedno temelji na prostovoljnih prilagoditvah, zato se EESO zavzema za povečanje števila zavezujočih sporazumov. Poleg tega je nujen enostaven, jasen in enoten regulativni okvir.

1.6 EESO je prepričan, da lahko uvedba minimalnih obveznih meril za zelena javna naročila izboljša splošno stanje trajnostnih in krožnih javnih naročil v Evropi.

1.7 Ta minimalna merila ne ovirajo vodilnih akterjev niti ne upočasnjujejo inovacij, javnim naročnikom pa ne dajejo izgovora, da ne bi postavili višjih zahtev. Bistveno je, da se minimalna obvezna merila redno preverjajo in posodablajo, da se z njimi upošteva tehnološki napredek, poleg tega pa ne smejo omejevati tistih, ki želijo več.

1.8 EESO je prepričan, da bodo krožna javna naročila upravnim organom omogočila, da pri naročilu ne upoštevajo le merila najnižje cene, temveč ocenijo tudi vidike kakovosti in krožnosti ponudb ter kakovost dela.

1.9 EESO meni, da se mora kakovostna zaposlitev, eno od temeljnih načel evropskega stebra socialnih pravic, odražati v zahtevi, da se javna naročila oddajajo podjetjem, ki uporabljajo kolektivne pogodbe, ali če to ni mogoče, uporabljajo veljavne nacionalne zakone in prakse na podlagi sporazumov med socialnimi partnerji. Tako se bo preprečil socialni damping in zagotovila poštena konkurenca.

1.10 EESO pozdravlja prosto dostopna standardizirana orodja za merjenje stroškov življenjskega cikla, ki jih je že razvila Evropska komisija. Stroški življenjskega cikla proizvoda ali storitve in uporaba meril, ki poleg cene med drugim upoštevajo tudi kakovost, trajnostnost ali družbeni vpliv, so za javne naročnike lahko navdih in spodbuda, da javna naročila uporabljajo kot sredstvo za doseganje pozitivnega družbenega in etičnega vpliva.

1.11 Zelo pomembno je povečati udeležbo malih in srednjih podjetij (MSP) ter socialnih podjetij pri javnih naročilih, kar bi lahko dosegli z zagotavljanjem podpore MSP pri oddaji ponudb in s skrbno uravnoveženimi kvalitativnimi in kvantitativnimi merili v razpisnih specifikacijah.

1.12 EESO je prepričan, da bi z ukrepi za obvezno vključitev socialnih klavzul v razpise za zbiranje ponudb zagotovili, da bo ocena socialnega vidika – ki je poleg gospodarskega in okoljskega vidika tretji steber trajnostnega razvoja – postala stalni del postopkov za oddajo javnih naročil.

1.13 EESO prav tako meni, da so okoljski znaki uporaben mehanizem, kadar je mogoče vključiti vidike krožnosti, vendar sedanje direktive pretirano zapletajo položaj javnega naročnika, saj določajo, da mora natančno vedeti, kaj okoljski znak zajema.

1.14 Javne naročnike je treba izobraziti o konceptu stroškov življenjskega cikla ter o pravnih in tehničnih vidikih krožnih javnih naročil, naročnike, ki so tudi končni uporabniki, pa usposobiti za trajnostno uporabo izdelkov.

1.15 EESO meni, da je treba koncept krožnih javnih naročil nujno spodbujati s širšim obveščanjem o dobrih primerih in praksah ali s promocijskimi kampanjami ali, kjer je ustrezno, z javnimi pobudami in izobraževalnimi ukrepi. Potrebni so partnerstvo in smernice, s katerimi bi EU morala podpirati razvoj platforme z veliko mrežo za javna naročila.

1.16 Institucije EU bi morale postaviti zgled z izvajanjem krožnih javnih naročil, ki bi jih morale predstaviti s študijami primerov in s tem izpostaviti priložnosti in prednosti, ki so na voljo vsem javnim naročnikom.

2. Splošne ugotovitve

2.1 Letni izdatki držav zajemajo približno 14 % celotnega bruto domačega proizvoda Evropske unije ⁽¹⁾: vlade so torej največji evropski potrošniki, njihova poraba pa poteka prek javnih naročil.

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement_sl

2.2 Transparenten, digitalen in konkurenčen instrument za krožna javna naročila je skupaj z zelenimi javnimi naročili, kakor so opredeljena v zakonodaji EU, del politik za spodbujanje razvoja enotnega trga, zagotavljanje visokokakovostnega blaga in storitev državljanom in potrošnikom ter oblikovanje inovativne, pametne, trajnostne in družbeno odgovorne evropske tradicije javnih naročil ⁽²⁾.

2.3 Razvoj krožnega gospodarstva je eno glavnih interesnih področij EESO. Upravljanje javnih naročil ima osrednji in odločilni pomen pri povečanju naložb v okoljski sektor ter pri naložbenem načrtu za trajnostno Evropo ⁽³⁾ in v mnenju EESO z naslovom *Novi akcijski načrt za krožno gospodarstvo* ⁽⁴⁾.

2.4 Cilj mnenja je predlagati vključitev več različnih instrumentov v evropsko zakonodajo, da bi pospešili uporabo krožnih javnih naročil, tj. uskladitev glavnega namena pogodbe z varstvom okolja in socialnih pravic, ter iskanje in izbiro ekonomskih rešitev, ki imajo v svoji življenjski dobi manjši vpliv na okolje.

2.5 Zakonodaja in predpisi morajo z različnimi instrumenti (minimalna merila za zelena javna naročila, spodbujanje sektorskega pristopa, krepitev okvira za okoljsko primerno zasnovano in izboljšanje predpisov o okoljsko primerni zasnovi, obvezno spremljanje) spodbujati krožna javna naročila, da bi:

2.5.1 spodbujali kakovost in inovacije, tudi z okoljskega in socialnega vidika;

2.5.2 zmanjšali trenutne izdatke lokalnih oblasti za storitve, ki jih zagotavljajo;

2.5.3 javno naročanje postalo pametnejše in učinkovitejše;

2.5.4 javna naročila s podpiranjem socialnih politik uporabili za reševanje globalnih izzivov, kot so podnebne spremembe, pomanjkanje virov in neenakosti;

2.5.5 okrepili prehod na bolj trajnostne in konkurenčnejše logistične verige in poslovne modele;

2.5.6 usmerjali uporabo okvira za javno naročanje v izrednih razmerah, nastalih s krizo zaradi COVID-19 ⁽⁵⁾;

2.5.7 malim in srednjim podjetjem ter socialnim podjetjem pomagali pridobiti večji tržni delež, obenem pa podpirali njihovo delovanje na lokalnih trgih in hkrati spodbujali še večjo prisotnost v evropskih industrijskih sistemih, saj je lahko pozitivna razvojna spirala gonilna sila za naložbe v okoljske inovacije in povečano povpraševanje po specializiranih in kvalificiranih delovnih mestih;

2.5.8 zaščitili in razširili pravice potrošnikov ter bolje spodbujali uporabo načel pravičnosti in poštenosti, kakor sta določeni v evropskem stebru socialnih pravic.

2.6 Uvedba krožnih javnih naročil pospešuje razvoj krožnega gospodarstva. Veliko novih pravil še vedno temelji na prostovoljnih prilagoditvah, zato je naslednji korak povečanje števila zavezujočih sporazumov. Poleg tega je nujen enostaven, jasen in enoten regulativni okvir.

⁽²⁾ Evropska komisija je leta 2017 o tej temi objavila koristno brošuro: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/cp_european_commission_brochure_en.pdf.

⁽³⁾ Glej novi akcijski načrt Komisije za krožno gospodarstvo, mnenje EESO *Novi akcijski načrt za krožno gospodarstvo* in poročilo Evropskega parlamenta na lastno pobudo.

⁽⁴⁾ UL C 364, 28.10.2020, str. 94.

⁽⁵⁾ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC0401\(05\)&from=SL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC0401(05)&from=SL)

3. Minimalna obvezna merila EU za zelena javna naročila

3.1 Z uvedbo minimalnih obveznih meril za zelena javna naročila se lahko izboljša splošno stanje trajnostnih in krožnih javnih naročil v Evropi. Z merili se lahko poenostavi oblikovanje razpisnih specifikacij, saj vključujejo obveznosti, ki jih javna uprava mora izpolnjevati, prednosti za podjetja z okoljskimi certifikati, nagrade za ponudbe, ki si to zaslužijo, nova merila za ocenjevanje ponudb in združevanje povpraševanja javnih naročnikov za spodbujanje kakovostnega ocenjevanja ponudb. Pomembno je, da ta minimalna merila ne ovirajo vodilnih akterjev niti ne upočasnjujejo inovacij, javnim naročnikom pa ne dajejo izgovora, da ne bi postavili višjih zahtev. Bistveno je, da se minimalna obvezna merila redno preverjajo in posodablajo, da se z njimi upošteva tehnološki napredek, poleg tega pa ne smejo omejevati tistih, ki želijo več. Medtem morajo prožni modeli spodbujati inovacije.

3.2 Družbeno odgovorno javno naročanje pomeni doseganje pozitivnih socialnih rezultatov z uporabo javnih naročil, saj lahko vpliva na širši trg, in sicer tako na povpraševanje kot na ponudbo. Javni naročniki lahko s premišljenimi nakupi spodbujajo možnosti zaposlitve, dostojno delo ter vključevanje v družbo in na trg dela, boljše pogoje za invalide in prikrajšane skupine, dostopnost in etično trgovino ⁽⁶⁾.

3.3 Z odgovornim in etičnim naročanjem se lahko okrepi tudi profil podjetnikov, ki tem vprašanjem posvečajo največ pozornosti, saj jih to spodbuja k bolj odgovornemu in trajnostnemu upravljanju proizvodnega procesa in zaposlovanja delavcev. Zato so družbeno odgovorna javna naročila strateško orodje za učinkovito spodbujanje napredka socialne in delovne politike. Pomembno je izvajati aktivne politike za spodbujanje in financiranje podjetij, zlasti MSP, ki nameravajo promovirati te poslovne modele.

3.4 Vidik družbene trajnosti zahteva trdne zaveze, da se javna naročila oddajajo podjetjem, ki uporabljajo veljavne kolektivne pogodbe, ali če to ni mogoče, uporabljajo veljavne nacionalne zakone in prakse na podlagi sporazumov med socialnimi partnerji. Tako se bo preprečil socialni damping in zagotovila poštena konkurenca.

3.5 Evropska komisija lahko olajša sprejemanje družbeno odgovornih meril pri javnih naročilih in spodbuja njihovo uporabo po vsej EU. Lahko bi na primer organizirala vrsto delavnic za ozaveščanje o novem priročniku Kupujte socialno (predviden za leto 2021) ter uporabi socialnih meril in klavzul s strani javnih naročnikov, da bi podprli organizacije socialne ekonomije in zagotovili čim več možnosti za družbeno odgovorno proizvodnjo blaga in opravljanje storitev. Posodobila bi lahko tudi kampanjo #WeBuySocialEU, v okviru katere je bilo zbranih in predstavljenih 71 primerov dobre prakse in več videoposnetkov ⁽⁷⁾ za spodbujanje javnih naročnikov, da bi javna naročila izkoristili za doseganje pozitivnega družbenega in etičnega vpliva.

3.6 Prek zaveze vključevanju minimalnih obveznih meril za zelena javna naročila v javna naročila se bosta spodbujala socialno podjetništvo in socialna ekonomija, kar bo pozitivno vplivalo tako na MSP kot na potrošnike v povezavi z zadevnimi organizacijami. Upravni organi morajo tudi zagotoviti, da se zaradi uvedbe okoljskih meril ne bo bistveno povečalo upravno breme. To breme v postopku javnega naročanja je ena glavnih ovir za sodelovanje malih in srednjih podjetij.

3.7 S krožnimi javnimi naročili bo upravnim organom omogočeno, da se pri nakupu ne omejijo le na merilo najnižje cene, temveč ocenijo tudi vidike kakovosti in krožnosti ponudb in stroške življenjskega cikla proizvoda ali storitve ter uporabijo merila, ki poleg cene med drugim upoštevajo tudi kakovost, trajnostnost ali družbeni vpliv. Evropska komisija, ki je že razvila prosto dostopna standardizirana orodja za merjenje stroškov življenjskega cikla ⁽⁸⁾, ima dobro izhodišče, da zagotovi transparentna in zanesljiva orodja, ki jih bodo naročniki uporabljali z zaupanjem. Ta orodja bi morala zagotavljati

⁽⁶⁾ To bo omenjeno v priročniku Kupujte socialno, ki ga pripravlja Evropska komisija.

⁽⁷⁾ #webuysocialeu – YouTube.

⁽⁸⁾ Izračun stroškov v življenjski dobi – zelena javna naročila – okolje – Evropska komisija (europa.eu).

tudi možnost izračuna in vključitve stroškov zmanjševanja emisij proizvodov. EESO poziva javne naročnike, naj pri javnih naročilih uporabijo obstoječa orodja, s čimer bi prispevali k razvoju inovativnih rešitev, na primer z inovacijskimi partnerstvi ali konkurenčnimi dialogi.

3.8 Cilj krožnih javnih naročil bi moral biti usmerjanje pogodb k izpolnjevanju danih potreb, ne pa le nakup določenega proizvoda po rutinskem postopku. Celovitejša študija potreb bo med drugim omogočila sprejetje funkcionalnega pristopa ali pristopa na podlagi smotrnosti. Tako je mogoče v postopek vključiti več prožnosti, ga posodobiti in zagotoviti najučinkovitejše rešitve, s tem pa zmanjšati stroške in porabo virov. Za uveljavljanje funkcionalnega pristopa in pristopa na podlagi smotrnosti so bolj kot javna naročila za proizvode primerna javna naročila za storitve, vključno s storitvami vzdrževanja in jemanja nazaj. Povpraševanje po takšnih storitvah bo ustvarilo nove poslovne priložnosti na lokalni ravni.

3.9 Krožna javna naročila lahko zajemajo promocijo okoljsko primerne zasnovne proizvodov in zasnovne, primerne za recikliranje, razširjene odgovornosti proizvajalca, preprečevanja odpadkov, pakirnih materialov in souporabe, sodelovalnega gospodarstva, ponovne uporabe in prenove.

3.10 Direktive ne vključujejo nobenih posebnih obveznih pravil o emisijah ali krožnem gospodarstvu, vendar javnim oblastem omogočajo:

- da s strateškim javnim naročanjem, ki je pomembna in močna oblika odzivanja na družbene, okoljske in gospodarske izzive, vplivajo na vedenje javnega in zasebnega sektorja na trgu;
- da z javnim naročanjem na podlagi socialnih vidikov obravnavajo skupne družbene cilje, pri čemer je poudarek na spodbujanju enakosti spolov in možnosti zaposlovanja ter boju proti diskriminaciji ⁽⁹⁾.

Ena od možnosti, o kateri bi lahko razmislili, je, da se sedanji sistem, ki odločitev o uporabi strateškega javnega naročanja večinoma prepušča državam članicam, na nekaterih področjih, kot sta trajnostnost in stroški življenjskega cikla, zamenja z minimalnimi merili EU. S tovrstno politiko bi lahko hkrati spodbujali okvir za raziskave in razvoj za iskanje krožnih rešitev.

4. Posebne ugotovitve

4.1 Mala in srednja podjetja

4.1.1 Cilj je povečati udeležbo MSP ter socialnih podjetij pri javnih naročilih z inovativnimi krožnimi javnimi naročili in večjo strokovnostjo vseh deležnikov.

4.1.2 Potencialne ponudnike – zlasti mala, srednja in socialna podjetja – je treba podpirati pri oddaji ponudb za krožna javna naročila. Številna mala in srednja podjetja še vedno ne poznajo tržnih priložnosti in ne vedo, kako jih najti, saj ne znajo uporabljati portala TED (*Tenders Electronic Daily*) ⁽¹⁰⁾ niti ne znajo poiskati ponudb v drugih državah. Poleg tega imajo težave z zagotavljanjem dokazil o okoljskih in socialnih vidikih, ki jih naročniki potrebujejo za primerjavo ponudb. Za učinkovito in uspešno naročanje so potrebne kakovostne ponudbe.

4.1.3 V tem okviru lahko socialna in okoljska merila vplivajo na to, katera mala in srednja podjetja lahko ponudijo svoje blago in storitve. Mala in srednja podjetja bodo morala za izpolnjevanje teh meril veliko vlagati brez kakršnih koli jamstev. Zato morajo upravni organi poskrbeti, da naročil ne bodo oddajali predvsem ali izključno glede na najnižjo ceno, saj bi to škodilo malim in srednjim podjetjem.

4.1.4 Povečanje učinkovitosti rabe virov in prizadevanja za trajnostnost imajo pomembno vlogo pri inovacijah in konkurenčni prednosti za del proizvodnega sistema, kar še toliko bolj velja za mala in srednja podjetja.

⁽⁹⁾ Pursuing social goals through public procurement | EASME (europa.eu).

⁽¹⁰⁾ <https://ted.europa.eu/TED/browse/browseByMap.do>.

4.1.5 Ta inovativni pristop h krožnim javnim naročilom ne deluje le na nacionalni ali regionalni ravni, ampak nedvomno tudi na lokalni ravni, kjer bo imel največji vpliv na mala in srednja podjetja ter zadruga. Pobuda Evropske komisije za velike kupce (angl. Big Buyer) na področju krožne in trajnostne gradnje ima na primer cilj, da se poveča uporaba inovativnih javnih naročil s poudarkom na gradbiščih brez emisij, električnih težkih vozilih in krožnem gradbenem materialu.

4.1.6 Povečale se bodo spodbude za komercialne inovacije. Pričakovati je mogoče racionalizacijo spremljanja (gospodarskih in okoljskih rezultatov), digitalizacija postopkov pa bo malim gospodarskim subjektom pomagala sodelovati pri razpisih za zbiranje ponudb.

4.2 Klavzule in oznake

4.2.1 Z določitvijo obveznosti, da se minimalna merila EU za zelena javna naročila uporabljajo za ponudbe ne glede na znesek (tj. za 100 % vrednosti na podlagi ponudbe namesto odstotka ponudbe), se bo olajšal prehod in zagotovilo, da bodo javna naročila tako zelena kot trajnostna.

4.2.2 Z obvezno vključitvijo socialnih klavzul v razpise za zbiranje ponudb za oddajo koncesijskih pogodb in naročilo gradenj, storitev in blaga, med drugim zlasti – a ne izključno – za delovno intenzivne storitve (kot so storitve čiščenja, priprava in dostava hrane idr.), se bo zagotovilo, da bo ocena socialnega vidika – ki je poleg gospodarskega in okoljskega vidika tretji steber trajnostnega razvoja – postala stalni del postopkov za oddajo javnih naročil.

4.2.3 Socialne klavzule se nanašajo na pravilno uporabo veljavne kolektivne pogodbe, v katero so zajeti vsi delavci. Vendar pa lahko služijo tudi splošnemu družbenemu interesu: zaposlovanje ogroženih skupin in projekti socialne ekonomije.

4.2.4 Kadar je mogoče, bi moral naročnik v razpisnih specifikacijah zahtevati okoljski znak ali certifikat. Okoljski znaki so lahko dragoceno orodje za javne naročnike. Trenutno lahko naročniki določijo, da morajo biti blago in storitve v skladu s tehničnimi specifikacijami okoljskega znaka. Zahtevajo lahko določen okoljski znak, vendar morajo zagotoviti, da izpolnjuje določene pogoje, opredeljene v direktivah o javnih naročilih. To je zapleteno in v številnih primerih javni naročniki nimajo niti sredstev niti časa, da bi to storili.

4.2.5 Okoljski znaki so uporaben mehanizem, če je vanje mogoče vključiti vidike krožnosti, vendar sedanje direktive za javnega naročnika ta postopek po nepotrebnem zapletajo, saj mora v skladu z njimi natančno vedeti, kaj okoljski znak zajema. Bistvo okoljskega znaka pa je poenostaviti postopek za naročnika, da mu ni treba razumeti vseh tehničnih podrobnosti proizvodna/storitve in njegovega vpliva. Okoljski znak mora biti vreden zaupanja in temeljito preverjen, s čimer se prepreči lažne trditve in lažno zeleno oglaševanje. Ko bodo naročniki prešli na bolj funkcionalne pristope ali pristope na podlagi smotrnosti, se bo povpraševanje po storitvah krožnega gospodarstva povečalo. Okoljske znake je mogoče podeliti tudi za storitve, kot je nedavni znak EU za okolje za storitve čiščenja.

4.3 Usposabljanje

4.3.1 Javne naročnike je treba izobraziti o konceptu stroškov življenjskega cikla ter o pravnih in tehničnih vidikih krožnih javnih naročil, naročnike, ki so tudi končni uporabniki, pa usposobiti za trajnostno uporabo izdelkov. Lokalne oblasti za trajnostni razvoj (ICLEI) ⁽¹¹⁾ so skupaj z drugimi organizacijami posodobile nabor orodij Evropske komisije za usposabljanje v zvezi z zelenimi javnimi naročili. Program Komisije za usposabljanje ustreznega osebja, da bi postali strokovnjaki za krožno javno naročanje na različnih področjih, bi bil naložba, ki bi lahko na koncu omogočila nižje izdatke in posledično prihranke. Pomembne so tudi mehke veščine, kot je sposobnost za tržni dialog. Na podlagi sodelovanja in dialoga med naročniki in ponudniki lahko naročniki bolje razumejo, kaj je na trgu na voljo, ponudniki pa se lahko bolje pripravijo na prihodnje potrebe naročnikov. Usposabljanje ustreznega osebja za strokovnjake za krožna javna naročila na različnih področjih je naložba, ki lahko na koncu omogoči nižje izdatke in posledično prihranke. Poleg tega je treba potencialne dobavitelje – zlasti mala, srednja in socialna podjetja – podpirati pri oddaji ponudb za krožna javna naročila.

⁽¹¹⁾ Lokalne oblasti za trajnostni razvoj (<https://iclei-europe.org>).

4.4 Promocija

4.4.1 Koncept krožnih javnih naročil je nujno spodbujati s širšim obveščanjem o dobrih primerih in praksah ali morda z drugimi ukrepi upravljanja, na primer s promocijskimi kampanjami, ali, kjer je ustrezno, z javnimi pobudami in izobraževalnimi ukrepi, ki bi jih EESO lahko podpiral ali organiziral. Za krožno javno naročanje so poleg usposobljenih javnih naročnikov potrebni zavzeti nosilci odločanja, ozaveščeni uporabniki, upravljavci naročil in zavzeti ponudniki, ki so sposobni izpolniti nove potrebe. Pilotni projekti so idealna priložnost za javne naročnike, da z zagotavljanjem resničnih poslovnih priložnosti krepijo zmogljivosti, ozaveščajo in spodbujajo spremembe na trgu. Prihodnji evropski tokovi financiranja bi morali še naprej podpirati inovativne pilotne projekte krožnih javnih naročil, ki spodbujajo učenje z delom in ponujajo možnosti za širitev in prevzemanje praks.

4.4.2 Komisija je od leta 2010 zbrala 189 navdihujočih zgledov zelenih javnih naročil, do leta 2021 pa jih bo pripravila še 12. Med njimi je veliko takih, ki prikazujejo tudi krožna javna naročila. Okrepila bi lahko prizadevanja za promocijo dobre prakse, ki je razširjena po vseh državah članicah ⁽¹²⁾.

4.4.3 Marca 2017 je bila vzpostavljena evropska platforma deležnikov za krožno gospodarstvo kot skupna pobuda Evropske komisije in EESO. Povezuje deležnike, ki delujejo na področju krožnega gospodarstva v Evropi, in omogoča izmenjavo dobre prakse ter znanja in izkušenj, pridobljenih v krožnem gospodarstvu ⁽¹³⁾, ⁽¹⁴⁾.

4.4.4 Nekatere države podeljujejo nacionalne nagrade za javna naročila, ki običajno vključujejo tudi zeleno/inovativno/socialno naročanje. EESO predlaga uvedbo evropske nagrade za javna naročila.

4.4.5 Institucije EU bi morale postaviti zgled z izvajanjem krožnih javnih naročil, ki bi jih morale predstaviti s študijami primerov in s tem izpostaviti priložnosti in prednosti, ki so na voljo vsem javnim naročnikom. Predvsem pa morajo vsi razpisi za zbiranje ponudb vključevati merila za zelena javna naročila.

V Bruslju, 9. junija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

⁽¹²⁾ Glej https://ec.europa.eu/environment/gpp/case_group_en.htm.

⁽¹³⁾ Glej <https://circulareconomy.europa.eu/platform/en/good-practices>.

⁽¹⁴⁾ Dober primer lokalnega načrta javnega naročanja ima Amsterdam: https://mk0mratuurzaamnh901f.kinstacdn.com/wp-content/uploads/2020/01/MRA_CirculairInkopen_ENGdef01.pdf.

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Ne zelenemu dogovoru brez socialnega dogovora**(mnenje na lastno pobudo)**

(2021/C 341/03)

Poročevalec: **Norbert KLUGE**

Sklep plenarne skupščine	20. 2. 2020
Pravna podlaga	člen 32(2) poslovnika mnenje na lastno pobudo
Pristojnost	strokovna skupina za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	11. 5. 2021
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	9. 6. 2021
Plenarno zasedanje št.	561
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	213/3/12

1. Sklepi in priporočila

1.1 Države, podjetja in državljani morajo skupaj obravnavati bistvene in naglo spreminjajoče se izzive. Prevzeti morajo skupno odgovornost, da ne bo nihče zapostavljen. Okrevanje mora temeljiti na „varstv[u] človekovih in socialnih pravic, demokratičnih vrednot in pravne države, uresničit[vi] celotnega potenciala enotnega trga, doseganj[u] ciljev trajnostnega razvoja, vzpostavit[vi] krožnega gospodarstva in doseganj[u] podnebne nevtralnosti v EU najpozneje do leta 2050“⁽¹⁾. EESO poudarja, da mora imeti Evropska unija v tem procesu vodilno vlogo, tudi na svetovni ravni.

1.2 Prehod na bolj zelene in trajnostne gospodarske paradigme bo povzročil večje gospodarske stroške, zaradi katerih bi se lahko poglobile socialne neenakosti in zmanjšala socialna kohezija⁽²⁾. Zelenega dogovora ne bo mogoče uresničiti, če vanj ne bo vključen tudi socialni dogovor. Za zagotavljanje tesne povezave med zelenim dogovorom in socialno pravičnostjo je potrebnih več bistvenih političnih elementov.

1.3 Spodbujanje zaposlovanja ter znanj in spretnosti, nemoteni prehodi in dinamičen socialni dialog so nedvomno pomembni elementi. Socialni dogovor kot bistven del novega zelenega dogovora pa se gotovo ne nanaša le na delo. Zajema dohodek, socialno varnost in davčno podporo za vse, ki to potrebujejo, tudi za tiste, ki sploh nimajo dostopa do dela. Skupaj si je treba prizadevati in poskrbeti za vključevanje vseh akterjev civilne družbe, tudi v odločanje podjetij, pri čemer je treba nameniti posebno pozornost vključevanju najranljivejših skupin.

1.4 Podjetja morajo prispevati k zelenemu/socialnemu dogovoru v okviru svojih zmožnosti. Seveda morajo ohraniti cilj dobičkonosnosti in konkurenčnosti. Hkrati pa lahko imajo pomembnejšo vlogo pri upravljanju svojih posebnih prispevkov, da bi bili zeleni dogovor, načrti za okrevanje in odpornost ter preoblikovanje industrije uspešni in družbeno koristni. To vključuje spodbujanje podjetništva in posebne vloge malih in srednjih podjetij ter vlogo podjetij socialnega gospodarstva, ki bi jih morali obravnavati kot dopolnilne akterje pri povezovanju regionalnih in lokalnih trgov dela s spremembami v industriji.

1.5 Eden od bistvenih elementov takega pristopa je trden in v prihodnost usmerjen socialni dialog⁽³⁾. Z njim bomo tudi podprli bolj odprto in participacijo naklonjeno upravljanje podjetij. Učinkovito odločanje je sicer eden od ključnih pogojev za uspeh podjetij in njihovi upravni odbori morajo ohraniti prožnost, da bi lahko uravnotežili interese posameznih deležnikov, vendar lahko socialni dialog konstruktivno prispeva k boljšemu sprejemanju odločitev v podjetjih, kar je

⁽¹⁾ Predlogi EESO za okrevanje in prestrukturiranje po COVID-19: novemu modelu družbe naproti.

⁽²⁾ UL C 47, 11.2.2020, str. 30.

⁽³⁾ UL C 10, 11.1.2021, str. 14.

potrdilo veliko empiričnih študij. *Workers' voice* ⁽⁴⁾ (glas delavcev) si prizadeva za pozitivne dolgoročne spremembe v podjetju na podlagi internega znanja o postopkih, s čimer se izboljšata obvladovanje tveganj in nadzor skladnosti. Tako se povečata stopnja obveščenosti in kakovost odločitev, ki jih sprejemajo upravni odbori.

1.6 EESO potrjuje razumevanje tega vprašanja, ki ga je Evropska komisija izrazila v Akcijskem načrtu za evropski steber socialnih pravic (sporočilo, objavljeno marca 2021): ko Evropa z odziva na krizo prehaja na okrevanje, so „[s]ocialni dialog, informacije, posvetovanje in sodelovanje delavcev in njihovih predstavnikov na različnih ravneh (vključno na ravni podjetij in sektorjev) [...] pomembni pri oblikovanju gospodarskih prehodov in spodbujanju inovacij na delovnem mestu, zlasti v zvezi s sedanjim dvojnim preходом in spremembami v svetu dela“ ⁽⁵⁾. Komisija nacionalnim organom in socialnim partnerjem priporoča, naj zagotovijo obveščanje delavcev in posvetovanje z njimi ter spodbujajo sodelovanje delavcev na ravni podjetja, da bi spodbudili inovacije na delovnem mestu.

1.7 Takšno sistematično razumevanje glasu delavcev (*workers' voice*) pri odločanju podjetij v zvezi s prestrukturiranjem in inovacijami v svetu dela bi bilo treba upoštevati tudi pri reformi evropskega semestra in nacionalnih načrtih za odpornost. V trgovinski politiki EU bi to lahko bolje uporabili pri zasnovi skupne trgovinske politike.

1.8 Čeprav obstoječi okvir EU za upravljanje podjetij zagotavlja smernice za podjetja glede upoštevanja različnih interesov deležnikov, je za trajnostno upravljanje podjetij potrebno širše in pluralistično razumevanje tega, kaj naj bi bilo podjetje. EESO se zaveda bistvenega pomena, ki ga imajo delničarji pri nadzoru podjetij, in se zavzema za spodbudo, da se v okviru podjetij v EU razmisli o pravu gospodarskih družb, ki bi bilo primernejše in bolj usmerjeno v deležnike ter sistematično priznavalo glas delavcev (*workers' voice*). Stališča s širšo podporo in tovrsten, v prihodnost usmerjen pristop bi omogočili boljše spopadanje z ogromnimi izzivi, povezanimi s podnebnimi spremembami in digitalno preobrazbo ter okrevanjem po pandemiji COVID-19.

Z vidika družbe bi morali dobro upravljanje podjetij razumeti tako, da bi „stroške“ trajnostnosti za podjetja združili s koristmi, ki jih bolj trajnostno upravljanje prinaša družbi. Te bi poleg okoljskih koristi zajemale napredek v bolj vključujoči družbi, in sicer z zaposlovanjem bolj raznolike delovne sile.

1.9 Glas vseh deležnikov, zlasti delavcev kot sestavnih elementov podjetja, mora biti bistveni del prizadevanj za krepitev trajnostnih in konkurenčnih podjetij prihodnosti v zdravem okolju. Pomembno vlogo v tem konceptu imajo mala in srednja podjetja, zadruga in akterji socialnega gospodarstva.

1.10 EESO se zavzema za bolj odprto in vključujoče razmišljanje o okviru EU na področju gospodarstva, da bi opolnomočili proaktivne državljane kot podjetnike, delavce in potrošnike oziroma proizvajalce-odjemalce ter njihovim demokratičnim in predstavnikiškim organizacijam omogočili predvidevanje in oblikovanje sprememb ⁽⁶⁾. Poleg tega bi bilo treba podjetja usmerjati, da prispevajo k bolj vključujoči družbi. To je najučinkovitejši način za uresničitev cilja EU, da ne bi bil nihče zapostavljen.

⁽⁴⁾ Sveti delavcev in predstavniki delavcev v upravnih odborih pri zastopanju interesov zaposlenih na delovnem mestu in na ravni podjetij delujejo glede na nacionalne razmere različno, kot funkcionalni ustrezniki socialnega dialoga in kolektivnih pogajanj. Na ravni EU sta obveščanje in posvetovanje opredeljena v direktivi o evropskih svetih delavcev. V zvezi s sodelovanjem v upravnih odborih podjetij se zakonodaja EU o evropski družbi (SE) nanaša zgolj na obstoječe nacionalne določbe. Za lažje skupno razumevanje namena tega mnenja zato uporabljamo krovni/splošen pojem *workers' voice* (glas delavcev).

⁽⁵⁾ https://ec.europa.eu/info/files/european-pillar-social-rights-action-plan_sl

⁽⁶⁾ Evropska komisija pripravlja pobudo o zelenem opolnomočenju državljanov, ki bo vsebovala tudi nekatere socialne elemente. Poleg tega se bo oblikovala pobuda o trajnostnih proizvodih, na podlagi katere bo treba predložiti informacije o merilih trajnostnosti nekaterih kategorij proizvodov, vsebovala pa bo tudi socialne vidike.

1.11 EESO meni, da se je treba zavzemati za to, da bi ustvarjanje dolgoročne vrednosti postalo dolžnost izvršnih direktorjev, ki bi si morali v skladu s tem prizadevati za dolgoročne interese, s čimer bi se povečala njihova odgovornost glede trajnosti podjetij. Na dolgoročne strategije in naložbe podjetij lahko pozitivno vpliva tudi prispevek delavcev prek ustreznih kanalov. Večkrat se je že pokazalo, da metode, kot je zastopanje delavcev na ravni upravnih odborov, pozitivno prispevajo k dolgoročnim strategijam in naložbam podjetij (?).

1.12 V prihodnji posodobljeni industrijski strategiji je treba priznati socialno razsežnost, pri razvoju ključnih kazalnikov uspešnosti pa je treba upoštevati socialne ter gospodarske in ekološke vidike, da bi bolje merili preoblikovanje evropske industrije in njeno odpornost v obdobju po pandemiji, kar je treba vključiti v posodobitev industrijske strategije EU, ki jo je Komisija objavila 5. maja 2021. Socialne (tudi delovne) ter gospodarske in ekološke vidike je treba obravnavati enakovredno. Poleg industrijske politike in finančnih trgov bi bilo treba v računovodskih sistemih vodenja podjetij in pri odločanju upoštevati tudi okoljsko in socialno razsežnost ključnih kazalnikov uspešnosti, ki bi morali poleg finančnega kapitala meriti tudi naravni (*), socialni in človeški kapital. Z evropsko zakonodajo bi bilo treba podpirati računovodske standarde v Evropi, ki ustrezno odražajo resnične socialne in ekonomske stroške.

1.13 EESO upošteva te vidike in želi odpreti politično razpravo na vseh ravneh o tem, kako oblikovati nov okvir EU za deležnike. Evropski parlament in prihodnja predsedstva Sveta EU morajo voditi razpravo o tem, kako bi lahko sodelovanje vseh interesnih skupin začrtali politično, sčasoma pa tudi v izboljšanem pravnem okviru EU za deležnike, ki je med osnovnimi pogoji za to, da bodo podjetja podnebju prijazna in odporna, ekonomsko uspešna in dolgoročno trajnostna, hkrati pa tudi socialno odgovorna. Pri tem bi bilo treba upoštevati tudi vedenje vlagateljev in kapitalskih trgov.

1.14 Da bi omogočili sodelovanje na evropski ravni in zagotovili neposredne informacije, EESO poziva Evropsko komisijo in Evropski parlament, naj nadaljujeta razpravo o okvirni direktivi EU o minimalnih standardih o obveščanju in sodelovanju delavcev v upravnih odborih ter posvetovanju z njimi, kadar podjetja sprejmejo pravo gospodarskih družb EU.

1.15 Vsem deležnikom, vključno z delničarji, je izjemno pomembno visokokakovostno odločanje podjetij. EESO v tem duhu in na podlagi ciljev EU v okviru zelenega dogovora ter programa za okrevanje NextGenerationEU poziva oblikovalce politik EU, naj znova preučijo okvir EU za upravljanje podjetij, vključno z direktivo o delničarjih, in ga še izboljšajo. Vendar pa EESO poudarja, kako pomembna sta ocena učinka in spoštovanje načel boljše pravne ureditve pri vseh morebitnih regulativnih ukrepih v zvezi s tem.

1.16 Odgovornosti vseh akterjev (podjetij, oblasti in civilne družbe) morajo biti jasne, EESO pa se hkrati tudi zavzema, da bi se v razpravi za boljši okvir EU za dobro upravljanje podjetij močno osredotočili na povezavo z aktivnimi politikami trga dela in na njihove regionalne učinke, učinkovite storitve javnih služb za zaposlovanje, sisteme socialne varnosti, prilagojene spreminjajočim se vzorcem trgov dela, ter vzpostavitev ustreznih varnostnih mrež v obliki minimalnega dohodka in socialnih storitev za najranljivejše skupine.

1.17 EESO na podlagi koncepta dobrega upravljanja podjetij za uspešen zeleni dogovor z vključujočim socialnim dogovorom spodbuja Evropsko komisijo, naj v svoj delovni program vključi širši model deležnikov kot merilo za trajnostno upravljanje gospodarskih družb. Razprava o tem bi lahko temeljila na resolucijah, mnenjih in poročilih, ki sta jih že sprejela EESO in Evropski parlament.

(?) Ti vidiki bodo vključeni v prihodnji zakonodajni predlog Komisije o trajnostnem upravljanju podjetij, zlasti v del, ki bo zajemal dolžnosti direktorjev. Po mnenju Komisije je treba sindikate in deležnike vključiti v zgodnjo fazo konceptualne razprave.

(*) Evropska komisija na področju računovodenja naravnega kapitala že sodeluje s podjetji. Ker obstaja več metod, sta cilja sedanjih prizadevanj njihova racionalizacija in razvoj skupnih standardov za ta namen. V razvoj takih standardov bi bilo treba vključiti sindikate in deležnike.

2. Zeleni dogovor in okrevanje po COVID-19 kot predmet pravičnega prehoda Evrope

2.1 V evropskem regulativnem okviru še vedno niso v celoti usklajeni socialni, ekološki in gospodarski cilji. V akcijskem načrtu za financiranje trajnostne rasti⁽⁹⁾, katerega cilj je preusmeritev kapitalskih tokov v trajnejše gospodarstvo, vključevanje trajnostnosti v obvladovanje tveganj ter krepitev preglednosti in dolgoročnosti, so sicer omenjene okoljska, gospodarska in socialna razsežnost trajnostnosti, vendar so z enotno klasifikacijo (ali taksonomijo) za trajnostne dejavnosti zaenkrat določena zgolj merila za okoljsko trajnostne gospodarske dejavnosti, socialna merila pa še niso opredeljena⁽¹⁰⁾. V zvezi s tem Evropska komisija meni, da so vlagatelji (in tudi delavci vlagajo v svoje podjetje) ena gonilnih sil trajnostnega razvoja, ter razmišlja, kako bi okrepila vlogo potrošnikov in drugih deležnikov v prehodu na trajnostnost.

2.2 Pandemija COVID-19 ima izjemne učinke na delovna mesta in podjetja, saj vpliva na zdravje in varnost, organizacijo dela ter ekonomske in finančne pogoje podjetij, pospešuje pa tudi prestrukturiranje podjetij in trende digitalizacije ter polarizacijo znotraj naših trgov dela.

2.3 Zaradi teh negotovosti morajo evropske politike konkretno izboljšati življenje ljudi⁽¹¹⁾. Socialni model vključujočih, pluralnih in demokratičnih družb potrebuje odporno civilno družbo ter zdravo in trajnostno socialno okolje, osnovano na nacionalnih politikah in integraciji, povezani z delom. V nasprotnem primeru bo vse bolj verjetno, da bosta nacionalizem in populizem spodkopala demokratične vrednote ter ogrozila socialno in politično stabilnost.

2.4 Resnično je potreben razvoj širokega koncepta socialne razsežnosti za podporo zelenemu dogovoru, vključno z vsemi ustreznimi deležniki. Ta pristop bi moral zajemati ustrezne politike EU in držav članic, kot so zaposlovanje, socialna zaščita in varnost, zdravje in izobraževanje ter usposabljanje, s poudarkom na najranjivejših družbenih skupinah.

2.5 Države članice EU bi morale spodbujati strukturne reforme, zlasti na področju politik socialne zaščite, zaposlovanja in izobraževanja ter usposabljanja, da bi bile bolj pripravljene na izzive pravičnega prehoda. To pomeni aktivne politike trga dela, učinkovite storitve javnih služb za zaposlovanje, sisteme socialne varnosti, prilagojene spreminjajočim se vzorcem trga dela, ter vzpostavitev ustreznih varnostnih mrež v obliki minimalnega dohodka in socialnih storitev za najranjivejše skupine.

2.6 Trajnostna podjetja morajo zagotoviti konkurenčnost ter možnosti za dostojno delo in dohodek na odpornih lokacijah in v zdravih okoljih. To je eden od ključnih pogojev za evropske cilje in vrednote pri doseganju pravičnega prehoda, ki bo koristil celotni civilni družbi. V času prehoda in krize je pomembno sodelovanje zaposlenih in deležnikov, s katerim lahko zagotovimo trdne temelje za podporo zaposlenim v podjetjih in družbah ter tako okrepimo varnost in stabilnost. To je bistvenega pomena za konkurenčno prednost podjetij v globalni družbi.

3. Ekološko, socialno in gospodarsko trajnostnemu upravljanju podjetij naproti

3.1 Obveščanje delavcev, posvetovanje z njimi in njihovo sodelovanje v upravnih odborih podjetja je – ob upoštevanju nacionalnih razlik in razlik med podjetji – ključno politično vprašanje trajnostnih podjetij, ki je podlaga za okrepitev dolgoročne naravnosti in izboljšanje kakovosti odločanja v programu gospodarskih reform⁽¹²⁾. V zvezi s tem „dobro ime“ podjetja postane konkurenčna prednost. Trajnostno upravljanje podjetij mora pri odločitvah podjetij spodbujati dolgoročno in pluralistično osredotočenost, hkrati pa ohranjati natančnost, kakovost in učinkovitost odločanja. Pravni interes podjetij, ki so mu zavezani direktorji, bi bilo treba razlikovati od interesa delničarjev, pri katerem je včasih v središču kratkoročni dobiček. Pluralističen, dolgoročen in trajnosten pristop bi moral vključevati tudi interese zaposlenih in interese drugih deležnikov.

⁽⁹⁾ COM(2018) 97 final.

⁽¹⁰⁾ Uredba (EU) 2020/852.

⁽¹¹⁾ UL C 228, 5.7.2019, str. 24.

⁽¹²⁾ UL C 161, 6.6.2013, str. 35.

3.2 Evropska komisija je v ta namen sprejela nekatere predhodne ukrepe za morebitno zakonodajno pobudo o obvezni potrebni skrbnosti. EESO odločno podpira te pobude ⁽¹³⁾.

3.3 Poleg tega bi bilo treba obravnavati in razviti novo paradigmo predvidevanja in upravljanja sprememb kot element „dobrega“ upravljanja podjetij, ki poleg stroškov in kazalnikov produktivnosti upošteva tudi socialne stroške prestrukturiranja in sprememb ter prispevek podjetja k bolj vključujoči družbi. Upoštevati je treba tudi učinke na porazdelitev dohodka, enakost starostnih skupin in spolov, delovna mesta, kakovost in trajnostnost okolja in delovnih mest ter socialno vključenost ⁽¹⁴⁾.

3.4 Socialna vprašanja se še ne odražajo enako v ključnih kazalnikih uspešnosti za finančno analizo in vrednotenje podjetja. Evropska komisija je sicer naročila Evropski svetovalni skupini za računovodsko poročanje, naj razvije evropski standard poročanja, vendar globalni standard merjenja učinkov in vrednotenja za finančno opredelitev in razkrivanje učinkov poslovnih dejavnosti še ne obstaja. Z merjenjem učinka podjetij, njegovim cenovnim vrednotenjem in poročanjem o njem bi podjetja lažje postala podnebno nevtralna.

3.5 V zvezi s tem želi EESO doseči jasen napredek pri prihodnjem pregledu direktive o nefinančnem poročanju na področju standardov poročanja o socialnih vidikih in vidikih upravljanja, povezanih z delavci, vključno z delovnimi pogoji, enakostjo v upravnih odborih in zaposlovanjem prikrajšanih delavcev ali invalidnih delavcev. Skupno trajnostnost podjetij bi bilo treba meriti in natančno oceniti.

3.6 V skladu s cilji zelenega dogovora in okrevanja je zdaj treba cilj upravljanja podjetij, ki je trenutno ustvarjanje donosa za delničarje, dopolniti z enakovrednim dojemanjem socialne in ekološke odgovornosti ⁽¹⁵⁾. Zato je bistveno zagotoviti sistematične kanale, ki omogočajo glas delavcev (*workers' voice*) pri odločanju podjetij.

3.7 EESO poziva Komisijo, naj v prilagojeni in posodobljeni industrijski strategiji okrepi in razvije socialno razsežnost, kot je že navedel v svojem mnenju o industrijskem prehodu na zeleno in digitalno evropsko gospodarstvo ⁽¹⁶⁾. To bi moralo vplivati tudi na razvoj ključnih kazalnikov uspešnosti, da se na primer obravnava vključenost socialnih kazalnikov. Na posvetovanjih o ustreznih ključnih kazalnikih uspešnosti za merjenje uspešnosti zelenega dogovora mora biti zaposlenim in predstavnikom civilne družbe omogočeno, da izrazijo svoje mnenje, tako na ravni panoge kakor tudi podjetja.

3.8 Razmisliti bi bilo vredno o tem, ali bi moral pravni okvir EU prispevati k opredelitvi minimalnega standarda obveznega obveščanja, posvetovanja in sodelovanja delavcev prek ustreznih kanalov, npr. z glasom delavcev (*workers' voice*) ⁽¹⁷⁾ v upravnih odborih podjetij, da bi se zagotovilo zgodnje obveščanje delavcev in posvetovanje z njimi, pa tudi predvidevanje sprememb. Kljub pozitivnim rezultatom na tem področju je treba izboljšati izvajanje in izvrševanje.

3.9 Obenem je treba okrepiti enakost spolov v upravnih odborih podjetij in na položajih izvršnega upravljanja. Preprečevati je treba izogibanje sodelovanju delavcev na ravni upravnih odborov oziroma njegovo zmanjševanje, pravni inženiring podjetij in umetne ustroje, kot so slamnate družbe, ustanovljene z namenom izogibanja sodelovanju delavcev. Za sodelovanje delavcev na ravni upravnih odborov, kot je predvideno v nacionalnem pravu vsaj dvanajstih držav članic in ki se običajno razume kot soodločanje, to pomeni pristop, s katerim se aktivno razvijajo in spodbujajo obvezne minimalne pravice do sodelovanja, ki temeljijo na skupnih evropskih standardih zastopanja. Primer je direktiva o evropskih svetih

⁽¹³⁾ UL C 429, 11.12.2020, str. 136.

⁽¹⁴⁾ Merila zaveznitva Value Balancing Alliance bi na primer lahko pomagala, da bi imele naložbe v usposobljeno osebje večjo težo v bilancah stanja. V okviru tega zaveznitva trenutno sodelujejo upravni odbori več velikih nemških družb. <https://www.value-balancing.com/>.

⁽¹⁵⁾ UL C 106, 31.3.2020, str. 1.

⁽¹⁶⁾ UL C 56, 16.2.2021, str. 10.

⁽¹⁷⁾ UL C 10, 11.1.2021, str. 14.

delavcev, ki jo je treba bolje prilagoditi dejanskim razmeram in prihodnjim potrebam po čezmejnem prestrukturiranju, tako da se evropskim svetom delavcev zagotovijo potrebna sredstva in pristojnosti ter se določijo sankcije za podjetja, ki kršijo pravila. Aktivnejšo vlogo bi morala imeti tudi sektorska posvetovanja.

3.10 Socialna Evropa mora temeljiti na skupnih pravilih, ki zagotavljajo, da podjetja in njihovi lastniki izpolnjujejo načelo dobrega upravljanja podjetij. To je bistven element učinkovitega socialnega dialoga ⁽¹⁸⁾. V zvezi s tem bo imel pomembno vlogo zavezujoč pravni okvir EU o potrebni skrbnosti in odgovornem poslovnem ravnanju z elementom sodelovanja delavcev.

3.11 V vseh evropskih predpisih in pobudah, ki vplivajo na delovne in življenjske pogoje, bi moralo „vključevanje sodelovanja“ postati presečen strukturni element za spodbujanje socialne varnosti in rasti.

V Bruslju, 9. junija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

⁽¹⁸⁾ UL C 10, 11.1.2021, str. 14.

III

(Pripravljalni akti)

EVROPSKI EKONOMSKO-SOCIALNI ODBOR

561. PLENARNO ZASEDANJE EVROPSKEGA EKONOMSKO-SOCIALNEGA ODBORA (JDE62, INTERACTIO), 9. 6. 2021–10. 6. 2021

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog uredbe Sveta o ustanovitvi skupnih podjetij v okviru programa Obzorje Evropa

(COM(2021) 87 final 2021-48-NLE)

(2021/C 341/04)

Glavni poročevalec: **Anastasis YIAPANIS**

Zaprosilo	Svet Evropske unije, 6. 5. 2021
Pravna podlaga	člena 187 in 188 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo
Sklep predsedstva	23. 3. 2021
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	9. 6. 2021
Plenarno zasedanje št.	561
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	160/0/3

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) meni, da so končni rezultati dejavnosti skupnih podjetij izjemno pomembni za prihodnost evropskega gospodarstva. Zdaj je pravi čas za mobilizacijo vseh možnih virov in preobrazbo našega gospodarstva s spodbujanjem prelomnih tehnologij in trajnostnih gospodarskih modelov.

1.2 Pri prepletanju in sodelovanju z drugimi evropskimi partnerstvi bi se bilo treba osredotočiti na strateške in k učinkom usmerjene rezultate. Sinergije med različnimi programi financiranja in politikami EU ter sinergije med evropskimi in nacionalnimi sredstvi na ravni držav članic so ključne za doseganje največjega možnega učinka projektov raziskav in inovacij.

1.3 Ni povsem jasno, ali in kako bodo evropska partnerstva odprta za čim več deležnikov. EESO meni, da bi morali za dejavnosti vseh skupnih podjetij veljati načeli odprte udeležbe in preglednosti.

1.4 Za uspeh skupnih podjetij je osrednjega pomena vključenost socialnih partnerjev in organizacij civilne družbe, tako v vlogi ponudnikov strokovnega znanja kot komunikacijskih kanalov. EESO poziva k stalnemu civilnemu socialnemu dialogu znotraj obstoječih svetovalnih skupin skupnih podjetij ter vključitvi ustreznih socialnih partnerjev in organizacij civilne družbe v skupine deležnikov skupnih podjetij.

1.5 Neenotnost pravil med različnimi skupnimi podjetji povzroča nejasnosti, zato se EESO zavzema za čim bolj enoten pristop, pri katerem pa se spoštujejo posebnosti vsakega skupnega podjetja.

1.6 EESO je zaskrbljen zaradi omejenega števila organizacij, ki lahko nastopajo kot zasebne ustanoviteljice pri več skupnih podjetjih. Poziva tudi k odprtosti in preglednosti pri izbiranju pridruženih članov. Zato bi si morala skupna podjetja prizadevati, da pridobijo čim več držav članic. Koristi članstva so zelo omejene glede na to, da se uporablja načelo javnega razpisa za financiranje. Zato bi bilo treba povečati število mest za predstavnike zasebnega sektorja v upravnem odboru tako kot v skupnem podjetju za čisto letalstvo.

1.7 Člen 26(4)(b) bi bilo treba spremeniti tako: „finančnih prispevkov članov in prispevajajočih partnerjev k skupnemu podjetju za operativne stroške“. Nejasno je, kakšna je vloga prispevajajočih partnerjev v zvezi z udeležbo v dejavnostih, vključenostjo v upravljanje, koristmi za zagotavljanje financiranja itd.

1.8 Finančna sredstva EU bi morala v največji možni meri delovati kot vzvod in spodbujati zasebne prispevke v skladu z zmogljivostjo plačnikov. EESO je zadovoljen s predlogom, da bi morali biti letni stroški za MSP znatno nižji, ter se strinja, da se del proračuna skupnega podjetja nameni dejavnostim MSP.

1.9 Odbor želi, da se natančno pojasni postopek za pripravo delovnega programa za vsako skupno podjetje, pojasnilo pa se vključi v Del 1 uredbe. Celoten obseg končnih rezultatov raziskave bi bilo treba dati na voljo vsem deležnikom EU.

1.10 EESO zelo ceni predlog o odpravi obveznosti partnerjev, da poročajo o neupravičenih stroških, in namero o izogibanju dvojnimi revizijam.

1.11 EU si mora prizadevati za lastne interese ter krepi evropski raziskovalni prostor in inovacijsko zmogljivost Evrope. EESO izrecno poudarja, da bi bilo treba rezultate raziskav, ki jih opravijo skupna podjetja, z uporabo evropske tehnologije izkoristiti v industriji v EU.

1.12 Evropske inovacije in patenti bi morali biti dobro zaščiteni pred sovražnimi namerami in gospodarskim vohunjenjem. Uvedba enotnega evropskega patenta je nujna, intelektualna lastnina in patenti pa so ključnega pomena, pa vendar v zakonodajnem predlogu Komisije niso omenjeni.

1.13 EESO pozdravlja obveznost spremljanja v zvezi z vključevanjem MSP, geografsko zastopanostjo in stopnjo sofinanciranja. Uvesti je treba tudi kvalitativne kazalnike, kot so vrsta dosežene inovacije, prednosti za civilno družbo in število novo ustvarjenih delovnih mest.

2. Uvod

2.1 Evropska strategija za okrevanje je zelo jasna. Osredotočena je na dvojni, zeleni in digitalni prehod, in obravnava strateške odvisnosti. S tega vidika imajo skupna podjetja zelo pomembno vlogo pri povezovanju evropskega strokovnega znanja iz različnih gospodarskih sektorjev, spodbujanju konkurenčnosti, izboljševanju znanj in spretnosti ter krepitevi industrijske baze.

2.2 Evropska komisija predlaga vzpostavitev devetih skupnih podjetij v okviru stebra II Obzorja Evropa „Globalni izzivi in evropska industrijska konkurenčnost“: krožna Evropa na biološki osnovi, čisto letalstvo, čisti vodik, evropske železnice, svetovno zdravje v okviru EDCTP3, pobuda za inovativno zdravje, ključne digitalne tehnologije, raziskave o upravljanju zračnega prometa enotnega evropskega neba ter pametna omrežja in storitve.

2.3 Agende vseh skupnih podjetij bi morale temeljiti na evropskem zelenem dogovoru ⁽¹⁾, evropski digitalni strategiji ⁽²⁾ in ciljnih Združenih narodov za trajnostni razvoj ⁽³⁾ ter prispevati k uresničitvi ciljev posodobitve industrijske strategije iz leta 2020: močnejši notni trg za okrevanje Evrope ⁽⁴⁾. Upoštevati bi morale evropske socialne partnerje in organizacije civilne družbe, MSP, javne oblasti in njihove zainteresirane deležnike, kar pa se doslej še ni zgodilo.

⁽¹⁾ COM(2019) 640 final.

⁽²⁾ COM(2020) 67 final.

⁽³⁾ Cilji Združenih narodov za trajnostni razvoj.

⁽⁴⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/ip_21_1884.

2.4 Glavni cilj skupnih podjetij je spodbujati raziskave in inovacije v celotni EU in hkrati pospeševati gospodarski, socialni, digitalni in ekološki prehod. Očitno lahko skupna podjetja razvijejo močna javno-zasebna partnerstva, ki bodo sposobna okrepiti vodstvo EU, izboljšati konkurenčnost in rast ter zbrati védenje, strokovno znanje in vrhunske znanstvene dosežke iz celotne EU in tretjih držav. Izmenjava znanja po celotnem ozemlju, med državljani in podjetji, je izjemno pomembna.

2.5 Raziskave in inovacije imajo ključni pomen tudi za trajnostno okrevanje Evrope po pandemiji, saj zagotavljajo konkurenčnost gospodarstva, ustvarjanje delovnih mest in trajnostno rast ter prispevajo k neodvisnosti Evrope. EU se bo na svetovnem prizorišču lahko dokazala le, če bo veliko vlagala v raziskave in inovacije. Zdaj je pravi čas za izkoriščanje vseh možnih virov in preobrazbo našega gospodarstva s spodbujanjem prelomnih tehnologij in trajnostnih gospodarskih modelov.

2.6 EU na področju vlaganja v raziskave in inovacije zaostaja za drugimi deli sveta, zlasti za ZDA in Azijo. Enako velja za zmogljivost in hitrost prenosa rezultatov raziskav in razvoja v inovativne proizvode in storitve. To dolgoročno ni sprejemljivo, saj bo Evropa lahko postala svetovna vodilna sila le, če bo izkoristila zagon, ki ga je ustvarilo Obzorje 2020. EESO je že svaril, da se tehnologije, ki se razvijejo v Evropi, vse prepogosto komercializirajo drugod. „EU ni uspelo ustvariti tehnoloških velikanov in premalo novih vodilnih inovativnih podjetij se razvije v velike družbe z močno raziskovalno in razvojno dejavnostjo“⁽⁵⁾.

3. Splošne ugotovitve

3.1 Skupna podjetja uporabljajo evropska, nacionalna in zasebna sredstva, da bi povezovala najpomembnejše deležnike z evropskega raziskovalnega prizorišča, vključno s pridruženimi državami. EESO meni, da so končni rezultati njihovih dejavnosti izjemno pomembni za prihodnost evropskega gospodarstva.

3.2 Dejavnosti vsakega skupnega podjetja bi morale biti popolnoma pregledne in ambiciozno usmerjene v cilje. Pri prepletanju in sodelovanju z drugimi evropskimi partnerstvi, zlasti s približno 120 partnerstvi v okviru Obzorja 2020, bi se bilo treba osredotočiti na strateške in k učinkom usmerjene rezultate. „Sinergije med različnimi programi financiranja Unije in politikami Unije, zlasti s strukturnimi skladi, dosežene na podlagi združitljivih predpisov, so [navsezadnje] bistvene za zagotavljanje čim večjega učinka projektov raziskav in inovacij“⁽⁶⁾.

3.3 EESO ceni namen Komisije, da evropska partnerstva odpre čim več deležnikom, ni pa jasno, ali in kako se bo to dejansko zgodilo. Število zasebnih ustanovnih članov je precej omejeno, pridružene člane pa naj bi izbiral omejen upravni odbor. Poleg tega ni jasno, kako se bo prispevajoče partnerje spodbujalo, da se pridružijo skupnim podjetjem. EESO tudi meni, da bi morali za dejavnosti vseh skupnih podjetij veljati načeli odprte udeležbe in preglednosti.

3.4 Opozarja, da so ponekod v Delu 2 uredbe za skupna podjetja predvideni različni pristopi in organizacijska pravila. Finančna sredstva EU bi morala v največji možni meri delovati kot vzvod in spodbujati zasebne prispevke v skladu z zmogljivostjo plačnikov.

3.5 Organizacijsko pravilo geografsko uravnotežene zastopanosti je določeno le v skupnem podjetju za evropske železnice. Čeprav je sodelovanje med skupnimi podjetji izjemno pomembno, je omenjeno le v zvezi s skupnima podjetjema za čisto letalstvo in SESAR.

3.6 EESO poleg tega ugotavlja, da pri skupnih podjetjih za čisti vodik, EDCTP3, pametna omrežja in storitve ter ključne digitalne tehnologije izbor pridruženih članov ni omenjen. V nekaterih primerih jih mora celo odobriti Komisija, v drugih pa jih samo izbere upravni odbor. EESO meni, da bi enotna pravila zagotovila večjo jasnost.

⁽⁵⁾ UL C 364, 28.10.2020, str. 108.

⁽⁶⁾ UL C 62, 15.2.2019, str. 33.

3.7 EESO je zaskrbljen zaradi omejenega števila organizacij, ki lahko nastopajo kot zasebne ustanoviteljice pri več skupnih podjetjih. Izredno pomembno je, da sta razpoložljivost skupnih podjetij in dostop do njih čim obsežnejša. EESO poziva k temeljiti analizi, ki bo osredotočena na razširitev predlaganih ustanovnih članov za vsa skupna podjetja ter na odprtost in preglednost izbiranja pridruženih članov. Skupna podjetja bi si morala poleg tega prizadevati, da pridobijo čim več držav članic, da se poskrbi za usklajenost z nacionalnimi in regionalnimi politikami. Koristi članstva so zelo omejene glede na to, da se uporablja načelo javnega razpisa za financiranje. Zaradi tega EESO meni, da bi bilo treba povečati število mest za predstavnike zasebnega sektorja v upravnem odboru tako kot v skupnem podjetju za čisto letalstvo.

4. Posebne ugotovitve

4.1 Države članice imajo različne ekosisteme strukturnih inovacij, uspehi raziskav in inovacij pa so prav tako različni. EESO poziva vse države članice, še posebej tiste z manjšim napredkom, k vlaganjem in vključevanju. Dejavnosti skupnih podjetij morajo biti usklajene z drugimi programi EU za raziskave in inovacije, vključno z mehanizmom za okrevanje in odpornost ⁽⁷⁾. Državam članicam je treba priporočiti, naj vzpostavljajo strukturirane povezave med svojimi nacionalnimi načrti okrevanja in strateškimi programi za raziskave in inovacije skupnih podjetij ter ustvarjajo sinergije, tudi s programi financiranja na nacionalni ravni.

4.2 EESO je zadovoljen, da prispevek iz proračuna EU znaša skoraj 10 milijard EUR. Meni, da bi ga lahko na nekaterih ključnih področjih povečali, da bi izkoristili pomembna dodatna sredstva iz proračunov zasebnega sektorja in držav članic. S sporazumom o večletnem finančnem okviru, ki je bil dosežen decembra 2020 in s katerim se je 5 milijard EUR iz Instrumenta Evropske unije za okrevanje namenilo Obzorju Evropa, naj bi povečali sredstva skupnih podjetij v sektorjih, ki jih je zelo prizadela pandemija COVID-19, in sektorjih, ki se soočajo s strateškimi odvisnostmi. Vendar bi bilo treba člen 26 (4)(b) spremeniti tako: „finančnih prispevkov članov in prispevajajočih partnerjev k skupnemu podjetju za operativne stroške“.

4.3 EESO se v zvezi s predlogom zavzema za več jasnosti, preglednosti in predhodno analizo stroškov in koristi, da se vzpostavi skupna zaledna služba za vsa skupna podjetja. Tako bi se lahko ocenilo, ali se lahko pričakuje resnična dodana vrednost in povečanje učinkovitosti. EESO tudi pričakuje, da bo upravljanje zaledne službe za državljane in podjetja popolnoma pregledno in da se bo uporabljala najboljša razpoložljiva tehnologija, vključno z blokovno verigo, analizo masovnih podatkov itd.

4.4 Za uspeh skupnih podjetij je osrednjega pomena vključenost socialnih partnerjev in organizacij civilne družbe. Treba jih je intenzivno vključiti tako v vlogi ponudnikov strokovnega znanja kot komunikacijskih kanalov, da bodo napredek in končni rezultati dosegli celotno evropsko poslovno skupnost ter tudi delavce, potrošnike in državljane. EESO poziva k stalnemu civilnemu socialnemu dialogu z obstoječimi svetovalnimi skupinami skupnih podjetij ter vključitvi ustreznih socialnih partnerjev in organizacij civilne družbe v skupine deležnikov.

4.5 Odbor meni, da bi morala biti skupna podjetja različno organizirana, saj pokrivajo različne sektorje s specifičnimi lastnostmi. Načeli odprte udeležbe za vse zainteresirane deležnike in dostopa za MSP pa morata biti jasno določeni za vsa skupna podjetja. Trenutno ni tako. EESO je že omenil, da „[bi morala biti mala in srednja podjetja, kljub prejšnjim prizadevanjem v okvirnih programih,] bolj vključena v dejavnosti, ki temeljijo na raziskavah in inovacijah, program Obzorje Evropa pa bi lahko bil najboljši način za pridobitev njihovega zanimanja“ ⁽⁸⁾.

4.6 MSP imajo skupne probleme in potrebujejo pomoč pri povečanju obsega in doseganju mednarodnih trgov. EESO je zadovoljen, da naj bi bili letni upravni stroški za MSP znatno nižji kot za velika podjetja. Vendar ni jasno, zakaj so predstavniki MSP v nekatere upravne odbore vključeni (npr. krožna Evropa na biološki osnovi in čisto letalstvo), v druge pa ne.

4.7 EESO meni, da bi moral biti del proračunov skupnih podjetij namenjen dejavnostim MSP. Ta sredstva morajo biti na voljo čim prej po ustanovitvi skupnih podjetij in jasno objavljena na uradni spletni strani vsakega skupnega podjetja.

⁽⁷⁾ Uredba (EU) 2021/241 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. februarja 2021 o vzpostavitvi Mehanizma za okrevanje in odpornost (UL L 57, 18.2.2021, str. 17).

⁽⁸⁾ UL C 62, 15.2.2019, str. 33.

4.8 Komisija mora poskrbeti, da bodo razpoložljiva sredstva na voljo vsem, ki jih udeležba zanima in se odzovejo na razpise skupnih podjetij, ter da bo sprejemanje projektov potekalo pregledno in pravično. EESO svari pred možnostjo, da bi za organizacije, ki jih podpirajo ustanovni člani skupnega podjetja, veljala nekakšna prednostna obravnava. To bi namreč povzročilo, da bi program postal ogromna shema subvencioniranja, kar je po mnenju EESO popolnoma nesprejemljivo.

4.9 Odbor želi, da se natančno pojasni postopek za pripravo delovnega programa za vsako skupno podjetje, pojasnilo pa se vključi v Del 1 uredbe. Jasno je, da se je treba izogibati primerom, v katerih skupna podjetja financirajo raziskovalne programe, ki bi jih podjetja izvedla v vsakem primeru. EESO tudi poziva, da je treba dati končne rezultate raziskav na voljo vsem deležnikom EU.

4.10 EESO v duhu poenostavitve zelo ceni predlog o odpravi obveznosti partnerjev, da poročajo o nepravilnih stroških, in namero o izogibanju dvojnimi revizijam. Pozdravlja tudi odpravo zahteve, da mora bodisi skupno podjetje bodisi kak drug organ EU revidirati stroške dodatnih dejavnosti.

4.11 Za uspeh skupnih podjetij je pomembno zbrati čim več mednarodnih deležnikov. Toda treba si je prizadevati za lastne interese EU ter krepiti evropski raziskovalni prostor in inovacijsko zmogljivost Evrope. EESO izrecno poudarja, da bi bilo treba rezultate raziskav, ki jih opravijo skupna podjetja, z uporabo evropske tehnologije izkoristiti v industriji v EU.

4.12 Odbor je v preteklosti že zapisal, da „EU ne more ostati vodilna na področju inovacij brez pametnih politik intelektualne lastnine. Zagotoviti je treba, da bodo evropske inovacije in patenti dobro zaščiteni pred sovražnimi namerami in gospodarskim vohunjenjem. Zato je nujno, da se začne uporabljati enotni evropski patent“⁽⁹⁾. Azija je na primer leta 2019 vložila 65 % vseh prijav v svetu, Evropa pa samo 11,3 %⁽¹⁰⁾. Intelektualna lastnina in patenti so ključno vprašanje, ki pa ga Komisija v predlogu žal ne omenja.

4.13 EESO pozdravlja člen 171, ki obravnava spremljanje in ocenjevanje dejavnosti skupnih podjetij. Zlasti pozdravlja obveznost spremljanja v zvezi z vključevanjem MSP, geografsko zastopanostjo in stopnjo sofinanciranja. Predlaga pa, da se beseda „redno“ zamenja z besedo „letno“ ali „vsaki dve leti“, da se odpravi nejasnost. Komisija bi zato morala tudi pojasniti, katera služba je pristojna za dejavnosti spremljanja.

4.14 EESO je še vedno mnenja, da „[u]spešnosti družbenega in gospodarskega sistema ni mogoče meriti samo na podlagi kvantitativnih kazalnikov, kot je namembnost sredstev za raziskave in inovacije, pač pa je treba uporabiti tudi kvalitativne kazalnike, kot so vrsta inovacij, danih na trg, koristi za civilno družbo in kakovost novih delovnih mest“⁽¹¹⁾.

V Bruslju, 9. junija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

⁽⁹⁾ UL C 364, 28.10.2020, str. 108.

⁽¹⁰⁾ World Intellectual Property Indicators 2020.

⁽¹¹⁾ UL C 440, 6.12.2018, str. 73.

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog sklepa Evropskega parlamenta in Sveta o sodelovanju Unije v evropskem partnerstvu na področju meroslovja, ki ga skupaj izvaja več držav članic

(COM(2021) 89 final – 2021/0049 (COD))

(2021/C 341/05)

Poročevalec: **Philip VON BROCKDORFF**

Zaprosilo	Evropski parlament, 17. 5. 2021 Svet, 5. 5. 2021
Pravna podlaga	člen 114 PDEU
Pristojnost	strokovna skupina za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	11. 5. 2021
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	9. 6. 2021
Plenarno zasedanje št.	561
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	229/0/3

1. Sklepi in priporočila

1.1 EESO pozdravlja predlog Komisije za evropsko partnerstvo za meroslovje, saj to podpira raziskave in inovacije na področju naprednih komunikacijskih tehnologij, kot so 5G, internet stvari, pametna omrežja in pametni domovi, avtomobilska tehnologija nove generacije in pametna proizvodnja, če omenimo le nekatere.

1.2 EESO meni, da je predlog pomemben korak, ki bo lahko prispeval k vodilni vlogi evropskega gospodarstva v industriji, tehnologiji in digitalizaciji. Napredno meroslovje ima lahko podporno vlogo pri obvladovanju nekaterih največjih izzivov v Evropi, od zdravstvenega varstva do podnebnih sprememb. Pri vsem tem pa sta ključnega pomena uskladitev in čezmejna združljivost meroslovja.

1.3 EESO meni, da bodo evropske meroslovne mreže (EMN), ki se močno osredotočajo na deležnike in njihove potrebe, učinkoviteje prispevale k programu raziskav in inovacij v okviru evropskega partnerstva za meroslovje.

1.4 EESO pozdravlja tudi financiranje skupnih raziskovalnih projektov na tem področju, saj bo to nedvomno pospešilo inovacije z uporabo meroslovnih rešitev, zmogljivosti in infrastrukture. S tem se bodo verjetno povečale priložnosti za nove ali znatno izboljšane izdelke in storitve, ki jih proizvajajo oziroma ponujajo podjetja v EU.

1.5 EESO meni, da je pomembno sodelovanje z deležniki vzdolž meroslovne vrednostne verige, da bi čim bolj povečali uporabo nastajajočih tehnologij in prispevali k obravnavanju glavnih družbenih izzivov.

1.6 EESO tudi meni, da je krepitev konkurenčne prednosti Evrope na področju nastajajočih tehnologij in razvoja novih izdelkov mogoče ohraniti le s sprejetjem vseevropskega pristopa k meroslovju. Ta predlog podpira omenjeni cilj, saj preprečuje razdrobljenost pri opredeljevanju meroslovnih rešitev v EU.

1.7 EESO poudarja pomen meroslovja kot sestavnega elementa inovacij, ki so potrebne pri podpiranju okrevanja gospodarstva v EU, ter zavezanost meroslovnih inštitutov, da bodo podpirali skupne raziskave in inovacije na področju meroslovja. Ugotavlja tudi, da napredno meroslovje prispeva k zmanjšanju porabe energije in doseganju ciljev na področju podnebnih sprememb v skladu s cilji iz pobude Next Generation EU.

1.8 EESO se zaveda vloge, ki bi jo lahko imeli izboljšani in usklajeni standardi in merjenje pri učinkovitem delovanju enotnega trga, zlasti če imajo evropski državljani ustrezne informacije o proizvodih, ki so na voljo na enotnem trgu. To je mogoče doseči z naprednim meroslovjem, hkrati pa bi se tako tudi znižali transakcijski stroški, ki so povezani s sodelovanjem na enotnem trgu.

1.9 EESO meni, da morajo biti natančni merilni standardi dostopni in razumljivi vsem deležnikom, zlasti malim podjetjem in potrošnikom. To bo prineslo znatne koristi gospodarstvu EU, ki okreva po upočasnitvi zaradi pandemije COVID-19, zlasti ob prehodu na bolj zeleno in digitalno Evropo, hkrati pa spodbudilo zaupanje v celotni dobavni verigi.

1.10 Ob koncu EESO poudarja tudi očitno potrebo po ozaveščanju državljanov EU o pomenu meroslovja na področjih, kot so zdravstvo, proizvodnja, napredne komunikacijske tehnologije in varnost delavcev na delovnem mestu.

2. Ozadje

2.1 Meroslovje pomeni znanstveno proučevanje meritev v zvezi z industrijskimi standardi in različnimi enotami parametrov. Meritve so bistvene za inovacije, saj ne vplivajo le na kakovost, temveč tudi na različne tehnične parametre. V predelovalni industriji, na primer, meroslovje podjetjem omogoča, da izpolnijo specifikacije potrošnikov glede zasnove izdelka, pričakovane rezultate glede delovanja ter predpise in standarde o skladnosti.

2.2 Tehnike merjenja se nenehno razvijajo in tako skupaj s hitrim tehnološkim napredkom izpolnjujejo potrebo po natančni in zanesljivi meroslovni opreми. V odgovor na to je Evropska komisija 23. februarja 2021 objavila predlog sklepa Evropskega parlamenta in Sveta o sodelovanju Unije v evropskem partnerstvu za meroslovje, ki povezuje več držav članic.

2.3 Sozakonodajalca sta meroslovje priznala kot eno od prednostnih področij, opredeljenih za morebitna institucionalizirana evropska partnerstva na podlagi člena 185 ali 187 PDEU v okviru uredbe o programu Obzorje Evropa. Predlog za evropsko partnerstvo za meroslovje temelji na izkušnjah, pridobljenih z Evropskim meroslovnim raziskovalnim programom (EMRP) in Evropskim meroslovnim programom za inovacije in raziskave (EMPIR). Vendar pobuda pomeni novo partnerstvo za spoprijemanje z novimi izzivi in ni mišljena zgolj kot nadaljevanje prejšnjih programov.

2.4 Partnerstvo za meroslovje bo s sodelovanjem in predanostjo partnerjev pri oblikovanju in izvajanju programa raziskovalnih in inovacijskih dejavnosti uresničevalo naslednje splošne cilje:

- (a) razvoj trajnostnega usklajenega meroslovnega sistema na evropski ravni;
- (b) zagotavljanje, da inovatorji v svojih ekosistemih neposredno prevzamejo najsodobnejše meroslovne zmogljivosti;
- (c) povečanje vpliva meroslovja na reševanje družbenih izzivov v zvezi z izvajanjem politik, standardov in predpisov, da bodo ti ustrezali svojemu namenu.

2.5 Pri izvajanju zgoraj navedenih splošnih ciljev si bo partnerstvo za meroslovje prizadevalo doseči naslednje posebne cilje:

- (a) do leta 2030 razviti nove raziskovalne zmogljivosti, ki bodo vzpostavljene v okviru novih evropskih meroslovnih mrež in ki bodo v smislu kalibracijskih in merilnih zmogljivosti delovale vsaj enako kot vodilni meroslovni inštituti zunaj sodelujočih držav;
- (b) do leta 2030 podpreti prodajo novih inovativnih izdelkov in storitev z uporabo in sprejetjem novih meroslovnih zmogljivosti v ključnih nastajajočih tehnologijah;
- (c) do leta 2030 v celoti in učinkovito prispevati k oblikovanju in izvajanju posebnih standardov in predpisov, na katerih temeljijo javne politike, ki obravnavajo družbene izzive.

3. Splošne ugotovitve

3.1 Svet se spopada z gospodarsko krizo, ki jo je povzročila pandemija COVID-19. Tako kot na drugih trgih je to privedlo tudi do zmanjšanja stopnje rasti trga industrijskega meroslovja, zlasti v letih 2020 in 2021. Razlog za to je, da organizacije v večini velikih vertikalnih sektorjev, ki ustvarjajo povpraševanje, v več državah trenutno ne delujejo ali niso delovale, kar negativno vpliva na trg industrijskega meroslovja. Pandemija COVID-19 je močno vplivala tudi na poslovne dejavnosti, proizvajalci pa se spoprijemajo z izzivom ocenjevanja učinka. Pretekle in sedanje omejitve gibanja, ki so privedle do zaprtja proizvodnih obratov, so močno obremenile industrijski sektor.

3.2 V letih pred svetovno pandemijo je trg doživel precejšnjo rast, predvsem zaradi naraščajočega povpraševanja po analitiki masovnih podatkov in vse večjega povpraševanja po avtomobilih v gospodarstvih v vzponu. V prihodnosti naj bi se svetovni trg industrijskega meroslovja povečal z 9,8 milijarde USD v letu 2021 na 13,2 milijarde USD do leta 2026. Razloga za to sta vse večje sprejemanje storitev v oblaku pri vključevanju meroslovnih podatkov in povečanje povpraševanja po meroslovju v industriji. Slednje bo v prihodnjih letih znatno spodbudilo trg industrijskega meroslovja, pri čemer se pričakuje, da bo na tem trgu prevladoval segment strojne opreme.

3.3 Evropa se kot globalna akterka spoprijema z vse večjo svetovno konkurenco na področju meroslovja v smislu obsega in usmerjenosti naložb ter dolgoročne finančne zavezanosti ciljem meroslovja. V zadnjem desetletju so ZDA, Kitajska in Indija povečale svoje naložbe v meroslovje za 60 %, 50 % oziroma 52 %. Medtem so naložbe v evropske inštitute ostale razmeroma nespremenjene in za nova, vse pomembnejša področja raziskav ni bilo zanimanja. Zaradi očitno nezadostne ravni naložb v Evropi in razdrobljenosti meroslovnih zmogljivosti so prizadevanja preveč razpršena in brez strateške osredotočenosti, hkrati pa so relativno nezmožna izkoriščati potencialne ekonomije obsega in strateško dopolnjevanje.

3.4 V zadnjih letih so s tem povezane naložbe zunaj EU presegle naložbe znotraj nje. V ZDA ima na primer nacionalni inštitut za standarde in tehnologijo (NIST), ki je nacionalni meroslovni inštitut te države, razmeroma velik letni proračun za svoj raziskovalni program za temeljne meritve in kvantno znanost. Enako velja za nacionalni inštitut za meroslovje (NIM) na Kitajskem s ciljno usmerjenim raziskovalnim programom za meroslovje. Za primerjavo, PTB, nacionalni meroslovni inštitut v Nemčiji, ki je tudi največji v Evropi, s proračunom pokriva tako raziskovalne kot meroslovne storitve za industrijo in družbo.

3.5 Svetovni konkurenti EU izvajajo strateške naložbe zaradi vse večje potrebe po meroslovnih rešitvah, usmerjenih v nastajajoče tehnologije in razvoj novih izdelkov. V azijsko-pacifiški regiji na primer hitra rast industrializacije in hiter razvoj tehnologije spodbujata povpraševanje na trgu. Povečano povpraševanje po visokokakovostnih izdelkih v proizvodnem in avtomatizacijskem sektorju v državah, kot so Kitajska, Indija in druga rastoča gospodarstva, dejansko spodbuja širitev meroslovnega trga v tem delu sveta.

3.6 Trg meroslovja očitno raste zaradi večjega povpraševanja po natančnih in preciznih meritvah v več industrijskih panogah, zaradi česar se povečuje konkurenca med ključnimi akterji na svetovnem meroslovnem trgu, kot so družbe Carl Zeiss (Nemčija), Hexagon AB (Švedska), Mitutoyo Corp. (ZDA), Renishaw (Združeno kraljestvo), Nikon metrology (Belgija), Metrology software products Ltd. (Združeno kraljestvo), 3D Digital Corporation (ZDA), Perception Inc. (ZDA), Faro Technologies (ZDA) ter druge.

3.7 Trg meroslovja je mogoče segmentirati glede na področja, izdelke in končne uporabnike. Meroslovje se glede na področja deli na industrijsko, znanstveno in zakonsko. Trg se glede na izdelke deli na koordinatne merilne stroje (CMM) in optične digitalizatorje, 3D-skenerje, laserske sledilnike in druge. Glede na končne uporabnike se trg med drugim deli na letalsko in vesoljsko industrijo, avtomobilsko industrijo, potrošniško elektroniko, industrijo, energijo in električno energijo. Svetovni meroslovni trg se po regijah deli na Severno in Južno Ameriko, Evropo, Azijo in Pacifik ter preostali svet. Evropa bi lahko postala vodilna akterka z vse večjim deležem na svetovnem meroslovnem trgu, kar je mogoče doseči z nadaljnjim tehnološkim napredkom in naložbami v raziskave.

4. Posebne ugotovitve

4.1 Zanesljive meritve so bistvene za inovacije v gospodarstvih in družbah: meroslovje, tj. znanost meritev, je bistvena za znanstvene raziskave, trgovino in industrijo. Novi družbeni izzivi in nastajajoče tehnologije povečujejo potrebo po točnosti, natančnosti in novih zmogljivostih merjenja. Napredne komunikacijske tehnologije, kot so 5G, internet stvari, pametna omrežja in pametni domovi, avtomobilska tehnologija nove generacije in pametna proizvodnja, če naštejemo le nekatere, so vse odvisne od napredka v meroslovju. Zato EESO pozdravlja predlog Komisije za evropsko partnerstvo za meroslovje.

4.2 EESO meni, da je predlog temelj za evropsko gospodarstvo, ki bi imelo vodilno vlogo v industriji, tehnologiji in digitalizaciji. Priznava tudi pomembno vlogo, ki jo lahko ima meroslovna infrastruktura pri inovacijah in obvladovanju nekaterih največjih izzivov v Evropi, od zdravstvenega varstva do podnebnih sprememb. Četudi imajo lahko posamezne države članice in posamezni sistemi svoje posebnosti, sta uskladitev in čezmejna združljivost meroslovja pomemben cilj, ki ga EESO v celoti podpira.

4.3 Vzpostavitev trajnostnih evropskih meroslovnih mrež na zelo konkurenčnih in novih področjih, ki bi se lahko kosale z vodilnimi na svetovni ravni, je ključna za prihodnost evropskih gospodarstev in bi lahko podprla tudi okrevanje gospodarstva po pandemiji COVID-19 in njenih posledicah. EESO meni, da bodo evropske meroslovne mreže, ki se močno osredotočajo na deležnike in njihove potrebe, učinkoviteje prispevale k programu raziskav in inovacij v okviru evropskega partnerstva za meroslovje.

4.4 EESO pozdravlja tudi financiranje skupnih raziskovalnih projektov, saj bo to nedvomno pospešilo inovacije z uporabo meroslovnih rešitev, zmogljivosti in infrastrukture. S tem se bodo verjetno povečale tudi priložnosti za nove ali znatno izboljšane izdelke in storitve, ki se proizvajajo v EU ali jih proizvajajo podjetja EU s sedežem v tretjih državah. Poleg tega bi se s finančno podporo za skupne raziskovalne projekte okrepila prizadevanja za povečanje in usklajevanje vloge meroslovja pri oblikovanju in izvajanju javnih politik, ki bolj temeljijo na dokazih.

4.5 EESO prav tako meni, da je zelo pomembno sodelovanje z deležniki vzdolž meroslovne vrednostne verige, da bi čim bolj povečali uporabo nastajajočih tehnologij in prispevali k obravnavanju glavnih družbenih izzivov. Evropsko partnerstvo za meroslovje bi podpiralo tudi številne evropske politike, trgovino in javne storitve. Poleg tega bi lahko nadaljnje priložnosti za javno-zasebna partnerstva pripomogle k temu, da bi Evropa prevzela vodilno vlogo na področju meroslovnih raziskav v svetu, in spodbudile proizvodnjo novih inovativnih izdelkov v odziv na nove zahteve po preciznih izdelkih.

4.6 EESO meni tudi, da je krepitev konkurenčne prednosti Evrope na področju nastajajočih tehnologij in razvoja novih izdelkov mogoče ohraniti le s sprejetjem vseevropskega pristopa k meroslovju. Predlog podpira ta cilj, saj preprečuje razdrobljenost pri opredeljevanju meroslovnih rešitev v Evropi, da bi se ta lahko uvrstila med vodilne na svetovni ravni pri zagotavljanju meroslovnih storitev za obstoječe zapletene izzive pri meritvah in nove tehnologije. Pristop podpira tudi mala in srednja podjetja, ki se pri razvoju kakovostnih izdelkov opirajo na raziskave in storitve meroslovja.

4.7 EESO poudarja pomen meroslovja kot sestavnega elementa inovacij, ki so potrebne pri podpiranju okrevanja gospodarstva, ter zavezanost meroslovnih inštitutov v EU podpiranju skupnih raziskav in inovacij na področju meroslovja. Meroslovje tesno povezuje znanost in gospodarsko dejavnost, saj je merjenje temelj gospodarskih transakcij, optimizacije proizvodnje, zaupanja potrošnikov in podjetij ter inovacij. Napredno meroslovje podjetjem omogoča tudi optimalen obseg proizvodnje, kar vodi v ogljično nevtralnost. Zmanjšanje porabe energije v industriji je v skladu z enim od glavnih ciljev mehanizma za okrevanje in odpornost iz pobude Next Generation EU. Poleg tega raziskave in inovacije, ki se trenutno izvajajo na področju meroslovja, podpirajo cilje na področju inovacij in podnebnih sprememb. Pomembno je tudi, da je napredek na področju meroslovja v podporo javnim službam pri tem, da bodo predpise izvajale veliko učinkoviteje kot doslej.

4.8 EESO ugotavlja tudi dodatne gospodarske koristi, ki izhajajo iz raziskav in inovacij na področju meroslovja, in sicer omejevanje primerov nedelovanja trga, znižanje transakcijskih stroškov in povečanje splošne gospodarske učinkovitosti. Izboljšane in usklajene meritve ter standardi bi lahko imeli pomembno vlogo pri učinkovitem delovanju enotnega trga, ki bi bil lahko veliko učinkovitejši ali uspešnejši, če bi imeli državljani EU ustrezne informacije o izdelkih, ki so na voljo na

enotnem trgu. Asimetričnost informacij, prenesenih med kupci in prodajalci, je eden najpogostejših virov nedelovanja trga, do katerega pride, ko kupec ne more z visoko stopnjo natančnosti določiti kakovosti izdelka. Po zaslugi naprednejših meritev in standardov lahko kupci ocenijo kakovost izdelkov glede na dogovorjene standarde ter tako razlikujejo med izdelki nižje in višje kakovosti. S tem se odpravita asimetričnost informacij in nedelovanje trga, s čimer se poveča učinkovitost enotnega trga.

4.9 Še ena ovira za enotni trg so transakcijski stroški, povezani s sodelovanjem pri gospodarski izmenjavi. Transakcijski stroški nastanejo zaradi asimetričnosti in nepopolnosti informacij, prenesenih med potrošniki in proizvajalci. To bi bilo mogoče odpraviti z naprednejšim meroslovjem, saj bi kupec porabil manj časa za iskanje blaga, če bi imel zagotovilo o kakovosti kupljenega izdelka. Jasno je, da je za stranke/potrošnike in podjetja nujno potrebno standardno, pregledno in usklajeno merjenje.

4.10 Napredno meroslovje koristi proizvajalcem pri oblikovanju izdelkov v skladu s standardom. To proizvajalcem prinaša manj stroškov, povezanih z odpravljanjem napak, da zadostijo specifikacijam, kar olajšuje certificiranje in zaupanje potrošnikov v certificiranje in učinkovitost izdelka.

4.11 Nadalje je treba omeniti, da morajo biti merilni standardi in enote ne le točni in pregledni, temveč tudi dostopni in razumljivi vsem deležnikom, zlasti malim podjetjem in potrošnikom, ki so hrbtenica gospodarstva EU. To ne bo samo pripomoglo k premagovanju zgoraj navedenih izzivov trga, temveč bo prineslo tudi znatne koristi gospodarstvu EU, ki okreva po upočasnitvi zaradi pandemije COVID-19, zlasti ob prehodu na bolj zeleno in digitalno Evropo, hkrati pa spodbudilo zaupanje v celotni dobavni verigi. Zato morajo biti vidiki, povezani z dostopnostjo, v ospredju vsake strategije za spodbujanje naložb v napredno meroslovje.

4.12 Ob koncu EESO poudarja tudi očitno potrebo po ozaveščanju državljanov EU o pomenu meroslovja. Podjetja se zanašajo na meroslovje pri pripravi natančnih specifikacij za kakovostne končne proizvode, ki bodo ustrezali povpraševanju na trgu. Industrijski sektorji se opirajo na napredne meritve, da bi povečali proizvodnjo, med drugim cepiv, in se izognili ogromnim izgubam. S pomočjo meroslovja so proizvodni obrati tudi varnejši za delavce. Meroslovje je prav tako pomembno pri podpiranju nastajajočih tehnologij, kot je kvantna tehnologija, zato mora EU okrepiti svoje zmogljivosti za razvoj naprednih meroslovnih sistemov in se manj zanašati na druge konkurenčne države.

V Bruslju, 9. junija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Uredbe (EU) 2016/1628 v zvezi s prehodnimi določbami za nekatero mehanizacijo, opremljeno z motorji v razponu moči med 56 kW in 130 kW ter z močjo nad 300 kW, za obravnavo posledic krize zaradi COVID-19

(COM(2021) 254 final – 2021/0129 (COD))

(2021/C 341/06)

Poročevalec: **Christophe LEFÈVRE**

Zaprosilo	Evropski parlament, 20. 5. 2021 Svet, 25. 5. 2021
Pravna podlaga	člen 114 PDEU
Pristojnost	strokovna skupina za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo
Datum sklepa predsednika	20. 5. 2021
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	9. 6. 2021
Plenarno zasedanje št.	561
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	206/1/11

1. Sklepi in priporočila

1.1 Pandemija COVID-19 je povzročila velike motnje v dobavnih verigah proizvajalcev necestne mobilne mehanizacije, zato je EESO preučil predlog za odlog nekaterih rokov iz Uredbe (EU) 2016/1628 Evropskega parlamenta in Sveta ⁽¹⁾ in posledično iz Uredbe (EU) 2020/1040 Evropskega parlamenta in Sveta ⁽²⁾.

1.2 EESO pozdravlja novi predlog uredbe kot ustrezen in sorazmeren odziv na ekonomske posledice krize zaradi COVID-19.

1.3 Tako sta sedaj upravičena in na uravnotežen način določena 6-mesečno podaljšanje roka za proizvodnjo necestne mobilne mehanizacije, opremljene s tako imenovanimi prehodnimi motorji, in 9-mesečno podaljšanje roka za dajanje te mehanizacije na trg, namesto 12-mesečnega podaljšanja rokov za oboje iz leta 2020.

1.4 EESO ponovno poudarja, da je treba prispevati k doseganju ciljev EU v zvezi s kakovostjo zraka, vendar meni, da predlog zagotavlja pravilno delovanje trga in hkrati gospodarsko ravnovesje deležnikov ter visoko raven javnega zdravja in varstva okolja.

2. Povzetek predloga Komisije

2.1 Uredba (EU) 2016/1628 določa nove mejne vrednosti emisij, imenovane „stopnja V“, katerih namen je zmanjšati sedanje emisije onesnaževal zraka iz motorjev za necestno mobilno mehanizacijo, ter daje nekaj časa za izvedbo tega prehoda.

2.2 Pandemija COVID-19 je povzročila hude motnje v dobavni verigi, zato proizvajalci necestne mobilne mehanizacije ne bodo mogli izpolniti nekaterih rokov, predpisanih v Uredbi (EU) 2016/1628.

⁽¹⁾ Uredba (EU) 2016/1628 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. septembra 2016 o zahtevah v zvezi z mejnimi vrednostmi emisij plinastih in trdnih onesnaževal in homologacijo za motorje z notranjim izgorevanjem za necestno mobilno mehanizacijo, o spremembi uredb (EU) št. 1024/2012 in (EU) št. 167/2013 ter o spremembi in razveljavitvi Direktive 97/68/ES (UL L 252, 16.9.2016, str. 53).

⁽²⁾ Uredba (EU) 2020/1040 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. julija 2020 o spremembi Uredbe (EU) 2016/1628 glede prehodnih določb za obravnavo vpliva krize zaradi COVID-19 (UL L 231, 17.7.2020, str. 1).

2.3 Omenjena uredba je bila spremenjena z Uredbo (EU) 2020/1040, ki predvideva odložitev nekaterih rokov, ki se jih proizvajalci ne bi mogli več držati, ne da bi utrpeli resno gospodarsko škodo zaradi nepričakovanih motenj v dobavni verigi. Proizvajalcem je bilo zagotovljenih dodatnih 12 mesecev za proizvodnjo in dajanje na trg mehanizacije, ki uporablja prehodne motorje v razponu moči med 56 kW in 130 kW ter jo je treba proizvesti do 30. junija 2020 in dati na trg do 31. decembra 2020.

2.4 Vendar se zaradi stalnih motenj v dobavni verigi in proizvodnji, ki jih povzročata drugi in tretji val pandemije COVID-19, proizvajalci v letu 2021 ne bodo mogli držati rokov, ki veljajo za mehanizacijo, opremljeno s prehodnimi motorji v razponu moči med 56 kW in 130 kW ter z močjo nad 300 kW, ne da bi utrpeli resno gospodarsko škodo.

2.5 Omenjene roke je zato treba podaljšati in tako preprečiti, da prehodnih motorjev, katerih število je omejeno, ne bi bilo več mogoče pravočasno vgraditi v mehanizacijo in da bi jih bilo zato treba uničiti.

2.6 Čeprav izkrivljanja v dobavni verigi in proizvodnji še vedno obstajajo, jih ni mogoče primerjati s težavami spomladi 2020. Tako je namesto 12-mesečnega podaljšanja rokov za proizvodnjo in dajanje na trg iz leta 2020 tokrat upravičeno 6-mesečno podaljšanje roka za proizvodnjo mehanizacije, opremljene z navedenimi motorji, in 9-mesečno podaljšanje roka za dajanje te mehanizacije na trg.

2.7 Predlagano podaljšanje se bo uporabljalo tudi za kmetijska in gozdarska vozila, opremljena s prehodnimi motorji, saj zanje veljajo določbe o emisijah onesnaževal necestne mobilne mehanizacije.

3. Splošna priporočila

3.1 EESO vedno znova izraža prepričanje, da je zmanjšanje škodljivih emisij ogljikovega monoksida, dušikovih oksidov, ogljikovodikov in trdnih delcev iz motorjev necestne mobilne mehanizacije nepogrešljiv del prizadevanj za to, da EU doseže predvidene cilje glede kakovosti zraka.

3.2 EESO je v svojem mnenju o Uredbi (EU) 2016/1628 priporočil hitro sprejetje nove uredbe zaradi resnih pomislekov glede javnega zdravja, povezanih z nanodelci, ki nastajajo pri izogrevanju, in ker je z uvedbo predlagane stopnje V za motorje necestne mobilne mehanizacije mogoče doseči visoko raven zaščite.

3.3 Vendar se EESO dobro zaveda, da je kriza zaradi COVID-19 povzročila znatne motnje v dobavni verigi in proizvodnji, ki so še vedno prisotne zaradi drugega in tretjega vala, zato proizvajalci ne bodo mogli spoštovati rokov za leto 2021, ne da bi pri tem utrpeli resno gospodarsko škodo.

3.4 Poleg tega je Odboru jasno, da kriza ni bila in ni mogla biti predvidena ter da so sedanje okoliščine izredne. Priznava, da je pandemija COVID-19 velik izziv za veliko večino evropskih gospodarskih sektorjev.

3.5 EESO je zato naklonjen 6-mesečnemu podaljšanju roka za proizvodnjo mehanizacije, opremljene z navedenimi motorji, in 9-mesečnemu podaljšanju roka za dajanje te mehanizacije na trg, namesto 12-mesečnega podaljšanja rokov za oboje iz leta 2020.

3.6 EESO meni, da je to razumen in sorazmeren ukrep za zagotovitev pravičnega delovanja notranjega trga, gospodarskega ravnovesja deležnikov ter visoke ravni javnega zdravja in varstva okolja.

V Bruslju, 9. junija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropski centralni banki, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Evropski gospodarski in finančni sistem: spodbujanje odprtosti, moči in odpornosti

(COM(2021) 32 final)

(2021/C 341/07)

Poročevalec: **Tomasz Andrzej WRÓBLEWSKI**

Zaprosilo	Evropska komisija, 24. 2. 2021
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za ekonomsko in monetarno unijo ter ekonomsko in socialno kohezijo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	25. 5. 2021
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	9. 6. 2021
Plenarno zasedanje št.	561
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	158/1/2

1. Sklepi in priporočila

1.1 EESO pozdravlja sporočilo Evropske komisije z naslovom Evropski gospodarski in finančni sistem: spodbujanje odprtosti, moči in odpornosti. Preobrazba v obdobju po izbruhu pandemije povzroča pomemben premik v globalnem razmerju gospodarske moči, zato bi morala EU hitro ukrepati za povečanje evropske gospodarske odpornosti.

1.2 Odbor se strinja z oceno Komisije glede potrebe po okrepitvi mednarodne vloge eura kot ključnega orodja za okrepitev položaja Evrope v svetu. Obenem meni, da je določitev ambicioznih gospodarskih ciljev bistvenega pomena za krepitev enotne valute, zlasti glede na hitrost sprememb v svetovnem gospodarstvu in sedanji položaj EU na področju inovacij, konkurenčnosti in ugodnega regulativnega okolja. Zato poziva, naj se v sporočilu več pozornosti nameni razlogom za oslabitev mednarodne vloge eura in dokončanju ekonomske in monetarne unije.

1.3 Odbor ugotavlja, da se v sporočilu ne upošteva vse močnejši položaj Kitajske, in priporoča, da se sporočilo v zvezi s tem dopolni.

1.4 Dokončanje bančne unije in unije kapitalskih trgov, ki pomaga usmerjati prihranke v naložbe, je bistveno za povečanje odpornosti EU, kot je EESO že poudaril v prejšnjih mnenjih o tej temi ⁽¹⁾ ⁽²⁾. Odbor odobrava vse ukrepe, ki jih predlaga Komisija ⁽³⁾, in predlaga uvedbo ukrepov za dokončanje strukturnih sprememb na ravni EU in nacionalni ravni, kot je revizija okvira gospodarskega upravljanja, da bo bolj usmerjen v blaginjo in naklonjen naložbam ⁽⁴⁾.

1.5 Kakovost regulativnega okvira je zelo pomembna za razvoj inovacij, zato bi bilo treba večji poudarek nameniti pregledu predpisov v zvezi z njihovim vplivom na konkurenčnost evropskih podjetij. Poleg tega EESO meni, da sporočilo ne priznava vloge univerz in raziskovalnih ustanov pri razvoju inovacij.

⁽¹⁾ Mnenje EESO o evropskem sistemu jamstva za vloge (UL C 177, 18.5.2016, str. 21).

⁽²⁾ Mnenje EESO o svežnju o ekonomski in monetarni uniji (UL C 262, 25.7.2018, str. 28).

⁽³⁾ Mnenje EESO Unija kapitalskih trgov za ljudi in podjetja – nov akcijski načrt (UL C 155, 30.4.2021, str. 20).

⁽⁴⁾ Mnenje EESO o pregledu ekonomskega upravljanja iz leta 2020 (UL C 429, 11.12.2020, str. 227).

1.6 Odbor v celoti podpira predlog o oblikovanju digitalnega eura in nadaljnje izdajanje zelenih obveznic, denominiranih v eurih, kot sredstva za povečanje mednarodne vloge eura in utrjevanje prevladujočega položaja EU na področju podnebnih ukrepov.

1.7 EESO se strinja, da bo razvoj infrastrukture finančnega trga preprečil zanašanje na zagotavljanje kritičnih storitev (vključno s ponudniki podatkov) iz jurisdikcij tretjih držav in prispeval k večji odpornosti EU.

1.8 Odbor podpira prizadevanja Evropske komisije za razvoj orodij za preprečevanje učinkov nezakonite, ekstrateritorialne uporabe enostranskih ukrepov tretjih držav za gospodarske subjekte EU. Po njegovem mnenju lahko takšni instrumenti prispevajo k večji neodvisnosti EU kot svetovnega akterja. Komisija bi morala razmisliti tudi o tem, kako se soočiti z vse večjo odvisnostjo EU od ponudnikov finančnih in drugih podatkov, ki niso iz EU.

2. Ozadje

2.1 Predmet tega mnenja je sporočilo z dne 19. januarja 2021 z naslovom *Evropski gospodarski in finančni sistem: spodbujanje odprtosti, moči in odpornosti*. To sporočilo je sestavni del strategije za krepitev odprte strateške avtonomije EU ⁽⁵⁾.

2.2 Ključni cilj odprte strateške avtonomije EU je zaščititi in poglobiti enotni trg, ki podpira euro in odprtost EU za naložbe in trgovino s preostalim svetom.

2.3 V sporočilu je opredeljeno, kako lahko EU okrepi svojo odprto strateško avtonomijo na makroekonomskem in finančnem področju. Glavni razlogi za izvajanje začrtane strategije so naslednji:

- povečanje konkurenčnosti evropskega gospodarstva s povečanjem mednarodne vloge eura,
- povečanje odpornosti evropskega gospodarstva na realne in zunanje šoke, ki jih povzročijo tretje države ali višja sila,
- ustvarjanje novih naložb z izboljšanjem regulativnega okolja za podjetja, ki bo pomagalo ublažiti gospodarski in socialni vpliv pandemije COVID-19 in prispevalo k razvoju evropskega gospodarstva.

2.4 V skladu s tem sporočilom si bo Komisija prizadevala za spodbujanje mednarodne vloge eura, krepitev infrastrukture finančnega trga EU, izboljšanje izvrševanja sankcij EU in povečanje odpornosti EU na učinke nezakonitih enostranskih sankcij tretjih držav.

3. Splošne ugotovitve

3.1 EESO pozdravlja objavo tega sporočila, ki vključuje regulativne predloge in podporne ukrepe za povečanje deleža eura v trgovini in povečanje odpornosti finančnega sistema EU.

3.2 Euroobmočje obstaja že več kot 20 let in raste, vključuje nove države članice (čeprav se na nove države članice trenutno čaka) ⁽⁶⁾ ter ohranja mednarodni ugled eura. Odbor hkrati ugotavlja, da se je delež eura v deviznih rezervah leta 2019 zmanjšal s 23 % na 19 % – zgodovinsko blizu najnižjih vrednosti ⁽⁷⁾ – in da, po mnenju več priznanih ekonomistov, med drugim tudi nobelovcev Josepha E. Stiglitz in Paula Krugmana, euroobmočje še vedno ni optimalno valutno območje ⁽⁸⁾, kot ga razume avtor te teorije Robert Mundell.

⁽⁵⁾ COM(2021) 32 final.

⁽⁶⁾ COM(2018) 796 final, str. 2.

⁽⁷⁾ *The international role of the euro* (Mednarodna vloga eura), Evropska centralna banka, junij 2020.

⁽⁸⁾ *Can the European Project be saved?* (Ali je evropski projekt mogoče rešiti?), osrednje predavanje Paula Krugmana, 23. mednarodna konferenca zagovornikov Evrope, Filadelfija, 14.–16. aprila 2016.

3.3 EESO poudarja tudi, da si vloga hitro rastočega kitajskega gospodarstva, ki postaja vse pomembnejša v svetovnem gospodarstvu, zasluži širšo razpravo v okviru krepitev gospodarske odpornosti EU. Povprečna realna letna stopnja rasti kitajskega BDP v zadnjih 30 letih je bila približno 10 %, v primerjavi s približno 2 % v EU. Pandemija bo verjetno povzročila nadaljnje razlike v stopnjah rasti BDP: 4,4 % v EU (- 6,1 % leta 2020) in 8,4 % na Kitajskem (2,3 % leta 2020) ⁽⁹⁾.

3.4 Ko kitajsko gospodarstvo raste, narašča tudi vloga njegove valute v mednarodni trgovini in kliringu. V uradnih deviznih rezervah je imel (v tretjem četrtletju leta 2020) ameriški dolar približno 60,5-odstotni delež, euro 20,5-odstotni in kitajski juan le 2,1-odstotni delež. Vendar delež juana hitro narašča, medtem ko je delež eura upadel ⁽¹⁰⁾. Kitajska tudi pospešeno razvija svojo digitalno valuto (ki jo že preizkuša v več mestih ⁽¹¹⁾) in za seboj pušča večino sveta ⁽¹²⁾.

3.5 V zvezi z zgoraj navedenim je EESO zaskrbljen, ker strategija ne vključuje akcijskega načrta, ki bi upošteval vse močnejši gospodarski položaj Kitajske, in priporoča, da se sporočilo v zvezi s tem dopolni.

3.6 Odbor podpira poziv h ključnim ukrepom za dokončanje bančne unije ⁽¹³⁾ in nadaljnji napredek pri uniji kapitalskih trgov ⁽¹⁴⁾ kot sredstvu za podporo odpornosti EU ter poglobljanje ekonomske in monetarne unije, vendar ugotavlja, da so za „dokončanje EMU potrebni močna politična zavezanost, učinkovito upravljanje in boljša uporaba razpoložljivih finančnih virov“ ⁽¹⁵⁾.

3.7 Odbor ugotavlja, da je za nadaljnje strukturne spremembe za zagotovitev tesnejše in skladnejše monetarne unije potrebna politična zavezanost, hkrati pa predlaga, da se sporočilo dopolni z vrsto ukrepov, ki lahko prinesejo oprijemljive rezultate:

- revizijo okvira gospodarskega upravljanja EU, da bo bolj usmerjen v blaginjo in prijaznejši za naložbe (zlasti glede javnega dolga in proračunskega primanjkljaja) ⁽¹⁶⁾,
- krepitev zahteve, da države članice usklajujejo svoje nacionalne politike v okviru evropskega semestra in povečajo skladnost denarne, fiskalne in strukturne politike ⁽¹⁷⁾, zlasti za doseganje socialne kohezije in dejanske konvergence,
- izvedbo podrobne, ciklične analize procesov dejanske konvergence med državami članicami EU, ki so skupaj s socialno kohezijo ključnega pomena za večjo dinamičnost enotnega trga. Konvergenco bi bilo treba spremljati, da bi preprečili večja odstopanja zaradi „tveganja, da bi sedanji cikel obsežnih svežnjev finančne pomoči, ki jih podpira država, lahko ponovno ustvaril vrzeli med severom in jugom iz časa krize euroobmočja“ ⁽¹⁸⁾.

⁽⁹⁾ Glej podatkovno zbirko *World Economic Outlook database*, april 2021, Mednarodni denarni sklad.

⁽¹⁰⁾ Valutna sestava uradnih deviznih rezerv (COFER), Mednarodna finančna statistika (IFS), Mednarodni denarni sklad, <https://data.imf.org/regular.aspx?key=41175>.

⁽¹¹⁾ Glej *China Launches Digital Renminbi Trials in 11 Cities, Stages Seven Digital Renminbi Lotteries in Year Following Start of Testing* (Kitajska v enajstih mestih začela preizkušati digitalni juan in bo v letu, ki sledi začetku preizkusov, organizirala sedem loterij z denarnimi nagradami v digitalnih juanih), *China Banking News*, 19. april, 2021.

⁽¹²⁾ *PwC CBDC global index* (Svetovni indeks PwC centralnobančnih digitalnih valut), april 2021, <https://www.pwc.com/gx/en/industries/financial-services/assets/pwc-cbdc-global-index-1st-edition-april-2021.pdf>.

⁽¹³⁾ Mnenje EESO o krepitevi mednarodne vloge eura (UL C 282, 20.8.2019, str. 27).

⁽¹⁴⁾ Mnenje EESO Unija kapitalskih trgov za ljudi in podjetja – nov akcijski načrt (UL C 155, 30.4.2021, str. 20).

⁽¹⁵⁾ Mnenje EESO o svežnji o ekonomski in monetarni uniji (UL C 262, 25.7.2018, str. 28).

⁽¹⁶⁾ Mnenje EESO o ekonomski politiki euroobmočja 2021 (UL C 123, 9.4.2021, str. 12).

⁽¹⁷⁾ COM(2020) 746 final.

⁽¹⁸⁾ Eurofound (2020), *Upward convergence in the EU: Definition, measurement and trends* (Navzgor usmerjena konvergenca v EU: opredelitev, merjenje in trendi), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg, str. 9.

3.8 Odbor se strinja, da je regulativni okvir ključnega pomena za razvoj inovacij, vendar ocenjuje, da so ukrepi, predlagani v sporočilu, nezadostni. Hkrati ugotavlja, da se je zaradi brexita zmanjšalo število univerz v EU z vodilnim položajem v svetu, ki imajo ključno vlogo pri spodbujanju inovacij, tako da jih je med 50 najuglednejšimi univerzami le še peščica ⁽¹⁹⁾. Univerze so ključne za povečanje inovacij in dolgoročno odpornost na nadaljnje gospodarske pretrese.

3.9 Glede na zgoraj navedeno EESO poziva, naj se sporočilo dopolni z ukrepi za:

- zagotovitev večje prožnosti ureditve finančnega trga z namenom spodbujanja finančnih inovacij v Evropi, vključno z direktivo MiFID II in uredbami o referenčnih vrednostih, glede trgovine s surovinami,
- zmanjšanje omejitev, ki nesorazmerno bremenijo razvoj novih tehnologij,
- povečanje odhodkov za raziskave in razvoj (zlasti podporo zasebnim naložbam v raziskave in razvoj po vsej EU) na približno 3 % BDP,
- opredelitev evropskih pametnih specializacij v okviru digitalne preobrazbe in njihovo nadaljnjo podporo,
- opredelitev regionalnih inovacijskih središč v EU in njihovo neposredno podporo na ravni EU, pri čemer je treba spodbujati zasebne naložbe v inovacije, na primer s povečanjem ravni zahtev po zasebnem sofinanciranju.

4. Posebne ugotovitve

4.1 Krepitev mednarodne vloge eura

4.1.1 V skladu s sporočilom povečanje pomena eura v mednarodni trgovini, naložbah in plačilih prinaša številne koristi, kot so večja monetarna avtonomija, močnejša transmisija denarne politike, nižji stroški transakcij in zmanjšanje cenovnih šokov.

4.1.2 EESO podpira nadaljnje izdajanje obveznic, denominiranih v eurih. EESO sicer razume koristi teh ukrepov, vendar poziva, da mora strategija rasti eura temeljiti tudi na krepitvi in širitvi euroobmočja, ne le na izdajanju skupnih dolžniških vrednostnih papirjev ⁽²⁰⁾. Zaradi krize zaradi COVID-19 bo „[EU] do leta 2026 izdala za skoraj 1 bilijon EUR novih obveznic“ ⁽²¹⁾. Vendar „[v]isok javni dolg v razmerju do BDP lahko povzroči težave z odpornostjo“ ⁽²²⁾. Da bi jih premagal, bi moral evropski finančni sistem postati bolj odporen z dokončanjem bančne unije in unije kapitalskih trgov ⁽²³⁾. EESO priporoča, da se ponovno vzpostavi pomemben položaj, ki ga je imel euro na področju vrednostnih papirjev s stalnim donosom pred finančno krizo v letih 2008 in 2009 ⁽²⁴⁾.

⁽¹⁹⁾ Na lestvici Times Higher Education šest in samo ena na lestvici QS World University Rankings.

⁽²⁰⁾ *EU faces barriers to boosting single currency's global status* (EU se sooča z ovirami pri krepitvi globalnega statusa enotne valute), Financial Times, 19. januar 2021.

⁽²¹⁾ COM(2021) 32 final, str. 8.

⁽²²⁾ Mnenje EESO Za bolj odporno in trajnostno evropsko gospodarstvo (UL C 353, 18.10.2019, str. 23).

⁽²³⁾ Glej izjavo komisarja Paola Gentilonija na tiskovni konferenci Euroskupine, 15. februar 2021, Bruselj.

⁽²⁴⁾ Glej *Fixed Income market liquidity* (Likvidnost trg sredstev s stalnim donosom), *Committee on the Global Financial System Papers*, št. 55, Banka za mednarodne poravnave, januar 2016, str. 18.

4.1.3 Odbor zato poziva, naj se nekatere pristojnosti nacionalnih finančnih nadzornikov prenesejo na raven EU in se vzpostavi skupni regulativni okvir za ustanovitev bančne unije in unije kapitalskih trgov⁽²⁵⁾. Po njegovem mnenju bi bilo treba omogočiti popoln pretok kapitala znotraj EU, tako da bi lahko na koncu vsak državljan ali MSP izkoristil finančne storitve katere koli finančne institucije, ki je pod skupnim finančnim nadzorom EU⁽²⁶⁾. Za vsako novo ureditev, povezano z oblikovanjem unije kapitalskih trgov, bi bilo treba opraviti preskuse⁽²⁷⁾, s katerimi bi preverili, ali izpolnjuje merila, kot so: večja konkurenčnost in inovacije (zlasti v zvezi z digitalnim prehodom), prispevek k zelenemu prehodu in stabilnost finančnih trgov.

4.1.4 Poleg tega je treba sprejeti ukrepe za krepitev prisotnosti eura v rezervah centralnih bank različnih držav s sporazumi o zamenjavi inpodpirati sklepanje velikih mednarodnih pogodb za evropska podjetja (ki se izvajajo zunaj EU) tako, da se kliring izvaja v eurih.

4.1.5 Da bi povečali vlogo eura v svetovnem gospodarstvu, je treba povečati konkurenčnost blaga in storitev EU. Za to so potrebne naložbe v izobraževanje ter raziskave in razvoj.

4.1.6 V ključnemu ukrepu 6 je navedeno, da bosta Komisija in ECB skupaj pregledali široko paleto političnih, pravnih in tehničnih vprašanj, ki izhajajo iz morebitne uvedbe digitalnega eura.

4.1.7 Odbor podpira zamisel o digitalnem euru, vendar meni, da ga ne bi smeli uvajati samo prek ECB, temveč prek centralnih bank Eurosistema⁽²⁸⁾ (in vseh nadzornih institucij)⁽²⁹⁾.

4.1.8 Ta novi sistem poravnave bi moral upoštevati zakonske zahteve glede zasebnosti (zlasti peto direktivo o preprečevanju pranja denarja). Pravilno zasnovan digitalni euro bi lahko podprl uporabo eura zunaj euroobmočja in oslabil vlogo ameriškega dolarja (in v prihodnosti tudi digitalnega juana), zlasti pri mednarodnih in maloprodajnih transakcijah⁽³⁰⁾.

4.1.9 EU ima vodilno vlogo na svetovnem trgu zelenih obveznic. Skoraj polovica teh obveznic, izdanih leta 2019, je bila denominirana v eurih⁽³¹⁾, veliko izdajateljev pa je imelo sedež tudi zunaj euroobmočja⁽³²⁾. EESO pozdravlja predlog o uvedbi novih „zelenih“ finančnih instrumentov⁽³³⁾, s katerimi bi se podprl evropski zeleni dogovor⁽³⁴⁾. To bo EU omogočilo nadaljevanje in razvoj njene vodilne svetovne vloge na področju podnebnih ukrepov⁽³⁵⁾.

4.2 Povečanje odpornosti infrastrukture finančnega trga EU in s tem povezanih ponudnikov kritičnih storitev

4.2.1 V sporočilu je poudarjeno, kako pomembno je, da EU razvije svojo infrastrukturo finančnih trgov in poveča njeno odpornost ter tako prepreči odvisnost od zagotavljanja takšnih kritičnih storitev iz jurisdikcij tretjih držav. Komisija bi morala tudi preučiti, kako preprečiti odvisnost od ponudnikov finančnih in drugih podatkov, ki niso iz EU. Novi digitalni sistem poravnave na podlagi eura bi lahko uporabili za podporo trgovini s partnerji, proti katerim so tretje države uvedle

⁽²⁵⁾ COM(2020) 590 final in COM(2020) 746 final, str. 8.

⁽²⁶⁾ Mnenje EESO Unija kapitalskih trgov za ljudi in podjetja – nov akcijski načrt (UL C 155, 30.4.2021, str. 20).

⁽²⁷⁾ Mnenje EESO Unija kapitalskih trgov za ljudi in podjetja – nov akcijski načrt (UL C 155, 30.4.2021, str. 20), točka 1.16.

⁽²⁸⁾ Glej *Report on a digital euro* (Poročilo o digitalnem euru), Evropska centralna banka, oktober 2020, str. 7 in 8.

⁽²⁹⁾ Glej *Report on a digital euro* (Poročilo o digitalnem euru), Evropska centralna banka, oktober 2020, str. 36 do 40.

⁽³⁰⁾ *EU faces barriers to boosting single currency's global status* (EU se sooča z ovirami pri krepitevi globalnega statusa enotne valute), Financial Times, 19. januar 2021.

⁽³¹⁾ Glej *The role of the euro in global green bond markets* (Vloga eura na svetovnih trgih zelenih obveznic), okvir 1, 19. letni pregled mednarodne vloge eura, ECB, junij 2020.

⁽³²⁾ Glej *Unleashing the euro's untapped potential at global level* (Sprostitev neizkoriščenega potenciala eura na svetovni ravni), govor člana izvršnega odbora ECB Fabia Panette.

⁽³³⁾ Glej Glavni rezultati videoseje Euroskupine, 15. februar 2021.

⁽³⁴⁾ COM(2019) 640 final.

⁽³⁵⁾ *Remarks by Paschal Donohoe following the Eurogroup video conference of 15 February 2021* (Govor Paschala Donohoeja po videoseji Euroskupine 15. februarja 2021).

enostranske sankcije, njegovo uporabo pa bi onemogočili sankcioniranim državam in posameznikom (z zbiranjem informacij iz odložišča za izmenjavo podatkov o sankcijah).

4.2.2 EESO opozarja tudi na izkušnje z začetka pandemije COVID-19, ko je zaradi povečanega zanimanja za ameriški dolar in motenj na repo trgu v ZDA prišlo do okoliščin, v katerih finančne institucije zunaj ZDA vse težje refinancirajo svoje operacije v dolarjih. Razmislili bi lahko tudi o uporabi evropskega mehanizma za stabilnost kot združenih likvidnih sredstev v eurih, ki bi bila dostopna tudi velikim finančnim institucijam. Za spremembo evropskega mehanizma za stabilnost in razvoj unije kapitalskih trgov potrebujemo jasen časovni načrt.

4.2.3 EESO se načeloma strinja s koraki, ki vodijo k povečanju odprte strateške avtonomije EU, tudi v smislu povečanja odpornosti infrastrukture finančnega trga EU. Po drugi strani poudarja, da lahko takšni ukrepi pod določenimi pogoji povzročijo neželene politične učinke.

4.3 *Krepitev izvajanja in izvrševanja sankcij EU*

4.3.1 Za povečanje učinkovitosti sankcij EU je treba zagotoviti njihovo enotno izvajanje in izvrševanje. Hčerinske družbe podjetij iz držav zunaj EU lahko najdejo pravne vrzeli, da se izognejo prepovedim, kar vodi do izkrivljanja na enotnem trgu.

4.3.2 EESO pozdravlja predloge, namenjene krepitvi zmožnosti EU za enotno nastopanje in izvajanje sankcij.

4.3.3 Odbor podpira prizadevanja Evropske komisije za razvoj orodij za preprečevanje učinkov nezakonite, ekstrateritorialne uporabe enostranskih ukrepov tretjih držav za gospodarske subjekte EU. Vendar poudarja, da je treba razviti mehanizme za zagotovitev soglasja med vsemi državami članicami glede tega, na koga se nanašajo sankcije. Po njegovem mnenju lahko takšni instrumenti prispevajo k večji neodvisnosti EU kot svetovnega akterja in zaščitijo enotni trg pred pretresi.

4.3.4 Hkrati je treba opozoriti, da od finančne krize v letih 2008 in 2009 na finančnem trgu EU velja stroga disciplina, kar nalaga upravne obveznosti tistim, ki želijo izkoristiti prednosti enotnega trga EU. Pomembno je, da se ti predpisi uporabljajo prožno, da se zagotovi ravnovesje med stroški in koristmi ter ocenijo učinki novih predpisov na evropska finančna podjetja ⁽³⁶⁾, regulativno breme pa se prilagodi tudi velikosti teh subjektov (velike vseevropske banke, finančne institucije in zagonska podjetja v sektorju finančne tehnologije) ⁽³⁷⁾.

V Bruslju, 9. junija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

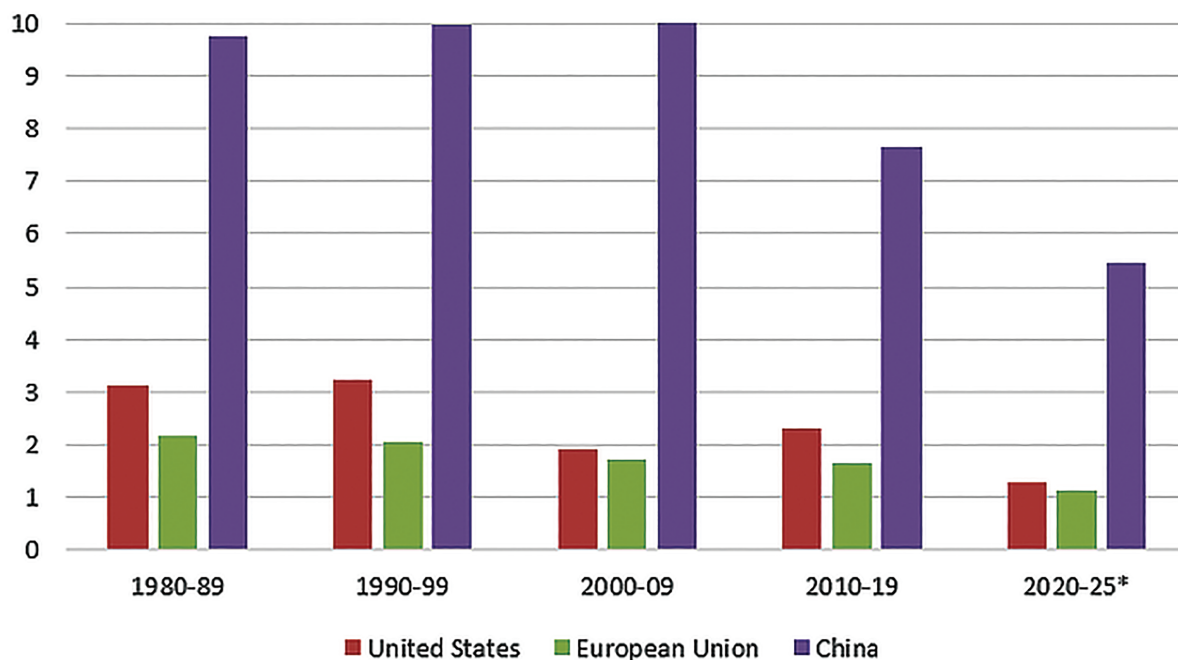
⁽³⁶⁾ Mnenje EESO Unija kapitalskih trgov za ljudi in podjetja – nov akcijski načrt (UL C 155, 30.4.2021, str. 20).

⁽³⁷⁾ Mnenje EESO o strategiji EU za digitalne finance (UL C 155, 30.4.2021, str. 27).

PRILOGA

Slika 1

Primerjava povprečnih realnih stopenj rasti BDP

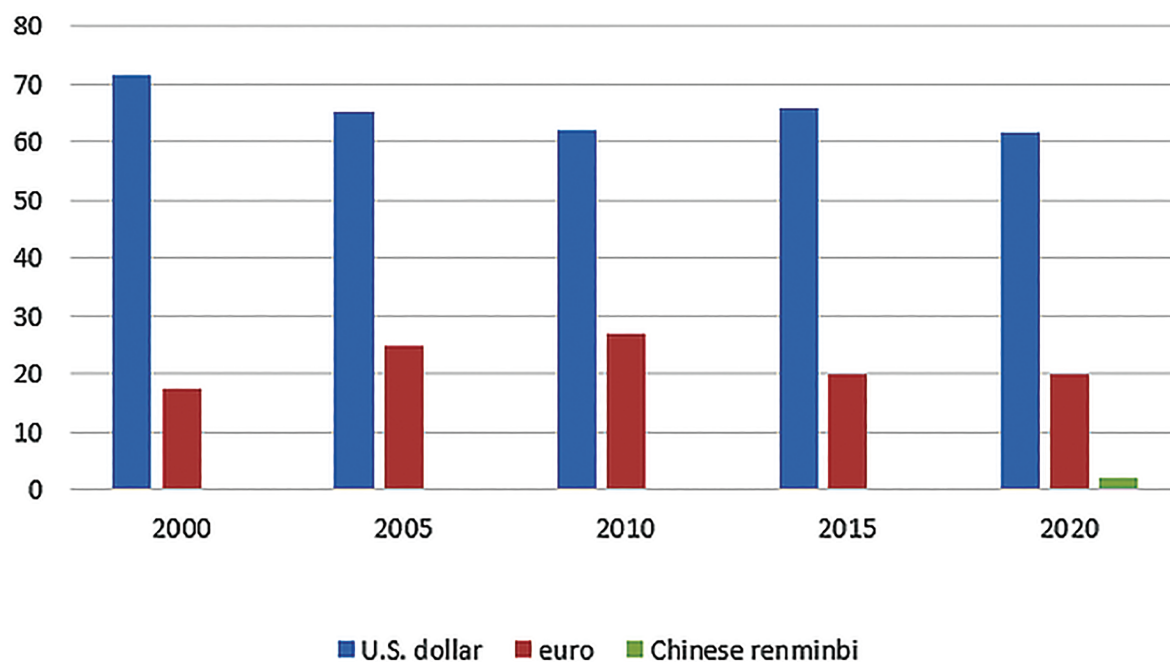

(*) Ocene od leta 2019.

Vir: lastni izračuni na podlagi podatkovne zbirke World Economic Outlook Database, Mednarodni denarni sklad, oktober 2020

Slika 2

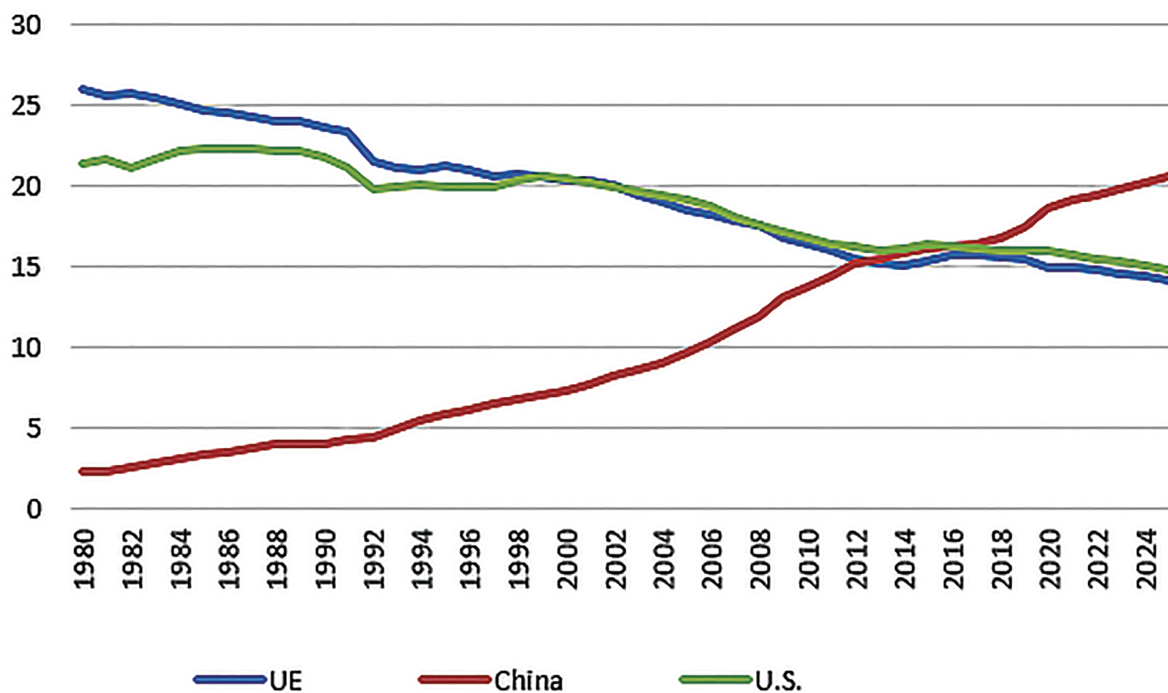
Delež dolarja, eura in juana v uradnih deviznih rezervah (v %)

Vir: Mednarodni denarni sklad, data.imf.org

Slika 3

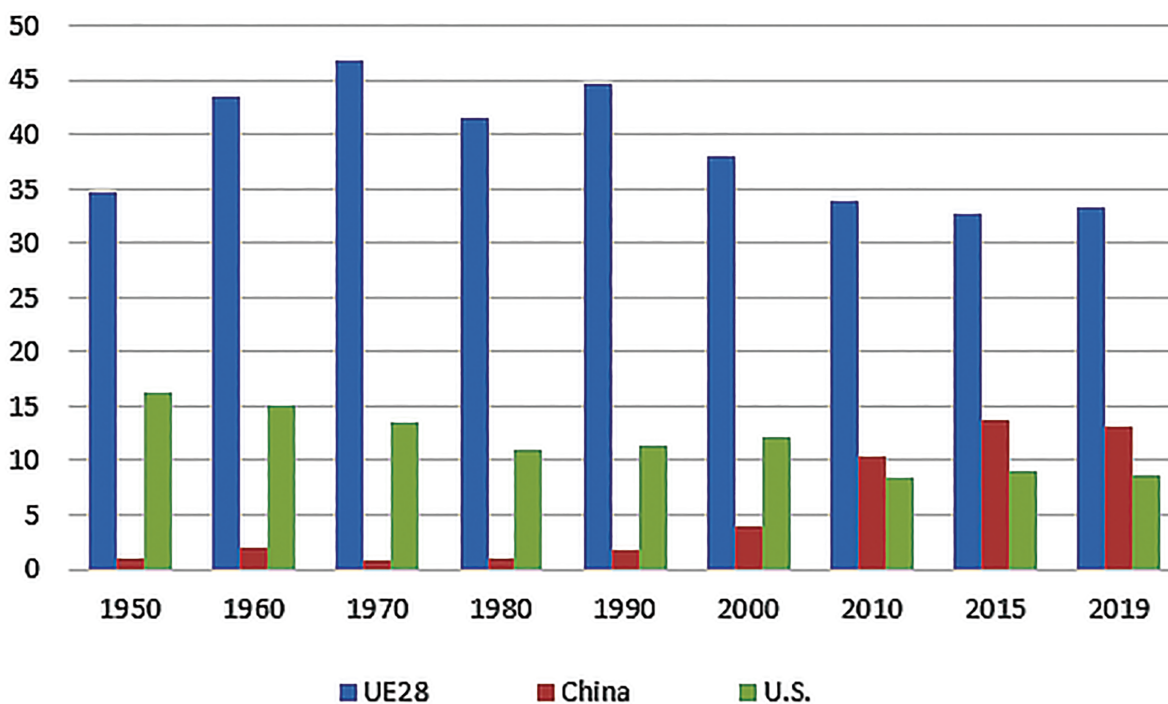
Delež ZDA, EU in Kitajske v svetovnem BDP (PKM, v %)

Vir: podatkovna zbirka World Economic Outlook Database, Mednarodni denarni sklad, oktober 2020

Slika 4

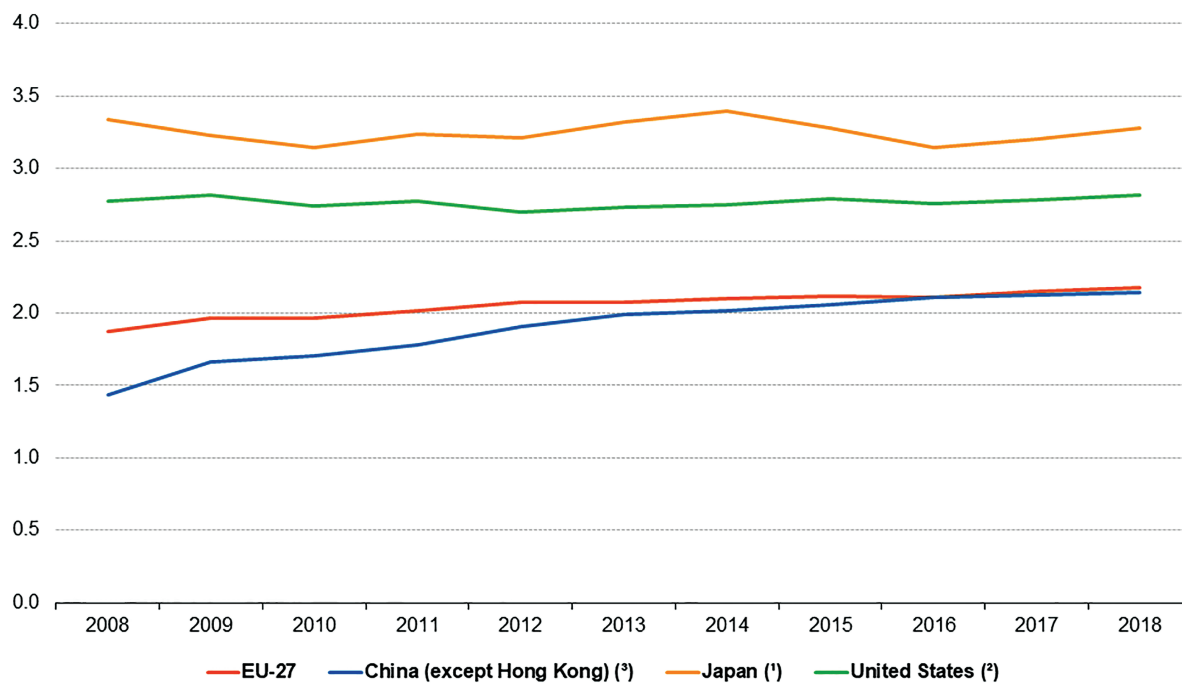
Delež ZDA, EU in Kitajske v svetovnem izvozu (v %)

Vir: UNCTAD

Slika 5

Bruto domači odhodki za raziskave in razvoj, 2008–2018 (v % BDP)

(*) 2008, 2013 and 2018: break in series.

(*) Excludes most or all capital expenditure, definition differs: 2008-2016 and 2018; provisional: 2017

(*) 2009: break in series.

Vir: Eurostat

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Strategija za okrepitev uporabe Listine o temeljnih pravicah v EU

(COM(2020) 711 final)

(2021/C 341/08)

Poročevalec: **Cristian PÎRVULESCU**

Soporočevalec: **Christian BÄUMLER**

Zaprosilo	Evropska komisija, 24. 2. 2021
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Sklep predsedstva	26. 1. 2021
Pristojnost	strokovna skupina za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	26. 5. 2021
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	10. 6. 2021
Plenarno zasedanje št.	561
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	201/2/7

1. Sklepi in priporočila

1.1 Odbor pozdravlja novo strategijo, ki jo je pripravila Komisija. Predlog vsebuje jasne zaveze ter daje velik poudarek vprašanjem glede uporabe in izvajanja. To je usmeritev, ki jo Odbor že dalj časa dosledno zagovarja, med drugim v svojem mnenju o prvi strategiji, sprejeti leta 2011 ⁽¹⁾.

1.2 Od takrat je varstvo temeljnih pravic oteženo zaradi pomembnega družbenega, gospodarskega in političnega dogajanja, ki je prineslo nove izzive za veljavne okvire, tudi za uporabo Listine EU o temeljnih pravicah. Sedanja pandemija znatno povečuje tveganja za zdravje, varnost in blaginjo milijonov ljudi po vsej celine. Na svetovni ravni, kjer ima EU veliko odgovornost za ukrepanje, so razmere še slabše.

1.3 V tem okviru se morajo institucije EU in države članice zavzemati za temeljne pravice z jasno vizijo in večjim zagonom. Čeprav je uporaba Listine omejena na spremljanje prava EU, vse večje število predpisov in medsektorsko povezovanje političnih področij ustvarjata vse večje možnosti za ukrepanje. Ta razvoj bo verjetno imel številne posledice za civilno družbo, lokalne skupnosti, socialne partnerje in podjetja.

1.4 Žal Evropejci po desetih letih izvajanja Listine še vedno premalo vedo o njenem obstoju ali vlogi. Poleg tega jo organizacije civilne družbe, nacionalne institucije za človekove pravice in zagovorniki človekovih pravic uporabljajo v omejenem obsegu. Ne moremo čakati še eno desetletje, da bodo pravice iz Listine za širšo javnost, civilno družbo in javne institucije postale del vsakdana. Upamo, da bo Evropska komisija postala dejavnejša pri obveščanju državljanov, medijev, civilne družbe, socialnih partnerjev in različnih drugih organov o Listini, njenem pomenu, učinkih in z njo povezanih instrumentih.

1.5 Vse institucije EU morajo biti neomajne in odločno podpreti vse tiste organizacije civilne družbe, zagovornike človekovih pravic in novinarje, ki so žrtve fizičnih in besednih napadov, ustrahovanja in nadlegovanja, vključno z zlorabami sodnih postopkov, nasiljem ter sovražnim govorom na spletu in zunaj njega. Batenje, ki negativno vpliva na verodostojnost in legitimnost civilne družbe, se mora končati, proti vladam držav članic, ki sodelujejo v njem, pa je treba ukrepati. Izvajanje veljavnih pravil bi moralo biti prednostna naloga.

⁽¹⁾ UL C 376, 22.12.2011, str. 74.

1.6 Splošno zmožnost organizacij civilne družbe in zagovornikov človekovih pravic za delovanje znotraj okvira Listine bi bilo treba znatno okrepiti s svežnjem, ki bi vključeval usposabljanje in prenos znanja, organizacijsko podporo, stabilno in predvidljivo financiranje ter zaščito pred napadi in negativnimi kampanjami. Odbor je pripravljen pomagati pri pripravi celovitejšega in podrobnega načrta v zvezi s tem, zlasti v okviru svoje skupine za temeljne pravice in pravno državo. Takšna prizadevanja bi morala biti del celovite strategije za evropsko civilno družbo, za katero EESO meni, da je nujna in potrebna ⁽²⁾.

1.7 Odbor pozdravlja celovit pristop Komisije k spodbujanju in varovanju temeljnih vrednot, na katerih temelji EU, ter medsebojno dopolnjevanje te strategije, akcijskega načrta za evropsko demokracijo in prvega poročila o stanju pravne države. Predlaga tudi, da se v celovit proces načrtovanja vključijo akcijski načrt EU za boj proti rasizmu ter strategija EU o invalidnosti in strategija EU za enakost LGBTIQ oseb. Izzivi, ki jih skušajo ti načrti in strategije obravnavati, so pogosto vsesplošni.

1.8 EESO ponavlja svoje pripombe glede gospodarskih vidikov pravne države in temeljnih pravic. Če se ogrožanje pravne države in splošno slabšanje razmer na področju temeljnih pravic ne bosta prenehala, bosta verjetno negativno vplivala na vzajemno zaupanje, na katerem temelji notranji trg, s tem pa tudi na gospodarsko rast v EU ⁽³⁾.

1.9 Odbor poudarja, da Listina EU o temeljnih pravicah vključuje tudi socialne pravice. Njihovo uveljavljanje je zelo pomembno za življenje ljudi. V njihovo varstvo morajo biti vključeni socialni partnerji, tako na evropski kot na nacionalni ravni. Socialni dialog bi bilo treba okrepiti in močneje usmeriti na temeljne pravice, določene v Listini. Odbor ponavlja poziv, ki ga je izrazil leta 2011 v mnenju o strategiji, da bi bilo treba večji poudarek nameniti naslovu III – Enakost in naslovu IV – Solidarnost, saj sta ključnega pomena za EU kot demokratično Unijo, ki temelji na vrednotah in ki resno jemlje svoj socialni model in zaveze.

1.10 Odbor pozdravlja dejstvo, da je v strategiji poudarjena vseobsegajoča narava Listine, pri čemer ta strategija dopolnjuje ciljno usmerjena prizadevanja, da bi pravice in vrednote EU postale oprijemljivejše na področjih, kot so pravice žrtev in njihov dostop do pravnega varstva, enakost in vključenost, boj proti rasizmu in pluralizem, socialne pravice ter vključujoče izobraževanje in usposabljanje, ekonomske pravice, pravice državljanov EU in državljanov drugih držav ter otrokove pravice. Posebno pozornost bi bilo treba nameniti vplivu pandemije COVID-19 na pravice, dobrobit ter intelektualni in čustveni razvoj otrok. EESO opozarja tudi na pomen členov Listine, ki vplivajo na gospodarsko področje, kot so svoboda gospodarske pobude, lastninska pravica ter členi, ki so povezani z ustreznimi pravnimi predpisi.

1.11 Odbor brez zadržkov podpira zavezanost EU k spodbujanju in varovanju človekovih pravic in vrednot po vsem svetu. Popolnoma upravičeno je, da se izpostavljajo trgovinski sporazumi in njihov potencialni vpliv na temeljne pravice. Kot že v številnih mnenjih Odbor znova opozarja tudi na migracijsko in azilno politiko, ki je ključna preizkušnja za zavezanost EU k varstvu temeljnih pravic. Zagovornike človekovih pravic po vsem svetu bi bilo treba dejavneje podpreti.

1.12 Kot je navedeno v predlogu, imajo nacionalne in lokalne uprave, parlamenti držav članic in nacionalni organi kazenskega pregona osrednjo vlogo pri spodbujanju in varstvu pravic iz Listine. Ni jasno, kako bi se sodelovanje razlikovalo od sodelovanja glede izvajanja prvotne strategije v zadnjem desetletju. Med ključnimi cilji te strategije bi morala biti opredelitev ustrezne kombinacije spodbud in instrumentov, ki bi nacionalne in lokalne institucije spodbudili k večji zavezanosti in bolj dejavni vlogi v zvezi z varstvom temeljnih pravic.

1.13 Odbor upa, da bo prišlo do znatnega napredka pri vseh glavnih razsežnostih strategije: preprečevanju, spodbujanju, izvajanju in izvrševanju. Čeprav nobene razsežnosti ne smemo zanemariti, bi se bilo treba bolj osredotočiti na izvrševanje. Ustrezna uporaba Listine je ključna za ohranjanje delujoče Unije, ki temelji na vrednotah. Uporaba Listine je tudi obvezna. Komisija mora ustrezno ukrepati, v primeru nespoštovanja pravic pa mora odločneje izvajati postopke za ugotavljanje kršitev.

⁽²⁾ V študiji z naslovom *The response of civil society organisations to face the COVID-19 pandemic and the consequent restrictive measures adopted in Europe* (Odziv organizacij civilne družbe na pandemijo COVID-19 in z njo povezane omejevalne ukrepe, sprejete v Evropi) (2021) je EESO opisal strukturne izzive, ki jih je razkrila pandemija, in način odziva organizacij civilne družbe nanje.

⁽³⁾ UL C 429, 11.12.2020, str. 16.

1.14 Odbor v celoti podpira predlog, da države članice vzpostavijo informacijske točke za Listino, in predlaga, naj dobijo te točke osrednje mesto v vladi ali na resornih ministrstvih, vključenih v zakonodajni postopek, na primer ministrstvih za pravosodje.

1.15 Glede na velike posledice pandemije COVID-19 za družbo EESO poziva Komisijo, naj se v poročilu za leto 2022 osredotoči na vpliv pandemije na temeljne pravice, zlasti tiste, ki se nanašajo na socialno-ekonomsko blaginjo, in s tem odločno poudari, da so socialne pravice temeljne pravice. Posebno pozornost bi bilo treba nameniti pravicam, dostojanstvu in dobremu počutju starejših in invalidov, ki se v času pandemije COVID-19 soočajo z osamitvijo v domovih za oskrbo.

1.16 Odbor predlaga, da vsak sklad (skladi, ki jih zajema uredba o skupnih določbah) pregledajo nadzorni odbori, v katerih so neodvisne organizacije civilne družbe, nacionalne institucije za človekove pravice in zagovorniki človekovih pravic. Vsi ti civilni akterji bi morali imeti besedo pri načinu dodeljevanja sredstev in njihovem upravljanju. EESO poziva Komisijo, naj upošteva priporočila iz njegove resolucije „Vključevanje organizirane civilne družbe v pripravo nacionalnih načrtov za okrevanje in odpornost – kaj deluje in kaj ne?“, ki je bila objavljena februarja 2021.

1.17 Odbor poziva Komisijo, naj opredeli in izkoristi možnosti financiranja organizacij civilne družbe in zagovornikov človekovih pravic, ki delajo na terenu v marginaliziranih in ranljivih skupnostih. Države članice poziva, naj vzpostavijo programe financiranja za civilno družbo in lokalne skupine, ki se zavzemajo za človekove pravice. Programi bi morali biti zasnovani tako, da bi ščitili avtonomijo in neodvisnost financiranih subjektov.

1.18 Odbor predlaga vzpostavitev odzivnega, hitrega in učinkovitega mehanizma za prepoznavanje fizičnih in besednih napadov, ustrahovanja in nadlegovanja, vključno z zlorabami sodnih postopkov, nasiljem ter sovražnim govorom na spletu in zunaj njega, usmerjenih proti organizacijam civilne družbe in zagovornikom človekovih pravic, ter za poročanje o teh napadih. V ta mehanizem bi bilo treba vključiti nacionalne institucije za človekove pravice ter nacionalne ekonomsko-socialne svete.

1.19 Odbor predlaga, naj države članice zaradi lažjega usklajevanja vzpostavijo nacionalne forume o temeljnih pravicah, na katerih bi lahko sodelovali vsi zadevni subjekti: nacionalne institucije za človekove pravice, nacionalni organi za enakost, varuhi človekovih pravic, novoustanovljene informacijske točke za Listino in drugi javni organi. Forumi bi morali vključevati tudi organizacije za človekove pravice in zagovornike človekovih pravic. Pri njihovem vzpostavljanju lahko pomaga Agencija za temeljne pravice.

1.20 Odbor predlaga, naj Komisija vzpostavi poseben program pomoči, ki bi vsem nacionalnim institucijam za človekove pravice omogočil večjo in enotnejšo institucionalno zmogljivost (vzpostavljanje, akreditiranje in ukrepi za zagotavljanje skladnosti), in pripravi posebne smernice za države članice. EESO tako kot pri drugih instrumentih in programih priporoča boljšo in obsežnejšo uporabo izjemnega strokovnega znanja Agencije za temeljne pravice. Agencijo spodbuja, naj pri nadaljevanju pomembnega dela v zvezi z glavnim razvojem na področju temeljnih pravic pozorno spremlja varstvo socialnih pravic. Agencija bi morala postati tudi bolj prepoznavna in dostopnejša širši javnosti ter skupinam in organizacijam civilne družbe.

1.21 Odbor predlaga Komisiji, naj organizira posebne posvetovalne dogodke in poročila o konkretnih naslovih in členih, pri katerih bodo lahko s prispevki in vpogledi sodelovale nacionalne institucije za človekove pravice, organizacije civilne družbe in zagovorniki človekovih pravic. EESO je vsekakor pripravljen tesno sodelovati s Komisijo pri redni organizaciji tovrstnih srečanj, na katerih sodelujejo predstavniki civilne družbe.

1.22 EESO z zanimanjem pričakuje delo Komisije glede kampanje ozaveščanja. Glede na pomembnost in nujnost tega ukrepa bi bilo v tej strategiji koristno podrobneje opredeliti cilje, časovni okvir, ciljne skupine, instrumente, partnerje in predlagani proračun za kampanjo. EESO spodbuja Evropsko komisijo, naj v okviru konference o prihodnosti Evrope organizira dejavnosti, povezane z Listino, in vprašanja o temeljnih pravicah približa državljanom in javnosti.

1.23 Potrebni je več raziskav in posvetovanj za boljše razumevanje uporabe Listine, pri tem pa bi morali izhajati iz tveganj in ranljivosti, ki so jim nekatere družbene skupine in regionalne skupnosti bolj izpostavljene.

2. Splošne ugotovitve

2.1 Ozadje mnenja

2.1.1 Listina se uporablja za vse ukrepe institucij EU. V strategiji Evropske komisije za učinkovito izvajanje Listine EU o temeljnih pravicah v Evropski uniji iz leta 2010 je bilo poudarjeno, kako pomembno je, da EU daje zgled; v strategiji je bilo tudi opisano, kako bo Komisija zagotovila polno spoštovanje Listine. Ta se uporablja tudi za države članice, ko izvajajo pravo EU.

2.1.2 Listina je spodbudila novo zakonodajo EU, s katero se neposredno varujejo in spodbujajo nekatere ključne pravice. Glavni primeri so nova pravila o varstvu podatkov, enakosti spolov, zaščiti žvižgačev, poštenem sojenju in pravici do obrambe ter žrtvah kaznivih dejanj. Sodna praksa Sodišča Evropske unije, ki vsebuje sklicevanje na Listino, se je zelo razvila na najrazličnejših področjih.

2.1.3 Agencija EU za temeljne pravice je postala zaupanja vreden organ EU, ki zagotavlja primerljive podatke in analizo na področju temeljnih pravic ter tako podpira delo institucij EU in držav članic. V EU se je znatno povečalo tudi število neodvisnih nacionalnih institucij in organov za varstvo človekovih pravic.

2.1.4 Vendar tri države članice nimajo nobene nacionalne institucije za človekove pravice (Češka, Italija, Malta⁽⁴⁾), dve državi članici nimata akreditirane nacionalne institucije za človekove pravice (Estonija – akreditacija se pričakuje konec leta 2020 – in Romunija), šest držav pa nima nacionalne institucije za človekove pravice, ki bi ji bil v skladu s pariškimi načeli OZN dodeljen status A (Avstrija, Belgija, Ciper, Slovaška, Slovenija in Švedska).

2.1.5 Nedavna raziskava Eurobarometer glede ozaveščenosti o Listini je pokazala, da je le 42 % vprašanih že slišalo za Listino, le 12 % pa jih dejansko ve, kaj Listina je. Šest od desetih vprašanih bi želelo izvedeti več o svojih pravicah in o tem, kam naj se obrnejo, če so kršene njihove pravice iz Listine⁽⁵⁾.

2.1.6 EESO je že dolgo zavezan podpiranju človekovih pravic in zagovornikov človekovih pravic. Odbor je sestavni del kulture in okvirov temeljnih pravic, saj sodeluje v različnih strukturah in dejavnostih, daje glas pomislekom državljanov, civilne družbe in socialnih partnerjev ter oblikuje politične in zakonodajne predloge, ki vključujejo vidik pravic. EESO je za okrepitev svojih prizadevanj ustanovil skupino za temeljne pravice in pravno državo, ki podpira njegovo vizijo in odgovornost.

2.2 Zagotavljanje učinkovite uporabe Listine v državah članicah

2.2.1 Odbor v celoti podpira poziv Komisije, naj države članice vzpostavijo informacijske točke za Listino. Vloga teh točk – olajševanje pretoka informacij in izmenjave primerov najboljše prakse v zvezi z Listino ter usklajevanje prizadevanj za krepitev zmogljivosti v zadevni državi – je ključnega pomena za napredek agende o temeljnih pravicah. V najboljšem primeru bi morale imeti osrednje mesto v vladi ali na resornih ministrstvih, vključenih v zakonodajni postopek, na primer ministrstvih za pravosodje.

2.2.2 Nov pristop, uporabljen pri pripravi letnega poročila o uporabi Listine v EU, in sicer natančnejši pregled uporabe Listine v državah članicah, je ustrezen. Odbor pozdravlja dejstvo, da je v novem poročilu o Listini za leto 2021 poudarek na temeljnih pravicah v digitalni dobi. EESO glede na velike posledice pandemije COVID-19 za družbo poziva Komisijo, naj se v poročilu za leto 2022 osredotoči na njen vpliv na temeljne pravice, zlasti tiste, ki se nanašajo na socialno-ekonomsko blaginjo. Še en vidik, ki ga je treba upoštevati, je razglasitev izrednih razmer s strani vlad EU, včasih na račun parlamentarnega nadzora in demokratičnih mehanizmov nadzora. EESO meni, da bi morali biti ukrepi za boj proti pandemiji popolnoma demokratični,časni in sorazmerni.

⁽⁴⁾ Malta je dosegla velik napredek; pričakuje se, da bo kmalu ustanovila svojo nacionalno institucijo za človekove pravice.

⁽⁵⁾ Posebna raziskava Eurobarometer št. 487b.

2.2.3 Odbor poziva Komisijo, naj po potrebi in v primeru kršitve prava EU odločneje sproži postopke za ugotavljanje kršitev.

2.2.4 Odbor pozdravlja predlog Komisije, da morajo biti za vse programe, ki prejemajo sredstva iz skladov EU, ki so zajeti v uredbi o skupnih določbah, vzpostavljeni učinkoviti mehanizmi za zagotovitev njihove skladnosti z Listino, in sicer od njihove zasnove do njihovega izvajanja. Odbor predlaga, da vsak sklad pregledajo nadzorni odbori, v katerih so neodvisne organizacije civilne družbe, nacionalne institucije za človekove pravice in zagovorniki človekovih pravic. To bi pripomoglo k zapolnitvi vrzeli v znanju v organih za izvajanje uredbe o skupnih določbah v zvezi s temeljnimi pravicami in močno okrepiło zmožnost organizacij za temeljne pravice, da imajo na lokalni ravni dejanski vpliv.

2.2.5 Odbor poziva Komisijo, naj podrobno spremlja, v kolikšni meri se finančna sredstva EU uporabljajo v skladu z Listino, ter poziva k sprejetju ustreznih in upravičenih ukrepov, kot je morebitna prekinitve ali ustavitve financiranja EU ali finančni popravki, če države članice ne popravijo nepravilnih odhodkov. Poleg tega spodbuja Komisijo, naj skladnost z Listino preverja v zgodnejši fazi, kadar gre za večje proračunske dodelitve.

2.2.6 Cilj iz predloga, in sicer spodbujanje podpornega in varnega okolja za organizacije civilne družbe in zagovornike pravic v njihovih državah, vključno na lokalni ravni, je resnično potreben, ni pa še jasno, kako se bo uresničeval. Odbor poziva Komisijo, naj opredeli in izkoristi možnosti financiranja organizacij civilne družbe in zagovornikov človekovih pravic, ki delajo na terenu v marginaliziranih in ranljivih skupnostih.

2.2.7 Odbor predlaga vzpostavitev odzivnega, hitrega in učinkovitega mehanizma za prepoznavanje fizičnih in besednih napadov, ustrahovanja in nadlegovanja, vključno z zlorabami sodnih postopkov, nasiljem ter sovražnim govorom na spletu in zunaj njega, usmerjenih proti organizacijam civilne družbe in zagovornikom človekovih pravic, ter za poročanje o teh napadih. V ta mehanizem opozarjanja bi bilo treba vključiti nacionalne institucije za človekove pravice ter nacionalne ekonomsko-socialne svete. EESO je prav tako pripravljen prispevati k vzpostavitvi mehanizma in sodelovati z drugimi institucijami EU, da bi zadevne organizacije in ljudi ustrezno zaščitili in jim zagotovili pravna sredstva.

2.2.8 Več kot spodbudno je, da je Komisija zavezana usklajevanju prizadevanj za zagotavljanje demokracije, pravne države in varstva temeljnih pravic⁽⁶⁾. Odbor meni, da je treba enaka načela usklajevanja oblikovati tudi na nacionalni ravni. Različne javne ali nevladne institucije in organizacije prepogosto ne sodelujejo dovolj. Komisija lahko pozove države članice, naj vzpostavijo nacionalne forume o temeljnih pravicah, na katerih bi lahko sodelovali vsi zadevni subjekti: nacionalne institucije za človekove pravice, nacionalni organi za enakost, varuhi človekovih pravic, novoustanovljene informacijske točke za Listino in drugi javni organi. Na forumih bi morale sodelovati tudi organizacije za človekove pravice in zagovorniki človekovih pravic.

2.2.9 Ustanovitev in akreditacija nacionalnih institucij za človekove pravice ter ukrepi za zagotovitev njihove skladnosti s pariškimi načeli OZN⁽⁷⁾ bi morali biti prednostna naloga, v ta namen pa bi bilo treba zagotoviti več podpore. Odbor predlaga, da Komisija pripravi poseben program pomoči, ki bi vsem nacionalnim institucijam za človekove pravice omogočil večjo in enotnejšo institucionalno zmogljivost.

2.3 Spodbujanje uporabe Listine kot vodila za institucije EU

2.3.1 Upamo, da bo Komisija preverjanju svojih ključnih pobud vse od pripravljalne faze pobude še naprej namenjala glavno pozornost skozi celoten postopek odločanja. Ker je v predlogu izpostavljen akt o digitalnih storitvah in ker poteka delo za zagotovitev njegove skladnosti z Listino, bi bilo primerno predstaviti številna vprašanja in posledice v zvezi s skladnostjo.

2.3.2 Zelo pomembna je temeljita priprava ključnih pobud Komisije. Hkrati bi bilo treba tematski razvoj skladnosti dopolniti z razmišljanjem in analizo na podlagi Listine, ki bi se osredotočila na različne naslove in člene, kot je to zasnovano v letnem poročilu. Eden od načinov bi bila organizacija posebnih dogodkov in priprava poročil o konkretnih

⁽⁶⁾ Usklajevanje na ravni EU lahko vključuje evropsko mrežo nacionalnih institucij za človekove pravice (ENNHRI), evropsko mrežo nacionalnih organov za enakost (Equinet) in evropsko mrežo varuhov človekovih pravic (ENO). Za učinkovito usklajevanje na nacionalni ravni lahko poskrbijo glavne nacionalne institucije.

⁽⁷⁾ Pariška načela Združenih narodov zagotavljajo mednarodna merila, na podlagi katerih lahko mednarodni usklajevalni odbor nacionalnih institucij za spodbujanje in zaščito človekovih pravic (GANHRI) akreditira nacionalne institucije za človekove pravice.

naslovih in členih, pri katerih bodo lahko s prispevki in vpogledi sodelovale nacionalne institucije za človekove pravice, organizacije civilne družbe in zagovorniki človekovih pravic. To bi omogočilo nabor pomembnega znanja o konkretnih členih in pravicah, ki jih le-ti varujejo, ter jasnejšo sliko splošnega vpliva prava in oblikovanja politik EU na življenja in pravice predstavnikov splošne javnosti.

2.3.3 Kot je predlagano v točki 2.2.2, se je treba zaradi velikih posledic pandemije COVID-19 za evropsko družbo osredotočiti na stanje z njo povezanih pravic. Zato spodbujamo Komisijo, da v letnih poročilih izpostavi vpliv pandemije COVID-19 in številnih kriz, ki jih je povzročila na področju varstva temeljnih pravic.

2.3.4 V zvezi s tem ponavljamo poziv, ki ga je Odbor izrazil leta 2011 v mnenju o strategiji, da bi bilo treba večji poudarek nameniti naslovu III – Enakost in naslovu IV – Solidarnost, saj sta ključnega pomena za EU kot demokratično Unijo, ki temelji na vrednotah in ki resno jemlje svoj socialni model in zaveze.

2.3.5 Odbor brez zadržkov podpira zavezanost EU k spodbujanju in varovanju človekovih pravic in vrednot po vsem svetu. Popolnoma upravičeno je, da se izpostavljajo trgovinski sporazumi in njihov potencialni vpliv na temeljne pravice. Kot že v številnih mnenjih Odbor znova opozarja tudi na migracijsko in azilno politiko, ki je ključna preizkušnja za zavezanost EU k varstvu temeljnih pravic. Prav tako poudarja, da sta demokratična stabilnost in z njo povezani sistemi varstva človekovih pravic v evropski sosesčini pod pritiskom in da bi bilo treba storiti več za njihovo podporo. Zagovornike človekovih pravic po vsem svetu bi bilo treba dejavnije podpreti.

2.3.6 Odbor spodbuja Evropski parlament in Svet, naj ob pomoči Komisije z razpoložljivimi orodji zagotovita učinkovito uporabo listine pri svojem delu, v pripravo zakonodaje pa naj se vključijo ustrezni evropski posvetovalni organi. EESO je pripravljen sodelovati pri tem medinstitucionalnem dialogu in delu.

2.4 Ozaveščanje ljudi o njihovih pravicah na podlagi Listine

2.4.1 Odbor z zanimanjem pričakuje kampanjo ozaveščanja, ki jo pripravlja Komisija in katere namen je boljše obveščanje ljudi o njihovih pravicah iz Listine in o tem, kam naj se obrnejo v primeru kršitve njihovih pravic. Glede na pomembnost in nujnost tega ukrepa bi bilo v tej strategiji koristno podrobneje opredeliti cilje, časovni okvir, ciljne skupine, instrumente, partnerje in predlagani proračun za kampanjo.

2.4.2 Kampanja ozaveščanja bi morala biti zasnovana tako, da bo dopolnila druge ukrepe. Priporočamo, da se najprej vzpostavi minimalna institucionalna zmogljivost, nato pa se z organizacijami civilne družbe in organi na državni ravni, vključno s sodstvom, začne delo na področju usposabljanja, prenosa dobre prakse in obveščanja javnosti. Navedene organizacije in organi lahko delujejo kot viri in pomagajo ljudem, da zaščitijo svoje temeljne pravice v varnem socialnem in institucionalnem okolju.

2.4.3 V tej povezavi bi morale biti kampanje ozaveščanja zasnovane tako, da bi dosegle tiste, za katere je najbolj verjetno, da bodo doživeli kršitve temeljnih pravic. Potrebni je več raziskav in posvetovanj za boljše razumevanje uporabe Listine, pri tem pa bi morali izhajati iz tveganj in ranljivosti, ki so jim nekatere družbene skupine in regionalne skupnosti bolj izpostavljene. To bi pomagalo pri usmerjanju ukrepov, ki jih sprejmejo različni organi, in prispevalo k različnim pobudam za posvetovanje in sodelovanje.

2.4.4 EESO spodbuja Evropsko komisijo, naj v okviru konference o prihodnosti Evrope organizira dejavnosti, povezane z Listino, in vprašanja o temeljnih pravicah približa državljanom in javnosti.

V Bruslju, 10. junija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij o akcijskem načrtu za evropsko demokracijo

(COM(2020) 790 final)

(2021/C 341/09)

Poročevalec: **Carlos Manuel TRINDADE**

Soporočevalec: **Andris GOBIŅŠ**

Zaprosilo	Evropska komisija, 24. 2. 2021
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	26. 5. 2021
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	10. 6. 2021
Plenarno zasedanje št.	561
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	231/1/8

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) se strinja z Evropsko komisijo, da je treba ukrepati za povečanje odpornosti evropske demokracije. Meni, da je akcijski načrt za evropsko demokracijo pozitiven in potreben, na splošno podpira ukrepe, predlagane v njem, ter predlaga večji poudarek in dodatne ukrepe na nekaterih področjih.

1.2 EESO meni, da je akcijski načrt za evropsko demokracijo zelo aktualen zaradi skrb vzbujajočih znakov, da grožnje naši demokraciji, bodisi znotraj Unije bodisi od zunanjih akterjev, načenjajo pravno državo.

1.3 EESO je zaskrbljen, ker se v več državah članicah poskuša težavne razmere, nastale zaradi pandemije COVID-19, izkoristiti za oslabitev pravne države. Meni, da bi morala Komisija v zvezi s tem politično ukrepati.

1.4 EESO iz razlogov, podanih v spodnjih treh točkah, predlaga, naj Komisija v akcijskem načrtu oblikuje poseben steber za udeležbo civilne družbe in socialnih partnerjev ter spodbujanje demokracije na področju dela. Po mnenju Odbora je ta steber nujno potreben, konkretni predlogi za njegovo oblikovanje pa so podani v poglavju 6 tega mnenja.

1.5 EESO meni, da bi morale spodbujanje evropske demokracije poleg področij, ki so v akcijskem načrtu že zajeta, vključevati spodbujanje demokratične udeležbe na ravni EU ter nacionalni, regionalni in lokalni ravni, sodelovanja civilne družbe ter demokracije z vseh njenih vidikov in na vseh področjih, med drugim tudi na področju dela. EESO verjame, da bi morali biti ti vidiki uveljavljanja demokracije vključeni v akcijski načrt, saj ima vsak od njih svoje prednosti, zaradi katerih je demokracija bolj dinamična in odpornejša.

1.6 EESO obžaluje, da v predlaganem akcijskem načrtu ni obravnavana pomembna vloga družbene pogodbe pri zmanjševanju neenakosti in spodbujanju Evropejcev, naj sprejmejo demokratične ideale, in da v njem niso navedeni nobeni ukrepi za krepitev te vloge. Obžaluje tudi, da v načrtu ni priznan in podprt pomen socialnega dialoga in kolektivnih pogajanj ter prav tako ni nikjer izpostavljen njihov prispevek k stabilnosti evropskih demokracij.

1.7 EESO poleg tega meni, da je treba v skladu s členom 11 Pogodbe o Evropski uniji bolj poudarjati civilni dialog, ki je v vsaki demokraciji nujen pogoj za kar najbolj kakovosten postopek odločanja in prevzemanje odgovornosti zanj. EESO ponavlja svoje priporočilo Komisiji iz mnenja SOC/627 ⁽¹⁾, naj se vzpostavi letni forum civilne družbe o temeljnih pravicah in pravni državi.

1.8 EESO meni, da bi moral akcijski načrt za evropsko demokracijo vključevati obsežno pobudo za spodbujanje izobraževanja o demokraciji in temeljnih pravicah, ki je ključno za varovanje demokratičnih vrednot in aktivnega državljanstva, zlasti med mladimi.

1.9 EESO poziva Komisijo, naj zagotovi, da bo v akcijskem načrtu za evropsko demokracijo upoštevana ocena izvajanja direktive o avdiovizualnih medijskih storitvah v državah članicah, slednje pa poziva, naj to direktivo začnejo hitro izvajati.

1.10 V zvezi z nadzorom EESO poziva, naj se spletnim platformam naložijo obveze glede odgovornosti in transparentnosti, in podpira prizadevanja, da se v okviru akta o digitalnih storitvah in akta o digitalnih trgih vzpostavi regulativni mehanizem za preprečevanje dezinformacij, sovražnega govora in manipulacij.

1.11 EESO poziva evropske institucije, naj čim prej sprejmejo predlagane ukrepe za zagotavljanje varnosti in primernih delovnih pogojev novinarjem ter preprečevanje nadlegovanja novinarjev in drugih aktivistov, ki si prizadevajo za cilje v javnem interesu in proti katerim so sprožene strateške tožbe za onemogočanje udeležbe javnosti.

2. Ozadje

2.1 Evropska unija temelji na univerzalnih vrednotah nedotakljivosti in neodtujljivosti človekovih pravic, svobode, demokracije, enakosti in pravne države ⁽²⁾ ter je območje, na katerem so temeljne pravice zaščitene z Listino Evropske unije o temeljnih pravicah ⁽³⁾.

2.2 EESO trdno verjame v evropske demokratične vrednote, iskreno podpira prizadevanja Komisije za zaščito in krepitev teh vrednot ter ponovno potrjuje sklepe iz svojih predhodnih mnenj ⁽⁴⁾ na temo demokracije in pravne države. Državljeni ne smejo prezreti ali podcenjevati pomembne vloge demokracije niti pomena pravne države v naši družbi.

2.3 Zgodovina nas uči, da je treba demokracijo dejavno spodbujati in stalno braniti pred nenehnimi napadi. Predsednica Evropske komisije Ursula von der Leyen je v svojih političnih usmeritvah ⁽⁵⁾ za Evropsko unijo kot eno svojih šestih glavnih ambicij določila prizadevanja za evropsko demokracijo.

2.4 Korenite politične, družbene in gospodarske spremembe, ki so posledica digitalizacije in jih je pandemija COVID-19 le še pospešila, prinašajo nova tveganja in ranljivosti, vključno s spodkopavanjem tradicionalnih mehanizmov zagotavljanja enakih možnosti za kandidate v volilnih kampanjah, nenadzorovanim financiranjem političnih akterjev, nadlegovanjem novinarjev, razširjanjem neresničnih informacij in usklajenimi kampanjami dezinformiranja, kibernetскими napadi in številnimi drugimi oblikami vedenja, ki ogrožajo integriteto volitev. Pojavljajo se tudi tveganja za pluralnost medijev in informacij ter javno razpravo, napadi na neodvisnost medijev in slabitev civilne družbe.

2.5 Pandemija COVID-19 je vplivala tudi na kakovost evropskih demokracij, saj se je bilo treba na te izredne javnozdravstvene razmere odzvati z izrednimi ukrepi. Te ukrepe je preučila Beneška komisija, ki je sklenila, da se kriza zaradi COVID-19 ne bi smela uporabiti kot priložnost za krepitev vlad na račun parlamentov ⁽⁶⁾. Poudarila je tudi, da bi bilo treba resno razmisliti o tem, da se zagotovi potrebni regulativni okvir in ugotovi, v kolikšni meri bi lahko nekateri od teh ukrepov veljali dlje časa.

⁽¹⁾ UL C 282, 20.8.2019, str. 39.

⁽²⁾ Preambula k Pogodbi o Evropski uniji.

⁽³⁾ UL C 202, 7.6.2016, str. 389.

⁽⁴⁾ Med drugim glej mnenja UL C 228, 5.7.2019, str. 24, UL C 282, 20.8.2019, str. 39, in UL C 429, 11.12.2020, str. 16.

⁽⁵⁾ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/political-guidelines-next-commission_sl.pdf.

⁽⁶⁾ Interim Report on the measures taken in the EU member States as a result of the COVID-19 crisis and their impact on democracy, the Rule of Law and Fundamental Rights (Vmesno poročilo o ukrepih, ki so jih države članice EU sprejele v odziv na krizo zaradi COVID-19, in njihov učinek na demokracijo, pravno državo in temeljne pravice), ki ga je sprejela Beneška komisija na svojem 124. plenarnem zasedanju (prek spleta 8. in 9. oktobra 2020), [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2020\)018-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2020)018-e).

3. Akcijski načrt za evropsko demokracijo

3.1 Akcijski načrt za evropsko demokracijo – zanj EESO meni, da je v času, ko je demokracija v Evropi pred resnimi izzivi, ki so zaradi ukrepov za odziv na COVID-19 še resnejši, potreben in da je prišel ob pravem času – določa okrepljeni politični okvir EU in posebne ukrepe, razdeljene na tri stebre:

- spodbujanje svobodnih in poštenih volitev ter močne demokratične udeležbe,
- podpora svobodnim in neodvisnim medijem ter
- boj proti dezinformacijam ⁽⁷⁾.

3.2 Predlagani akcijski načrt za evropsko demokracijo obravnava tudi opolnomočenje državljanov in civilne družbe v boju proti grožnjam demokraciji in pravni državi, in sicer kot medsektorsko vprašanje, ki zadeva vse stebre.

4. Splošne ugotovitve

4.1 Stanje demokracije v Evropi in potreba po akcijskem načrtu za evropsko demokracijo

4.1.1 EESO z zaskrbljenostjo opaža resne izzive za demokracijo in zaupanje javnosti v vladne institucije v zadnjih letih, kar se med drugim kaže v upadu volilne udeležbe, številu kršitev pravne države v več državah članicah, pojavu in širjenju populizma in sovražnega govora, pritiskih na novinarje in celo nasilju nad njimi, napadih na neodvisnost in pluralnost medijev, koncentraciji lastništva medijev, nezakonitem vmešavanju v volilne procese od znotraj in od zunaj s širjenjem dezinformacij, neustreznim financiranjem in zunanjim vplivanjem, poskusih oslabitve organizirane civilne družbe in njenega sodelovanja pri odločanju ter poskusih razvrednotenja ali celo zatiranja socialnega dialoga in kolektivnih pogajanj.

4.1.2 EESO kljub svojim posebnim ugotovitvam, predstavljenim v poglavju 5, in predlogom, predstavljenim v poglavju 6, meni, da je akcijski načrt za evropsko demokracijo pozitiven in potreben instrument, ter na splošno podpira predlagane ukrepe.

4.1.3 EESO obžaluje, da je bil pri pripravi akcijskega načrta dialog omejen, saj bi se s posvetovanjem povečala učinkovitost načrta.

4.2 Področje uporabe in izvajanje akcijskega načrta za evropsko demokracijo

4.2.1 EESO meni, da morajo ukrepi za spodbujanje demokracije v Evropi vključevati zaščito integritete volitev, krepitev svobode in pluralnosti medijev ter boj proti vsakršnim dezinformacijam in vmešavanju, vendar na to ne bi smeli biti omejeni.

4.2.2 EESO meni, da bi bilo treba področje uporabe akcijskega načrta za evropsko demokracijo razširiti in bi moralo vključevati ločen steber o pomenu aktivnega državljanstva, ki se uveljavlja z vključevanjem civilne družbe (glej poglavje 6).

4.2.3 EESO meni, da bi morala imeti demokracija na nacionalni, regionalni in lokalni ravni v akcijskem načrtu večjo težo.

4.2.4 Prav tako meni, da bi moral načrt obravnavati vse vidike in področja evropske demokracije, vključno z demokracijo na področju dela in strukturiranim dialogom s civilno družbo.

4.2.5 EESO pričakuje, da bo pri izvajanju akcijskega načrta upoštevana ključna vloga, ki jo mora imeti Evropska unija kot model za spodbujanje demokratičnih vrednot in standardov, s tem ko daje vzor z usklajenim delovanjem navznoter in navzven.

4.2.6 EESO potrjuje, da mora Evropska unija v skladu z izkazanimi ambicijami konference o prihodnosti Evrope okrepiti odpornost evropskih demokracij ter njihovih družbenih pogojev in gospodarske konkurenčnosti.

⁽⁷⁾ COM(2020) 790 final.

4.3 Vključevanje akcijskega načrta za evropsko demokracijo v politike EU in učinkovito spremljanje

4.3.1 EESO meni, da bi moral biti akcijski načrt za evropsko demokracijo, če želimo, da bo uspešen, tesno povezan z drugimi tekočimi pobudami na ravni EU, ki prispevajo k enakim ciljem, zlasti pa z izvajanjem Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, evropskim mehanizmom pravne države ter z izvajanjem evropskega stebra socialnih pravic in novih strategij za enakost, ter obžaluje, da ta povezava ni dovolj jasna. EESO priporoča, naj bodo povezave med različnimi akcijskimi načrti jasne in učinkovite.

4.3.2 EESO želi spomniti Komisijo, da je v mnenju SOC/627 predlagal vzpostavitev letnega foruma civilne družbe o človekovih pravicah in pravni državi. Zato predlaga, da se akcijski načrt dopolni s posebnim sklopom o stanju demokracije, v katerem bi bilo obravnavano vprašanje uporabe člena 11 Pogodbe o Evropski uniji.

4.3.3 EESO obžaluje, da akcijskemu načrtu za evropsko demokracijo nista priložena okvir za spremljanje in model za merjenje napredka ter da za številne ukrepe niso določeni datumi, zaradi česar bo ocenjevanje, predvideno za leto 2023, težko pravočasno izvesti. Predlaga, naj se predloži ustrezen okvir za spremljanje. Pomembno vlogo pri tem ima lahko poročilo o pravni državi, kot je opisano v poglavju 6.

4.3.4 EESO poudarja, da se bo z močnim zmanjšanjem socialnih razlik okrepila demokracija, zato meni, da je akcijski načrt pomanjkljiv, ker ne omenja bistvene vloge socialne kohezije za stabilnost evropskih demokracij ali vloge družbene pogodbe pri poistovetenju Evropejcev z demokratičnimi ideali, pri tem pa tudi ne predvideva, da bo treba ukrepati za njeno ohranitev ali okrepitev. EESO priporoča, naj se ta razsežnost vključi v akcijski načrt za evropsko demokracijo.

4.4 Vpliv digitalizacije na demokratične družbe

4.4.1 Učinek napadov na demokratično življenje je še toliko večji, ker spletne platforme, ki so po številu zelo omejene in se na splošno uporabljajo po vsem svetu, niso pravno urejene, pa tudi zaradi delovanja njihovih netransparentnih algoritmov. Mehanizmi, ki se uporabljajo za zagotavljanje odgovornosti teh platform, niso zadostni. Skrb za to, da volilni procesi spodbujajo sodelovanje volivcev, zagotavljajo pluralnost ter so pošteni in transparentni, je izziv za vse demokratične države ter zahteva pozornost in ustrezno ukrepanje.

4.4.2 EESO ponavlja svoje stališče iz mnenja NAT/794 ⁽⁸⁾, da mora Evropska unija sprejeti politike, s katerimi bi dodatno utrdili digitalno gospodarstvo, ki odraža naše družbene vrednote.

4.4.3 EESO se strinja, da je potreben odločnejši pristop k pravnemu urejanju spletnih platform, s čimer bi se zagotovilo, da bodo glavni akterji odgovarjali javnosti, za regulacijo teh platform pa bodo skrbeli močni javni organi.

4.4.4 EESO pozdravlja, da so bili s predlaganima aktoma o digitalnih storitvah in o digitalnih trgih narejeni prvi regulativni koraki v smeri zagotavljanja odgovornosti spletnih platform, zlasti zelo velikih.

4.4.5 Prav tako meni, da sta ocenjevanje in posodobitev kodeksa ravnanja glede dezinformacij pomemben vmesni korak k zagotavljanju skrbnega spremljanja vpliva dezinformacij, med drugim v povezavi s COVID-19, in s tem povezanih odzivov spletnih platform.

5. Posebne ugotovitve

5.1 Spodbujanje svobodnih in poštenih volitev ter močne demokratične udeležbe

5.1.1 EESO se strinja, da je treba z ustreznimi ukrepi zagotoviti transparentnost političnega oglaševanja in komuniciranja (točka 2.1 akcijskega načrta) in podpira sprejetje evropske zakonodaje, ki naj bi določala, da je treba državljanom vedno zagotoviti popolno transparentnost glede sponzorirane vsebine politične narave na vseh ravneh odločanja. Nacionalni organi bi morali od družbenih medijev in drugih platform prejeti vse potrebne informacije, da bi lahko zagotovili svobodne in poštene volitve na ravni EU ter na nacionalni, regionalni in lokalni ravni.

⁽⁸⁾ UL C 429, 11.12.2020, str. 187.

5.1.2 EESO podpira uvedbo dodatnih omejitev mikrociljanja z uporabo netransparentnih algoritmov in psihološkega profiliranja v političnem kontekstu, obravnavo česar Komisija predlaga v svojem zakonodajnem predlogu o transparentnosti sponzoriranih političnih vsebin.

5.1.3 EESO meni, da so svobodne in poštene volitve, ki so del zaupanja vrednih volilnih sistemov, trajen izziv za vse demokratične sisteme, pozdravlja tesnejše evropsko sodelovanje v zvezi z volitvami v EU ter poziva Komisijo, Evropski parlament in države članice, naj razvijejo dodatne oblike okrepljenega sodelovanja na tem področju, s katerim bi se zagotovilo, da bodo volitve bolj vključujoče, transparentne in reprezentativne. K tem prizadevanjem naj bi prispeval tudi priročnik o dobri praksi.

5.1.4 EESO pozdravlja sprejetje novega operativnega mehanizma EU za podporo odpornim volilnim procesom, organiziranega in koordiniranega prek evropske mreže za volilno sodelovanje (točka 2.3 akcijskega načrta).

5.1.5 EESO se strinja z zaskrbljenostjo, izraženo v akcijskem načrtu v zvezi s preprečevanjem tujega vpliva na evropske demokratične procese in bojem proti njemu. Po njegovem mnenju je primerno, da Evropska unija poskrbi, da odgovorni za tako vmešavanje nosijo določene posledice, tako da določi skupne, jasne in stroge sankcije ter začne izvajati skupno pobudo o kibernetiki varnosti.

5.1.6 EESO meni, da bi se uvrstitev volilnih procesov med kritično infrastrukturo lahko upoštevala že pri ocenjevanju neposrednih tujih naložb ⁽⁹⁾ ter da bi morali biti za operativni mehanizem EU za podporo odpornim volilnim procesom na voljo pogoji in sredstva za delovanje, ki bi zagotavljali varnost postopkov na vseh ravneh, vključno s kibernetično varnostjo volitev.

5.1.7 EESO predlaga, da se glede razširjanja spletnih vsebin zagotavlja smiselna transparentnost, kar vključuje revizijo algoritmov, boljšo transparentnost v ekosistemu spletnega oglaševanja in transparentne postopke povečevanja ali zmanjševanja izpostavljenosti vsebin; da se okrepi vloga civilne družbe (visokošolskih ustanov, raziskovalcev, novinarjev in organizacij civilne družbe) in neodvisnih regulatorjev pri uveljavljanju odgovornosti spletnih akterjev; da se sankcionirajo tisti, ki ne ravnajo v dobri veri, zlasti če se sistematično izogibajo transparentnosti in odgovornosti do družbe.

5.1.8 EESO obžaluje, da akcijski načrt za evropsko demokracijo nima posebnega stebra, namenjenega podpori demokratičnega angažmaja in aktivne udeležbe tudi po volitvah, ne prepoznava vloge socialnega dialoga pri zagotavljanju demokratične stabilnosti in ne vključuje nobenih posebnih ukrepov v zvezi s tem. Priporoča, naj se spodbujanje socialnega dialoga, svobode združevanja za podjetja in sindikate, kolektivnih pogajanj ter pravice do obveščeniosti in posvetovanja vključi v novi steber, predlagan v poglavju 6 tega mnenja.

5.1.9 V zvezi z obstoječimi predlogi v akcijskem načrtu glede spodbujanja demokratične udeležbe in aktivne udeležbe tudi po volitvah (točka 2.4) EESO meni, da bi bilo treba v akcijski načrt vključiti obsežno pobudo za spodbujanje izobraževanja o demokraciji, vključno z medijsko in informacijsko pismenostjo. Pri tem pozdravlja dejstvo, da je državljanska vzgoja omenjena v povezavi z uporabo strukturnih skladov.

5.1.10 EESO želi spomniti, da je v mnenju SOC/627 pozval k ambiciozno zasnovani strategiji za komuniciranje, izobraževanje in ozaveščanje državljanov o temeljnih pravicah, pravni državi in demokraciji, ki bi močno poudarjala aktivno državljanstvo.

5.1.11 EESO priporoča, naj države članice izkoristijo strukturne sklade, da bi podprle in okrepile zmogljivosti civilne družbe, v ta namen pa naj tudi Komisija sama uporabi sredstva, ki jih ima na voljo.

5.1.12 Neodvisni preverjevalci dejstev bi morali prejemati ustrezna finančna sredstva, da bi lahko delovali v realnem času, kar je EESO priporočil že v zvezi z akcijskim načrtom proti dezinformacijam ⁽¹⁰⁾. Treba je okrepiti zmogljivost Komisije na evropski ravni, da bo lahko na tej ravni bolje ukrepala in s tem bolj podprla ukrepe držav članic na nacionalni ravni.

⁽⁹⁾ Kakor je navedeno v sporočilu Komisije, zlasti v opombi 17.

⁽¹⁰⁾ Glej točko 1.7 sklepov iz mnenja (UL C 228, 5.7.2019, str. 89).

5.1.13 EESO priporoča, naj se z izredno skrbnostjo zagotovi, da kriminalizacije sovražnega govora na evropski ravni (točka 2.4 akcijskega načrta) ne bo mogoče v nobenem primeru razlagati kot omejevanje svobode izražanja, ter poudarja, da morajo biti vse pobude na tem področju skladne z načelom subsidiarnosti.

5.1.14 EESO z zadovoljstvom ugotavlja, da akcijski načrt za evropsko demokracijo podpira spodbujanje enakosti na vseh ravneh ter sodelovanje žensk, LGBTIQ-oseb, prikrajšanih mladih, oseb manjšinskega rasnega ali etničnega porekla, invalidov ter oseb ali skupin z nižjo stopnjo digitalne pismenosti ali digitalne angažiranosti v političnem življenju.

5.2 Podpora svobodnim in neodvisnim medijem

5.2.1 V zvezi z varnostjo novinarjev (točka 3.1 akcijskega načrta) je EESO zaskrbljen zaradi znakov, da se novinarjem omejuje svoboda, vključno z grožnjami njihovi fizični varnosti, in se strinja, da so razmere skrb vzbujajoče. Po njegovem mnenju je zelo pomembno, da Komisija predlaga, naj se do konca leta 2021 pripravi priporočilo v zvezi s tem, ter poziva Komisijo, Evropski parlament in države članice, naj čim prej predlagajo učinkovite mehanizme za zaščito novinarjev, uredniške neodvisnosti, raznolikosti in pluralnosti, medijske pismenosti, okolja, ki bo zagotavljalo vzdržnost sektorja, in dobrih delovnih pogojev za novinarje.

5.2.2 EESO izraža nasprotovanje nadlegovanju, ki so mu novinarji in drugi aktivisti, ki si prizadevajo za cilje v javnem interesu, izpostavljeni v obliki strateških tožb za onemogočanje udeležbe javnosti. EU mora zagotoviti, da so v področje uporabe ukrepov za preprečevanje strateških tožb za onemogočanje udeležbe javnosti med drugim vključeni novinarji, aktivisti, sindikalisti, visokošolski profesorji, raziskovalci digitalne varnosti, zagovorniki človekovih pravic ter medijske organizacije in organizacije civilne družbe.

5.2.3 V zvezi z ukrepi za podporo pluralnosti medijev (točka 3.4) EESO obžaluje, da v akcijskem načrtu ni jasno določeno, kako bo Komisija ukrepala, da bi zaščitila pluralnost medijev (ta je določena v Listini EU o temeljnih pravicah), zlasti kar zadeva zelo pomembno vprašanje lastništva medijev. Evropska unija mora biti glede ugotovitve iz poročila o pravni državi za leto 2020, da nekatere države članice nimajo sistema za zagotavljanje transparentnosti lastništva medijev ali se pri učinkovitem javnem razkritju tega lastništva soočajo z ovirami, proaktivnejša. EESO zato spodbuja Komisijo, naj poskrbi, da bo bolje razumela, kdo so akterji, ki delujejo na medijskih trgih, ter kateri zaščitni ukrepi in pogoji spodbujajo pluralnost, ter naj spremlja koncentracijo distribucijskih omrežij in posrednikov, ki vse bolj vplivajo na pogoje dostopa do medijev in vsebine ter na njihovo naravo ali te pogoje in naravo vse bolj določajo. Javno posvetovanje o akcijskem načrtu za evropsko demokracijo je pokazalo tudi, da je bila uvedba jasnih obveznosti, da vse medijske hiše in podjetja objavijo podrobne informacije o svojem lastništvu, podprta.

5.2.4 EESO je zaskrbljen zaradi poskusov v več državah članicah, da bi se težke razmere, ki so posledica krize zaradi COVID-19 in so oslabile medijski sektor, izkoristile za napade na svobodo tiska z nepoštenimi, diskriminatornimi in celo represivnimi ukrepi. Komisijo poziva, naj si skupaj z državami članicami prizadeva odpraviti pomanjkljivost glede pravil za razdeljevanje državnega oglaševanja medijem, ki so bile ugotovljene v poročilu o pravni državi.

5.2.5 EESO poziva Komisijo, naj pregleda mehanizme, ki se uporabljajo za financiranje pluralnosti medijev ter podpiranje inovacij, samostojnih novinarjev in lokalnih medijev. Morda bi bilo treba razmisliti o oceni izvajanja in učinkovitosti sorodne pravice za založnike medijskih publikacij iz direktive o avtorski in sorodnih pravicah na enotnem digitalnem trgu.

5.2.6 Ker je bil rok, do katerega so morale države članice začeti izvajati direktivo o avdiovizualnih medijskih storitvah, 19. september 2020, EESO prosi Komisijo, naj zagotovi, da bo v akcijskem načrtu za evropsko demokracijo upoštevana ocena tega procesa, države članice pa poziva, naj to direktivo začnejo hitro izvajati.

5.2.7 EESO poziva Komisijo, naj preuči možnost, da se dovoli brezplačno pretakanje videovsebin javnih medijev vsem državam članicam, med drugim prek kablinskih omrežij in ponudnikov omenjenih storitev. To bi bil jasen korak k večjezičnosti, boljšemu medsebojnemu razumevanju in tesnejšemu sodelovanju, z združevanjem državljanov v raznolikosti in pluralnosti pa bi se EU pomaknila bliže skupnemu javnemu prostoru.

5.3 Boj proti dezinformacijam

5.3.1 EESO se strinja s poudarkom na boju proti dezinformacijam (poglavje 4 akcijskega načrta) in meni, da je v ta namen treba okrepiti sodelovanje med državami članicami.

5.3.2 EESO poudarja, da je akt o digitalnih storitvah (točka 4.2 akcijskega načrta) pomemben z vidika nadzora, odgovornosti in transparentnosti delovanja spletnih platform, ter podpira pripravo regulativnega mehanizma za preprečevanje dezinformacij.

5.3.3 EESO meni, da bi zaradi pomena izobraževanja o demokraciji za kakovost demokratičnega življenja (točka 4.3) moral biti akcijski načrt za evropsko demokracijo na tem področju precej bolj ambiciozen ter določati cilje za podpiranje inovativnih projektov in financiranje pobud civilne družbe na tem področju.

5.3.4 Mehanizmi EU bi morali spodbujati boljše sodelovanje med ustreznimi regulativnimi organi, da bi zmanjšali tveganje razširjanja dezinformacij prek propagandnih kanalov, registriranih v EU.

5.3.5 Od spletnih oglaševalskih platform bi bilo treba zahtevati, da predložijo letna poročila o transparentnosti, v idealnih razmerah za to določenemu neodvisnemu revizijskemu organu. Letna poročila o transparentnosti bi lahko vključevala podrobne informacije in pojasnila glede politik in notranjih postopkov za boj proti dezinformacijam, meril za razvrščanje v nižjo ali višjo kategorijo, mehanizmov za izbiro in predstavitev vsebin ter glede politik ciljanja in prikazovanja oglasov, politik v zvezi s prikazom „točnih“ informacij (npr. o COVID-19 in volitvah) in pritožb v zvezi z vsebino, ki je bila po krivici odstranjena. Neodvisni revizijski organ bi bil lahko vzpostavljen v obliki organa na ravni EU, sestavljenega iz nacionalnih nadzornih organov, tj. novega organa EU za revidiranje platform družbenih medijev.

5.3.6 Ker je akt o digitalnih storitvah priložnost, da se odpravi nesorazmernost moči in informacij, h kateri prispevajo digitalni vratarji, kot sta Google in Facebook, ki imata velik vpliv na demokracijo, bi moral akcijski načrt za evropsko demokracijo zagotoviti, da bo pristop k navedenemu aktu temeljil na pravicah.

5.3.7 Oblikovalci politik EU morajo zagotoviti, da bodo pri sprejemanju zakonodaje za boj proti dezinformacijam zaščitena načela svobode govora. Uporaba kazenskega prava za boj proti obsežnim dezinformacijam tako pomeni tveganje, da bi se vzpostavil nevaren prostor za kršenje človekovih pravic v obliki ustrahovanja pod pokroviteljstvom države in neupravičenega kazenskega pregona kritičnih glasov.

6. Predlog oblikovanja četrtega stebra v akcijskem načrtu za evropsko demokracijo: Spodbujanje aktivne in demokratične udeležbe tudi po volitvah

6.1 Ozadje

6.1.1 Da bi se v akcijskem načrtu za evropsko demokracijo ustrezno upoštevala jasna strategija glede aktivnega državljanstva, bi bilo treba po mnenju EESO v njem oblikovati poseben steber. EESO meni, da je ta dopolnitev bistvena, če želimo zagotoviti bolj nemoteno okrevanje po sedanji krizi ter utreti pot oblikovanju trajnejše in trdnejše demokracije v Evropi.

6.1.2 V ta novi steber bi moralo biti vključeno tudi spodbujanje socialnega dialoga, kolektivnih pogajanj in civilnega dialoga.

6.1.3 S Pogodbo o Evropski uniji je bila uvedena pomembna novost: koncept državljske udeležbe v členu 11. Vseeno so več kot deset let po začetku njene veljavnosti možnosti, da državljani sodelujejo pri odločanju tudi po volitvah, še vedno precej manjše, kot bi bilo potrebno, kar pogosto povzroča dvojno nezadovoljstvo: zaradi politik samih in zato, ker ni možnosti vplivanja na odločitve. EESO želi zato spomniti na svoje stališče iz mnenja SOC/423 ⁽¹¹⁾, v katerem je poudaril, da je izjemnega pomena oblikovati konkretne predloge za ukrepanje, da bodo institucije EU v okviru svojih pristojnosti pripravile primerne ukrepe za izvajanje člena 11(1) in (2) Pogodbe o Evropski uniji.

⁽¹¹⁾ UL C 11, 15.1.2013, str. 8.

6.1.4 Podobno je v členu 152 Pogodbe o delovanju Evropske unije navedeno, da ima Evropska unija pomembno vlogo pri priznavanju in spodbujanju vloge socialnih partnerjev.

6.1.5 V zvezi s tem EESO predlaga, naj se v akcijskem načrtu za evropsko demokracijo oblikuje četrti stebel z naslovom Spodbujanje aktivne in demokratične udeležbe tudi po volitvah, ki je opisan v tem mnenju.

6.2 Spodbujanje kulture aktivne udeležbe

6.2.1 Vzpostavitev odprtega in spodbudnega okolja za civilno družbo v Evropi

- Državlanski prostor bi moral biti v poročilu o pravni državi obravnavan v okviru posebnega stebra oziroma razdelka, nameniti pa bi mu bilo treba več pozornosti, tudi v obliki temeljite ocene tega prostora v posamezni državi članici ob upoštevanju njegovih različnih komponent, njihove medsebojne povezanosti ter njihovega vpliva na politični sistem in pravno državo.
- Komisija bi morala na podlagi veljavnega mednarodnega prava⁽¹²⁾ in drugih podrobnejših usmeritev⁽¹³⁾ ter v sodelovanju s civilno družbo pripraviti nabor smernic za zaščito in spodbujanje državlanskega prostora v Uniji in njenih državah članicah, ki bi moral zajemati (1) svobodo združevanja, (2) pravico do delovanja brez vmešavanja države, (3) svobodo izražanja, (4) pravico do sodelovanja in komuniciranja, (5) pravico do informacij javnega značaja, (6) pravico do mirnega zbiranja, (7) pravico do iskanja in pridobivanja virov, (8) dolžnost državne zaščite, (9) akademsko svobodo in (10) človekoljubno delovanje. Oceniti bi bilo treba morebitne negativne stranske učinke veljavne in nove zakonodaje ter njenega izvajanja (zakonodaja o preprečevanju pranja denarja in o transparentnosti bi denimo morala temeljiti na oceni tveganja in biti sorazmerna).
- Komisija bi morala v svoji organizacijski shemi predvideti delovna mesta za kontaktne osebe, pristojne za civilni dialog, države članice pa spodbuditi, naj s sredstvi iz evropskih skladov okrepijo strukture za ta dialog oziroma jih vzpostavijo, če te še ne obstajajo.
- Program za državljane, enakost, pravice in vrednote bi moral biti dostopen evropskim, nacionalnim in lokalnim organizacijam civilne družbe v vseh državah članicah, med drugim tudi aktivistom za človekove pravice, ki se zavežejo k promociji in varovanju temeljnih vrednot EU. Iz tega programa bi se morali financirati operativni stroški ter stroški pravnih postopkov, krepitve zmogljivosti, dejavnosti nadzora in sodelovanja na ravni EU.
- V okviru programa Erasmus+ bi morala obstajati možnost izmenjave informacij med organizacijami civilne družbe in socialnimi partnerji z namenom vzajemnega učenja in izmenjave dobrih praks.

6.2.2 Izobraževanje o demokratičnem državljanstvu in človekovih pravicah kot prednostna naloga EU

- Pomemben osnovni pogoj za aktivno državljanstvo in državljansko udeležbo je formalna in neformalna ter šolska in obšolska državljanska vzgoja (vključno z medijsko pismenostjo) na vseh ravneh in v vseh državah članicah. Državljanska vzgoja je ključno orodje v prizadevanjih za boj proti nedemokratičnim trendom, spodbujanje evropskih vrednot in premoščanje sedanjih razlik.
- Ker se sedanje prakse med državami članicami EU precej razlikujejo, bi bilo treba na podlagi Listine Sveta Evrope o izobraževanju za demokratično državljanstvo in o učenju človekovih pravic (CM/Rec (2010)7) pripraviti ločen nabor minimalnih standardov ali priporočil.
- Kulturi aktivne udeležbe je treba nameniti posebno pozornost ter tako zagotoviti, da noben državljan, ki prebiva v EU, ni izključen ali izpostavljen tveganju izključitve ali diskriminacije zaradi nespoštovanja njegovih političnih ali socialno-ekonomskih pravic.

⁽¹²⁾ Evropska konvencija o človekovih pravicah, Listina Evropske unije o temeljnih pravicah.

⁽¹³⁾ OVSE/ODIHR, Smernice o svobodi združevanja.

6.3 Resnična vključitev državljanov in njihovih organizacij v postopke odločanja EU

6.3.1 EU in njene države članice bi morale podpirati mobilizacijo državljanov na lokalni in regionalni ravni ter jih opolnomočiti za izražanje mnenja v vsej njihovi raznolikosti, in sicer z udejanjanjem njihove pravice „sodelovati v demokratičnem življenju Unije“, zapisane v členu 10 PEU. Poleg tega bi morale EU in države članice državljanom omogočiti sodelovanje v odprtem, preglednem in rednem dialogu s predstavniki združenji in civilno družbo (člen 11 PEU). EESO bi moral o tem vprašanju pripraviti letno poročilo.

6.3.2 Državljeni in njihove organizacije bi morali biti v celoti vključeni v oblikovanje politik EU. Med prispevki različnih deležnikov bi bilo treba zagotoviti pravo ravnovesje, in sicer z revizijo metodologije posvetovanja, po kateri bi bilo v posvetovanje vključenih več organizacij državljanov in socialnih organizacij na ravni EU in nacionalni ravni, pa tudi z uporabo potenciala evropske državljanske pobude za to, da državljeni dobijo možnost sooblikovanja prednostnih politik.

6.3.3 Določbo v členu 11 PEU, ki se nanaša na „odprt, pregleden in reden dialog s predstavniki združenji in civilno družbo“ na vseh področjih EU, bi bilo treba v celoti izvajati. Komisija bi morala dati pobudo za **medinstitucionalni sporazum o civilnem dialogu z evropsko civilno družbo**.

6.3.4 Tvorno in vključujoče sodelovanje civilne družbe na konferenci o prihodnosti Evrope bi bilo treba z navezavo na akcijski načrt za evropsko demokracijo izkoristiti kot priložnost za razpravo o tem, kako je mogoče okrečiti demokratične procese in aktivno državljansko udeležbo.

6.3.5 Države članice bi bilo treba pozvati, naj v svojih načrtih v zvezi z večletnim finančnim okvirom ustrezna sredstva dodelijo za financiranje civilnega dialoga in povečanje zmogljivosti organizacij civilne družbe za sodelovanje pri odločanju. Komisija bi morala državljansko udeležbo oziroma demokracijo vključiti med **horizontalne prednostne naloge svojih priporočil za posamezne države**.

6.3.6 Uvesti bi bilo treba **letni dogodek**, na katerem bi si najvišji predstavniki institucij EU in reprezentativnih organizacij ali združenj civilne družbe ter predstavniki v okviru sektorskih dialogov ter lokalnih, regionalnih, nacionalnih in makroregionalnih dialogov (nadmacionalnih in v okviru sosedске politike) izmenjali primere dobre prakse ter pripravili letni načrt za **krepitev demokracije, udeležbe in državljanskega dialoga**. Komisija in EESO bi morala imeti v tem procesu vodilno vlogo kot organizatorja.

6.4 Krepitev podpornih struktur za socialni dialog in kolektivna pogajanja

6.4.1 Sprejeti je treba ukrepe za spodbujanje demokracije z ekonomsko in socialno kohezijo, med drugim tudi s spodbujanjem demokracije na področju dela. Demokracija je ogrožena tudi na tej ravni, pandemija pa je opozorila na pomembna vprašanja, ki jih je treba hitro rešiti.

6.4.2 Socialni dialog in kolektivna pogajanja so eden najboljših primerov demokratičnega delovanja. Dialog med organizacijami, ki zastopajo svoje posebne interese in vrednote, ustvarja strukturiran prostor za proučevanje in razpravo o zadevah skupnega pomena, čeprav so interesi različni. Vzajemno priznavanje in spoštovanje med partnerji ter racionalno iskanje rešitev za nastale razmere, težave in konflikte so gradniki demokratične kulture.

6.4.3 Novi steber bi moral vključevati ukrepe za promocijo teh načel, kot so:

- upoštevanje konvencij MOD v vseh državah, s posebnim poudarkom na glavnih konvencijah, ki se nanašajo na svobodno delovanje sindikatov;
- uvedba strukturiranega postopka obveščanja, posvetovanja in razprave ter priprava končnega poročila o tem postopku za vse zakonodajne pobude na ravni držav članic;
- podpora krepitvi vloge ekonomsko-socialnih svetov in njihovi ustanovitvi, če še ne obstajajo;
- imenovanje visokega evropskega uradnika na ravni Komisije s soglasjem evropskih socialnih partnerjev, ki bi bil pristojen za spodbujanje in spremljanje socialnega dialoga v državah članicah in EU, lahko pa bi tudi prevzel vlogo podpiranja civilnega dialoga, če organizacije civilne družbe po posvetovanju z njimi na to pristanejo;

- organizacija srečanja na visoki ravni za tristranski socialni dialog (evropski socialni partnerji, Komisija in države članice) dvakrat na leto z namenom spodbujanja in spremljanja socialnega dialoga na evropski ravni in ravni držav članic;
- sprejetje ukrepa za spodbujanje kolektivnih pogajanj pri javnem naročanju in dostopu do javnih sredstev, vključno z evropskimi sredstvi, pri čemer se od delodajalcev, ki so naročniki, zahteva, da sklenejo kolektivno pogodbo oziroma do njene sklenitve poskrbijo za kakovostna delovna mesta na podlagi veljavnih pravnih predpisov v skladu z veljavno nacionalno zakonodajo in prakso, ki izhajata iz dogovorov med socialnimi partnerji in vlado na nacionalni ravni. S tem bi se preprečil socialni damping in zagotovila poštena konkurenca;
- sprejetje programov usposabljanja za predstavnike socialnih partnerjev z namenom spodbuditve socialnega dialoga in kolektivnih pogajanj.

V Bruslju, 10. junija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Uredbe (EU) 2016/794 v zvezi s sodelovanjem Europolu z zasebnimi strankami, obdelavo osebnih podatkov s strani Europolu v podporo preiskavam kaznivih dejanj ter vlogo Europolu na področju raziskav in inovacij

(COM(2020) 796 final – 2020/0349 (COD))

(2021/C 341/10)

Poročevalec: **Philip VON BROCKDORFF**

Zaprosilo	Evropska komisija, 24. 2. 2021
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	26. 5. 2021
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	9. 6. 2021
Plenarno zasedanje št.	561
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	233/2/3

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) pozdravlja predlog Komisije o okrepitvi mandata Europolu, saj izboljšuje zaščitne ukrepe za varstvo podatkov in raziskovalne zmogljivosti. S tem se bo okreplil boj proti organiziranemu kriminalu in terorističnim dejavnostim ter povečalo operativno sodelovanje policije v državah članicah EU za zaščito državljanov.

1.2 EESO pozdravlja tudi predlagano sodelovanje Europolu s tretjimi državami, ki omogoča sodelovanje z zasebnimi strankami ali akterji, zlasti pri izmenjavi podatkov. EESO meni, da bi morali imeti zasebni akterji kontaktno točko na ravni EU, kamor bi lahko posredovali informacije, ki bi lahko bile pomembne za kazensko preiskavo. Komisija bo s tem predlogom odpravila to pomanjkljivost.

1.3 EESO pozdravlja predlog Komisije tudi zato, ker je njegov namen podpreti organe za preprečevanje kriminala pri iskanju inovativnih rešitev za boj proti mednarodnemu kriminalu ter sledenje dogajanju na tem področju. Na podlagi predloga naj bi se oblikovale tudi pristojnosti in raziskovalne zmogljivosti Europolu ter nacionalnih organov kazenskega pregona.

1.4 EESO poudarja, da bi morala krepitev zmogljivosti Europolu zajemati prednostno izvajanje čezmejnih preiskav, zlasti v povezavi s hudimi napadi na žvižgače in preiskovalne novinarje, ki imajo pomembno vlogo pri razkrivanju korupcije, goljufij, slabega upravljanja in drugega nezakonitega ravnanja v javnem in zasebnem sektorju.

1.5 EESO tudi meni, da v zvezi z obdelavo podatkov ni nobenih pomislekov glede varstva zasebnosti in temeljnih pravic. Nasprotno, posodobljena in harmonizirana zakonodaja bi omogočila, da se vprašanja v zvezi z varstvom podatkov učinkoviteje preučijo, ter vzpostavila ravnovesje med varnostnimi zahtevami posameznih držav članic in EU kot celote.

1.6 Europol zdaj organom preprečevanja, odkrivanja in preiskovanja kaznivih dejanj v državah članicah ne more neposredno in v realnem času zagotavljati informacij o kriminalnih dejavnostih iz tretjih držav ali mednarodnih organizacij. S predlaganimi spremembami se zato želi to varnostno vrzel odpraviti in ustvariti novo kategorijo razpisov ukrepov, ki jo bo Europol uporabljal izključno v določenih okoliščinah. EESO pozdravlja oblikovanje nove kategorije razpisov ukrepov v podporo schengenskemu informacijskemu sistemu.

1.7 Krepitev Europolovih pooblastil in virov vključuje zavezanost učinkovitosti, saj večji obseg omogoča prizadevanja za večjo stroškovno učinkovitost. EESO meni, da je predlagano povečanje proračuna za Europol pozitiven odziv v smislu zagotavljanja večje zaščite državljanov EU, pa tudi za krepitev sodelovanja med Europolom in nacionalnimi organi kazenskega pregona. Vendar pa bi pričakoval, da bi se to povečanje odrazilo v številu Europolovih operativnih sodelavcev in večji organizacijski učinkovitosti.

1.8 EESO je na splošno mnenja, da so predlogi korak v pravo smer, saj povečujejo vlogo Europola pri odzivanju na spreminjajoče se razmere. Vendar se bo Europol pri delu še vedno močno opiral na dejavnosti in ukrepe držav članic ter na podatke, ki jih zbirajo nacionalni organi kazenskega pregona. Zato se je, zlasti v vse bolj globaliziranem okolju, smiselno vprašati, ali bi bilo treba Europolu vendarle dovoliti, da deluje na lastno pobudo.

1.9 V zvezi s tem EESO meni, da bodo v prihodnosti morda potrebni drznejši ukrepi za razširitev mandata in področja delovanja Europola. Kot je priznано v predlogih, organizirani kriminal postaja vse bolj izpopolnjen, najnevarnejše kriminalne mreže pa vse bolj nadnacionalne. Ker se organizirani kriminal neprestano razvija, bo treba mandat Europola prilagoditi, da bo postal še pomembnejši akter na področju evropske varnosti.

1.10 EESO zato priporoča, naj se v določeni fazi neodvisno pregledajo vloga in pristojnosti Europola. Pri pregledu bi se tudi ugotavljalo, kako nacionalne prakse kazenskega pregona in postopki zbiranja podatkov vplivajo na analize, ki jih pripravlja Europol. Poleg tega bi se pri tem pregledu upoštevala stališča civilne družbe in socialnih partnerjev ter drugih ustreznih deležnikov.

2. Predlog Evropske komisije

2.1 V odgovor na naraščajoče varnostne grožnje, zlasti tiste, ki jih predstavljajo hudodelske združbe, je Evropska komisija 9. decembra 2020 objavila predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Uredbe (EU) 2016/794 v zvezi s sodelovanjem Europola z zasebnimi strankami, obdelavo osebnih podatkov s strani Europola v podporo preiskavam kaznivih dejanj ter vlogo Europola na področju raziskav in inovacij.

2.2 Predlog poskuša obravnavati naslednja ključna vprašanja:

- (i) omogočanje Europolu, da učinkovito sodeluje z zasebnimi strankami;
- (ii) omogočanje Europolu, da države članice podpira z analizo obsežnih in kompleksnih podatkovnih naborov (masovnih podatkov);
- (iii) omogočanje Europolu, da od pristojnih organov države članice zahteva, naj sprožijo, vodijo ali usklajujejo preiskavo kaznivega dejanja, ki vpliva na skupni interes, zajet s politiko EU, ne glede na čezmejno razsežnost kaznivega dejanja.

2.3 Komisija prav tako meni, da je treba okrepiti sodelovanje Europola z Evropskim javnim tožilstvom in tretjimi državami. Okrepljeni bodo tudi vloga Europola na področju raziskav in inovacij, njegov okvir za varstvo podatkov in nadzor Parlamenta.

2.4 V zvezi z okrepljenim sodelovanjem z zasebnimi strankami so v predlogu določena pravila, kako Europol izmenjuje osebne podatke z zasebnimi strankami (da bi lahko agencija od njih prejela osebne podatke), kako jih obvešča o manjkajočih informacijah in kako pozove države članice, naj od drugih zasebnih strank zahtevajo dodatne informacije.

2.5 Pravila uvajajo tudi možnost, da Europol deluje kot tehnični kanal za izmenjavo informacij med državami članicami in zasebnimi strankami. Za izboljšanje odzivanja na krizo bodo druga pravila urejala podporo državam članicam pri preprečevanju obsežnega razširjanja terorističnih vsebin prek spletnih platform (povezanih s tekočimi ali nedavnimi dogodki, ki prikazujejo ogrožanje življenja ali telesne nedotakljivosti ali pozivajo k neposrednemu ogrožanju življenja ali telesne nedotakljivosti).

2.6 Za obdelovanje obsežnih in kompleksnih naborov podatkov namerava Komisija uvesti možnost predhodne analize osebnih podatkov, katere edini namen bi bil ugotoviti, ali ti podatki spadajo v različne kategorije posameznikov, na katere se nanašajo osebni podatki, in so povezani s kaznivim dejanjem.

2.7 Za učinkovito podporo kazenskim preiskavam v državah članicah ali kazenskim preiskavam, ki jih izvaja Evropsko javno tožilstvo, bi Europol v nekaterih primerih lahko obdeloval podatke, ki so jih nacionalni organi ali Evropsko javno tožilstvo pridobili v okviru kazenskih preiskav, v skladu s postopkovnimi zahtevami in zaščitnimi ukrepi, ki se uporabljajo po nacionalnem kazenskem pravu. V ta namen bi lahko Europol v času podpore agencije določeni kazenski preiskavi obdeloval (in hranil na zahtevo) vse podatke, ki jih vsebuje kazenski spis države članice ali Evropskega javnega tožilstva.

2.8 Komisija predlaga tudi oblikovanje nove kategorije razpisov ukrepov v schengenskem informacijskem sistemu. Ta predlog temelji na dejstvu, da Europol organom preprečevanja, odkrivanja in preiskovanja kaznivih dejanj v državah članicah ne more neposredno in v realnem času zagotavljati informacij iz tretjih držav ali mednarodnih organizacij o osebah, ki so bile osumljene ali obsojene zaradi kaznivih dejanj in terorističnih kaznivih dejanj.

2.9 S proračunskega vidika se v predlogu ocenjuje, da bo v večletnem finančnem okviru za obdobje 2021–2027 treba zagotoviti dodaten proračun v višini približno 180 milijonov EUR in približno 160 dodatnih delovnih mest.

3. Splošne ugotovitve

3.1 Evropa se na vseh področjih dejavnosti, bodisi zasebnih bodisi javnih, sooča s spreminjajočimi se in vse bolj zapletenimi varnostnimi grožnjami. Z digitalizacijo, napredno tehnologijo in enostavnostjo, s katero lahko storilci kaznivih dejanj izvajajo kriminalne dejavnosti prek interneta, so se pospešile kriminalne dejavnosti v Evropi in po vsem svetu, pri čemer se je obseg kibernetске kriminalitete eksponentno povečal.

3.2 Terorizem je prav tako še naprej velika grožnja svobodi in načinu življenja državljanek in državljanov Unije. Med krizo zaradi COVID-19 so se te grožnje dodatno okrepile, saj hudodelske združbe krizo izkoriščajo in prilagajajo svoje načine delovanja ali razvijajo nove kriminalne dejavnosti.

3.3 Te spreminjajoče se varnostne grožnje zahtevajo učinkovito podporo na ravni EU za delo nacionalnih organov preprečevanja, odkrivanja in preiskovanja kaznivih dejanj. Te grožnje se širijo prek meja, so prisotne v različnih kaznivih dejanjih in se manifestirajo v organiziranih kriminalnih združbah, ki se ukvarjajo z najrazličnejšim kriminalnimi dejavnostmi.

3.4 Zato ukrepanje zgolj na nacionalni ravni ne zadostuje za reševanje teh nadnacionalnih varnostnih izzivov in organi držav članic za preprečevanje, odkrivanje in preiskovanje kaznivih dejanj vse pogosteje uporabljajo podporo in strokovno znanje, ki ga Europol, tj. agencija EU za sodelovanje na področju preprečevanja, odkrivanja in preiskovanja kaznivih dejanj, daje na voljo za boj proti hudim kaznivim dejanjem in terorizmu.

3.5 Europol je osrednji del podpore na ravni EU, ki se zagotavlja državam članicam v boju proti hudim kaznivim dejanjem in terorizmu. Agencija nacionalnim organom preprečevanja, odkrivanja in preiskovanja kaznivih dejanj nudi podporo in strokovno znanje pri preprečevanju in boju proti hudim kaznivim dejanjem, ki prizadenejo dve ali več držav članic, terorizmu in oblikam kriminala, ki vplivajo na skupni interes, zajet s politiko EU. Od začetka uporabe uredbe o Europolu iz leta 2016 se je operativni pomen nalog agencije bistveno spremenil in njena operativna podpora se je stalno povečevala. Zdaj je Europol del skoraj vseh večjih protiterorističnih preiskav v EU.

3.6 Glede na razvijajoče se in vse bolj zapletene čezmejne varnostne grožnje z zabrisanimi mejami med fizičnim in digitalnim svetom ter še vedno prisotno veliko grožnjo terorizma v Evropi je krepitev Europolovih pristojnosti, zmogljivosti in orodij za učinkovito podporo državam članicam v boju proti hudim kaznivim dejanjem in terorizmu dobrodošel in pravočasen ukrep.

4. Posebne ugotovitve

4.1 EESO pozdravlja predlog Komisije o okrepitevi mandata Euopola, saj je njegov namen izboljšati zaščitne ukrepe za varstvo podatkov in okrepiti vlogo Euopola na področju raziskav.

4.2 EESO pozdravlja tudi predlagano operativno sodelovanje Euopola s tretjimi državami, ki omogoča sodelovanje z zasebnimi strankami, zlasti glede izmenjave podatkov. EESO meni, da predlog, ki omogoča sodelovanje z zasebnimi strankami, ni nesorazmeren. Nasprotno, predlog je zaradi nenehnega razvoja mednarodnega kriminala prek interneta in mobilnih naprav nujen. Hudodelske združbe za komuniciranje in izvajanje nezakonitih dejavnosti vse pogosteje uporabljajo čezmejne storitve zasebnih strank. Vendar zasebni akterji trenutno nimajo kontaktne točke na ravni EU, kamor bi lahko

posredovali informacije, ki bi lahko bile pomembne za kazensko preiskavo. Namen tega predloga je odpraviti to vrzel. Dejansko bi sprememba zakonodaje Europolu omogočila, da deluje kot kontaktna točka in na centraliziran način preuči kaznivo dejanje ali primer, ki ga preiskuje ena ali več držav članic. Ta ureditev omogoča razvoj potrebnega sodelovanja med Europolom in zasebnimi strankami.

4.3 V skladu s predlogi sprememb bi moral imeti Europol ključno vlogo pri pomoči državam članicam pri razvoju novih tehnoloških rešitev, ki temeljijo na umetni inteligenci, kar bi koristilo nacionalnim organom preprečevanja, odkrivanja in preiskovanja kaznivih dejanj po vsej Uniji. Določanje inovativnih rešitev je pomemben del boja proti mednarodnemu kriminalu, saj se s tem zagotovi, da organi za preprečevanje kriminala sledijo spremembam na tem področju. To je mogoče doseči le z usklajenimi raziskavami. EESO zato podpira proaktivno vlogo Europola pri zagotavljanju centralizirane podpore organom preprečevanja, odkrivanja in preiskovanja kaznivih dejanj v državah članicah pri (i) določanju inovacij ter (ii) pri razvoju usposobljenosti in zmogljivosti teh organov z uporabo tehnologij in inovacij, razvitih v EU, namesto da bi se opirali na varnostne rešitve iz tretjih držav.

4.4 V zvezi z varstvom podatkov posameznikov je namen sprememb učinkovito zagotoviti popolno spoštovanje varstva zasebnosti in temeljnih pravic pri obdelavi različnih vrst podatkov. EESO tudi meni, da je obdelava osebnih podatkov že zelo strogo urejena in zato ni treba posebej izpostavljati nobenih težav. Nasprotno, posodobljena in harmonizirana zakonodaja bi omogočila, da se vprašanja v zvezi z varstvom podatkov učinkoviteje preučijo, ter vzpostavila ravnovesje med varnostnimi zahtevami posameznih držav članic in EU kot celote.

4.5 EESO tudi ugotavlja, da Europol organom preprečevanja, odkrivanja in preiskovanja kaznivih dejanj v državah članicah zdaj ne more neposredno in v realnem času zagotavljati informacij iz tretjih držav ali mednarodnih organizacij o osebah, ki so bile osumljene ali obsojene zaradi kaznivih dejanj in terorističnih kaznivih dejanj. Komisija želi s svojim predlogom to varnostno vrzel odpraviti. EESO pozdravlja to namero skupaj z oblikovanjem nove kategorije razpisov ukrepov, ki jo bo Europol uporabljal izključno v posebnih in natančno opredeljenih primerih in okoliščinah.

4.6 EESO vseeno meni, da bo morda morala Komisija v prihodnosti sprejeti še drznejše ukrepe za razširitev mandata in področja delovanja Europola. Kot je priznано v predlogih, se je kriminal razvil in najnevarnejše kriminalne mreže so vse bolj nadnacionalne. Zato je sodelovanje med evropskimi državami in policijskimi silami pomembno. Bistveno je, da se mandat Europola sčasoma prilagodi, da bo postal še pomembnejši akter na področju evropske varnosti.

4.7 EESO poudarja, da bi morala krepitev zmogljivosti Europola zajemati prednostno izvajanje čezmejnih preiskav, zlasti v povezavi s hudimi napadi na žvižgače in preiskovalne novinarje, ki imajo pomembno vlogo pri razkrivanju korupcije, goljufij, slabega upravljanja in drugega nezakonitega ravnanja v javnem in zasebnem sektorju. To je v skladu z resolucijo Evropskega parlamenta iz julija 2020, ki poziva k okrepitvi mandata, da bo Europol lahko vlagal zahteve za začetek čezmejnih preiskav, zlasti v primerih hudih napadov na žvižgače in preiskovalne novinarje⁽¹⁾.

4.8 EESO meni, da krepitev Europolovih pooblastil zajema zavezanost učinkovitosti, saj večji obseg omogoča prizadevanja za večjo stroškovno učinkovitost. Nadaljnja krepitev pooblastil Europola in povečanje njegovih virov sta nujna za zaščito in občutek varnosti evropske družbe.

4.9 EESO pričakuje, da se bo z nadaljnjo krepitvijo mandata Europola še okrepilo usklajevanje med nacionalnimi organi kazenskega pregona in Europolom, tako da se bo agencija uveljavila kot center za analize in inovacije. V zvezi s tem je predlagana zakonodaja korak v pravo smer. Za vse to je ključno usklajevanje med Europolom in državami članicami, predlogi pa so trdna podlaga za okrepljeno usklajevanje.

⁽¹⁾ Resolucija Evropskega parlamenta z dne 10. julija 2020 o celoviti politiki Unije o preprečevanju pranja denarja in boju proti financiranju terorizma (2020/2686(RSP)).

4.10 Vendar kriminalna dejavnost ne spoštuje meja in EESO se sprašuje, ali bi bilo treba v vse bolj globaliziranem okolju Europolu vendarle dovoliti, da deluje na lastno pobudo. Ali bi moral imeti Europol pravico sprožiti preiskave in proaktivno izvajati dejavnosti kazenskega pregona v državah članicah? To trenutno ni dovoljeno, vendar bo zaradi razvoja kriminalnih dejavnosti morda potrebna razprava o tem, ali bi moral Europol imeti možnost sprožiti večje kazenske preiskave.

4.11 Kot je že bilo navedeno, so predlogi korak v pravo smer, saj povečujejo vlogo Europola pri odzivanju na spreminjajoče se razmere, vendar se bo Europol pri delu še vedno močno opiral na dejavnosti in ukrepe držav članic ter na podatke, ki jih zbirajo nacionalni organi kazenskega pregona. EESO zato meni, da bi bilo zelo primerno izvesti neodvisen pregled učinkovitosti Europola pri izvajanju njegovih nalog in dejavnosti (ki je v precejšnji meri odvisna od učinkovitosti nacionalnih organov kazenskega pregona). Pri pregledu, ki bi ga po možnosti opravila majhna skupina upokojenih visokih pravosodnih in policijskih uradnikov, bi tudi preučili, kako nacionalne prakse kazenskega pregona in zbiranje podatkov vplivajo na analize in ocene, ki jih pripravlja Europol, in kako to posledično vpliva na nacionalne dejavnosti kazenskega pregona. V takšnem pregledu bi bilo treba upoštevati tudi stališča civilne družbe in socialnih partnerjev ter ustreznih deležnikov, zlasti tistih skupin in posameznikov, na katere bi lahko dejavnosti kazenskega pregona nepravilno ali neupravičeno vplivale.

V Bruslju, 9. junija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

Mnenje Strokovne skupine za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Evropskemu svetu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij o strategiji EU za varnostno unijo

(COM(2020) 605 final)

Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Evropskemu svetu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Agenda EU za boj proti terorizmu: predvidevanje, preprečevanje, zaščita in odzivanje

(COM(2020) 795 final)

(2021/C 341/11)

Poročevalec: **Ákos TOPOLÁNSZKY**

Zaprosilo	Evropska komisija, 24. 2. 2021
Pravna podlaga	člen 304 PDEU
Pristojna strokovna skupina	strokovna skupina za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	26. 5. 2021
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	9. 6. 2021
Plenarno zasedanje št.	561
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	234/1/3

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) pozdravlja in podpira strateško agendo za zaščito varnosti državljanov Unije pred terorističnimi tveganji, predlagano v okviru strategije EU za varnostno unijo ⁽¹⁾, ter se strinja, da je potrebna močna in ambiciozna politika za boj proti terorizmu.

1.2 Obenem poudarja, da mora uresničevanje tega cilja temeljiti na priznavanju in popolnem spoštovanju pravnih podlag mednarodnega in evropskega prava, ki varujeta in ohranjata našo pluralistično družbo, skupne vrednote in evropski način življenja.

1.3 EESO meni, da je nova agenda pomembna in prihaja ob pravem času, ter večinoma podpira njen mehanizem in poudarek na odpornosti.

1.4 Poudarja, da je treba uporabljati sodobna tehnološka orodja, vendar hkrati vztraja, da je treba njihovo uporabo omejiti ob upoštevanju pravne države in temeljnih pravic.

1.5 Odbor poudarja, da agenda vzpostavlja usklajen okvir za ukrepanje, ki je namenjen predvsem institucijam in organom, pristojnim za posebne naloge, ki so ključne za preprečevanje terorističnih groženj in boj proti njim. Vendar predstavniki lokalnih skupnosti, združenj državljanov in žrtev, organizacij civilne družbe in sindikatov, verskih skupnosti ter univerz in zasebni partnerji v obravnavanem dokumentu niso dovolj vključeni v reševanje tega problema.

1.6 EESO meni, da bi moral biti prednostni cilj preprečevanje in odpravljanje tveganj in napetosti, ne pa obravnavanje njihovih neželenih posledic, ki povzročajo posebno visoke družbene stroške.

1.7 Vztraja, da je treba grožnje raziskati in oceniti, da se prepreči uvajanje mehanizmov, ki bi lahko neupravičeno posegali v temeljne pravice.

⁽¹⁾ COM(2020) 605 final.

- 1.8 Izpostavlja vlogo držav članic in poudarja, da morajo razviti sinergije pri trajnostnem izvajanju te agende.
- 1.9 Z vidika učinkovitosti odzivanja na terorizem je ključno razumevanje osebnih in družbenih vzrokov za terorizem na podlagi znanstvenih spoznanj, namesto omejevanja na izključno politične odzive.
- 1.10 EESO poudarja, da je pri preprečevanju pomembno aktivno sodelovanje civilne družbe in njenih organizacij ter socialnih partnerjev, ki doslej niso bili dovolj vključeni. V zvezi s tem meni, da so za varnost še zlasti pomembni usklajeni ukrepi, programi za zmanjšanje tveganj in postopki sprave na ravni skupnosti.
- 1.11 EESO je prepričan, da je potreben učinkovit in neutruđen boj proti terorizmu, ki pa ne sme ogroziti evropskih vrednot in demokratičnih pravic državljanov. Če bi prišlo do obsežnega omejevanja teh pravic, bi to lahko pomenilo, da so teroristi dosegli svoj cilj.
- 1.12 Varovanje javnih krajev je treba načrtovati in izvajati v sodelovanju z zasebnimi akterji in predstavniki lokalnih skupnosti, da se doseže soglasje. Vzpostaviti je treba stalen dialog z verskimi voditelji, saj lahko verstva znatno prispevajo k zmanjšanju radikalizacije in določenih oblik groženj, kakor tudi napetosti, ki jih v skupnostih povzroča terorizem.
- 1.13 Odbor poudarja, da pravo EU prepoveduje splošno in neselektivno hrambo podatkov. Ta se lahko dovoli le ob strogih jamstvih, natančno določenih s predpisi, in stalnem nadzoru podpornega sistema.
- 1.14 V okviru programa za sledenje financiranja terorističnih dejavnosti (TFTP) ⁽²⁾ je treba stalno ocenjevati jamstva za varstvo zasebnosti državljanov Unije.

2. Uvodne ugotovitve ⁽³⁾

- 2.1 EESO pozdravlja in podpira strateško agendo za učinkovito in usklajeno delovanje s celovitimi orodji za zaščito varnosti državljanov Unije pred terorističnimi tveganji, ki je predlagana v okviru strategije EU za varnostno unijo ⁽⁴⁾.
- 2.2 EESO se strinja, da je potrebna močna in ambiciozna politika za boj proti terorizmu, vendar poudarja, da bi morala temeljiti na analizi tveganj, opravljeni na podlagi dokazov, in natančni oceni učinka ukrepov, ki so bili že izvedeni v EU.
- 2.3 EESO se v polnosti zavzema za univerzalne vrednote spoštovanja človeškega življenja in dostojanstva, ki so zapisane v Splošni deklaraciji človekovih pravic. EESO se tudi strinja s trditvijo, da so demokracija, pravna država, spoštovanje temeljnih pravic, zlasti pravice do zasebnosti, svoboda izražanja, verska svoboda in spoštovanje raznolikosti, temelji Evropske unije in da je zato potreben odločen skupen pristop, ki bo varoval in ščitil našo pluralistično družbo, skupne vrednote in evropski način življenja. Te temeljne vrednote je treba stalno in sistematično upoštevati pri načrtovanju in izvajanju ukrepov, predvidenih v sporočilu.
- 2.4 Po mnenju EESO je nova agenda pomembna in prihaja ob pravem času; njen mehanizem, ki omogoča predvidevanje, preprečevanje, zaščito in odzivanje, ter horizontalni vidik mednarodnega sodelovanja zagotavljata ustrezen okvir in pristop za izvajanje splošnega načrta odzivanja. Po mnenju EESO je tudi ustrezno, da so v sporočilu posebej izpostavljeni različni vidiki in še zlasti pomen odpornosti. Za odpornost je potrebno večje sodelovanje družbe, tj. civilne družbe in skupnosti državljanov, pri vzpostavljanju in zagotavljanju varnosti.
- 2.5 Poleg tega je treba omeniti, da je poudarjena uporaba sodobnih tehnoloških orodij, ki nesporno omogočajo učinkovitejši boj proti terorističnim dejavnostim in dejavnostim podpiranja terorizma. Kljub temu je nujno, da se v skladu s pravom Unije natančno omeji uporaba vseh teh novih orodij, zlasti tistih, ki omogočajo pridobivanje in analizo velepodatkov, pa tudi starejših orodij, ter regulirata uporaba in hramba zbranih podatkov in nadzira stalna in neprekinjena skladnost s pravili.

⁽²⁾ UL L 195, 27.7.2010, str. 3.

⁽³⁾ Ob upoštevanju dejstva, da Odbor podpira vsebino agende, in tehnične narave agende, se to mnenje nanaša predvsem na vidike, povezane s civilno družbo, pravno državo in temeljnimi pravicami, ki so v ospredju mandata EESO.

⁽⁴⁾ COM(2020) 605 final.

2.6 Odbor poudarja, da agenda vzpostavlja usklajen okvir za ukrepanje, ki je namenjen predvsem institucijam in organom, pristojnim za posebne naloge, ki so ključne za preprečevanje terorističnih groženj in boj proti njim. Vendar predstavniki lokalnih skupnosti, združenj državljanov in žrtev, organizacij civilne družbe in sindikatov, verskih skupnosti ter univerz in zasebni partnerji v obravnavanem dokumentu niso dovolj vključeni v reševanje tega problema. Terorističnih groženj ne bo mogoče izkoreniniti brez prizadevanj družbenih akterjev na lokalni ravni za dosego usklajenih sporazumov, za katere je verjetno, da bodo deležni podpore za zmanjšanje tveganja.

2.7 EESO meni, da bi moral biti prednostni cilj preprečevanje in odpravljanje tveganj in napetosti, ne pa obravnavanje njihovih neželenih posledic, ki povzročajo posebne visoke družbene stroške. Odbor meni, da izvajanje agende ne bi smelo temeljiti na dojemanju družbe ali političnih odzivih, temveč vedno na dejanskem terorizmu in resnični grožnji, ki jo predstavlja, in da bi morali biti ukrepi za njuno preprečevanje oblikovani na tej podlagi. V skladu s tem bi bilo treba zasnovati tudi politične ukrepe.

2.8 EESO poudarja, da se bo EU lahko učinkovito borila proti radikalizaciji le, če bo uspešno ukrepala proti izključitvi svojih avtohtonih manjšin (na primer Romov) in tudi manjšin, ki so nedavno prišle na njeno ozemlje.

2.9 Med dojemanjem teroristične grožnje v družbi in dejanskim obsegom te grožnje ne bi smela biti prevelika vrzel, kot se dogaja v nekaterih državah članicah, saj lahko to ogrozi socialno vključevanje in privede do nesorazmernih odzivov. Zato je treba grožnje raziskati in oceniti, da se prepreči uvajanje mehanizmov, ki bi lahko neupravičeno posegali v temeljne pravice. Varnostne politike je mogoče prilagoditi le na podlagi analize dokazov o grožnjah in dejansko ugotovljenih tveganjih.

2.10 EESO tudi meni, da je močna zaveza agende glede boja proti radikalizaciji pomemben pozitiven element v boju proti terorizmu. Kljub temu meni, da je poleg boja proti radikalnim vsebinam na spletu na tem področju zelo pomembno razumevanje in raziskovanje mehanizmov radikalizacije in deradikalizacije, preučevanje narave in procesa radikalizacije ter na tej podlagi njeno preprečevanje. Predstavniki civilne družbe in skupnosti državljanov imajo lahko pri tem ključno vlogo.

2.11 EESO je prepričan, da je potreben učinkovit in neutruđen boj proti terorizmu, ki pa ne sme ogroziti evropskih vrednot in demokratičnih pravic državljanov. Če bi prišlo do obseženega omejevanja teh pravic, bi to lahko pomenilo, da so teroristi dosegli svoj cilj.

2.12 Tudi pri najbolje zasnovanih in najbolj dovršenih programih je uspeh odvisen predvsem od pripravljenosti držav članic, vključenih v njihovo izvajanje, da sodelujejo, ter od njihove odpornosti in političnih odločitev, sprejetih v podporo tem programom. Politična volja v zvezi s tem je ključnega pomena.

2.13 EESO meni, da bi morali na začetku izvajanja agende temeljito oceniti stanje, da bi opredelili procese, na katere bi se morala agenda ustrezno odzvati, in rezultate, dosežene z dosedanjimi prizadevanji.

3. Vsebinski vidiki

3.1 Predvidevanje

3.1.1 Uporaba umetne inteligence v okviru zgodnjega odkrivanja in boja proti terorizmu na splošno mora biti pregledna in preverljiva, da se dejansko zajamejo le vsebine in osebe, ki jih zadeva boj proti terorizmu, in da se upošteva sedem osnovnih zahtev strategije za umetno inteligenco⁽⁵⁾.

3.1.2 V zvezi z varovanjem javnih krajev se agenda upravičeno osredotoča na uporabo novih tehnologij. EESO kljub temu obžaluje, da se v dokumentu le posredno obravnava pripravljenost na napade z vozili, čeprav so bili zadnja leta zelo pogosti. Na ta način je bilo izvedenih nekaj tako imenovanih strateških terorističnih napadov (veliko število žrtev, obsežno medijsko poročanje in povzročanje strahu).

⁽⁵⁾ COM (2020) 65 final.

3.1.3 Z vidika učinkovitosti odzivanja na terorizem je ključno znanstveno razumevanje osebnih in družbenih vzrokov za terorizem. Zato je po mnenju EESO treba temu vprašanju nameniti posebno pozornost, saj lahko tako pridobljena spoznanja učinkovito zmanjšajo število človeških žrtev in materialno škodo.

3.2 Preprečevanje

3.2.1 V zvezi s preprečevanjem želi EESO poudariti, da civilna družba na tem področju boja proti terorizmu lahko opravlja – in tudi že opravlja – pomembno in vsebinsko primerno vlogo, ki zajema krepitev občutka varnosti v družbi, podpiranje in spremljanje operativnega delovanja institucij, ki se borijo proti terorizmu, odkrivanje in preprečevanje radikalizacije ter boj proti njej. Zato bi morala agenda veliko podrobneje preučiti okvir in vsebino sodelovanja, ki se lahko spodbuja na vseh ravneh družbe. Sodelovanje med ljudmi ali skupinami in skupnostmi ima lahko dokazane in dolgoročne učinke za zmanjšanje tveganj in spodbujanje trajnostnega vključevanja. Agenda bi morala poleg reaktivnega pristopa bolj izpostaviti tudi ta proaktivni pristop.

3.2.2 V obravnavani agendi se upravičeno pripisuje velik pomen boju proti spodbujanju ekstremističnih ideologij na spletu. V zvezi s tem so omenjeni prenosi terorističnih dejanj teroristov v živo na spletu, ni pa omenjen veliko pogostejši pojav, ki ga je po mnenju Odbora ključno preprečiti, in sicer razširjanje posnetkov terorističnih dejanj na družbenih medijih s strani prič.

3.2.3 V agendi so ob priznavanju družbene vloge zelo velikih spletnih platform opredeljene tudi njihove obveznosti. Zato bi bilo poleg elementov, ki so že omenjeni v obravnavanem dokumentu, koristno redno ocenjevati sistemska tveganja v zvezi s temeljnimi pravicami, razhajanja v družbi in manipulativnimi tehnikami, ki so vzrok za radikalizacijo.

Hkrati je treba nenehno ocenjevati tveganja v zvezi z industrijskimi, gospodarskimi in komercialnimi akterji, malimi in srednjimi podjetji ter predstavniki civilne družbe ter okrepiti njihovo partnersko vlogo pri preprečevanju terorizma v okviru njihovih krovnih organizacij.

3.2.4 Kar zadeva preprečevanje, je treba omeniti, da ima poleg sovražnega govora glavno vlogo pri radikalizaciji tudi širjenje lažnih novic in teorij zarote, zato je za uspešen boj proti terorizmu nujen boj proti temu pojavu.

3.2.5 EESO poudarja, da strateško komuniciranje ni pomembno le po atentatih, temveč tudi kot orodje preprečevanja, kar pomeni tudi vključevanje sporočil civilne družbe, da se zmanjša privlačnost terorizma in ponudijo nadomestne rešitve.

3.2.6 Skupna prizadevanja in odpornost mest in občin lahko učinkovito prispevata k zaščiti skupnosti. V zvezi s področjem preprečevanja EESO meni, da je za varnost še zlasti pomembno izkoriščanje usklajenih ukrepov, programov za zmanjšanje tveganj in postopkov sprave na ravni skupnosti. Z obravnavanjem, reševanjem in na koncu odpravo napetosti bi lahko obveznost ukrepanja v tveganih okoliščinah postala nepotrebna, s čimer bi se sprostila precejšnja sredstva in povečala stopnja socialne vključenosti. To vključuje razumevanje vzrokov in narave terorizma ter zahteva stalno spremljanje intervencij.

3.2.7 Naša mesta morajo imeti boljši dostop do finančnih sredstev, svetovanja in izobraževanja, da bodo lahko obravnavala sedanje izzive in povečala svojo odpornost. EESO odločno podpira pomoč Komisije dejavnostim lokalnih koordinatorjev za preprečevanje v okviru evropske mreže za ozaveščanje o radikalizaciji. Meni, da sta pobuda Mesta v EU proti radikalizaciji in strateški dialog med mesti ključna. Odbor je prepričan, da bi bilo treba vzpostaviti tudi ustrezne forume za trajno uvedbo tega dialoga v mestnih aglomeracijah.

3.2.8 Ker se lahko zaradi dejanske in navidezne socialne izključenosti, diskriminacije in marginalizacije poveča dovzetnost za radikalno propagando in dodatno ogrozi socialna kohezija, bi morala Evropska komisija odločneje ukrepati proti rasizmu. To pomeni, da bi bilo treba izvajati ustrezne socialne politike za zmanjšanje tveganj in okrepitev zaupanja, saj se lahko teroristična dejanja razumejo tudi kot skrajni izraz socialnih napetosti in nezaupanja.

3.2.9 Odbor meni, da je treba nameniti več pozornosti preučevanju, priznavanju in učinkovitemu preprečevanju procesa radikalizacije v zaporih. V zvezi s tem EESO upa in se zavzema za to, da bodo podporni programi, ki se izvajajo na podlagi ocen, opravljenih v prejšnjem obdobju, še dodatno okrepljeni. Z dobro zasnovanimi strategijami je treba zagotoviti, da zapori ne postanejo središče radikalizacije, temveč prostor za obravnavanje radikalizacije, kolikor je to mogoče.

3.3 Zaščita

3.3.1 V poglavju z naslovom Odrekanje sredstev za teroristične napade niso obravnavani ukrepi za preprečevanje napadov z vozili. Glede na pogostost takih napadov v zadnjih letih bi morala agenda ta problem vsekakor obravnavati.

3.3.2 EESO spodbuja tudi nadaljnja prizadevanja za preprečevanje uporabe najetih vozil in souporabe vozil kot orodij za teroristične napade, pa tudi razvoj učinkovitega urbanističnega načrtovanja, da bi preprečili škodo, ki jo povzroča takšna uporaba vozil.

3.3.3 Varovanje javnih krajev je treba zasnovati in izvajati v sodelovanju z zasebnimi akterji in predstavniki lokalnih skupnosti, da se doseže soglasje, pri tem pa si prizadevati, da se čim manj omeji njihova prosta uporaba. EESO se strinja, da je treba vzpostaviti minimalne standarde za zaščito krajev, kjer je še zlasti veliko ljudi in ki imajo simboličen pomen.

3.3.4 Vzpostaviti je treba stalen dialog z verskimi voditelji, saj lahko verstva znatno prispevajo k zmanjšanju radikalizacije in določenih oblik groženj, kakor tudi napetosti, ki jih v skupnostih povzroča terorizem. Ta pristop bi bilo treba dopolniti z medverskim dialogom in po potrebi s postopkom sprave.

3.4 Odzivanje

3.4.1 EESO ob upoštevanju zelo posebne narave protiterorističnih odzivov še posebej vztraja, da je nujno in pomembno redno poročanje o rezultatih.

3.4.2 Odbor poudarja, da pravo EU prepoveduje splošno in neselektivno hrambo podatkov. Ta se lahko dovoli le ob strogih jamstvih, natančno določenih s predpisi, in stalnem nadzoru podpornega sistema.

3.4.3 Dejavnosti strokovnega središča EU za žrtve terorizma, ki se na tej stopnji izvaja kot pilotni projekt, bi bilo treba nadaljevati in razširiti, da se ocenijo učinki boja proti terorizmu na civilno družbo in temeljne pravice. Mehanizme za pomoč žrtvam v državah članicah bi bilo treba prav tako ponovno preučiti in okrepiti v okviru prve strategije Evropske unije o pravicah žrtev (2020–2025) ⁽⁶⁾. Nujno je tudi dobro delovanje kontaktnih točk za žrtve terorizma ⁽⁷⁾.

3.4.4 Veliko število podatkov je bilo pridobljeno v okviru programa za sledenje financiranja terorističnih dejavnosti (TFTP) ⁽⁸⁾. V zvezi s tem je treba stalno ocenjevati jamstva za zaščito zasebnosti državljanov Unije, zlasti če te podatke uporablja zunanji subjekt (na primer v okviru sodelovanja med EU in ZDA). Enako velja za kibernetno varnost, obdelovanje šifriranih podatkov med preiskavami, upravljanje digitalnih dokazov (eDES) in digitalne preiskave, ki se izvajajo z mednarodnimi partnerji. V vseh teh primerih je treba upoštevati predvsem interes državljanov na področju sodnega varstva.

V Bruslju, 9. junija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

⁽⁶⁾ COM(2020) 258 final.

⁽⁷⁾ V skladu s sklepi Sveta z dne 4. junija 2018 o žrtvah terorizma (9719/18).

⁽⁸⁾ UL L 195, 27.7.2010, str. 3.

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu – Evropski načrt za boj proti raku

(COM(2021) 44 final)

(2021/C 341/12)

Poročevalka: **Małgorzata BOGUSZ**Soporočevalka: **Milena ANGELOVA**

Zaprosilo	Evropska komisija, 26. 3. 2021
Pravna podlaga	člen 168(1) Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	26. 5. 2021
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	9. 6. 2021
Plenarno zasedanje št.	561
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	226/3/3

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) pozdravlja evropski načrt za boj proti raku kot mejnik v boju proti raku in njegovim socialnim, finančnim in psihološkim posledicam za državljane EU ter poziva k predstavitvi konkretnega časovnega načrta za njegovo izvajanje, skupaj s kazalniki uspešnosti in realističnimi roki.

1.2 Čeprav je preprečevanje raka izjemnega pomena, je enako pomembno tudi to, da Evropska unija (EU) in države članice poskrbijo za razpoložljivost visokokakovostne in dostopne zdravstvene infrastrukture, vključno s presejalnimi programi, objekti za diagnostiko in zdravljenje ter zdravstvenimi storitvami z zadostnim zdravstvenim osebjem glede na potrebe, kot tudi učinkovite podporne sisteme za fizično in psihično dobro počutje bolnikov med zdravljenjem in po njem.

1.3 Nujno se je treba spoprijeti s problemi, ki jih je v zvezi z dostopom do zdravstvenih storitev povzročila pandemija COVID-19. Omejitve in zamude lahko zmanjšajo možnosti okrevanja, zato jih je treba učinkovito obravnavati. Nujno je treba pomiriti tudi strahove ljudi. Socialni partnerji in organizacije civilne družbe imajo nepogrešljivo vlogo pri razširjanju najboljših praks in zagotavljanju ustreznih informacij o povzročiteljih raka, o zgodnjem prepoznavanju simptomov ter spodbujanju preprečevanja raka in promoviranju zdravega načina življenja. Njihova prizadevanja je treba podpreti, med drugim z zagotavljanjem sredstev v okviru Evropskega socialnega sklada plus (ESS+) za skupne ukrepe za preprečevanje raka in razširjanje najboljših praks pri preprečevanju bolezni.

1.4 EESO podpira pobude presejalnih in preventivnih programov za izboljšanje zgodnjega odkrivanja raka ter spodbuja uporabo novih tehnologij in prizadevanja za ozaveščanje ljudi o pomenu preventivnih presejalnih pregledov. Presejalne in izobraževalne pobude bi morale vključevati vse pogoste vrste raka in biti na voljo čim več ljudem.

1.5 Načrt mora upoštevati demografsko stanje v EU in zagotoviti pogoje za ohranjanje dobrega zdravja do visoke starosti. Poleg tega EESO poziva, naj se posebna pozornost nameni boju proti raku pri otrocih, kar zahteva posebne ukrepe v zvezi z odkrivanjem, dostopom do tradicionalnih in inovativnih zdravil ter posebno oskrbo za otroke in mladostnike.

1.6 Da bi zmanjšali nacionalne, regionalne in socialne neenakosti pri boju proti raku in vsem zagotovili visokostandardne rešitve, mora EU v izvajanje načrta vključiti vse države članice in spodbujati sodelovanje med njimi, med drugim s finančno podporo EU. Izvajanje načrta mora ustrezati specifičnim in posebnim potrebam bolnikov ter preživelih in biti prilagojeno različnim nacionalnim okoliščinam, tudi socialno-ekonomskim okoliščinam posameznikov, njihovi starosti, spolu, invalidnosti itd.

1.7 EESO tudi poziva, naj se bolnikom z rakom zagotovijo boljše možnosti za koriščenje visokokakovostnega zdravljenja, oskrbe in strokovnega znanja, ki jih ponujajo druge države članice. Poleg tega bi jim morali biti prek dobro delujočega notranjega trga na voljo zdravila, medicinska oprema in drugi medicinski izdelki.

1.8 EESO meni, da so raziskave in inovacije temelj boljšega razumevanja dejavnikov tveganja za nastanek raka ter izboljšanje diagnostike, terapij in zdravljenja. Inovacijske ekosisteme, ki vključujejo podjetja različnih velikosti, raziskovalce, bolnike, zdravstvene delavce in organe oblasti, je treba spodbujati, razvijati in jih podpreti s sredstvi EU in nacionalnimi sredstvi, zlasti s partnerstvi v okviru programa Obzorje Evropa.

1.9 EESO poudarja, da se je treba osredotočiti na ustvarjanje, razpoložljivost in dostopnost podatkov, ki bodo pomagali razviti naprednejše metode preventive, diagnostike in zdravljenja. Olajšati bi bilo treba povezovanje digitalnih zdravstvenih podatkov z genomskimi podatki biobank, da bi omogočili posameznikom prilagojeno preventivo in oskrbo. Z okrepljenim sodelovanjem na ravni EU je treba okrepiti tudi razvoj in uporabo metod analize podatkov, tudi s pomočjo umetne inteligence.

1.10 EESO poudarja pomen zmanjšanja kajenja tobaka in opozarja na poročilo Komisije o uporabi Direktive 2014/40/EU o proizvodnji, predstavitvi in prodaji tobačnih in povezanih izdelkov⁽¹⁾ ter njene sklepne ugotovitve, katerih namen je zmanjšati izpostavljenost kadilcev škodljivim snovem in/ali snovem, ki povzročajo zasvojenost. Pri tem se EESO ob upoštevanju mnenja Komisije o emisijah in merilnih metodah (razdelek 3.1 poročila) zavzema tudi za nadaljnje preučevanje metode preverjanja sestavin emisij dima, tudi z metodo WHO-Intense, in za izvajanje priporočil Svetovne zdravstvene organizacije na podlagi rezultatov preučevanja.

1.11 Da bi prispevali k učinkovitemu preprečevanju rakavih obolenj, povezanih z delom, EESO poziva k okrepitvi raziskav poklicne izpostavljenosti rakotvornim in mutagenim snovem ter endokrinim motilcem ter vzrokov za nastanek poklicnih rakavih obolenj, zlasti pri ženskah. EESO je seznanjen z zakonodajnimi pobudami proti raku v načrtu za zmanjšanje poklicne izpostavljenosti dejavnikom tveganja za razvoj raka in poudarja, da morajo morebitne posodobitve temeljiti na znanstvenih spoznanjih in dejstvih ter posvetovanjih s socialnimi partnerji. EESO poudarja, da je treba spodbujati in podpirati raziskave in razvoj pri iskanju nadomestil za nevarne snovi in proizvode. V zvezi z azbestom se EESO sklicuje na svoja prejšnja mnenja, vključno s predlogi glede priznavanja in odškodnin⁽²⁾. Poziva tudi k obravnavi večkratne izpostavljenosti pri ocenjevanju in obvladovanju tveganj pri delu ter vključitvi podatkov o poklicni izpostavljenosti v programe zgodnjega odkrivanja.

1.12 Za uspešen boj proti raku je potrebno mednarodno sodelovanje in kakovostno izobraževanje v disciplinah, povezanih z rakom, pa tudi sodelovanje med državami članicami na področju izobraževanja in programov za spodbujanje znanj in spretnosti, ki jih podpira EU in jih med drugim izvajajo socialni partnerji s skupnimi ukrepi. Sodelovanje je še zlasti pomembno tudi na področju raziskav in inovacij ter pri spodbujanju izmenjave znanja. Poleg tega je potrebno odprto in strukturirano sodelovanje, da bi zagotovili razpoložljivost zdravil, opreme in drugega blaga za zdravljenje raka.

1.13 Podjetja imajo osrednjo vlogo pri razvoju rešitev za preventivo, presejalne programe, diagnostiko in zdravljenje raka. V boj proti raku se vključujejo tudi z zmanjševanjem svojega vpliva na okolje, razvojem in proizvodnjo varnih ali spremenjenih, manj škodljivih proizvodov, izboljšanjem zdravja in varnosti na delovnem mestu ter podpiranjem bolnikov pri združevanju poklicnega življenja z zdravljenjem raka ter vrnitvi na delo. Da bi ta prizadevanja spodbudili, mora EU zagotoviti ugodne pogoje za inovacije, naložbe in vodenje podjetij.

1.14 EESO poziva k tesnemu vključevanju socialnih partnerjev in organizacij civilne družbe v nadaljnji razvoj in spremljanje evropskega načrta za boj proti raku, skupaj s ciljno usmerjenim spodbujanjem in financiranjem skupnih ukrepov socialnih partnerjev in organizacij civilne družbe, vključno s široko zastopanostjo različnih sektorjev.

⁽¹⁾ Poročilo o uporabi Direktive 2014/40/EU.

⁽²⁾ Zelo pomemben vidik je nadaljevanje prizadevanj za opustitev uporabe nevarnega azbesta – glej mnenji EESO UL C 251, 31.7.2015, str. 13 in UL C 288, 31.8.2017, str. 56.

1.15 EESO poziva k vseevropskim kampanjam za ozaveščanje in izboljšanje poznavanja ukrepov za preprečevanje ter obvladovanje raka na delovnem mestu, pa tudi seznanjenost z vlogo visokokakovostnih živilskih proizvodov, čiste vode in zraka ter zdravega življenjskega sloga, vključno s prehrano, vadbo in izbiro boljših alternativ, pri preprečevanju raka. Komunikacija z namenom razumljive in verodostojne predstavitve načrta in njegovih ukrepov evropskim državljanom bo imela ključno vlogo pri uspehu načrta in doseganju njegovih ciljev.

2. Splošne ugotovitve

2.1 EESO pozdravlja evropski načrt za boj proti raku kot mejnik v boju proti vse večjemu bremenu raka za državljane EU. Po mnenju EESO pa je predlog presplošen, zato poziva Evropsko komisijo, naj opiše, kako bodo na podlagi tega sprejeti konkretni ukrepi in kako bo vplival na preventivo in položaj bolnikov. EESO poziva tudi k oblikovanju časovnega načrta s podrobnim opisom izvajanja načrta, kazalniki uspešnosti in realističnimi roki za uresničitev strategije.

2.2 EESO pozdravlja predloge za večstranski in inovativen pristop k boju proti raku, ki bi temeljil na preventivi, zgodnjem odkrivanju, diagnosticiranju in zdravljenju ter izboljšanju kakovosti življenja bolnikov in preživelih, med drugim zlasti z njihovim obdržanjem zaposlitve. Čeprav je preprečevanje raka izjemnega pomena, je enako pomembno tudi, da EU in države članice zagotovijo razpoložljivost visokokakovostne zdravstvene infrastrukture, vključno s presejalnimi programi, objekti za diagnostiko in zdravljenje ter zdravstvenimi storitvami.

2.3 EESO opozarja, da je treba evropski načrt za boj proti raku še bolj prilagoditi, da se omogoči enaka vključenost vseh držav članic in njihovih regij in s tem premostijo morebitne neenakosti. Obolevnost in umrljivost sta pogosto povezani ne le z vrsto raka, temveč tudi z geografsko lokacijo in družbenoekonomskim položajem bolnikov. Priporočila je zato treba prilagoditi glede na vključenost posameznih držav članic v boj proti raku in napredek pri organizaciji nacionalnih presejalnih programov, programov cepljenja in podpornih programov, obravnavati pa je treba tudi vprašanje socialnih neenakosti na področju zdravja. Poleg tega je treba podpreti posameznike in njihove oskrbovalce pri spopadanju s posledicami raka z vidika izgube neodvisnosti in državljanskega udejstvovanja ter jim zagotoviti dostop do sredstev, podporo v vsakodnevnem življenju itd. Enako pozornost je treba posvetiti boju proti ekonomskim izgubam zaradi raka in posledicam za dele družbe, ki so že tako v negotovem položaju.

2.4 Register neenakosti v raku bi moral biti čim bolj obsežen in upoštevati razlike med državami članicami in regijami ter – kadar je to mogoče – družbene neenakosti, zlasti z vidika dela in spola. Poleg tega je treba v okviru učinkovitega sodelovanja med registri raka vseh držav članic in med državami zagotoviti ustrezno infrastrukturo in usposobljeno osebje za zbiranje kakovostnih povezanih podatkov.

2.4.1 Poklicna izpostavljenost, skupaj z drugimi dejavniki, kot so družbeni dejavniki, ki vplivajo na zdravje, vključno z okoljem, dostopom do zdravstvene oskrbe, stopnjo izobrazbe itd., ima pomembno vlogo. EESO poudarja, da je treba spodbujati in podpirati raziskave nadomestil za nevarne snovi in proizvode.

2.4.2 EESO opozarja na pomen okoljske izpostavljenosti – vključno s kakovostjo živil, vode in zraka – in poudarja pomembno vlogo zagotavljanja ustreznega usposabljanja, izobraževanja in obveščanja pri spodbujanju in podpiranju ljudi, da izberejo in ohranijo zdrav način življenja.

2.4.3 V boju proti raku je treba nameniti pozornost vsem fazam: pozornemu in ozaveščenemu preprečevanju, zgodnjemu in ustreznemu odkrivanju, dostopu do hitrega zdravljenja ter kakovostni in dostopni oskrbi z zadostnim zdravstvenim osebjem glede na potrebe, podpori za družbeno in poklicno reintegracijo ter storitvam po zaključku zdravljenja.

2.5 EESO pozdravlja, da so za evropski načrt za boj proti raku zagotovljene 4 milijarde EUR, vendar poziva, naj se ta sredstva ponovno preučijo z vidika nacionalnih zdravstvenih sistemov in upoštevajo nacionalne javne/zasebne sheme financiranja zdravstvenih storitev. EU si ne more privoščiti počasnega ukrepanja v boju proti raku, ki bi povzročilo trpljenje in poslabšanje ekonomskega položaja Evropejcev, temveč potrebuje nov „Marshallov načrt“ za onkologijo.

2.6 Po mnenju EESO so demografske in gospodarske posledice ključnega pomena za evropski načrt za boj proti raku. Staranje evropskega prebivalstva je povezano z nizko stopnjo rodnosti na eni strani in podaljšanjem življenjske dobe na drugi, kar bo dolgoročno preizkušnja za zdravstvene sisteme v celotni EU. S staranjem pa se povečuje tudi tveganje za nastanek raka. Potrebni so odločni ukrepi, da bi zagotovili pogoje za ohranjanje dobrega zdravja Evropejcev vse do visoke starosti. Ukrepi, opisani v evropskem načrtu za boj proti raku kot nov pristop k preprečevanju in zdravljenju raka ter oskrbi bolnikov z rakom, bi morali biti pot do tega cilja. Za načrt bi se morala uporabljati klavzula o popisu/pregledu, ki bi se izvajal vsaki dve leti, vanj pa bi bilo treba vključiti skupne kazalnike vseh držav članic EU.

3. Visokokakovostna in enaka oskrba

3.1 Nujno se je treba spoprijeti s problemi, ki jih je povzročila pandemija. EESO ugotavlja, da se bomo omejenemu dostopu do številnih zdravstvenih storitev, zlasti v onkologiji in kardiologiji, izognili samo, če bomo učinkovito odpravili motnje, ki jih je povzročila pandemija COVID-19. Velike zamude pri diagnosticiranju in zdravljenju zmanjšujejo možnosti okrevanja in s tem povečujejo stopnjo umrljivosti.

3.2 Okrepiti in razviti je treba tudi infrastrukturo in storitve, da bi zadovoljili srednje- in dolgoročne potrebe na tem področju. Razviti je treba dobre prakse pripravljenosti na nove morebitne izredne situacije, da se bomo nanje učinkovito odzivali. To vključuje razvoj telemedicine in pomoči na daljavo v vseh okoliščinah, kar je treba uvesti po vsej EU, s čimer bi zmanjšali neenakosti med državami članicami in njihovimi regijami na področju raka.

3.2.1 Opazne so neenakosti med vzhodno- in zahodnoevropskimi državami članicami, pri čemer poteka beg možganov na zahod, ter med majhnimi in velikimi državami, med katerimi obstajajo velike razlike v presejalnih programih in naložbah v zdravstvene sisteme. Bolnišnice, ki opravljajo raziskave, imajo vodilno vlogo v boju proti raku.

3.2.2 Za zagotovitev potrebnega sodelovanja med državami članicami je mogoče uporabiti različne ukrepe in orodja, vključno z:

- izmenjavo podatkov in uporabo umetne inteligence,
- izmenjavo znanja ter strokovnega znanja in izkušenj,
- sodelovanjem za odpravljanje pomanjkanja zdravil,
- multidisciplinarnimi programi usposabljanja,
- evropskimi referenčnimi mrežami in
- evropsko mrežo nacionalnih celovitih onkoloških centrov.

3.3 EESO pozdravlja pobudo za pomoč otrokom z rakom, vendar je zaskrbljen, ker ni posebnih ukrepov za obravnavo tega problema, in poziva k bolj specifičnim ter resnično hitrim in konkretnim ukrepom z namenskim financiranjem, da bi ozdravili več otrok in mladostnikov ter da bi jih ozdravili učinkoviteje. Glede na to, da je treba otrokom nujno zagotoviti dostop do inovacij, zmanjšati neenakosti pri zdravljenju in razumeti izvor raka pri otrocih – ki ga za razliko od raka pri odraslih ne moremo preprečiti – EESO poziva, naj se načrt uporabi kot priložnost, da se izboljša krivični položaj pozabljenih otrok in se jim končno nameni pozornost, ki si jo zaslužijo, saj so prihodnost Evrope.

3.4 EESO je zaskrbljen zaradi velikih regionalnih razlik v sodelovanju in pretoku informacij, vključno z digitalnim razkorakom, ki negativno vpliva na starejše, ljudi, ki živijo zunaj večjih mest, invalide in finančno prikrajšane skupine. Zato mora načrt zagotoviti standardizacijo na tem področju.

3.5 EESO poziva tudi k bolj lokalno zastavljenemu evropskemu načrtu za boj proti raku, ki bo dovolj prožen, da bo odgovoril na posebne potrebe in se prilagodil različnim okoliščinam ter položaju bolnikov z rakom in preživelih.

3.6 EESO pozdravlja cilj preprečevanja raka, ki ga povzročajo virusne okužbe, s cepljenjem prebivalstva, vendar ugotavlja razlike v precepljenosti in napredku programov cepljenja med regijami. Vse regije bi morale posnemati najboljše prakse, da bi zagotovile, da bodo imeli vsi državljani dostop do teh cepiv.

3.7 EESO podpira načrte za izboljšanje zgodnjega odkrivanja raka s pomočjo presejalnih programov in kampanj ozaveščanja, vključno s tistimi, ki uporabljajo nove tehnologije, katerih cilj je povečanje ozaveščenosti ljudi o pomenu preventivnih presejalnih pregledov in vključevanje podatkov o poklicni izpostavljenosti v programe zgodnjega odkrivanja. Pri usmerjanju presejalnih programov je potrebno tudi boljše znanje o dednih vrstah raka.

3.8 Preventiva je učinkovitejša, če ne temelji zgolj na ravnanju posameznika in če zmanjšuje ali odpravlja škodo in kolektivne dejavnike, ki prispevajo k raku. Socialni dejavniki v poglavju 3 načrta EU za boj proti raku so podcenjeni.

3.9 Po mnenju EESO bi morale pobude za zgodnje odkrivanje vključevati vse vrste raka, vključno s krvnim rakom, presejalni programi pa bi morali biti na voljo čim večjemu številu prebivalcev.

3.10 EESO poziva, naj se bolnikom z rakom zagotovijo boljše možnosti za koriščenje visokokakovostnega zdravljenja, oskrbe in strokovnega znanja, ki jih ponujajo druge države članice. Poleg tega bi jim morali biti prek dobro delujočega notranjega trga na voljo zdravila, medicinska oprema in drugi medicinski izdelki.

3.11 EESO tudi poudarja pomembnost podpornih sistemov, vključno z zagotavljanjem potrebnih informacij in znanja, za fizično in psihično dobro počutje bolnikov med zdravljenjem in po njem. Enaka vprašanja so pomembna za zaposlene, delodajalce in podjetnike. Poleg tega EESO poudarja, kako pomembna je dobrobit oskrbovalcev bolnikov z rakom. Neformalno delo oskrbovalcev lahko bistveno vpliva na njihovo usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja ter na njihovo telesno dobro počutje. EESO zato skupaj z Evropsko komisijo poziva države članice, naj v celoti prenesejo direktivo o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja staršev in oskrbovalcev ter podprejo prihodnjo strategijo o pravicah invalidov za obdobje 2021–2030.

3.12 EESO opozarja na kulturno raznolikost in različne stopnje spoštovanja temeljnih pravic državljanov EU, vključno z nediskriminacijo pri zaposlovanju, socialnem varstvu ali dostopu do finančnih storitev, kot je kreditiranje. Odpraviti je torej treba razlike med državami članicami ter upoštevati načelo „pravice do pozabe“ kar zadeva posameznikovo preteklo zdravljenje raka in predstavnike oskrbovalcev bolnikov.

4. Potreba po novih rešitvah v boju proti raku

4.1 Glede na ogromen tehnološki napredek in napredek na področju znanosti in medicine se EESO veseli obetajočih sodobnih pristopov k boju proti raku na podlagi novih tehnologij, raziskav in inovacij pri proizvodih. Poleg tega je treba pozdraviti, da je Komisija v vodilnih pobudah in ukrepih osredotočena na dognanja o pridruženih boleznih ter ugotovitve na področju družbenih ved in vedenjskih znanosti.

4.2 V načrtu je ustrezno poudarjena vloga raziskav in inovacij kot temelja boljšega razumevanja dejavnikov tveganja za nastanek raka ter izboljšanje diagnostike, terapij, zdravljenja in preventive. Mednarodno sodelovanje in sodelovanje na ravni EU je pri tem ključnega pomena za izmenjavo najboljše prakse, vključno o regulativnih pristopih, s čim uspešnejšim združevanjem strokovnega znanja, podatkov in tehnologije ter finančnih virov.

4.3 Osredotočiti bi se morali predvsem na ustvarjanje, razpoložljivost in dostopnost podatkov, da se razvijejo naprednejše metode genomskega sledenja, preventive, diagnostike in zdravljenja, med drugim z razvojem evropskega zdravstvenega podatkovnega prostora. Digitalizacija zdravstvenih podatkov ter njihova varna in zanesljiva izmenjava skozi celotno zdravstveno oskrbo sta ključnega pomena, da bi bolnikom zagotovili ustrezno oskrbo in zdravljenje, vključno s čezmejnimi zdravstvenimi varstvom. Obenem je treba zmanjšati birokracijo v zdravstvenem varstvu in čim bolj povečati učinkovitost zdravstvenih evidenc. Olajšati bi bilo treba tudi možnost povezovanja digitalnih zdravstvenih podatkov z genomskimi podatki biobank kot pomembnega dejavnika za napredovanje preprečevanja raka, diagnostike in oskrbe, osredotočene na bolnika. Z okrepljenim sodelovanjem na ravni EU je treba okrepiti tudi razvoj in uporabo metod analize podatkov, tudi s pomočjo umetne inteligence.

4.4 Vprašanje večkratne izpostavljenosti je eden najpomembnejših izzivov za preprečevanje nastanka rakavih obolenj zaradi okoljskih dejavnikov in poklicne izpostavljenosti. EU bi morala bolj podpreti trenutne raziskave na tem področju. Enako pomembno je zagotavljanje ustreznih informacij, in sicer o tem, kaj lahko povzroča raka, o podpori pri zgodnjem prepoznavanju simptomov, obvladovanju stresa zaradi raka, spodbujanju preprečevanja raka in promoviranju zdravega načina življenja. Socialni partnerji in organizacije civilne družbe imajo nepogrešljivo vlogo in njihova prizadevanja je treba podpreti, med drugim z zagotavljanjem ustreznih sredstev v okviru ESS+ za skupne ukrepe za preprečevanje raka in razširjanje najboljših praks pri preprečevanju bolezni.

4.5 Sistematično zbiranje podatkov o poklicni izpostavljenosti rakotvornim in mutagenim snovem je treba uskladiti na evropski ravni, obstoječe podatke iz registrov raka pa je treba povezati s podatki o poklicih bolnikov z rakom. S takšnimi podatki bi izboljšali ciljno usmerjenost preventivnih ukrepov in povečali zgodnje odkrivanje rakavih obolenj pri izpostavljenih osebah. V nove in inovativne raziskovalne projekte v Evropi bi bilo treba vključiti vse države članice.

4.6 Izpostavljenost endokrinim motilcem je povezana s številnimi hormonsko odvisnimi raki. Temeljne raziskave o teh snoveh morajo biti podlaga za izboljšanje evropskih politik na tem področju in za boljšo preventivo.

4.7 Za uspešen boj proti raku je potrebno tudi visokokakovostno izobraževanje v disciplinah, povezanih z rakom, pa tudi dobro sodelovanje med državami članicami in socialnimi partnerji na področju programov za spodbujanje izobraževanja ter znanj in spretnosti, ki jih podpira EU, kot sta multidisciplinarni program usposabljanja na področju raka in pakt Komisije za znanja in spretnosti. V načrtu bi bilo treba omeniti potrebo po stalnem strokovnem usposabljanju ter obveščanju in ozaveščanju zdravstvenih delavcev, tudi glede ravnanja z nevarnimi zdravili ter njihovega odmerjanja. Poleg tega so za zagotavljanje različnih storitev potrebni visoko izobraženi in usposobljeni strokovnjaki, tako pri postavljanju začetne diagnoze in pripravi načrta zdravljenja kot pri odmerjanju zdravil ter v kirurgiji in radiologiji, za uspešno oskrbo pa je bistveno tudi tesno sodelovanje med raziskovalci, zdravstvenimi delavci in bolniki. Za lažjo izmenjavo znanja je ključnega pomena tudi intenzivno sodelovanje s partnerji zunaj EU.

4.8 Podjetja imajo osrednjo vlogo pri razvoju rešitev za preventivo, presejalne programe, diagnostiko in zdravljenje raka. Napredek in spodbujanje inovacijskih ekosistemov sta izjemnega pomena za uspešnost EU. Ekosistemi morajo vključevati podjetja različnih velikosti (od velikih mednarodnih podjetij do zagonskih podjetij) ter raziskovalce, bolnike, zdravstvene delavce in organe oblasti. To delo je treba podpreti s sredstvi EU in nacionalnimi sredstvi, zlasti s partnerstvi v okviru programa Obzorje Evropa. Nujno je treba opredeliti tudi vlogo Evropske agencije za zdravila pri spodbujanju in podpiranju držav članic pri uvajanju inovativnih, varnih in učinkovitih terapij za zdravljenje raka.

4.9 Evropska agencija za zdravila ima pomembno vlogo pri trženju in omogočanju varnega dostopa do naprednih proizvodov in ustrezne opreme za preprečevanje raka in njegovo učinkovito zdravljenje. Državam članicam lahko tudi olajša dostop do tovrstnih proizvodov in usklajuje njihovo učinkovito uvajanje po vsej EU. To bo vsem bolnikom omogočilo hitrejši dostop do visokokakovostnega sodobnega zdravljenja.

4.10 Poleg razvoja in zagotavljanja zdravil, cepiv, tehnologije in storitev oskrbe se vključenost podjetij v boj proti raku kaže tudi z zmanjševanjem njihovega vpliva na okolje, razvojem in proizvodnjo varnih oziroma spremenjenih, manj škodljivih proizvodov ter izboljšanjem zdravja in varnosti na delovnem mestu. Med drugim bi bilo treba čim bolj zmanjšati izpostavljenost ultravijoličnemu sevanju pri dejavnostih na prostem, zlasti v kmetijstvu in gradbeništvu. Zdravje je socialnim partnerjem enako pomembno kot varnost, zato pripravljajo sektorske preventivne politike, financirane s prispevki za socialno varnost. Za sprostitve njihovega potenciala je ključnega pomena prožen in usklajen pristop, da se omogočita razvoj in zagotavljanje visokostandardnih rešitev. Poleg tega delodajalci, pa tudi sindikati in organizacije civilne družbe, pomagajo bolnikom pri združevanju poklicnega življenja z zdravljenjem raka ter vrnitvi na delo.

4.11 Da bi spodbudili delo podjetij, specializiranih za razvoj rešitev za boj proti raku, mora EU zagotoviti ugodne pogoje za inovacije, naložbe in vodenje podjetij. To je nujno za okrepitev splošnega globalnega položaja EU na področju zdravstvenih tehnologij, storitev in rešitev, povezanih z rakom.

4.12 Pospesiti je treba tudi uvajanje novih metod za diagnosticiranje in zdravljenje raka ter dostop do njih, ne da bi pri tem ogrozili varnost bolnikov in zdravstvenih delavcev. V zvezi s tem je omogočiten in podporni regulativni okvir bistven element za ugodno poslovno okolje. Predpisi EU morajo temeljiti na znanosti in zagotavljati enake konkurenčne pogoje podjetjem, tako znotraj EU kot glede na njihovo svetovno konkurenco.

4.13 Glede na osrednjo in vsestransko vlogo podjetij in delodajalcev pri praktičnih prizadevanjih v boju proti raku je pomembno, da se v nadaljnji razvoj in izvajanje ukrepov vsestransko vključijo najrazličnejša podjetja in delodajalci, od zdravstvenega sektorja do gradbeništva, sektorja potrošniškega blaga, kmetijstva in proizvodnje, pa tudi predstavniki bolnikov in oskrbovalcev. Prav tako pomembna je vloga socialnih partnerjev in organizacij civilne družbe pri zagotavljanju najboljših praks in informacij ter organizaciji kampanj ozaveščanja.

5. Vrste raka, ki jim je treba posvetiti posebno pozornost

5.1 EESO pozdravlja pobudo za pomoč otrokom z rakom, ki je vključena v načrt, vendar opozarja, da je treba znatno povečati prizadevanja za izboljšanje življenja otrok in mladostnikov ter zmanjšanje obstoječih neenakosti. Za to so potrebne naložbe v inovacije ter jasni in nujni namenski ukrepi in financiranje, namenjeni razvoju in uvedbi ustreznih metod odkrivanja, zdravljenja, zdravljenja ter storitev oskrbe. To je priložnost, da izboljšamo krivični položaj pozabljenih otrok in jim končno namenimo pozornost, ki si jo zaslužijo, saj so prihodnost Evrope.

5.2 EESO ugotavlja, da je krvni rak veliko zdravstveno in ekonomsko breme za evropske državljane. Načrt EU za boj proti raku lahko zmanjša ta bremena za bolnike, njihove družine in družbo na podlagi upoštevanja in inovativnih pristopov k zdravljenju krvnega raka. Z ustrezno zavezanostjo, naložbami v visokokakovostno spremljanje raka, reformo zdravstvenih sistemov in inovativnimi pristopi k oskrbi lahko zagotovimo, da bo vsak pomemben napredek na področju zdravljenja krvnega raka vsem trajno na voljo.

5.3 EESO poudarja, da bi lahko v načrtu EU za boj proti raku poudarili, da se je treba posebej osredotočiti na krvnega raka in omogočiti namenske pobude za izboljšanje oskrbe za to najranljivejšo populacijo bolnikov:

- maligni krvni rak je bil leta 2016 vzrok 9 % vseh smrti zaradi raka (124 000) v EU, na Norveškem, v Švici in na Islandiji in zanj se porabi 12 % vseh sredstev za zdravstveno varstvo v EU⁽³⁾,
- krvni rak običajno prizadene najmlajše (predstavlja 30 % rakavih obolenj pri otrocih) in najstarejše člane družbe, tj. najšibkeje med nami, zato bi bilo nepravilno, če jih ne bi upoštevali, ker ne gre za delovno aktivno populacijo.

6. Mednarodno sodelovanje v boju proti raku

6.1 EESO se strinja, da sta mednarodno sodelovanje in usklajevanje nujna za spodbujanje razvoja medicine in dolgoročnega zdravja milijonov Evropejcev, vendar izraža zaskrbljenost, da je pristop evropskega načrta za boj proti raku, kar zadeva mednarodno sodelovanje, preveč splošen. Pomembnost mednarodnega sodelovanja najbolj očitno kaže žalostno dejstvo, da so stopnje petletnega preživetja najvišje v ZDA, Kanadi, Avstraliji in na Novi Zelandiji, tem pa sledijo najuspešnejše države EU.

6.2 EESO poudarja, da je sodelovanje posebej pomembno na področju raziskav in inovacij, da se določijo regulativni standardi, ki temeljijo na znanosti in so sorazmerni s tveganji, ter pri spodbujanju izmenjave znanja, saj bi tako Evropejcem zagotovili koristi najnaprednejšega znanja.

⁽³⁾ Skupno breme bolezni, podatki za 2016, *Institute for Health Metrics Evaluation*.

6.3 EESO poudarja pomen zmanjšanja kajenja tobaka in opozarja na poročilo Komisije o uporabi Direktive 2014/40/EU o proizvodnji, predstavitvi in prodaji tobačnih in povezanih izdelkov⁽⁴⁾ ter njene sklepne ugotovitve, katerih namen je zmanjšati izpostavljenost kadilcev škodljivim snovem in/ali snovem, ki povzročajo zasvojenost. Pri tem se EESO ob upoštevanju mnenja Komisije o emisijah in merilnih metodah (razdelek 3.1 poročila) zavzema tudi za nadaljnje preučevanje metode preverjanja sestavin emisij dima, tudi z metodo WHO-Intense, in za izvajanje priporočil Svetovne zdravstvene organizacije na podlagi rezultatov preučevanja.

6.4 EU bi se morala sicer izogibati preveliki odvisnosti od tujih držav na strateških področjih, kot je zdravstveno varstvo, vendar je za razpoložljivost varnih zdravil, opreme in drugega blaga, potrebnega za zdravljenje raka, potrebno mednarodno ekonomsko sodelovanje. Trgovina v mednarodnih dobavnih verigah zdravstvenega sektorja mora biti odprta, EU pa se mora boriti proti vsem oblikam protekcionizma med državami članicami in na svetovni ravni. Zdravljenje rakavih obolenj evropskim podjetjem prinaša tudi znatne izvozne priložnosti, kar je treba spodbujati, da bi odgovorili na svetovne potrebe na področju zdravja.

7. Dejavnosti in komuniciranje za spodbujanje zdravja

7.1 EESO priznava močno vlogo zdravega okolja, zdravega načina življenja in zdrave prehrane kot dejavnikov, ki zmanjšujejo pojavnost raka. Države članice morajo skupaj s socialnimi partnerji in organizacijami civilne družbe pojasnjevati in promovirati vlogo kakovostnih živilskih proizvodov, čiste vode in zraka pri preprečevanju raka ter drugih bolezni. Združiti morajo moči pri izobraževanju ljudi o zdravem načinu življenja in izogibanju nevarnim snovem ter jih k temu spodbujati, saj je to edini način, da se tudi otroke zavaruje pred izpostavljenostjo rakotvornim snovem. Več informacij o vprašanjih v zvezi z rakom bi bilo treba posredovati tudi v šolah in s kampanjami v tradicionalnih in družbenih medijih.

7.2 Javnost je treba ozaveščati o zdravem načinu življenja ter potrošnike natančno obveščati o boljših alternativah, preventivi, zdravljenju in negi bolnikov z rakom, preživelih in oseb, ki jim grozi rak.

7.3 EESO kljub vsemu poudarja, da se raven zdravstvene ozaveščenosti med regijami razlikuje in da je treba pri uvajanju sprememb na tem področju upoštevati lokalne običaje.

7.4 Ker ima sodelovanje med socialnimi partnerji ključno vlogo na delovnem mestu, EESO poziva k vseevropskim kampanjam za ozaveščanje delavcev in delodajalcev ter izboljšanje njihovega poznavanja ukrepov za preprečevanje in obvladovanje raka na delovnem mestu, vključno z izmenjavo dobrih praks ter zagotavljanjem nabora orodij in usposabljanja.

7.5 EESO se strinja, da bi lahko evropski načrt za boj proti raku veliko prispeval k uresničevanju zdravstvenih potreb Evropejcev. Pri njegovem uspehu in doseganju njegovih ciljev bo imela ključno vlogo komunikacija, ki bo načrt in njegove ukrepe razumljivo in verodostojno predstavila evropskim državljanom.

8. Nadaljnje spremljanje strategije

8.1 EESO poudarja, da je treba združiti številne elemente, da bi odpravili dvome glede možnosti učinkovitega izvajanja evropskega načrta za boj proti raku. Splošna in nezavezujoča narava tega načrta ne zagotavlja njegovega učinkovitega izvajanja ali bolj učinkovitega in lokalno specifičnega odzivanja na vse večje breme raka. EESO zato poziva k oblikovanju različnih instrumentov, ki bodo omogočili učinkovito izvajanje evropskega načrta za boj proti raku v skladu z nacionalnimi posebnostmi in praksami.

8.2 Poziva tudi k tesnemu sodelovanju ponudnikov zdravstvene tehnologije in rešitev, socialnih partnerjev in organizacij civilne družbe pri nadaljnjem razvoju in spremljanju evropskega načrta za boj proti raku ter k široki, vsestranski zastopanosti različnih sektorjev. To je ključno tudi pri pripravi ustreznih nacionalnih akcijskih načrtov.

V Bruslju, 9. junija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

⁽⁴⁾ Poročilo o uporabi Direktive 2014/40/EU.

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora (EESO) – Predlog direktive Evropskega parlamenta in Sveta o krepitvi uporabe načela enakega plačila za enako delo ali delo enake vrednosti za moške in ženske s preglednostjo plačil in mehanizmi za izvrševanje

(COM(2021)93 final – 2021/0050 (COD))

(2021/C 341/13)

Poročevalec: **Pekka RISTELÄ**

Zaprosilo	Evropski parlament, 11. 3. 2021 Svet, 15. 3. 2021
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	26. 5. 2021
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	9. 6. 2021
Št. plenarnega zasedanja	561
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	147/87/11

1. Sklepi in priporočila

1.1 EESO pozdravlja predlog Komisije, katerega namen je delavcem olajšati uveljavljanje načela enakega plačila, če menijo, da so bili žrtev diskriminacije pri plačilu, prispevati k večji preglednosti plačilnih struktur in okrepiti vlogo nacionalnih organov pri izvrševanju tega načela.

1.2 EESO ugotavlja, da ima predlagana direktiva široko področje uporabe, saj velja za vse delavce v javnem in zasebnem sektorju, ter da priznava presečne vidike diskriminacije.

1.3 Vendar je treba po mnenju EESO predlog okrepiti na različnih področjih, zlasti kar zadeva merila za določanje vrednosti dela, vključitev nekaterih temeljnih obveznosti glede preglednosti ter vlogo socialnih partnerjev in kolektivnih pogajanj pri izvajanju načela enakega plačila.

1.4 EESO meni, da bi lahko zagotovili podrobnejše smernice glede objektivnih meril, ki se bodo uporabljala za določanje vrednosti dela na način, ki je spolno nevtralen. Takšna merila bi morala vključevati znanja in spretnosti ter značilnosti, povezana z delom, ki ga običajno opravljajo ženske, kot so na ljudi osredotočena znanja in spretnosti, saj so ti vidiki pri oceni vrednosti dela pogosto spregledani ali podvrednoteni. Merila bi morali oblikovati socialni partnerji oziroma bi jih bilo treba oblikovati v sodelovanju z njimi na način, ki jim omogoča, da jih podrobneje opredelijo v prihodnosti.

1.5 Čeprav se v predlogu upravičeno upoštevajo pomisleki glede dodatnih bremen za MSP, EESO meni, da popolno izvzetje vseh delodajalcev z manj kot 250 zaposlenimi ni utemeljeno. Ustrezna bi bila posebna pravila za MSP. Poleg tega bi morale države članice delodajalcem, zlasti MSP, zagotoviti podporo, usposabljanje in tehnično pomoč pri izpolnjevanju obveznosti glede preglednosti plačil.

1.6 EESO meni, da je treba sprejeti ukrepe za spodbujanje kolektivnih pogajanj o enakem plačilu in druge ukrepe za odpravo plačilne vrzeli med spoloma, brez poseganja v avtonomijo socialnih partnerjev. Kolektivna pogajanja lahko imajo pomembno in koristno vlogo pri sistematičnem spodbujanju enakega plačila in enakosti spolov na ravni podjetja, sektorja, regije ali države.

1.7 EESO poudarja, da predlog vsebuje le nekatere od ukrepov, potrebnih za reševanje strukturnih vprašanj, ki so vzrok za plačilno vrzel med spoloma. Za uresničitev enakega plačila v praksi bo potreben celostni pristop, ki bo vključeval nadaljnje in okrepljeno izvrševanje. To bi moralo zajemati nadaljnja prizadevanja za boj proti segregaciji na trgu dela, stereotipom o spolih in podvrednotenju dela, ki ga opravljajo pretežno ženske, ustrezne in dostopne storitve otroškega varstva in ustrezne določbe glede dopusta za partnerje ter pobude za ozaveščanje o plačilnih vrzelih, spodbujanje poklicnih priložnosti za ženske in zagotavljanje boljše zastopnosti žensk na položajih odločanja ter odpravo davčnih ovir za zaposlovanje žensk.

2. Uvod

2.1 Enako plačilo za enako delo ali delo enake vrednosti za moške in ženske sodi med temeljne pravice in načela EU ⁽¹⁾ ter mednarodnih in evropskih instrumentov o človekovih pravicah ⁽²⁾. Nazadnje je bilo ponovno omenjeno v načelu št. 2 evropskega stebra socialnih pravic. Izraženo je tudi v členu 4 direktive o enakosti spolov ⁽³⁾, ki prepoveduje neposredno in posredno diskriminacijo zaradi spola pri plačilu za isto delo ali delo enake vrednosti.

2.2 Okvir EU za enako plačilo je vzpostavljen že več desetletij ⁽⁴⁾ in prispeva k odpravljanju diskriminacije pri plačilu in spolne pristranskosti v plačilnih strukturah. Po podatkih Evropskega inštituta za enakost spolov (EIGE) se 9 % (od 14,1 %) plačilne vrzeli med spoloma („nepojasneni“ del) pripisuje neopaženim značilnostim delavcev, ki niso zajete v modelu, in diskriminaciji ⁽⁵⁾. Med drugimi vzroki plačilne vrzeli med spoloma so na primer dejstvo, da ženske opravljajo večji delež neplačanih obveznosti oskrbe, kar vpliva na njihovo udeležbo na trgu dela, kot je npr. delo s krajšim delovnim časom, ter horizontalna in vertikalna segregacija poklicev. Nekateri od teh dejavnikov so obravnavani na drugih področjih prava in politike Unije ⁽⁶⁾.

2.3 Omenjeni ukrepi so omogočili napredek pri odpravljanju plačilne vrzeli med spoloma v EU. Vendar povprečna vrzel za polni delovni čas v EU še vedno znaša 14,1 %, pri čemer je bil v zadnjem desetletju dosežen zelo majhen napredek. Razvoj stanja na tem področju se med državami članicami razlikuje, pri čemer se plačilne vrzeli v nekaterih državah celo povečujejo ⁽⁷⁾. Ženske v povprečju še vedno zaslužijo manj na uro kot moški, kar prispeva k razlikam med spoloma v skupnih letnih plačilih (36,7 % ⁽⁸⁾) in pokojninah (30 % ⁽⁹⁾), čeprav to ni edini dejavnik, ki prispeva k vrzelim. Razliko v skupnih plačilih je v veliki meri mogoče pojasniti z dejstvom, da ženske opravljajo manj plačanega dela, predvsem zato, da lahko opravljajo neplačane obveznosti oskrbe ⁽¹⁰⁾. Delo s polnim delovnim časom močno vpliva na zaslužek in poklicne možnosti, da bi priložnosti zagotovili tako moškim kot ženskam, pa so potrebne podporne strukture, kot so storitve oskrbe, deljene družinske obveznosti in odprava davčnih ovir za zaposlovanje žensk.

2.4 Iz sodne prakse nadzornih organov mednarodnih in evropskih instrumentov za človekove pravice je jasno razvidno, da je v večini držav članic še vedno veliko možnosti za izboljšave pri zagotavljanju in uveljavljanju pravice do enakega plačila, tako v zakonodaji kot v praksi, med drugim tudi glede preglednosti plačil ⁽¹¹⁾.

⁽¹⁾ Določeno v členu 119 Rimske pogodbe (1957), zdaj zajeto v členu 157(1) Pogodbe o delovanju EU. Člen 23 Listine EU o temeljnih pravicah določa, da se mora enakost žensk in moških zagotoviti na vseh področjih, vključno s plačilom za delo.

⁽²⁾ Glej zlasti člen 7(a)(i) Mednarodnega pakta ZN o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (MPESKP), Konvencijo MOD št. 100 (1951) in člen 4(3) Evropske socialne listine Sveta Evrope (1961, spremenjena 1996).

⁽³⁾ UL L 204, 26.7.2006, str. 23.

⁽⁴⁾ Direktiva o enakem plačilu (UL L 45, 19.2.1975, str. 19).

⁽⁵⁾ EIGE (2020), *Gender inequalities in care and consequences for the labour market* (Nenakosti med spoloma pri oskrbi in posledice za trg dela), str. 26.

⁽⁶⁾ UL L 188, 12.7.2019, str. 79; COM(2020) 152 final, 5.3.2020, in COM(2017) 678 final, 20.11.2017.

⁽⁷⁾ Podatki Eurostata iz leta 2019, Statistični podatki o razlikah v plačilu med spoloma.

⁽⁸⁾ Podatki Eurostata iz leta 2016, Razlike med spoloma v skupnem zaslužku.

⁽⁹⁾ Podatki Eurostata iz leta 2018, Odpravljanje razlike v pokojninah med spoloma?

⁽¹⁰⁾ Eurostat (2019), Zakaj ljudje opravljajo delo s krajšim delovnim časom?

⁽¹¹⁾ Glej na primer sodno prakso Odbora strokovnjakov MOD o uporabi konvencij in priporočil (CEACR) glede konvencije št. 100 z naslovom Konvencija o enakem nagrajevanju (1951), odločbe Evropskega odbora za socialne pravice (EOSP) Sveta Evrope o kolektivnih pritožbah, ki jih je mreža University of Women Europe (UWE) vložila zoper 15 držav članic EU, in sklepe EOSP o neskladnosti s členom 4(3) Evropske socialne listine po običajnem postopku poročanja.

2.5 Pandemija COVID-19 je močno prizadela družbo, gospodarstvo, delavce in podjetja. Med njo se je jasneje pokazalo, da ženske še vedno prejemajo nižje plače kot moški in da je delo, ki se opravlja na številnih kritičnih delovnih mestih, na katerih prevladujejo ženske, še vedno podvrednoteno. Poleg tega je pandemija nesorazmerno prizadela ženske, tako v delovnem okolju kot zunaj njega, in bo brez odločnih ukrepov verjetno negativno vplivala na enakost spolov⁽¹²⁾.

2.6 V predlogu direktive Evropske komisije o krepitvi uporabe načela enakega plačila za enako delo ali delo enake vrednosti za moške in ženske s preglednostjo plačil in mehanizmi za izvrševanje (2021/0050 (COD), v nadaljnjem besedilu: predlog) se priznava, da je v zvezi s tem nujno ukrepati za spodbujanje enakega plačila moških in žensk. Namen predloga je odpraviti nekatere glavne ovire za učinkovito izvajanje in izvrševanje okvira EU za enako plačilo v praksi, kar je še vedno izziv⁽¹³⁾. Komisija meni, da je zmanjšanje nepojasnjene plačilne vrzeli med spoloma za 3 odstotne točke razumna ocena učinka predlaganih ukrepov, čeprav je zaradi pomanjkanja natančnih podatkov o obsegu diskriminacije pri plačilu učinek predlaganih ukrepov težko oceniti⁽¹⁴⁾.

2.7 Komisija je v zvezi s tem opredelila tri glavne sklope izzivov: premajhna jasnost ključnih pravnih konceptov, kot je „delo enake vrednosti“, nepreglednost plačilnih sistemov in vrsta postopkovnih ovir, kot so visoki pravni stroški ali preizka odškodnina⁽¹⁵⁾. Leta 2014 je objavila Priporočilo o krepitvi načela enakega plačila za ženske in moške s preglednostjo (v nadaljnjem besedilu: priporočilo), v katerem je obravnavala nekatera od teh vprašanj⁽¹⁶⁾. Priporočilo je bilo v državah članicah slabo sprejeto⁽¹⁷⁾, čeprav so nekatere že uvedle različne ukrepe za preglednost plačil, ki se razlikujejo po svoji zasnovi in področju uporabe⁽¹⁸⁾.

2.8 Predsednica Evropske komisije Ursula von der Leyen je na začetku svojega mandata kot eno svojih političnih prednostnih nalog opredelila načelo enakega plačila za enako delo kot temeljno načelo nove evropske strategije za enakost spolov in zavezujoče ukrepe za preglednost plačil. Komisija je nato zavezujoče ukrepe za preglednost plačil vključila v strategijo EU za enakost spolov za obdobje 2020–2025. Evropski parlament je uvedbo takšnih ukrepov podprl v svojih resolucijah o razliki med plačami moških in žensk⁽¹⁹⁾ in strategiji za enakost spolov⁽²⁰⁾. Poleg tega je EESO pozval Komisijo, naj na tem področju obravnava primere podvrednotenja dela, ki ga običajno opravljajo ženske, vključno z uvedbo zavezujočih ukrepov za preglednost plačil ter ukrepov, s katerimi bi ženskam in moškim zagotovili enake priložnosti na trgu dela ter odpravili horizontalno in vertikalno razlikovanje po spolu v posameznih poklicih⁽²¹⁾.

3. Splošne ugotovitve

3.1 EESO je že v preteklosti dejal, da so za okrepitev načela enakega plačila moških in žensk potrebni zavezujoči ukrepi⁽²²⁾. Izkušnje s priporočilom iz leta 2014 o preglednosti plačil so pokazale, da z nezavezujočimi ukrepi verjetno ne bo mogoče doseči zelenega rezultata, tj. pravočasnega zagotavljanja učinkovitega izvajanja načela enakega plačila v praksi.

⁽¹²⁾ Wenham C. (2020), The gendered impact of the COVID-19 crisis and post-crisis period (Vpliv krize zaradi COVID-19 na enakost spolov in obdobje po krizi), Evropski parlament; Eurofound (2020), Women and labour market equality: Has COVID-19 rolled back recent gains? (Ženske in enakost na trgu dela: ali so bili zaradi COVID-19 izgubljeni nedavni dosežki?); Evropska komisija, 2021 report on gender equality in the EU (Poročilo o enakosti spolov v EU 2021).

⁽¹³⁾ V skladu s poročilom Evropske komisije o izvajanju Direktive 2006/54/ES (COM(2013) 861 final) in oceno ustreznih določb Direktive 2006/54/ES o izvajanju načela o enakem plačilu za enako delo ali delo enake vrednosti, zapisanega v Pogodbi (SWD(2020) 50 final).

⁽¹⁴⁾ Ocena učinka priložena predlogu, stran 116.

⁽¹⁵⁾ COM(2013) 861 final; SWD(2020) 50 final.

⁽¹⁶⁾ UL L 69, 8.3.2014, str. 112.

⁽¹⁷⁾ COM(2017) 671 final.

⁽¹⁸⁾ Veldman A. (2017), *Pay Transparency in the EU: A legal analysis of the situation in the EU Member States, Iceland, Liechtenstein and Norway* (Preglednost plačil v EU: pravna analiza stanja v državah članicah EU, na Islandiji, v Lichtenštajnu in na Norveškem), Luxembourg, Urad za publikacije Evropske unije.

⁽¹⁹⁾ Resolucija Evropskega parlamenta z dne 30. januarja 2020.

⁽²⁰⁾ Resolucija Evropskega parlamenta z dne 21. januarja 2021.

⁽²¹⁾ UL C 110, 22.3.2019, str. 26, UL C 240, 16.7.2019, str. 3, UL C 364, 28.10.2020, str. 77.

⁽²²⁾ UL C 364, 28.10.2020, str. 77.

3.2 EESO pozdravlja predlog Komisije, katerega namen je delavcem olajšati uveljavljanje načela enakega plačila, če menijo, da so bili žrtev diskriminacije pri plačilu, prispevati k večji preglednosti plačilnih struktur in okrepiti vlogo nacionalnih organov pri izvrševanju tega načela.

3.3 Vendar je treba po mnenju EESO predlog okrepiti na različnih področjih, zlasti kar zadeva merila za določanje vrednosti dela, vključitev nekaterih temeljnih obveznosti glede preglednosti ter tudi vlogo socialnih partnerjev in kolektivnih pogajanj pri izvajanju načela enakega plačila, saj lahko socialni partnerji najboljše ponovno presodijo vrednost znanj in spretnosti ter poklicev⁽²³⁾. Skrbi ga, da bodo v nasprotnem primeru imeli številni delavci le omejene koristi od predlaganih ukrepov in da ti ne bodo dovolj prispevali k sistemskim spremembam, potrebnim za odpravo diskriminacije pri plačilu in spolne pristranskosti v plačilnih strukturah.

3.4 EESO poudarja, da predlog vsebuje le nekatere od ukrepov, potrebnih za reševanje strukturnih vprašanj, ki so vzrok za plačilno vrzel med spoloma. Za uresničitev enakega plačila v praksi bo potreben celostni pristop, ki bo vključeval nadaljnje ukrepe in okrepljeno izvrševanje. To bi moralo zajemati nadaljnja prizadevanja za boj proti segregaciji na trgu dela, stereotipom o spolih in podvrednotenju dela, ki ga opravljajo pretežno ženske, ustrezne in dostopne storitve otroškega varstva in ustrezne določbe glede dopusta za partnerje, pobude za ozaveščanje o plačilnih vrzelih, spodbujanje poklicnih priložnosti za ženske in zagotavljanje boljše zastopanosti žensk na položajih odločanja ter odpravo davčnih ovir za zaposlovanje žensk.

4. Posebne ugotovitve

4.1 Področje uporabe in opredelitev pojmov

4.1.1 EESO ugotavlja, da ima predlagana direktiva široko področje uporabe (člen 2), saj se uporablja za javni in zasebni sektor ter za vse delavce, ki imajo sklenjeno pogodbo o zaposlitvi ali delovno razmerje, pri čemer obstoj takega razmerja temelji na ugotovitvi dejstev, ki se nanašajo na opravljanje dela. Zajeti so tudi delavci z nestandardno zaposlitvijo, kot je delo na zahtevo ali platformno delo, kadar dejstva v zvezi z opravljanjem dela kažejo, da so ta merila izpolnjena⁽²⁴⁾. Obstoj pogodbe o zaposlitvi ali delovnega razmerja je opredeljen s pravom, kolektivnimi pogodbami ali prakso, ki velja v posamezni državi članici, ob upoštevanju sodne prakse Sodišča.

4.1.2 V opredelitvi „kategorija delavcev“ v členu 3 je določeno, da mora ta merila specificirati delodajalec. Ključno je imeti mehanizme, s katerimi se bo zagotovilo, da se bodo kategorije delavcev določale na spolno nevtralen način, na primer z zagotavljanjem, da bodo merila oblikovana v sodelovanju s predstavniki sindikatov/delavcev v skladu z nacionalno zakonodajo in prakso.

4.1.3 EESO pozdravlja dejstvo, da opredelitev diskriminacije pri plačilu vključuje diskriminacijo na podlagi spola in hkrati katerega koli drugega razloga za diskriminacijo⁽²⁵⁾, pri čemer se upoštevajo presečni vidiki diskriminacije. Komisija bi morala zagotoviti dodatne smernice, da bi lahko primere, v katerih je diskriminacija pri plačilu posledica spola in druge zaščitene lastnosti, ustrezno opredelili in obravnavali kot take.

4.1.4 EESO ugotavlja, da se skozi celoten predlog omenjajo odgovornosti, ki jih imajo „predstavniki delavcev“, vendar ta pojem ni opredeljen. V obrazložitenem memorandumu je navedeno, da „[č]e v organizaciji ni uradnih predstavnikov delavcev, mora delodajalec za to nalogo imenovati enega ali več delavcev“. Da se ne bi po nepotrebnem vmešavali v nacionalne sisteme za odnose med delodajalci in delojemalci ter bi preprečili, da bi predstavniki delavcev, ki jih izbere delodajalec, zaobšli sindikalne pravice in pristojnosti⁽²⁶⁾, bi moral predlog zagotoviti, da zakonite predstavnike delavcev

⁽²³⁾ UL C 110, 22.3.2019, str. 26.

⁽²⁴⁾ Uvodna izjava 11 predloga.

⁽²⁵⁾ Direktiva Sveta 2000/43/ES z dne 29. junija 2000 o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na raso ali narodnost (UL L 180, 19.7.2000, str. 22) in Direktiva Sveta 2000/78/ES z dne 27. novembra 2000 o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu (UL L 303, 2.12.2000, str. 16).

⁽²⁶⁾ Iz sodne prakse Odbora MOD za svobodo združevanja in Odbora strokovnjakov MOD o uporabi konvencij in priporočil (CEACR) je jasno razvidno, da pravic sindikatov ni mogoče zaobiti ali prenesti na druge organizacije, združenja ali skupine posameznih delavcev oziroma posamezne delavce (ki jih izbere delodajalec). Glej zlasti zbirko povzetkov sodne prakse Odbora MOD za svobodo združevanja (točke 1214, 1222–1230, 1234, 1342–1349) in splošno raziskavo CEACR iz leta 2012, str. 96–97.

vedno imenujejo delavci. Poudariti gre, da je to treba storiti v skladu z ustreznimi konvencijami in sodno prakso Mednarodne organizacije dela o pravicah do svobode združevanja, organiziranja in kolektivnih pogajanj.

4.2 Enako plačilo in delo enake vrednosti

4.2.1 V členu 4(3) predloga so pojasnjena nekatera objektivna merila, ki naj bi se uporabljala pri določanju vrednosti dela, v skladu s sodno prakso Sodišča Evropske unije. Poleg tega vsebuje zahtevo, da morajo države članice sprejeti ukrepe, s katerimi bodo zagotovile, da se vzpostavijo orodja in metodologije za določanje vrednosti dela. Te določbe bodo delavcem, ki želijo uveljaviti svoje pravice, omogočile opredelitev ustreznega primerljivega položaja in zagotovile, da bo določanje vrednosti dela med državami članicami doslednejše. Socialnim partnerjem bodo v pomoč pri oblikovanju plačilnih struktur na spolno nevtralen način in pri določanju, katere kategorije delavcev opravljajo delo enake vrednosti, kar je bistveno za uporabo drugih določb predlagane direktive.

4.2.2 Vendar je v predlagani določbi navedenih le nekaj splošnih meril. Zaželeno bi bilo posredovati več podrobnosti o objektivnih merilih, ki bi se uporabljala za določanje vrednosti dela, pri čemer bi bilo treba zlasti zagotoviti, da se ne bi zanemarila potrebna znanja in spretnosti ter značilnosti dela, ki ga običajno opravljajo ženske. Če se taka znanja in spretnosti ter značilnosti ne upoštevajo, ocena vrednosti dela ni spolno nevtralna. Predlagana merila bi morala na primer določiti dodatna podmerila, ki bi jih bilo treba upoštevati, vključno z znanji in spretnostmi, osredotočenimi na ljudi, ki so značilna za delo, ki ga večinoma opravljajo ženske, kot je nudenje oskrbe⁽²⁷⁾. S podrobnejšimi merili bi zagotovili, da delo, ki ga običajno opravljajo ženske, ni podcenjeno. Merila bi morala biti oblikovana tako, da bi jih lahko socialni partnerji podrobneje opredelili v prihodnosti.

4.2.3 Socialni partnerji lahko najboljše presodijo vrednost znanj in spretnosti ter poklicev, zato bi morali biti pristojni za razvoj spolno nevtrálnih meril ter orodij in metodologij za določanje vrednosti dela iz člena 4(2) oziroma bi morali biti ti razviti v sodelovanju z njimi, brez poseganja v njihovo avtonomijo. Za doseg želenih ciljev in odpravo plačilne vrzeli med spoloma so bistveni socialni dialog in kolektivna pogajanja.

4.2.4 EESO pozdravlja uvedbo možnosti, da se uporabijo hipotetični primerljivi položaj ali drugi dokazi, na podlagi katerih se lahko predpostavi domnevna diskriminacija, kadar ni mogoče najti resničnega primerljivega položaja. To bo delavcem na delovnih mestih z izrazito spolno segregacijo omogočilo, da bodo dokazali diskriminacijo tam, kjer je prisotna, četudi ni mogoča resnična primerjava. Zlasti je pomembno zagotoviti, da lahko delavke na delovnih mestih, ki so zelo ločena glede na spol, vložijo zahteve za enako plačilo, saj dokazi kažejo na povezavo med stopnjo feminizacije delovnega mesta in nižjim plačilom, tj. višji kot je delež žensk, nižja je plača⁽²⁸⁾.

4.3 Preglednost plačil

4.3.1 EESO je seznanjen s predlaganimi ukrepi iz členov 5–9, katerih namen je povečati razpoložljivost informacij o plačilih, tudi pred sklenitvijo zaposlitve, in preglednost plačilnih struktur. Meni pa, da je treba upoštevati nacionalne modele odnosov med delodajalci in delojemalci. Ti lahko prispevajo k reševanju enega največjih izzivov pri odkrivanju in preprečevanju diskriminacije pri plačilu ter razlik v plačilu, ki so posledica razlik med spoloma pri začetnih pogajanjih

⁽²⁷⁾ Lahko bi na primer pojasnili, da „znanja in spretnosti“ zajemajo medosebne veščine, „napornost“ ne le fizičen, temveč tudi psihičen in psihosocialni napor ter „narava delovnih nalog“ tudi čustveno podporo. Podrobnejše smernice o vrstah meril in podmeril, ki jih je treba uporabiti za določitev vrednosti dela, so na voljo v delovnem dokumentu služb Komisije, priloženem poročilu Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu o uporabi Direktive 2006/54/ES (SWD(2013) 512 final) z dne 16. decembra 2013.

⁽²⁸⁾ MOD (2018), *Global wage report 2018/2019: what lies behind gender pay gaps* (Globalno poročilo o plačah 2018/2019: Kaj se skriva za razlikami v plačah), Ženeva, MOD, str. 75.

o plačah, v katerih so ženske običajno v slabšem položaju ⁽²⁹⁾. EESO ugotavlja, da predlog priznava, da člen 5 ne omejuje možnosti delodajalcev, delavcev in socialnih partnerjev, da se pogajajo o plači zunaj navedenega razpona.

4.3.2 Ti ukrepi bi lahko delodajalce tudi spodbudili, da opredelijo in odpravijo plačilne vrzeli v svojih organizacijah. Poročanja in skupne ocene lahko znatno prispevajo k ozaveščanju o diskriminaciji pri plačilih in spolni pristranskosti v plačilnih strukturah ter k temu, da bi se te težave obravnavale bolj sistematično in učinkoviteje, kar bi koristilo vsem delavcem v organizaciji, pri tem pa jim ne bi bilo treba vložiti zahtevka za enako plačilo. Hkrati je pomembno, da imajo zaposleni več znanja o tem, kaj sestavlja plačilo in plačo in kako se lahko na to vpliva. Dejavnosti ozaveščanja o vprašanih enakosti spolov na delovnem mestu bi prav tako znatno prispevale k odpravljanju razlike v plačilu. Večja preglednost plačil lahko ugodno vpliva tudi na zadovoljstvo, ohranjanje in produktivnost delovne sile ⁽³⁰⁾.

4.3.3 Besedilo predlaganega člena 7(5) nakazuje, da se delavcem lahko prepreči, da bi o svojem plačilu govorili z drugimi, pri čemer to ni vedno povezano z vprašanjem uveljavljanja načela enakega plačila. EESO poudarja, da je treba za zagotavljanje večje preglednosti jasno navesti, da se delavcem ne sme preprečiti, da bi svojo plačo razkrili sodelavcem in drugim, zlasti svojemu sindikatu. Možnost odprtega pogovora o plačilu z drugimi delavci omogoča, da ugotovijo, ali je bilo kršeno načelo enakega plačila.

4.3.4 Poleg tega delodajalci ne bi smeli imeti možnosti delavcem preprečiti, da svojemu sindikatu razkrijejo informacije o ravneh plačil za kategorije delavcev, ki se pridobijo na zahtevo in bi lahko nakazovale na diskriminacijo pri plačilu (člen 7 (6)). Od prejemnika bi se lahko zahtevalo, da informacije obravnava zaupno, razen za namene uveljavljanja načela enakega plačila.

4.3.5 Zaradi omejitve zahteve glede poročanja o plačilnih vrzelih znotraj organizacije na delodajalce z najmanj 250 delavci (člen 8(1)), na podlagi katere so izvzeta vsa mala in srednja podjetja (MSP), bo ta ukrep lahko izkoristila le približno tretjina vseh delavcev v EU ⁽³¹⁾. Poleg tega so ženske bolj zastopane v malih podjetjih ⁽³²⁾, zaradi česar bo ukrep dosegel še manjši delež žensk. Omenjeni prag pomeni nazadovanje glede na priporočilo Komisije iz leta 2014, v katerem so predlagane zahteve glede poročanja za delodajalce z najmanj 50 zaposlenimi ⁽³³⁾.

4.3.6 EESO upošteva možnost, da imajo MSP bolj omejena sredstva za izpolnjevanje svojih obveznosti iz predlagane direktive. V predlogu je treba upoštevati pomisleke glede dodatnih bremen za MSP, zlasti glede na njihov pomen v procesu okrevanja po pandemiji, ki bo morda potekal v času, ko bo začela veljati predlagana direktiva. Kljub temu Komisija ocenjuje,

⁽²⁹⁾ Dokazi kažejo, da se ženske med drugim običajno izogibajo pogajanjem o plačah in da so moški uspešnejši od žensk pri pogajanjih o rezultatih na trgu dela. Glej M. Recalde in L. Vesterlund, *Gender Differences in Negotiation and Policy for Improvement* (Razlike med spoloma pri pogajanjih in politika za izboljšanje), delovni dokument urada ZDA National Bureau for Economic Research (na strani <https://www.nber.org/papers/w28183>); A. Leibbrandt in J.A. List, *Do Women Avoid Salary Negotiations? Evidence from a Large Scale, Natural Field Experiment* (Ali se ženske izogibajo pogajanjem o plačah? Dokazi na podlagi obsežnega preizkusa v praksi), delovni dokument urada ZDA National Bureau for Economic Research (na strani <https://www.nber.org/papers/w18511>).

⁽³⁰⁾ Glej oceno učinka, str. 17 in 18, in na primer A. Chamberlain, *Is Salary Transparency More Than a Trend? (Ali je preglednost plačil več kot le trend?)*, Glassdoor Economic Research Report, 2015; A. Wall, *Pay openness movement: Is it merited? Does it influence more desirable employee outcomes than pay secrecy? (Ali imajo prizadevanja za javno preglednost plač dejansko pozitiven učinek? Ali prispevajo k boljšim rezultatom za zaposlene kot tajnost plač?)*, *Organization Management Journal*, 2018.

⁽³¹⁾ MSP zajemajo približno dve tretjini zaposlenih v EU in 99,8 % vseh podjetij, Statistični podatki o malih in srednjih podjetjih.

⁽³²⁾ EIGE (2020), *Gender inequalities in care and consequences for the labour market* (Neenakosti med spoloma pri oskrbi in posledice za trg dela), str. 29.

⁽³³⁾ Priporočilo št. 4.

da bodo stroški priprave poročil zmerni ⁽³⁴⁾. Popolna izjema za vse delodajalce z manj kot 250 delavci zato ni upravičena, morda pa bi bilo ustrezno uvesti posebna pravila za MSP.

4.3.7 S posebnimi pravili, na podlagi katerih bi se za manjša podjetja zmanjšala zahtevana pogostost poročanja, bi se zmanjšali stroški, delodajalci pa bi morali opredeliti in odpraviti plačilne vrzeli v korist delavcev. Prag za obveznost poročanja ne bi smel biti višji od 50 delavcev, zmanjšala pa bi se lahko pogostost poročanja za podjetja z več kot 50, vendar manj kot 250 delavci.

4.3.8 Podoben pomislek se pojavlja v zvezi z omejitvijo zahteve po skupni oceni na delodajalce z najmanj 250 delavci (člen 9). Stroški za pripravo skupne ocene naj bi bili nekoliko višji od stroškov priprave poročil ⁽³⁵⁾, vendar še vedno ne upravičujejo popolne izjeme za delodajalce z manj kot 250 zaposlenimi. Posebna pravila za MSP bi lahko bila upravičena.

4.3.9 Države članice bi morale delodajalcem, zlasti MSP, zagotoviti podporo, usposabljanje in tehnično pomoč pri izpolnjevanju obveznosti glede preglednosti plačil, tudi z razvojem orodij in metodologij za izračun plačilnih vrzeli. Kadar bi bilo to mogoče in ustrezno, bi morale države članice izkoristiti tudi možnost iz člena 8(4), da same zbirajo informacije o plačilnih vrzelih med organizacijami, zlasti v zvezi z malimi in srednjimi podjetji.

4.3.10 EESO ugotavlja, da se predlog razlikuje od priporočila v zahtevi, da morajo delodajalci poročati le o plačilnih vrzelih med moškimi in ženskami po kategorijah delavcev in v celotni organizaciji. Da bi zagotovili večjo preglednost in odgovornost, bi morale biti predstavnikom sindikatov/delavcev omogočeno, da preverijo, kakšno metodo delodajalec uporablja za izračun plačilnih vrzeli in ali so izračuni točni, ob ustreznem upoštevanju nacionalne zakonodaje in prakse. V skladu s priporočilom bi se morale obveznosti poročanja razširiti na povprečne ravni plačil moških in žensk po kategorijah delavcev. To bi delavcem in drugim organom omogočilo, da ocenijo dejanske razlike v plačilih med kategorijami delavcev, kar je bistveno za učinkovito uveljavljanje načela enakega plačila.

4.3.11 EESO poudarja, da v predlogu ni določeno, kako pogosto morajo delodajalci zagotavljati informacije o plačilu za različne kategorije delavcev (člen 8(1)(g)). Te informacije bi morale biti na voljo vsako leto, tako kot druge vrste informacij. Kot je predlagano v točki 4.3.7, bi lahko za MSP sprejeli posebne določbe glede pogostosti.

4.3.12 EESO podpira predlog, naj se delodajalcem naloži obveznost, da morajo v sodelovanju s predstavniki sindikatov/delavcev in drugimi organi odpraviti nepravilnost, in zahtevo, da se v skupno oceno vključijo ukrepi za odpravo ugotovljenih razlik in da se poroča o njihovi učinkovitosti (člen 8(7) ter člen 9(2) in (3)). Te določbe so ključne, da bodo obveznosti poročanja in skupne ocene učinkovito prispevale k spodbujanju načela enakega plačila.

4.3.13 Člen 10(1) določa, da morajo biti informacije, predložene v skladu z zgoraj navedenimi zahtevami, ki vključujejo obdelavo osebnih podatkov, zagotovljene v skladu z Uredbo (EU) 2016/679 Evropskega parlamenta in Sveta ⁽³⁶⁾ (Splošna uredba o varstvu podatkov). Navesti je treba, da delodajalci Splošne uredbe o varstvu podatkov ne smejo uporabljati kot razlog za skrivanje informacij, potrebnih za odkrivanje diskriminacije pri plačilu. Člen 10(3) vsebuje ustrezne ukrepe za varstvo zasebnosti posameznega delavca, v skladu s katerimi je treba v primeru, ko je delavca mogoče identificirati, ustrezne informacije dati na voljo samo predstavnikom sindikatov/delavcev ali organu za enakost, ki morajo nato delavca obvestiti, ali obstaja podlaga za zahtevek za enako plačilo.

⁽³⁴⁾ V oceni učinka Komisije so predlagani dodatni povprečni stroški v razponu od najmanj 379–508 EUR do največ 721–890 EUR za prvo leto, pri čemer se stroški v naslednjih letih znižujejo: Ocena učinka (SWD(2021) 41 final, stran 59). Glej tudi Eurofound (2020), *Measures to promote gender pay transparency in companies: How much do they cost and what are their benefits and opportunities?* (Ukrepi za spodbujanje preglednosti plačil med spoloma v podjetjih: koliko stanejo in kakšne so z njimi povezane koristi in priložnosti?), delovni dokument Eurofounda, WPEF20021.

⁽³⁵⁾ Povprečni stroški v razponu od najmanj 1 180–1 724 EUR do največ 1 911–2 266 EUR za prvo leto, pri čemer se stroški znižujejo z vsako naslednjo oceno: Ocena učinka (SWD(2021) 41 final, str. 61).

⁽³⁶⁾ Uredba (EU) 2016/679 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. aprila 2016 o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov ter o razveljavitvi Direktive 95/46/ES (Splošna uredba o varstvu podatkov) (UL L 119, 4.5.2016, str. 1).

4.4 Kolektivna pogajanja in socialni dialog o enakem plačilu

4.4.1 V predlogu se priznava, kako pomembno je, da socialni partnerji pri kolektivnih pogajanjih namenijo posebno pozornost enakemu plačilu, državam članicam pa omogoča, da sprejmejo ukrepe, s katerimi spodbujajo socialne partnerje, naj namenijo dovolj pozornosti vprašanjem enakega plačila, tudi na ustreznih ravneh kolektivnih pogajanj⁽³⁷⁾. V predlogu so upoštevane tudi raznolikost socialnega dialoga v državah članicah in sistemov kolektivnih pogajanj po Uniji ter avtonomija in pogodbeni svoboda socialnih partnerjev ter njihova vloga kot predstavnikov delavcev in delodajalcev⁽³⁸⁾. Vendar predlog v nasprotju s priporočilom iz leta 2014 ne vsebuje določbe, ki bi zagotovila, da se bo vprašanje enakega plačila lahko obravnavalo na ustreznih ravni kolektivnih pogajanj.

4.4.2 Člen 11 določa le, da je treba o pravicah in obveznostih iz direktive razpravljati s socialnimi partnerji, vendar je treba natančneje določiti, kaj to pomeni. Zlasti je treba posebej zagotoviti, da se sprejmejo ukrepi za spodbujanje kolektivnih pogajanj o enakem plačilu in drugi ukrepi za odpravo plačilne vrzeli med spoloma, brez poseganja v avtonomijo socialnih partnerjev. Kolektivna pogajanja imajo lahko pomembno in koristno vlogo pri sistematičnem spodbujanju enakega plačila in enakosti spolov na ravni podjetja, sektorja ali države.

4.4.3 Poleg tega bi bilo treba podpirati druge ukrepe, ki spodbujajo socialni dialog, razpravo o enakem plačilu in razvoj spolno nevtralnih sistemov vrednotenja delovnih mest s strani socialnih partnerjev, ozaveščanje o vprašanih v zvezi z enakimi plačili med njimi in izmenjavo dobre prakse.

4.4.4 Okrepiti bi bilo treba sposobnost predstavnikov sindikatov/delavcev, da delujejo v imenu delavcev, med drugim z določbo, da imajo sindikati/predstavniki delavcev pravico, da za kategorije delavcev zahtevajo informacije o ravneh plačil, razčlenjenih po spolu. Takšne informacije bi predstavnikom sindikatov/delavcev omogočile, da odkrijejo diskriminacijo pri plačilu in proti njej ukrepajo, tudi v okviru kolektivnih pogajanj.

4.4.5 EESO poudarja, da morajo predstavniki sindikatov/delavcev imeti potrebno tehnično znanje in izobrazbo, da lahko izpolnjujejo svojo nalogo odkrivanja diskriminacije pri plačilu ter delavcem svetujejo in jih zastopajo v zvezi z ustreznimi vprašanji. Pojasniti je treba, da imajo sindikati pravico zastopati svoje člane.

4.5 Pravna sredstva in izvrševanje

4.5.1 EESO se je seznanil s predlaganimi določbami za odpravo postopkovnih ovir, s katerimi se srečujejo delavci, ki želijo vložiti zahtevek za enako plačilo, kot so visoki pravni stroški, neustrezna odškodnina in zastaralni roki. V zvezi s tem priznava, da se pravila v pravnih tradicijah držav članic razlikujejo. EESO opozarja, da je potrebna prožnost, da bi se spoštovali nacionalni pravosodni sistemi in raznolikost socialnega dialoga v državah članicah in sistemov kolektivnih pogajanj po Uniji ter avtonomija in pogodbeni svoboda socialnih partnerjev ter njihova vloga kot predstavnikov delojemalcev in delodajalcev.

4.5.2 EESO podpira predlog glede zagotovitve, da lahko različni subjekti delujejo v imenu delavca ali skupine delavcev, z njihovo izrecno privolitvijo, ali v njihovo podporo ter da lahko organi za enakost in predstavniki delavcev to storijo v imenu več delavcev (člen 13). Lahko bi se preučila tudi možnost skupinske tožbe na nacionalni ravni, saj se pričakuje, da bo znatno vplivala na izvrševanje⁽³⁹⁾. EESO opozarja na potrebo po prožnosti, da bi spoštovali različne pravne tradicije in nacionalne pravosodne sisteme.

4.5.3 EESO ugotavlja, da bi lahko člen 19 v zvezi s pravnimi in sodnimi stroški povzročil finančne težave mikropodjetjem in nekaterim malim podjetjem kot toženim strankam v postopkih. Če so pravni stroški tako visoki, da ogrožajo poslovanje podjetja, bi bilo treba neplačilo stroškov šteti kot očitno nerazumno.

⁽³⁷⁾ Predlog, uvodna izjava 31.

⁽³⁸⁾ Predlog, uvodna izjava 31.

⁽³⁹⁾ Foubert P. (2017). Glej tudi Benedi Lahuerta S. (2018).

4.5.4 EESO ugotavlja, da bi predlagani triletni zastaralni rok iz člena 18 lahko terjal znatne spremembe, ki bi v nekaterih državah članicah pomenile izziv za obstoječe mehanizme reševanja sporov. V takih primerih bi morale biti državam članicam omogočeno, da prilagodijo svoje pravosodne sisteme in pravne tradicije, ne da bi pri tem ogrozile cilj člena 18, tj. da zagotovijo, da kratki zastaralni roki žrtvam diskriminacije pri plačilu ne bi preprečevali uveljavljanja pravice do enakega plačila.

4.6 Organi za enakost in spremljanje

4.6.1 EESO pozdravlja predlog o okrepitvi vloge organov za enakost pri uveljavljanju načela enakega plačila in zagotovitvi sodelovanja med organi za enakost in drugimi organi z nadzorno funkcijo (člen 25). Poleg tega je treba zagotoviti tesno sodelovanje med organi za enakost in socialnimi partnerji ter nadzornim organom, če je ločen od organa za enakost, ob upoštevanju avtonomije socialnih partnerjev.

4.6.2 EESO zlasti pozdravlja določbo o ustreznih sredstvih, ki bi organom za enakost omogočila učinkovito opravljanje njihovih nalog (člen 25(3)). Pozdravlja tudi predlog zahteve, da se imenuje telo za spremljanje, katerega naloga je podpirati izvajanje načela enakega plačila (člen 26). Za nadaljnjo krepitev vloge nacionalnih organov pa je treba v predlogu zagotoviti, da bodo imeli telo za spremljanje in inšpektorati za delo na voljo ustrezna sredstva za učinkovito izvajanje svojih nalog.

4.6.3 EESO meni, da bi morali v telo za spremljanje vključiti socialne akterje, ki bi sodelovali pri izvajanju načela enakega plačila, zlasti sindikate in predstavnike delodajalcev ter organizacije civilne družbe, ki spodbujajo enakost spolov in enako plačilo.

4.7 Horizontalne določbe

4.7.1 EESO meni, da bi bilo predlagano klavzulo o prepovedi poslabšanja položaja (člen 24) mogoče še okrepiti z dodatno navedbo, da se ničesar v direktivi ne sme razlagati v smislu omejevanja ali zmanjšanja učinka pravic in načel, kot jih na svojih področjih uporabe priznavajo mednarodno pravo in mednarodni sporazumi, katerih pogodbenica so Unija ali države članice.

4.7.2 Namen člena 27 je zagotoviti, da direktiva ne bo vplivala na pravico socialnih partnerjev do pogajanja o kolektivnih pogodbah ter do njihovega sklepanja in uveljavljanja ter na pravico do kolektivne tožbe v skladu z nacionalnim pravom in prakso. Nadalje je treba tudi določiti, da lahko socialni partnerji uvedejo določbe ali uporabijo kolektivne pogodbe, ki so za delavce ugodnejše od določb v direktivi.

4.7.3 EESO ugotavlja, da člen 30 socialnim partnerjem omogoča izvajanje direktive, ko to skupaj zahtevajo, če so rezultati, ki jih določa direktiva, stalno zagotovljeni. S to določbo je zagotovljeno, da se direktiva v različnih nacionalnih sistemih lahko izvaja na različne načine, hkrati pa se zagotavlja enaka raven varstva delavcev.

V Bruslju, 9. junija 2021

predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

PRILOGA

Naslednji amandmaji, ki so bili med razpravo zavrnjeni, so prejeli vsaj četrtno glasov (člen 43(2) poslovnika):

Nova točka 3.1

Za točko 3.1 se doda nova točka:

3.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) odločno podpira načelo enakega plačila za enako delo ali delo enake vrednosti za moške in ženske kot eno od temeljnih pravic in načel Evropske unije. EESO podpira tudi cilj Komisije, da odpravi razlike v plačilu med spoloma in še naprej spodbuja načelo enakega plačila. Vendar je treba za odpravo razlik v plačah med spoloma skrbno oceniti in pravilno opredeliti temeljne vzroke zanje. EESO meni, da predlog Komisije o direktivi o preglednosti plačil⁽¹⁾ ne upošteva ustrezno načelnih dejavnikov, na katerih temelji razlika v plačilu med spoloma, kot so horizontalna in vertikalna segregacija na trgu dela, ki izhajata iz posameznikovih izobraževalnih in poklicnih odločitev, delo s polnim delovnim časom v primerjavi z delom s krajšim delovnim časom, pa tudi omejitve, povezane z neplačano oskrbo, ter vloga davčnih spodbud. Namesto predlaganih ukrepov za preglednost plačil obstajajo bolj učinkoviti in sorazmerni ukrepi od zavezujoče zakonodaje EU za obravnavo teh vprašanj, hkrati pa je treba zagotoviti, da se upravna bremena in stroški za podjetja, zlasti MSP, ne povečajo. EESO poudarja, da so strukture plač in načini določanja plač bistveni del kolektivnih pogajanj in socialnega dialoga, ki so v pristojnosti držav članic in socialnih partnerjev. EESO meni, da predlagana direktiva⁽²⁾ ne spoštuje v celoti nacionalnih pristojnosti za oblikovanje plač in ne upošteva v zadostni meri različnih nacionalnih modelov socialnih odnosov ter odnosov med delodajalci in delojemalci ter pravnosodnih sistemov in pravnih tradicij v državah članicah. Poleg tega ne upošteva dejstva, da je oblikovanje plač odvisno tudi od istočasnega povpraševanja in ponudbe znanj in spretnosti na trgu dela ter razpoložljivih virov. Zato EESO ugotavlja, da je predlog Komisije o preglednosti plačil nesorazmeren in v nasprotju z načelom subsidiarnosti. Komisija bi morala svoj predlog ponovno preučiti ali ga preoblikovati, sozakonodajalca pa naj te pomisleke upoštevata in obravnavata v naslednjih korakih zakonodajnega postopka

Rezultat glasovanja

Za: 90

Proti: 109

Vzdržani: 18

Točka 3.2

Spremeni se tako:

3.2 EESO pozdravlja priznava, da je namen predloga Komisije, katerega namen je delavcem olajšati uveljavljanje načela enakega plačila, če menijo, da so bili žrtev diskriminacije pri plačilu, prispevati k večji preglednosti plačilnih struktur in okrepiti vlogo nacionalnih organov pri izvrševanju tega načela.

Rezultat glasovanja

Za: 85

Proti: 131

Vzdržani: 17

⁽¹⁾ COM(2021) 93 final.

⁽²⁾ COM(2021) 93 final.

Točka 3.3 (povezano s točko 1.3)

Spremeni se tako:

3.3 Vendar je ~~treba bi moral~~ po mnenju EESO predlog okrepiti ~~na različnih področjih~~ možnost držav članic, da uporabijo svoje modele odnosov med delodajalci in delojemalci, zlasti kar zadeva merila za določanje vrednosti dela, vključitev nekaterih temeljnih obveznosti glede preglednosti ter tudi vlogo socialnih partnerjev in kolektivnih pogajanj pri izvajanju načela enakega plačila, saj lahko socialni partnerji najbolje ponovno presodijo vrednost znanj in spretnosti ter poklicev⁽³⁾. Je zaskrbljen, da bodo v nasprotnem primeru imeli številni delavci le omejene koristi od predlaganih ukrepov in da ti ne bodo dovolj prispevali k sistemskim spremembam, potrebnim za odpravo diskriminacije pri plačilu in spolne pristranskosti v plačilnih strukturah.

Rezultat glasovanja

Za: 90

Proti: 138

Vzdržani: 17

Točka 4.2.4

Spremeni se tako:

4.2.4 EESO je kritičen in ima vprašanja glede uvedbe ~~pozdravlja uvedbo~~ možnosti, da se uporabijo hipotetični primerljiv položaj ali drugi dokazi, na podlagi katerih se lahko predpostavi domnevna diskriminacija, kadar ni mogoče najti resničnega primerljivega položaja. To bo delavcem na delovnih mestih z izrazito spolno segregacijo omogočilo, da bodo dokazali diskriminacijo tam, kjer je prisotna, četudi ni mogoča resnična primerjava. Zlasti je pomembno zagotoviti, da lahko delavke na delovnih mestih, ki so zelo ločena glede na spol, vložijo zahtevke za enako plačilo, saj dokazi kažejo na povezavo med stopnjo feminizacije delovnega mesta in nižjim plačilom, tj. višji kot je delež žensk, nižja je plača⁽⁴⁾. Ni jasno, kako bi to delovalo v praksi, in ustvarilo bi pravno negotovost za podjetja. Prav tako se s tem ne upošteva razvoj dinamike v podjetju, kjer se stalno spreminjajo vidiki, ki vplivajo na plače, kot so splošne gospodarske razmere (gospodarska uspešnost, konkurenčnost, produktivnost, povpraševanje) ter delovne naloge in organizacija. EESO meni, da je treba morebitno diskriminacijo pri plačilu vedno ocenjevati glede na zaposlene v istem podjetju, ki so v primerljivem položaju. Poleg tega poudarja, da se plače določajo predvsem v okviru (kolektivnih) pogajanj in na podlagi podrobnih strokovnih nasvetov, zato tega področja ne bi smeli urejati. Plače se oblikujejo na trgu dela in delavcem izplačujejo za opravljene naloge ter odražajo objektivne elemente in uspešnost delavca. Določene so kot del pogodbenega razmerja med dvema zasebnima strankama ali na podlagi kolektivne pogodbe. Direktiva bi morala upoštevati te vidike in strukture določanja plač.

Rezultat glasovanja

Za: 69

Proti: 114

Vzdržani: 15

⁽³⁾ UL C 110, 22.3.2019, str. 26.

⁽⁴⁾ MOD (2018), Global wage report 2018/2019: what lies behind gender pay gaps (Globalno poročilo o plačah 2018/2019: Kaj se skriva za razlikami v plačah), Ženeva, MOD, str. 75.

Točka 4.3.5

Točka se črta:

~~4.3.5 Zaradi omejitve zahteve glede poročanja o plačilnih vrzelih znotraj organizacije na delodajalce z najmanj 250 delavci (člen 8 (1)), na podlagi katere so izvzeta vsa mala in srednja podjetja (MSP), bo ta ukrep lahko izkoristila le približno tretjina vseh delavcev v EU (5). Poleg tega so ženske bolj zastopane v malih podjetjih (6), zaradi česar bo ukrep dosegel še manjši delež žensk. Omenjeni prag pomeni nazadovanje glede na priporočilo Komisije iz leta 2014, v katerem so predlagane zahteve glede poročanja za delodajalce z najmanj 50 zaposlenimi (7).~~

Rezultat glasovanja

Za: 81

Proti: 125

Vzdržani: 13

Točka 4.3.6 (povezano s točko 1.5)

Spremeni se tako:

4.3.6 EESO upošteva možnost, da imajo MSP bolj omejena sredstva za izpolnjevanje svojih novih obveznosti iz predlagane direktive, saj pogosto nimajo dovolj človeških virov. V predlogu je treba upoštevati pomisleke glede dodatnih bremen za MSP, zlasti glede na njihov pomen v procesu okrevanja po pandemiji, ki bo morda potekal v času, ko bo začela veljati predlagana direktiva. Kljub temu Komisija ocenjuje, da bodo stroški priprave poročil zmerni (8), vendar podcenjuje skupne finančne posledice za delodajalce. Skupnih stroškov namreč ni mogoče oceniti vnaprej, ampak bodo odvisni od stroškov priprave novih vrst podatkov in statističnih zbirk, števila sporov, težav pri izvajanju v praksi ter učinkov na oblikovanje plač in kolektivne pogodbe. Popolna izjema Popolno izjemo za vse delodajalce z manj kot 250 delavci je zato treba podpreti ni upravičena, morda pa bi bilo treba ustrezno uvesti tudi posebna pravila za MSP na nacionalni ravni. Državam članicam bi zato bilo treba dopustiti, da določijo ustrezne prage.

Rezultat glasovanja

Za: 90

Proti: 121

Vzdržani: 13

Točka 4.3.7

Točka se črta:

~~4.3.7 S posebnimi pravili, na podlagi katerih bi se za manjša podjetja zmanjšala zahtevana pogostost poročanja, bi se zmanjšali stroški, delodajalci pa bi morali opredeliti in odpraviti plačilne vrzeli v korist delavcev. Prag za obveznost poročanja ne bi smel biti višji od 50 delavcev, vendar bi se lahko zmanjšala pogostost poročanja za podjetja z več kot 50, vendar manj kot 250 delavci.~~

(5) MSP zajemajo približno dve tretjini zaposlenih v EU in 99,8 % vseh podjetij; Statistični podatki o malih in srednjih podjetjih.

(6) EIGE (2020), Gender inequalities in care and consequences for the labour market (Neenakosti med spoloma pri oskrbi in posledice za trg dela), str. 29.

(7) Priporočilo št. 4.

(8) V oceni učinka Komisije so predlagani dodatni povprečni stroški v razponu od najmanj 379–508 EUR do največ 721–890 EUR za prvo leto, pri čemer se stroški v naslednjih letih znižujejo; Ocena učinka (SWD(2021) 41 final, stran 59). Glej tudi Eurofound (2020), Measures to promote gender pay transparency in companies: How much do they cost and what are their benefits and opportunities? (Ukrepi za spodbujanje preglednosti plačil med spoloma v podjetjih: koliko stanejo in kakšne so z njimi povezane koristi in priložnosti?), delovni dokument Eurofounda, WPEF20021.

Rezultat glasovanja

Za: 82
Proti: 127
Vzdržani: 18

Točka 4.3.8

Spremeni se tako:

~~4.3.8 Podoben pomislek se pojavlja v zvezi z omejitvijo~~ EESO pozdravlja tudi omejitve zahteve po skupni oceni na delodajalce z najmanj 250 delavci (člen 9). Stroški za pripravo skupne ocene naj bi bili nekoliko višji od stroškov priprave poročil ⁽⁹⁾, ~~vedno ne zato upravičujejo popolne izjeme~~ popolno izjemo za delodajalce z manj kot 250 zaposlenimi. Posebna pravila za MSP na nacionalni ravni bi lahko bila upravičena.

Rezultat glasovanja

Za: 82
Proti: 130
Vzdržani: 20

Točka 4.3.9

Spremeni se tako:

~~4.3.9 Države članice bi morale delodajalcem, zlasti MSP, zagotoviti podporo, usposabljanje in tehnično pomoč~~ ter jih spodbuditi k sprejetju prostovoljnih ukrepov za preglednost pri izpolnjevanju obveznosti glede preglednosti plačil, tudi z razvojem orodij in metodologij za izračun plačilnih vrzeli. Kadar bi bilo to mogoče in ustrezno, bi morale države članice izkoristiti tudi možnost iz člena 8(4), da same zbirajo informacije o plačilnih vrzelih med organizacijami, zlasti v zvezi z malimi in srednjimi podjetji.

Rezultat glasovanja

Za: 91
Proti: 130
Vzdržani: 15

Točka 4.4.4

Spremeni se tako:

4.4.4 EESO pozdravlja dejstvo, da predlog povečuje možnosti za delojemalce, da uveljavljajo svoje pravice v zvezi z načelom enakega plačila. Zmožnost sindikatov in predstavnikov delavcev, da delujejo v imenu delavcev, bi morala biti vedno pogojena z jasnim pooblastilom delavca in se izvajati v skladu z nacionalno zakonodajo in prakso ter sistemi odnosov med delodajalci in delojemalci. Pravica zahtevati informacije o ravnih plačil, razčlenjenih po spolu, za kategorije delavcev ne bi smela biti samodejno priznana, temveč bi jo moral delavec vedno utemeljiti in uveljavljati za vsak primer posebej. Okrepiti bi bilo treba sposobnost predstavnikov sindikatov/delavcev, da delujejo v imenu delavcev, med drugim z določbo, da imajo sindikati/predstavniki delavcev pravico, da za kategorije delavcev zahtevajo informacije o ravnih plačil, razčlenjenih po spolu. Takšne informacije bi predstavnikom sindikatov/delavcev omogočile, da odkrijejo diskriminacijo pri plačilu in proti njej ukrepajo, tudi v okviru kolektivnih pogajanj.

(9) Povprečni stroški v razponu od najmanj 1 180–1 724 EUR do največ 1 911–2 266 EUR za prvo leto, pri čemer se stroški znižujejo z vsako naslednjo oceno: Ocena učinka (SWD(2021) 41 final, str. 61).

Rezultat glasovanja

Za: 88
Proti: 127
Vzdržani: 11

Nova točka 4.5.5

Za točko 4.5.4 se doda nova točka:

4.5.5 EESO poudarja, da bi bilo treba odpraviti vse oblike diskriminacije na podlagi spola. Vendar pa ga skrbi, da bi zahteva po polni odškodnini iz člena 14 lahko povzročila pravno negotovost in praktične težave, med drugim v zvezi z obdobjem, za katerega bi se taka odškodnina plačala. Zato bi bilo treba posebne pogoje, kako zaprositi in dobiti tako odškodnino ali povračilo škode, določiti na nacionalni ravni.

Rezultat glasovanja

Za: 89
Proti: 127
Vzdržani: 20

Nova točka 4.5.6

Za točko 4.5.5 se doda nova točka:

4.5.6 EESO ugotavlja, da bi lahko določba iz člena 16(2) o dodatnih okoliščinah, v katerih se dokazno breme preloži na delodajalca, in sicer kadar delodajalec ni izpolnil obveznosti glede preglednosti iz členov 5 do 9, imela daljnosežne posledice, če se bo dosledno uporabljala. Zato bi morale države članice same določiti ustrezna dokazna pravila v primerih, ko takšno neizpolnjevanje obveznosti pomeni malomarnost z vidika pričakovanega skrbnega ravnanja.

Rezultat glasovanja

Za: 91
Proti: 145
Vzdržani: 13

Točka 4.7.2

Spremeni se tako:

4.7.2 Namen člena 27 je zagotoviti, da direktiva ne bo vplivala na pravico socialnih partnerjev do pogajanja o kolektivnih pogodbah ter do njihovega sklepanja in uveljavljanja ter na pravico do kolektivne tožbe v skladu z nacionalnim pravom in prakso. Za te sporazume bi morale veljati, da zagotavljajo zeleno zaščito. Nadalje je treba tudi določiti, da lahko socialni partnerji uvedejo določbe ali uporabijo kolektivne pogodbe, ki so za delavce ugodnejše od določb v direktivi.

Rezultat glasovanja

Za: 95
Proti: 134
Vzdržani: 12

Točka 4.7.3

Spremeni se tako:

4.7.3 EESO ugotavlja, da člen 30 socialnim partnerjem omogoča izvajanje direktive, ko to skupaj zahtevajo, če so rezultati, ki jih določa direktiva, stalno zagotovljeni. S to določbo je zagotovljeno, da se direktiva v različnih nacionalnih sistemih lahko izvaja na različne načine, ~~hkrati pa se zagotavlja enaka raven varstva delavcev. Da bi bilo to jasno razvidno, bi se bilo treba zgledovati po direktivah o delu prek agencij ter preglednih in predvidljivih delovnih pogojih, v katerih je navedeno, da je takšno izvajanje dovoljeno, če je zagotovljeno splošno varstvo delavcev.~~

Rezultat glasovanja

Za: 86

Proti: 142

Vzdržani: 9

Točka 1.1 (povezano s točko 3.1)

Spremeni se tako:

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) odločno podpira načelo enakega plačila za enako delo ali delo enake vrednosti za moške in ženske kot eno od temeljnih pravic in načel Evropske unije. EESO podpira tudi cilj Komisije, da odpravi razlike v plačilu med spoloma in še naprej spodbuja načelo enakega plačila. Vendar je treba za odpravo razlik v plačah med spoloma skrbno oceniti in pravilno opredeliti temeljne vzroke zanje. EESO meni, da predlog Komisije o preglednosti plačil⁽¹⁰⁾ ne upošteva ustrezno načelnih dejavnikov, na katerih temelji razlika v plačilu med spoloma, kot so horizontalna in vertikalna segregacija na trgu dela, ki izhaja iz posameznikovih izobraževalnih in poklicnih odločitev, delo s polnim delovnim časom v primerjavi z delom s krajšim delovnim časom, pa tudi omejitve, povezane z neplačano oskrbo, ter vloga davčnih spodbud. Namesto predlaganih ukrepov za preglednost plačil obstajajo bolj učinkoviti in sorazmerni ukrepi od zavezujoče zakonodaje EU za obravnavo teh vprašanj, hkrati pa je treba zagotoviti, da se upravna bremena in stroški za podjetja, zlasti MSP, ne povečajo. EESO meni, da predlagana direktiva⁽¹¹⁾ ne spoštuje v celoti nacionalnih pristojnosti za oblikovanje plač in ne upošteva v zadostni meri različnih nacionalnih modelov socialnih odnosov ter odnosov med delodajalci in delojemalci ter pravosodnih sistemov in pravnih tradicij v državah članicah. Poleg tega ne upošteva dejstva, da je oblikovanje plač odvisno tudi od istočasnega povpraševanja in ponudbe znanj in spretnosti na trgu dela ter razpoložljivih virov. Zato EESO ugotavlja, da je predlog Komisije o preglednosti plačil nesorazmeren in v nasprotju z načelom subsidiarnosti. Komisija bi morala svoj predlog ponovno preučiti ali ga preoblikovati, sozakonodajalca pa naj te pomisleke upoštevata in obravnavata v naslednjih korakih zakonodajnega postopka. EESO pozdravlja predlog Komisije, katerega namen je delavcem olajšati uveljavljanje načela enakega plačila, če menijo, da so bili žrtev diskriminacije pri plačilu, prispevati k večji preglednosti plačilnih struktur in okrepiti vlogo nacionalnih organov pri izvrševanju tega načela.

Točka 1.3 (povezano s točko 3.3)

Spremeni se tako:

1.3 Vendar je ~~treba bi moral~~ po mnenju EESO predlog okrepiti na različnih področjih možnost držav članic, da uporabijo svoje modele odnosov med delodajalci in delojemalci, zlasti kar zadeva merila za določanje vrednosti dela, vključitev nekaterih temeljnih obveznosti glede preglednosti ter vlogo socialnih partnerjev in kolektivnih pogajanj pri izvajanju načela enakega plačila.

⁽¹⁰⁾ COM(2021) 93 final.

⁽¹¹⁾ COM(2021) 93 final.

Točka 1.5 (povezano s točka 4.3.6)

Spremeni se tako:

1.5 Čeprav se v predlogu se upravičeno upoštevajo pomisleki glede dodatnih bremen za MSP, EESO podpira predlog Komisije, meni, da se izvzamejo vsi delodajalci popolno izvzetje vseh delodajalcev z manj kot 250 zaposlenimi, obenem pa priznava, da ni utemeljeno, bi bila lahko za MSP ~~ustrezna bi bila posebna pravila za MSP na nacionalni ravni. Zato bi morale države članice~~ ustrezna bi bila posebna pravila za MSP na nacionalni ravni. Zato bi morale države članice delodajalcem, zlasti MSP, zagotoviti podporo, usposabljanje in tehnično pomoč pri izpolnjevanju obveznosti glede preglednosti plačil.

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Delovni dokument služb Komisije – Ocena bele knjige – Načrt za enotni evropski prometni prostor – na poti h konkurenčnemu in z viri gospodarnemu prometnemu sistemu

(SWD(2020) 410 final)

(2021/C 341/14)

Poročevalec: **Pierre Jean COULON**

Soporočevalka: **Lidija PAVIĆ-ROGOŠIĆ**

Zaprosilo	Evropska komisija, 14. 1. 2021
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za promet, energijo, infrastrukturo in informacijsko družbo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	27. 5. 2021
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	9. 6. 2021
Plenarno zasedanje št.	561
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	241/1/4

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) pozdravlja pobudo za oceno izvajanja bele knjige iz leta 2011, vendar obžaluje, da je bila začeta tako pozno in jo je prejel v obravnavo šele na svoje zaprosilo.

1.2 EESO si želi v prihodnje imeti reden vpogled v napredek pri izvajanju strategij Komisije in možnost prispevati na področju prometa. Poleg tega priporoča, da se v prihodnjih strateških dokumentih že na začetku pripravi jasen načrt spremljanja.

1.3 EESO upa, da bodo te ocene pripravljene v obliki rednih in tematskih poročil o napredku, in sicer v presledkih, ki bodo omogočili realno oceno napredka, zamud in njihovih vzrokov ter po potrebi možne popravne ukrepe. Pomembno je, da se pravočasno oceni, kaj je bilo doseženo in kaj ne in zakaj (npr. somodalnost, boljše stanje glede železnic, zastoji, socialna vprašanja, okoljski cilji itd.), ter se ustrezno ukrepa.

1.4 Odbor podpira ukrepe za okolju prijaznejši promet, vendar poudarja, da mora biti energetski prehod pravičen ter ponuditi vzdržne in realistične alternative, ne da bi pri tem zanemarili njegove cilje, pri tem pa je treba upoštevati posebne gospodarske in socialne teritorialne značilnosti in potrebe vseh delov Evrope, tudi podeželja.

1.5 Odbor ponavlja svoja stališča v zvezi z belo knjigo, da omejevanje načinov prevoza ne pride v poštev, da bi si bilo treba prizadevati za somodalnost in ne za prehod na druge načine prevoza, da mora biti zeleni prehod socialno pravičen in mora ohranjati konkurenčnost evropskega prometa, med drugim s popolno vzpostavitvijo evropskega prometnega prostora in ob dokončanju enotnega trga. Pri tem obžaluje tudi zamudo pri vzpostavitvi omrežja TEN-T.

1.6 Kot je EESO že navedel v svojem mnenju iz leta 2012, želi spodbuditi odprto, stalno in pregledno izmenjavo mnenj o izvajanju bele knjige med predstavniki civilne družbe (podjetji, delodajalci, zaposlenimi, uporabniki, nevladnimi organizacijami in univerzami itd.), Komisijo in drugimi ustreznimi akterji, kot so nacionalni organi na različnih ravneh. Tako se bosta izboljšala sprejemanje in razumevanje civilne družbe ter se bodo zagotovile koristne povratne informacije oblikovalcem politike in tistim, ki so odgovorni za njeno izvajanje.

1.7 EESO ponavlja svojo izjavo iz mnenja iz leta 2011 o *socialnih vidikih prometne politike EU*. Evropsko komisijo poziva, naj sprejme ustrezne ukrepe in s tem poskrbi za uskladitev socialnih standardov na področju notranjega prometa EU, pri čemer naj ne prezre potrebe po vzpostavitvi enakovrednih konkurenčnih pogojev v mednarodnem merilu.

1.8 EESO je novo *strategijo za trajnostno in pametno mobilnost – usmerjanje evropskega prometa na pravo pot za prihodnost* obravnaval v mnenju (TEN/729 ⁽¹⁾), ki je bilo sprejeto 28. aprila 2021. Ponovno odločno poziva k izvajanju vseh svojih sklepov in priporočil.

1.9 EESO bo veliko pozornosti namenil prihodnji strategiji Pripravljeni na 55, ki naj bi jo Komisija v zakonodajni obliki objavila 14. julija. To strategijo bo obravnaval v več mnenjih.

2. Uvod

2.1 Delovni dokument z naslovom *Ocena bele knjige Načrt za enotni evropski prometni prostor – na poti h konkurenčnemu in z viri gospodarnemu prometnemu sistemu* (SWD(2020) 410) je bil objavljen 10. decembra 2020. Med pripravo tega načrta je bilo leta 2011 opravljeno posvetovanje z Evropskim ekonomsko-socialnim odborom, ki je 26. oktobra 2011 sprejel mnenje TEN/454 ⁽²⁾. Po objavi ocene SWD(2020) 410 se je EESO odločil, da jo bo proučil glede na cilje iz načrta, mnenje TEN/454 ter razvoj dogodkov po njegovi objavi.

2.2 Od sprejetja bele knjige so bile izvedene številne pobude Komisije, ki zajemajo vse vrste prevoza (četrti železniški sveženj, evropska strategija za mobilnost z nizkimi emisijami iz leta 2016, direktiva o infrastrukturi za alternativna goriva, trije svežnji mobilnosti o različnih vidikih cestnega prometa, uredba o pristaniških storitvah, modri pas, uredba o prometu, letalska strategija, program NAIADES, evropski akt o dostopnosti, uredba o vseevropskih prometnih omrežjih in uredba o instrumentu za povezovanje Evrope itd.). Ocena je priložnost za razkrivanje tehničnega, političnega in družbenega napredka, zlasti dela glede ureditve cestnega prometa v svežnju o mobilnosti, sprejetem leta 2020, hkrati pa je mogoče opozoriti na neizpolnjene cilje.

2.3 Dosežke je treba oceniti glede na prvotne cilje za leto 2011, pri katerih pa ni bilo mogoče upoštevati dogodkov, ki so se zgodili pozneje, tako na geopolitičnem (brexit, vzpon Kitajske), okoljskem (ni znakov, da bi se globalno segrevanje upočasnilo ali da bi bili skupaj zmožni doseči cilje Pariškega sporazuma) kot tudi zdravstvenem področju (kriza zaradi COVID-19). Zdravstvena kriza je razkrila, kako odvisna je Evropa od uvoza blaga, ki je strateško pomembno za njeno suverenost, in je bila povod za sprejetje interventnih ukrepov v Evropi, kakršnih doslej še ni bilo (načrt za okrevanje v višini 750 milijard EUR), ki je sledilo temeljiti spremembi ambicij evropske okoljske politike s ciljem doseči ogljično nevtralnost do leta 2050 in 90-odstotno zmanjšanje emisij toplogrednih plinov v prometnem sektorju kot del evropskega zelenega dogovora.

2.4 EESO je seznanjen z delovnim dokumentom služb Komisije iz leta 2016 o oceni izvajanja načrta ⁽³⁾, v katerem je ugotovljeno, da je glede na cilje, določene v beli knjigi, čas, ki poteče od sprejetja načrta, v večini primerov prekratek, da bi bilo mogoče ustrezno oceniti napredek. V oceni je poudarjeno, da se izvajajo prizadevanja za izboljšanje ustreznih kazalnikov, omenjena pa so tudi pričakovanja deležnikov glede boljšega izvajanja, večjih naložb v prometno infrastrukturo, boljšega upoštevanja potreb uporabnikov in delavcev v prometu ter krepitve enotnega evropskega prometnega prostora in tehnološkega razvoja.

2.5 Čeprav se je poskušal Odbor pri pripravi tega mnenja omejiti zgolj na oceno, ni bilo mogoče popolnoma zanemariti sprememb na svetovni ravni. Zato se bralce mnenja stalno spodbuja, da se pri vsaki točki vprašajo, kakšen bi lahko bil potencialen, pričakovan ali predvidljiv kratko-, srednje- in dolgoročen vpliv teh dogodkov, ki se bo pokazal šele čez čas.

2.6 EESO ponavlja svoje stališče, ki ga je izrazil v mnenju o načrtu, in sicer da je v izvajanje in oceno načrta pomembno vključiti civilno družbo. Leta 2015 je EESO na zaprosilo Evropskega parlamenta sprejel mnenje o napredku in izzivih načrta, nato pa je Evropski parlament septembra 2015 sprejel resolucijo o izvajanju načrta. V delovnem dokumentu Komisije iz leta 2016 je predstavljenih več mnenj organov EU, kar EESO ocenjuje kot dobro prakso.

⁽¹⁾ UL C 286, 16.7.2021, str. 158.

⁽²⁾ UL C 24, 28.1.2012, str. 146.

⁽³⁾ SWD(2016) 226.

3. Splošne ugotovitve

3.1 EESO pozdravlja pobudo za izvedbo ocene, ki mu omogoča, da lahko izrazi svoje stališče, in katere namen bi moral biti predvsem določanje prioritet pri obravnavi razvoja, napredka in zamud, izpostavljenih v dokumentu. Želi si, da bi bil v prihodnje redno obveščen o napredku pri izvajanju strategij, in sicer prek takšnega ocenjevanja, ki bi se izvajalo v časovnih presledkih, prilagojenih posameznemu projektu. Upa, da se bodo pri teh ocenah upoštevale ne le zamude in napredek, temveč tudi ključni dejavniki tega napredka in zamud, pa tudi razvoj in mednarodne pobude, ki vplivajo ali bi lahko vplivale na prvotne načrte.

3.2 EESO je v svojem mnenju iz oktobra 2011 izrazil obžalovanje, da je na seznam predlaganih ukrepov vključenih le malo rokov in da v načrtu strateški ukrepi (za obdobje do leta 2050) niso jasno povezani s taktičnimi ukrepi (ki bi jih bilo mogoče sprejeti takoj). V mnenju je tudi navedeno, da bi moral biti v načrtu določen natančnejši delovni načrt za obdobje 2013–2020. EESO je v svojem mnenju iz leta 2015 predlagal, da se za akcijski načrt iz Priloge I k načrtu na splošno ponovno oceni, ali je še vedno politično izvedljiv. Opozoriti je treba, da je bil v letu 2018 dosežen skromen napredek v zvezi s tremi specifičnimi cilji: emisije toplogrednih plinov (cilj zmanjšanja emisij za 60 % do leta 2050 v primerjavi z letom 1990 in cilj zmanjšanja emisij za 20 % do leta 2030 v primerjavi z letom 2008), odvisnost od fosilnih goriv in omejitev povečevanja zastojev. Emisije toplogrednih plinov so bile 32 % nad ravnmi iz leta 1990 in so se v obdobju 2013–2018 povečevale. Fosilna goriva so še vedno osnova za pokrivanje potreb po energiji v prometu. Resda se njihov delež v zadnjih letih zmanjšuje, vendar je stopnja zmanjšanja, ki je tesno povezana z izvajanjem okoljskih predpisov v različnih državah, nezadostna. Kar zadeva kazalnike zastojev, pa se zdi, da neambiciozen in količinsko neopredeljen cilj ni dosežen. EESO vseeno poudarja, da se z novimi načini organizacije dela, razvitimi zaradi zdravstvene krize, odpirajo nove sistemske možnosti.

3.3 EESO v svojem mnenju iz leta 2011 izraža podporo strategiji načrta, v skladu s katero bi v primerjavi s prejšnjimi belimi knjigami sprejeli več tržno usmerjenih ukrepov. V svojem mnenju iz leta 2015 je poudaril, da bi bilo treba posebno pozornost med drugim nameniti kohezijskim vidikom načela onesnaževalec plača in potrebi po upoštevanju tveganja socialne izključenosti ter zagotoviti skladnost z davki in pristojbinami na splošno. Vendar EESO zaradi dejstva, da se globalno segrevanje ni upočasnilo, izkušenj iz zdravstvene krize in velike vloge, ki so jo med krizo in nedvomno tudi po njej imele politične oblasti, poziva Evropo in javne organe držav članic, naj v celoti prevzamejo svojo vlogo pri usmerjanju sprememb, potrebnih za trajnostno prihodnost, zlasti s pospeševanjem naložbenih programov.

3.4 Večina pobud, predlaganih v beli knjigi, se nanaša na uvedbo somodalnega prometnega sistema v okviru enotnega evropskega prometnega prostora. EESO ponovno izraža podporo somodalnosti. V zvezi s tem tudi opozarja, da je treba v praksi v celoti izvesti formalno odprtje trga, doseženo s četrtim železniškim svežnjem, da bi železnica postala privlačen partner v multimodalnem smislu ob upoštevanju okoljskih in socialnih vprašanj.

3.5 EESO je v svojih mnenjih iz let 2011 in 2015 poudaril, da ni realnih podatkov o tem, kako naj bi izpolnili cilje v zvezi z okolju prijaznejšim prometnim sistemom in koliko bo to stalo. Zaradi zamud, zdravstvene krize in njenih ekonomskih posledic je globoko zaskrbljen glede zmožnosti akterjev, da financirajo potrebne preobrazbe.

3.6 Prvotni cilj 60-odstotnega zmanjšanja emisij CO₂ v prometnem sektorju do leta 2050 je bil zelo ambiciozen, zlasti glede na podatke iz konca leta 2018 in obete iz ocene, ki kažejo, da brez dodatnih politik ali odločnejših obstoječih ukrepov cilj ne bo dosežen. EESO poziva, naj se nov zagon, ki ga zagotavlja evropski zeleni dogovor, vključi v evropsko raziskovalno-razvojno politiko, sorazmerno z izzivi, in se usmerja v skladu s strožjim časovnim razporedom izvajanja.

3.7 Odbor predlaga, naj se strožji časovni razpored in srednjeročni cilji ne omejijo na emisije CO₂ ter naj se določijo specifični in količinsko opredeljeni cilji za zmanjšanje odvisnosti od nafte ter zmanjšanje hrupa in onesnaženosti ozračja. Odbor poudarja, da energetski prehod ne sme voditi do poslabšanja življenjskih razmer v nekaterih delih Evrope. Prehod mora biti pravičen in izveden ob upoštevanju posebnih gospodarskih, socialnih in teritorialnih značilnosti, ne da se bi pri tem zanemarili njegovi cilji.

3.8 EESO v skladu s svojima predhodnima mnenjema (iz let 2011 in 2015) poudarja pomen izjave iz točke 18 načrta, da omejevanje mobilnosti ne pride v poštev. Poudariti je treba, da te izjave ne bi smeli razlagati v nasprotju z morebitnimi ukrepi, katerih cilj je povečati energetske učinkovitost prometa in zmanjšati emisije. Evropa preživlja obdobje, ko se dejansko bori proti vetru. Pri tem pa ne smemo dopustiti, da bi skrenili s poti. Dober napredek je bil dosežen pri ciljih načrta v zvezi z organizacijo evropskega notranjega trga. Zelo škodljivo bi bilo, če v prihodnjih letih družbene in okoljske zahteve iz različnih evropskih pobud ne bi bile v ospredju.

3.9 V načrtu je upoštevano, da je treba povečati konkurenčnost alternativnih načinov prevoza v primerjavi s cestnim prevozom. Odbor še naprej podpira ta cilj, vendar le, če bo izpolnjen s spodbujanjem večje zmogljivosti in kakovosti prevoza po železnici, celinskih plovni poti in na kratke razdalje po morju, pa tudi z učinkovitimi intermodalnimi storitvami, ne da bi bil pri tem oviran razvoj učinkovitih in trajnostnih cestnih storitev znotraj EU.

3.10 EESO pozdravlja napredek na socialnem področju (ustanovitev Evropskega organa za delo, vključitev Konvencije Mednarodne organizacije dela o delu v pomorstvu v evropsko zakonodajo, izvajanje nadzornih ukrepov, predvidenih v svežnju za cestni promet iz decembra 2011, itd.). Kljub temu je še vedno zaskrbljen zaradi napetosti, ki se je na trgu cestnega tovornega prevoza pojavila zaradi različnih ravni socialne zaščite in plač ter zaradi nekaterih nedostojnih pogojev dela. Tako kot v letih 2011 in 2015 poziva k povečanju varnosti na cestah, socialnih standardov ter človeških in finančnih virov za spremljanje skladnosti s predpisi in zakonodajo. Nazadnje želi tudi, da Komisija obravnava vprašanje zaposlenih/delavcev na platformah za dostavo na dom. V skladu z mnenjem TEN/697⁽⁴⁾ poziva k spodbujanju zaposlovanja in boju proti socialnemu dampedingu.

3.11 EESO je v svojih prejšnjih mnenjih (iz let 2011 in 2015) izrazil močan dvom o ustreznosti specifičnega cilja spremembe načina prevoza iz načrta, tj. da bi morali do leta 2030 30 %, do leta 2050 pa več kot 50 % cestnega tovornega prevoza na razdaljah, daljših od 300 km, preusmeriti na druge načine prevoza, kot je železniški prevoz ali prevoz po vodi. Iz ocene je jasno razvidno, da doslej ni prišlo do sprememb v porazdelitvi načinov prevoza. V zvezi s tem se strinja z izjavo iz resolucije Evropskega parlamenta iz leta 2015 o izvajanju načrta, da strategija prehoda na druge oblike prevoza iz načrta ni bila uspešna in da je zato treba izboljšati trajnostnost vseh oblik prevoza in poiskati rešitve za somodalnost. Evropski zeleni dogovor s ciljem 90-odstotnega zmanjšanja emisij toplogrednih plinov iz prometa do leta 2050 je povzročil spremembo ciljev, ne da bi poiskali odgovore na praktična vprašanja, ki se postavljajo zaradi teh novih ambicij.

3.12 EESO opozarja na zaskrbljenost glede konkurenčnosti Evrope in njenih podjetij. Trdno je prepričan, da imajo prednost ukrepi na svetovni ravni. Regionalni ukrepi ali ukrepi na posameznih celinah, na primer pravice potrošnikov, socialni standardi in trajnostni ukrepi v Evropski uniji, bi se morali uporabljati tudi za prevoznike, ki prihajajo iz tretjih držav ter delujejo na notranjem trgu, so namenjeni nanj ali prihajajo z njega, da bi vzpostavili enake konkurenčne pogoje po svetu ter preprečili selitev virov CO₂ in izgubo delovnih mest.

3.13 EESO ugotavlja, da je bilo pri obeh prejšnjih ocenah večinoma ugotovljeno, da je prezgodaj za celovito oceno rezultatov izvajanja načrta. Po mnenju EESO je nezadovoljivo, da niso na voljo zadostna merila za oceno, da bi lahko kadar koli med ocenjevanjem strategije dosegli verodostojen pregled stanja. To je zlasti nezadovoljivo, če dejavnosti izvajanja potekajo pet (2016) oziroma devet (2020) let. EESO se v zvezi s tem sklicuje na priporočilo v svojem mnenju iz leta 2011, da je potreben natančnejši delovni načrt za obdobje 2013–2020, da bi se olajšalo ocenjevanje.

3.14 Ocene za leto 2016 in leto 2020 pripisujeta velik pomen popolni vzpostavitvi enotnega evropskega prometnega prostora, v oceni iz leta 2020 pa je poseben poudarek namenjen enotnemu trgu EU kot močnemu gonilu stroškovno učinkovitih sprememb, zlasti pa veliki stopnji sprejemanja tehnoloških sprememb, pri čemer se poudarja, kako pomemben je ta vidik pri spodbujanju javnih in zasebnih naložb na tem področju. Glede na to je EESO presenečen, da v strategiji Komisije za trajnostno in pametno mobilnost iz leta 2020 ni več pozornosti namenjene povezavi med cilji glede trajnostnosti in digitalizacije ter enotnemu trgu, vključno s socialnimi in kohezijskimi vidiki. To je eden od razlogov, zaradi katerih EESO obžaluje, da ocena iz leta 2020 ni bila končana pred sprejetjem odločitve o novi strategiji, saj bi se tako lahko pri oblikovanju strategije uporabili njeni zaključki.

3.15 EESO obžaluje, da v oceni niso dovolj izpostavljene težave in zamude pri izvajanju TEN-T, zlasti v zvezi s koridorji jedrnega omrežja.

3.16 EESO opozarja na pomen pridobivanja podpore civilne družbe in deležnikov, vključno s participativnim dialogom, kot je predlagal v svojem mnenju iz leta 2012. Dobro razumevanje in splošno sprejemanje strateških ciljev bosta zelo ugodno vplivala na doseganje rezultatov.

⁽⁴⁾ UL C 14, 15.1.2020, str. 112.

4. Posebne ugotovitve

4.1 EESO še naprej podpira program za vseevropska prometna omrežja. V okviru zelenega dogovora je doslej in bo tudi v prihodnje pozival k politikam naložb v sodobno infrastrukturo, prilagojeno prihodnjim izzivom⁽⁵⁾. Poleg tega je predlagal, naj se prednostno obravnavajo neposredne povezave med letalskimi vozlišči in železniškim omrežjem za visoke hitrosti, katerih vzpostavitev je nujen pogoj pred začetkom razprave o morebitni prepovedi letov na kratke razdalje.

4.2 EESO ponovno poudarja, da podpira vzpostavitev in izvajanje enotnega evropskega neba. Odbor v skladu s svojim mnenjem TEN/697 in glede na krizo države članice in vse akterje v letalstvu poziva, naj spodbudijo celovito in hitro izvajanje ambicioznih ciljev EU v zvezi z varnostjo, donosnostjo, zmogljivostjo in trajnostnim delovanjem sektorja zračnega prometa.

4.3 Evropska komisija se je doslej v svoji prometni politiki v železniškem sektorju osredotočala predvsem na konkurenco v železniškem sektorju, namesto da bi si dosledno prizadevala za cilje okoljske politike iz bele knjige o prometu. EESO poudarja, da lahko integrirani železniški sistemi zagotovijo pravično dodeljevanje zmogljivosti v enaki meri kot neintegrirani sistemi. Ločevanje je imelo v različnih državah članicah različne posledice, odvisno od stanja infrastrukture, kakovosti in velikosti voznega parka ter modela ločevanja. Novi zasebni prevozniki pogosto zagotavljajo konkurenčnost na podlagi slabih delovnih pogojev. Enoten model, ki bi ustrezal vsem, v železniškem sektorju ni ustrezen, saj je treba upoštevati posebne geografske značilnosti, obseg modela, traso prog ter načine tovornega in potniškega prometa.

4.4 Precejšnji zneski, ki jih bo treba mobilizirati za doseganje ogljične nevtralnosti do leta 2050 in zmanjšanje emisij toplogrednih plinov za vsaj 50 % do leta 2030, bodo verjetno izziv za prometni sektor. EESO poziva k ustanovitvi sklada za pravični prehod na področju prometa, ki bo posebej namenjen zagotavljanju podpore delavcem in podjetjem v tem sektorju, ki niso vsi veliki subjekti.

4.5 Od leta 2011 je bil dosežen napredek na socialnem področju, zlasti pri izvajanju Konvencije Mednarodne organizacije dela o delu v pomorstvu, sprejete leta 2006. Vendar ta minimalna pravila delavcem na tem področju ne morejo zagotoviti delovnih pogojev na ravni evropskih standardov. Po tem, ko je bil projekt evropske zastave opuščen, EESO poziva Evropsko komisijo, naj si prizadeva za uskladitev socialnih standardov na področju notranjega prometa EU, pri čemer naj ne prezre potrebe po vzpostavitvi enakovrednih konkurenčnih pogojev v mednarodnem merilu v tem sektorju.

4.6 V zvezi z oblikovanjem evropskega registra in zastave EESO ugotavlja, da v oceni niso upoštevani številni zapleteni razlogi, zaradi katerih ta cilj ni bil dosežen.

4.7 Kar zadeva evropsko strategijo za raziskovanje, inovacije in uporabo v prometu, so zaradi novih ciljev iz evropskega zelenega dogovora potrebni učinkoviti načini za mobilizacijo virov in večje usklajevanje različnih akterjev v tem sektorju.

4.8 EESO se sklicuje na svoje mnenje iz leta 2011 o socialnih vidikih prometne politike EU, v katerem „priporoča, da se poveča zanimanje žensk in mladih delavcev za zaposlitvene možnosti, ki jih ponuja prometni sektor, in sicer z ukrepi, ki izboljšujejo kakovost zaposlitve v vseh načinih prevoza, delovne pogoje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje, poklicne možnosti ter zdravje in varnost pri upravljanju in delu in hkrati prispevajo k boljšemu ravnovesju med poklicnim in zasebnim življenjem“⁽⁶⁾.

4.9 EESO ponovno poudarja potrebo po ustanovitvi opazovalne skupine za socialne zadeve, zaposlovanje in usposabljanje v sektorju prometa. Uvesti je treba spodbude v podporo sprejemanju standardov kakovosti v celotnem prometnem sektorju.

4.10 EESO je v svojem mnenju iz leta 2011 poudaril, da „[s]ocialna razsežnost v načrtu na splošno ni dovolj upoštevana“. Enako pripombo ima glede ocene. Po njegovem mnenju bi morala biti potreba po socialni evalvaciji, ki jo je treba povezati z zahtevo po ustanovitvi opazovalne skupine za socialne zadeve iz prejšnje točke, obravnavana prednostno. Spremembe in hitrost sprememb, ki se zahtevajo v sektorju, bodo neizogibno povzročile pritisk na organizacije ter moške in ženske, ki jih bodo uvajali.

⁽⁵⁾ Mnenje EESO o trajnostnem razvoju prometne politike EU in načrtovanju projekta TEN-T (raziskovalno mnenje) (UL C 248, 25.8.2011, str. 31) (TEN/446).

⁽⁶⁾ Mnenje EESO o vplivu politik EU na zaposlitvene možnosti, potrebe po usposabljanju in delovne pogoje delavcev v prometu (raziskovalno mnenje) (UL C 248, 25.8.2011, str. 22) (CESE 1006/2011).

4.11 Z zdravstveno krizo in razvojem spletne prodaje z dostavo na dom ali v bližino doma se je povečal „individualiziran“ prevoz blaga predvsem na urbanih območjih. Pospeševanje teh načinov distribucije prispeva k zastojem in onesnaženju v mestih ter tako kot na področju energije postavlja vprašanje zadnjega dela poti. Izzivov, povezanih s tovrstno potrošnjo, je vse več, zaradi česar je treba še hitreje uvesti ukrepe za zmanjšanje emisij CO₂, zlasti na gosto poseljenih območjih.

4.12 EESO ugotavlja, da je bil dosežen napredek v voznem parku električnih vozil in da so razmere v državah EU zelo različne. Ta napredek, ki je v bistvu rezultat zakonodaje posameznih držav članic, zahteva infrastrukturo in sproža vprašanja v zvezi s standardizacijo. Odbor je v svojem mnenju na to temo ⁽⁷⁾ izrazil popolno podporo prizadevanjem za širšo uporabo električnih vozil. Pozdravlja uporabo razogljičene energije, vendar je pri tem potrebna previdnost.

4.13 EESO ugotavlja, da so v beli knjigi obravnavane predvsem tehnološke inovacije in da v njej niso upoštevani drugi pomembni vidiki politike trajnostne mobilnosti, ki so lahko tudi inovativni (npr. nezavezujoči ukrepi in socialne inovacije, kot so novi pristopi k načrtovanju, vključevanje državljanov, inovativni načini ozaveščanja itd.). Zato je potrebna širša opredelitev inovacij.

4.14 Čeprav je bil leta 2011 priznan pomen nemotoriziranih načinov prevoza, njihova promocija še vedno ni dovolj skladna in ji ni namenjene dovolj pozornosti. Veliko mest vlaga v infrastrukturo, namenjeno pešcem in kolesarjem (npr. v okviru programov ESRR). Kljub temu Evropska unija trenutno nima strategije ali administrativnih zmogljivosti in zmogljivosti za upravljanje, da bi to področje obravnavala celovito, medsektorsko in celostno. EESO se sklicuje na svoje mnenje o morebitnih pomembnih zdravstvenih koristih aktivnih načinov potovanja, kot sta kolesarjenje in hoja v Evropi, kjer so bili namenoma predlagani majhni ukrepi za sprostitev potenciala kolesarjenja in hoje z vidika zdravstvenih koristi in dostopnosti za državljane EU. Zato predlaga pripravo strategije EU za nemotorizirane načine prevoza, na podlagi katere bi bilo mogoče sprejeti konkretne ukrepe EU v smislu strateškega načrtovanja, zasnove ter naložb v kolesarjenje in hojo.

4.15 Kar zadeva načrte za mobilnost v mestih, je Komisija od objave smernic za načrt trajnostne mobilnosti v mestih leta 2013 zagotovila evropska sredstva (npr. v okviru pobude Civitas) več sto mestom po Evropi, da bi omogočila uravnotežen in celosten razvoj trajnostnih načinov prevoza v mestih. To je razvidno iz impresivne in zelo razširjene uporabe teh načrtov v Evropi. Pomembno je omeniti, da se pri tem upošteva participativni pristop, ki je osredotočen na potrebe tistih, ki so v središču procesa. Pokazalo se je, da lahko celovito in trajnostno načrtovanje mobilnosti v mestih postane učinkovito sredstvo za spopadanje s podnebnimi, energetskimi in okoljskimi izzivi. EESO želi spodbuditi evropsko pobudo, ki se zdi nujna, da se bodo v državah Unije vzpostavili nacionalni okviri za razvoj in izvajanje načrtov trajnostne mobilnosti v mestih, ki so glavna orodja strateškega načrtovanja mobilnosti v mestih.

4.16 V zvezi s komunikacijo in prenosom znanja na področju mobilnosti v mestih EESO ugotavlja, da je bilo opravljeno uspešno delo z ustanovitvijo portala ELTIS leta 2014, ki ima vlogo opazovalne skupine za mobilnost v mestih, kar prispeva k prepoznavnosti razvoja in dobre prakse.

4.17 Ukrepi v zvezi s cestninami in predpisi o dostopu za vozila v mestih v Evropi še vedno niso splošno sprejeti. V beli knjigi je navedeno, da se bodo stroški zastojev do leta 2050 povečali za okoli 50 % in da je treba oceniti obstoječe ureditve cestnin za osebna vozila z zagotavljanjem spodbud za države članice, ki izvajajo pilotne projekte za uvedbo sistemov v skladu s takimi smernicami. Rešitev za to bi lahko bila promocija in spodbujanje javnega prometa in nemotoriziranih načinov prevoza.

4.18 V beli knjigi je predviden vse večji razvoj alternativnih goriv (na primer vozil na električno ali vodiko) kot prispevek k okolju prijaznejšemu prometu. Čeprav se je proizvodnja alternativnih goriv v zadnjem desetletju izboljšala in povečala, je bilo leta 2018 le 33 % evropske električne energije proizvedene iz obnovljivih virov. EESO ocenjuje, da bi bilo treba emisije vozil in njihovega ogljičnega odtisa meriti v njihovem celotnem življenjskem ciklu. Poleg tega nadomestitev motorjev z notranjim zgorevanjem z električnimi vozili ne bo privedla do spremembe vzorcev prometnih zastojev v naših mestih.

V Bruslju, 9. junija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

⁽⁷⁾ Mnenje EESO o temi Na poti k širši uporabi električnih vozil (raziskovalno mnenje) (UL C 44, 11.2.2011, str. 47) (CESE 989/2010).

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o določitvi upravljalnih, ohranitvenih in nadzornih ukrepov, ki se uporabljajo na območju pristojnosti Komisije za tune v Indijskem oceanu (IOTC), ter spremembi uredb Sveta (ES) št. 1936/2001, (ES) št. 1984/2003 in (ES) št. 520/2007

(COM(2021) 113 *final* – 2021/0058 (COD))

(2021/C 341/15)

Zaprosilo	Evropski parlament, 24. 3. 2021 Svet, 31. 3. 2021
Pravna podlaga	člen 43(2) in člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojna strokovna skupina	strokovna skupina za kmetijstvo, razvoj podeželja in okolje
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	9. 6. 2021
Plenarno zasedanje št.	561
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	187/0/2

Odbor se strinja z vsebino predloga in nima nobenih pripomb, zato je na 561. plenarnem zasedanju 9. in 10. junija 2021 (seja z dne 9. junija) z 187 glasovi za, nobenim glasom proti in 2 vzdržanima glasovoma sklenil o tem predlogu podati pozitivno mnenje.

V Bruslju, 9. junija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Uredbe (EU) 2017/625 glede uradnega nadzora nad živalmi in proizvodi živalskega izvora, ki se izvažajo iz tretjih držav v Unijo, da se zagotovi skladnost s prepovedjo nekaterih vrst uporabe protimikrobnih snovi

(COM(2021) 108 *final* – 2021/0055 (COD))

(2021/C 341/16)

Zaprosili	Evropski parlament, 11. 3. 2021
	Svet, 17. 3. 2021
Pravna podlaga	členi 43(2), 114, 168(4)(b) in 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za kmetijstvo, razvoj podeželja in okolje
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	9. 6. 2021
Plenarno zasedanje št.	561
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	212/0/4

Odbor se strinja z vsebino predloga in nima nobenih pripomb, zato je na 561. plenarnem zasedanju 9. in 10. junija 2021 (seja z dne 9. junija) z 212 glasovi za in 4 vzdržanimi glasovi sklenil o tem predlogu podati pozitivno mnenje.

V Bruslju, 9. junija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o določitvi ohranitvenih in upravljalnih ukrepov, ki se uporabljajo na območju Konvencije o ribištvu v zahodnem in osrednjem delu Tihega oceana, in spremembi Uredbe Sveta (ES) št. 520/2007

(COM(2021) 198 *final* – 2021/0103 (COD))

(2021/C 341/17)

Zaprosilo	Evropski parlament, 26. 4. 2021
	Svet, 6. 5. 2021
Pravna podlaga	člen 43(2) in člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za kmetijstvo, razvoj podeželja in okolje
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	9. 6. 2021
Plenarno zasedanje št.	561
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	221/0/7

Odbor se strinja z vsebino predloga in nima nobenih pripomb, zato je na 561. plenarnem zasedanju 9. in 10. junija 2021 (seja z dne 9. junija) z 221 glasovi za, nobenim glasom proti in 7 vzdržanimi glasovi sklenil o tem predlogu podati pozitivno mnenje.

V Bruslju, 9. junija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

ISSN 1977-1045 (elektronska različica)
ISSN 1725-5244 (tiskana različica)

Urad za publikacije
Evropske unije
L-2985 Luxembourg
LUKSEMBURG

SL